

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART
ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Memduh Şevket Esendal'ın “Hikâyeler-Birinci Kitap” ve “ Hikâyeler- İkinci Kitap” Adlı Eserlerindeki Hikâyelerinin 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Temalar ve Metin Seçim Kriterleri Açısından İncelenmesi

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Fatih ALADAĞ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Kemal YÜCE

Çanakkale 2012

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼ę¼'ne

Fatih Aladağ'a ait Memduh Şevket Esenal'ın Hikâyeler- Birinci Kitap ve Hikâyeler- İkinci Kitap Adlı Eserlerindeki Hikâyelerin 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Temalar ve Metin Seçim Kriterleri Açısından İncelenmesi adlı çalışma, j¼rimiz tarafından Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliğiyle kabul edilmiştir.

.....
Üye Prof.Dr.Kemal YÜCE

(Danışman)

.....
Üye Doç.Dr. Aziz KILINÇ

.....
Üye Yrd.Doç.Dr. İbrahim HABACI

Tez No:

Tez Savunma Tarihi: 05.07.2012

ONAY

.....
Doç.Dr. Aziz KILINÇ

Enstit¼ M¼d¼r¼

.....

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Memduh Şevket Esendal’ın “Hikâyeler-Birinci Kitap” ve “Hikâyeler-İkinci Kitap” adlı eserlerindeki hikâyelerinin 2006 Türkçe dersi öğretim programında yer alan temalar ve metin seçim kriterleri açısından incelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

05.07.2012

Fatih Aladağ

İmza

ÖZET

“Memduh Şevket Esendal’ın “Hikâyeler-Birinci Kitap” ve “Hikâyeler-İkinci Kitap” adlı eserlerindeki hikâyelerinin 2006 Türkçe dersi öğretim programında yer alan temalar ve metin seçim kriterleri açısından incelenmesi” adını verdiğimiz bu çalışma, 20. Yy Türk hikâyeciliğinin önde gelen temsilcilerinden biri olan Memduh Şevket Esendal’ın bahsedilen hikâyelerini programdaki 14 ana tema ve metin seçim kriterleri açısından incelemektedir.

Bu çalışmada amaç, yazarın bahsedilen hikayelerinin 2006 TDOP’de ifade edilen temalardan hangileriyle ilişkili olduğunu belirleyebilmektir.

Bazen kendi ismi dışında çeşitli isimlerle de (M.Ş. M.Ş.E. Mustafa Memduh, Mustafa Yalınkat, M. Oğulcuk, İstemenoğlu) hikâyeler kaleme alan yazar, araştırmalara göre ilk olarak edebiyat dünyasına 17 Aralık 1908’de yazdığı “Veysel Çavuş” hikâyesiyle girmiştir. Bilgi Yayınevi tarafından 13 kitapta toplanan 300’e yakın hikâyesi mevcuttur. Bu çalışmada örneklem olarak yazarın sağlığında kendi hikâyelerini derlediği “Hikâyeler-Birinci Kitap” ve “Hikâyeler- İkinci Kitap” eserleri seçilmiştir.Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır:

Çalışmanın birinci bölümünde Araştırma problemi, Amaç, Araştırmanın Önemi, Sayıtlılar ve Sınırlılıklar gibi başlıklar işlenir.

İkinci bölümde, Araştırma Modeli, Evren ve Örneklem, Veri Toplama, Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması ele alınır.

Üçüncü bölümde de “Bulgular ve Yorum” başlığı altında hikâyeler özetlenip 2006 TDOP’ye göre tema ve metin seçim kriterleri açısından incelemesi yapılmaktadır.

Dördüncü bölümde sonuç ve öneriler yer almaktadır. Sonuçta incelenen hikâyelerle ilgili sonuçlar sunulur. Hikâyelerin programdaki temalara uygun olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Metin seçim kriterlerine uygun olan metinlerin ders kitaplarındaki kaliteli metin açığını giderme konusunda fayda sağlayacağı beklenilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hikâye, Memduh Şevket Esendal’ın Hikâyeciliği,2006 TDOP, Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler

ABSTRACT

This study named as “ Examination of the stories in term themes and criterias of text selections of 2006 Turkish lesson teaching program “The Stories- First Book” and “The Stories-Second Book” at Memduh Şevket Esendal’s Stories ”, has been exemined the mentioned stories of Memduh Şevket Esendal who is one the leading storyteller of 20. century, in term of 14 themes and criterias of text selections at the program.

The purpose of this study is to exemine the socio-culturel life of the writter more than his personel life and to determine that effection of this life at the stories to the themes stated at the program.

According the researchs, the author who write form time to time under diffirent names other than his own name (M.Ş,M.Ş.E,MustafaMemduh,MustafaYalınkat,M. Oğulcuk,İstemenoğlu),came into the world of literature at 17 December 1908 by “Veysel Çavuş”. There are almost 300 stories at 13 books published by Bilgi Publishhouse. At this study has been selected his Works which compiled by himself “The Stories-First Book” and “The Stories- Second Book”. The work consists of four main sections:

At the first part of this work research problem, aim, the impotence of the reaserch, premises and processed.

At the second part of study research model, universe and sample, data collection has been placed.

At the third part of the study, the stories has been summarized in term of themes and text selection criteria according to 2006 TDOP under the name of “ Findings and Comments” At the fourth part of the study result and comments are found. Some findings are discovered about the study at the result. It is trying to be determined that wheter the stories appropriate to the themes of program. It has been excepted that the texts which are appropriate to the text selection criterias will be benefit of quality text in texts boks about deficitr education.

Keywords: Story, Narrations of Memduh Şevket Esendal, The Themns at TDOP, Text Selection Criterias at TDOP.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	İV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
ÖN SÖZ.....	XIII
KISALTMALAR.....	XV
OKUMA METİNLERİNDE BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER.....	XVI
6, 7 VE 8. SINIFLARDA YER VERİLMESİ GEREKEN TÜRLER.....	XVIII
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu	1
1.1.1.Hikâye	1
1.1.2. Tematik Yaklaşım.....	1
1.2. Amaç.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Sayıtlar	6
1.5. Sınırlılıklar	7
BÖLÜM II.....	8
2.YÖNTEM	8
2.1. Araştırma Modeli	8
2.2. Evren ve Örneklem	8
2.3. Veri Toplama.....	8

2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	9
BÖLÜM III	10
3.BULGULAR VE YORUM	10
3.1. Yazarın Hususi, Siyasi, Memuriyet Hayatı	10
3.1.1. Doğumu, Ailesi, Çocukluğu	10
3.1.2. Tahsili	11
3.1.3. Son Yılları ve Vefatı.....	12
3.2. Yazarın Hikâyeciliği.....	13
3.3. Otlakçı (Hikâyeler- Birinci Kitap) Kitabındaki Hikâyelerin 2006 TDOP' deki Temalara ve Metin Seçim Kriterlerine Göre İncelenmesi.....	15
3.3.1. Metin Adı: Gençlik	15
3.3.1.1. Özet	15
3.3.1.2. Tematik İnceleme	15
3.3.1.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	17
3.3.2. Metin Adı: Kayışı Çeken	17
3.3.2.1. Özet	17
3.3.2.2. Tematik İnceleme	18
3.3.2.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	18
3.3.3. Metin Adı: Arabacı Ali	19
3.3.3.1. Özet	19
3.3.3.2. Tematik İnceleme	19
3.3.3.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	21
3.3.4. Metin Adı: Bir Eğlenti	21
3.3.4.1. Özet	21
3.3.4.2. Tematik İnceleme	22
3.3.4.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	23
3.3.5. Metin Adı: Otlakçı.....	23
3.3.5.1. Özet	23
3.3.5.2. Tematik İnceleme	24
3.3.5.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	25
3.3.6. Metin Adı: Dövüş	25
3.3.6.1. Özet	25
3.3.6.2. Tematik İnceleme	26
3.3.6.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	27
3.3.7. Metin Adı: Mülahazat Hanesi	27
3.3.7.1. Özet	27

3.3.7.2. Tematik İnceleme	28
3.3.7.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	29
3.3.8. Metin Adı: Köye Düşmüş	29
3.3.8.1.Özet	29
3.3.8.2. Tematik İnceleme	30
3.3.8.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	31
3.3.9. Metin Adı: Bir Kadının Mektubu	32
3.3.9.1. Özet	32
3.3.9.2.Tematik İnceleme	32
3.3.9.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	33
3.3.10. Metin Adı: İki Kadın.....	34
3.3.10.1.Özet:	34
3.3.10.2.Tematik İnceleme	34
3.3.10.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	36
3.3.11. Metin Adı: Pazarlık.....	36
3.3.11.1.Özet.....	36
3.3.11.2. Tematik İnceleme	37
3.3.11.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	37
3.3.12. Metin Adı: İki Ana İki Kız	38
3.3.12.1. Özet.....	38
3.3.12.2. Tematik İnceleme	38
3.3.12.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	39
3.3.13. Metin Adı: Türbe	40
3.3.13.1. Özet.....	40
3.3.13.2. Tematik İnceleme	40
3.3.13.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	41
3.3.14. Metin Adı: Haydar Beyin Sakalı	41
3.3.14.1. Özet.....	41
3.3.14.2. Tematik İnceleme	42
3.3.14.3Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	44
3.3.15. Metin Adı: Söylüyor	44
3.3.15.1.Özet:	44
3.3.15.2. Tematik İnceleme	45
3.3.15.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	46
3.3.16. Metin Adı: Deli.....	47
3.3.16.1. Özet.....	47
3.3.16.2. Tematik İnceleme	47
3.3.16.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	49
3.3.17. Metin Adı: Yirmi Kuruş.....	49
3.3.17.1. Özet.....	49

3.3.17.2. Tematik İnceleme	50
3.3.17.3. Metin Seçim Kriteri Açısından İnceleme	51
3.3.18. Metin Adı: Bildim.....	51
3.3.18.1. Özet.....	51
3.3.18.2. Tematik İnceleme	52
3.3.18.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	52
3.3.19. Metin Adı: Seni Kahve Paklar.....	53
3.3.19.1. Özet.....	53
3.3.19.2. Tematik İnceleme	53
3.3.19.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	56
3.3.20. Metin Adı: Ev Ona Yakıştı.....	56
3.3.20.1. Özet.....	56
3.3.20.2. Tematik İnceleme	57
3.3.20.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	59
3.3.21. Metin Adı: Asılsız Bir Sözün Esası	60
3.3.21.1. Özet.....	60
3.3.21.2. Tematik İnceleme	61
3.3.21.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	62
3.3.22. Metin Adı: Eşek.....	62
3.3.22.1. Özet.....	62
3.3.22.2. Tematik İnceleme	63
3.3.22.3. Metin Seçim Kriteri Açısından İnceleme	64
3.3.23. Metin Adı: Hastanenin Yemek Tablası.....	64
3.3.23.1. Özet.....	64
3.3.23.2. Tematik İnceleme	65
3.3.23.3. Metin Seçim Kriteri Açısından İnceleme	66
3.3.24. Metin Adı: Düğün Dönüşü.....	66
3.3.24.1. Özet.....	66
3.3.24.2. Tematik İnceleme	66
3.3.24.3. Metin Seçim Kriteri Açısından İnceleme	68
3.3.25. Metin Adı: İşin Bitti.....	68
3.3.25.1. Özet.....	68
3.3.25.2. Tematik İnceleme	69
3.3.25.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	70
3.4. Mendil Altında (Hikâyeler- İkinci Kitap) Kitabındaki Hikâyelerin Temalara Ve Metin Seçim Kriterlerine Göre İncelenmesi	71
3.4.1. Metin Adı: Avni Hurufî Efendi	71
3.4.1.1. Özet	71
3.4.1.2. Tematik İnceleme	71
3.4.1.3. Metin Seçim Kriteri Açısından İnceleme	72

3.4.2. Metin Adı: El Malının Tasası.....	73
3.4.2.1. Özet	73
3.4.2.2. Tematik İnceleme	73
3.4.2.3. Metin Seçim Kriteri Açısından İnceleme	74
3.4.3. Metin Adı: İki Ziyaret.....	74
3.4.3.1. Özet	74
3.4.3.2. Tematik İnceleme	75
3.4.3.3. Metin Seçim Kriteri Açısından İnceleme	77
3.4.4. Metin Adı: Rüya Nasıl Çıktı	77
3.4.4.1. Özet	77
3.4.4.2. Tematik İnceleme	78
3.4.4.3. Metin Seçim Kriteri Açısından İnceleme	79
3.4.5. Metin Adı: Ana-Baba.....	80
3.4.5.1. Özet	80
3.4.5.2. Tematik İnceleme	80
3.4.5.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	82
3.4.6. Metin Adı: Şair Tavafı	83
3.4.6.1. Özet	83
3.4.6.2. Tematik İnceleme	83
3.4.6.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	84
3.4.7. Metin Adı: Haşmet Gülkokan	85
3.4.7.1. Özet	85
3.4.7.2. Tematik İnceleme	86
3.4.7.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	87
3.4.8. Metin Adı: Keleş	88
3.4.8.1. Özet	88
3.4.8.2. Tematik İnceleme	89
3.4.8.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	89
3.4.9. Metin Adı: Hasta	90
3.4.9.1. Özet	90
3.4.9.2. Tematik İnceleme	90
3.4.9.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	92
3.4.10. Metin Adı: Gevenli Hacı.....	92
3.4.10.1. Özet.....	92
3.4.10.2. Tematik İnceleme	93
3.4.10.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	94
3.4.11. Metin Adı: Mendil Altında.....	95
3.4.11.1. Özet.....	95
3.4.11.2. Tematik İnceleme	95
3.4.11.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	96

3.4.12. Metin Adı: Feminist	97
3.4.12.1.Özet.....	97
3.4.12.2. Tematik İnceleme	97
3.4.12.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	98
3.4.13. Metin Adı: Düşün.....	99
3.4.13.1. Özet.....	99
3.4.13.2. Tematik İnceleme	99
3.4.13.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	100
3.4.14. Metin Adı: Müdürün Züğürdü.....	101
3.4.14.1. Özet.....	101
3.4.14.2. Tematik İnceleme	101
3.4.14.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	102
3.4.15. Metin Adı: Karga Yavrusu	102
3.4.15.1. Özet.....	102
3.4.15.2. Tematik İnceleme	103
3.4.15.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	103
3.4.16. Metin Adı: Kızımız	104
3.4.16.1. Özet.....	104
3.4.16.2. Tematik İnceleme	105
3.4.16.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	107
3.4.17. Metin Adı: Gül Hanımın Annesi	108
3.4.17.1. Özet.....	108
3.4.17.2. Tematik Yaklaşım	108
3.4.17.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	109
3.4.18. Metin Adı: Sinema.....	110
3.4.18.1.Özet.....	110
3.4.18.2. Tematik İnceleme	110
3.4.18.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	111
3.4.19. Metin Adı: Kaçırıldık mı?	112
3.4.19.1. Özet.....	112
3.4.19.2. Tematik İnceleme	113
3.4.19.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	114
3.4.20. Metin Adı: Kuvvetli Hükümet.....	114
3.4.20.1. Özet.....	114
3.4.20.2. Tematik İnceleme	116
3.4.20.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	117
3.4.21. Metin Adı: Saide.....	118
3.4.21.1. Özet.....	118
3.4.21.2. Tematik İnceleme	118
3.4.21.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	120

3.4.22. Metin Adı: Dursunhacı.....	121
3.4.22.1.Özet.....	121
3.4.22.2. Tematik İnceleme	121
3.4.22.3.Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	121
3.4.23. Metin Adı: Celile	122
3.4.23.1. Özet.....	122
3.4.23.2. Tematik İnceleme	123
3.4.23.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	124
3.4.24. Metin Adı: İhtiyarlık	125
3.4.24.1. Özet.....	125
3.4.24.2. Tematik İnceleme	126
3.4.24.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	127
3.4.25. Metin Adı: Hayat Ne Tatlı	127
3.4.25.1. Özet.....	127
3.4.25.2. Tematik İnceleme	128
3.4.25.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme	129
BÖLÜM IV.....	130
SONUÇ VE ÖNERİLER	130
4.1. SONUÇ	130
4.2. ÖNERİLER	130
8. KAYNAKÇA	133
EKLER	135
EK 1.....	135
EK 2.....	138

ÖN SÖZ

2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı (bundan sonra: TDOP 2006) yürürlüğe girdiği günden bu yana birçok eleştiri almıştır. Programa getirilen eleştiriler arasında; öğrenciyi merkeze alması, etkinlik temelli olması, Türkçe derslerini daha zevkli hale getirmesi gibi olumlu yanlar varken başta ders kitaplarında yer alan metinlerin; kalitesiz olması, edebî nitelikten uzak ve öğrenciyi sıkacak denli uzun olması gibi olumsuz olarak değerlendirebilecek eleştiriler de vardır. Türkiye şartları dikkate alındığında birçok okulda gerekli düzeyde teknolojik araç-gereç temini zor olmaktadır. Bu durum da ders kitaplarını ciddi oranda önemli kılmaktadır. Program hedeflerinin öğrencilere ulaşmasında en yaygın ve etkili araç ders kitaplarıdır.

Bu çalışmada da ders kitaplarıyla bireylere ulaştırılabilen mesajların taşıyıcısı metinler, temalar açısından incelenmektedir. 2006 TDOP incelendiğinde bireylere verilmesi hedeflenen temalar daha önce çeşitli çalışmalarda yerini bulan temalardan daha ayrıntılı ve günümüz şartlarına daha uygundur. Daha önceki çalışmalarda belirtilen temalarla ortak olan temalar olabildiği gibi daha yeni ve orijinal temalar da program aracılığıyla sunulmuştur. Türkçe öğretim müfredat programı incelendiğinde şu temalarla karşılaşılmaktadır:

“Sevgi, Milli Kültür, Toplum Hayatı, Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Alışkanlıklar, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren, Güzel Sanatlar, Kavramlar ve Çağrışımlar” temalarıdır. Bu temalar alt temalarıyla ilişkilendirilerek ortaya konulduğunda 118 farklı başlık karşımıza çıkmaktadır. Bu da incelenecek metinlerin ne ölçüde çeşitli ve renkli olduğunu da göstermektedir.

Çalışmamız; giriş, yazarın hayatı, yazarın hikâyeciliği, hikâyelerinin 2006 TDOP’deki temalar açısından incelenmesi, hikâyelerinin 2006 TDOP’deki metin seçim kriterlerine göre incelenmesi, sonuç, kaynakça, ekler şeklinde ifade edilmiştir.

Bu çalışmanın 2006 TDOP’deki temaların metinlerle oluşturacağı verimli bir sentezin, ders kitaplarındaki metinlerin kalitesizliğinden kaynaklanan problemlere çözüm getireceği beklenmektedir.

Çalışmanın tamamlanmasında en büyük emeğe sahip olduğuna inandığım değerli ilim adamı saygıdeğer hocam Prof. Dr. Kemal YÜCE’ye, teşvikleriyle bize yol gösteren

Doç. Dr. Aziz KILINÇ hocama ve ciddi fedakârlıklarla beni destekleyen aileme çok teşekkür ederim.

KISALTMALAR

Az. Mül: Aza Mülazımı

TDOP: Türkçe Dersi Öğretim Programı

M.Ş.E: Memduh Şevket Esenal

OKUMA METİNLERİNDE BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

1. Metinler, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
2. Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
3. Metinlerde siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
4. Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.
5. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
6. Metinler, dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.
7. Metinler kitapların yanı sıra, dergi, gazete, ansiklopedi, ansiklopedik sözlük, resmî İnternet siteleri ile basılı materyallerin çevrim içi sunumlarından seçilebilir. Aynı kaynaktan ikiden fazla metin alınmamalıdır.
8. Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.
9. Metinler, işlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.
10. Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.
11. Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
12. Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.
13. Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.
14. Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
15. Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır.

16. Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.
17. Metinler, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla yönelik olarak farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir.
18. Metinler, yazar ve şairlerin yalnızca edebî yönlerini ön plana çıkarmalıdır.
19. Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.
20. Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/2'si bütün hâlinde alınmalıdır. Şiirlerin bütün hâlinde alınması esastır. Şiir dışında bütün hâlinde alınan metinlerde eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler varsa -metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla bir cümle, cümlelerin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla beş kelime- çıkarılmalıdır.
21. Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/3'ünde metnin özünü ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma ya da düzenlemeye gidilebilir. Düzenleme sırasında metne cümle ya da paragraf düzeyinde ekleme yapılamaz.
22. Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir. (Örnek verilecek)
23. Yıl içinde -dinleme metinleri de dâhil olmak üzere- bir yazardan ikiden fazla metin işlenmemelidir.
24. Tek yazarlı ya da birden çok yazarlı ders kitaplarında yazarlar tarafından yazılan ya da hazırlanan metin sayısı ikiyi geçmemelidir.
25. Ders kitabındaki metinler, içeriğe uygun çeşitli görsel materyaller (fotoğraf, resim, afiş, grafik, karikatür, çizgi film kahramanları vb.) in yanı sıra atasözü, özdeyiş, duvar yazısı veya sloganlarla desteklenebilir.
26. Ders kitabında temaları destekleyen serbest okuma metinlerine yer verilebilir.
27. Romandan, tiyatro metninden, biyografik ve otobiyografik eserlerden alınan bölüm kendi içinde bütünlük taşımalıdır. (MEB 2006)

6, 7 ve 8. SINIFLARDA YER VERİLMESİ GEREKEN TÜRLER

6. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, masal, fabl, deneme, tiyatro, mektup

7. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, deneme, tiyatro, sohbet (söyleşi), gezi yazısı, biyografi

8. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, makale, roman, deneme, sohbet (söyleşi), eleştiri, destan türlerinde metinlere mutlaka yer verilecektir. Bu türler dışındaki türlerde de metinlere yer verilerek öğrencilerin farklı türden metinlerle karşılaşması sağlanmalıdır. (MEB 2006)

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

1.1.1.Hikâye

“Ayrıntıyı kabul etmeyen kendine özgü yapısı ile diğer edebi türlerden ayrılan hikâye çocuklara değer öğretimi açısından da başvurulması gereken ana unsurlardan sayılmalıdır. Hikâyenin tür olarak belirlenmesinde dört ana unsurdan söz edilir: 1. Yer 2. Olay 3. Zaman 4. Kişiler” (Aytaş 2002: s.10). “Hikâye, bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması. Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düz yazı türü, öykü”(Türkçe Sözlük 2005: 891). “Öykü, şiir ile roman arasında hassas bir yapıya sahip olan ve görüldüğünden çok daha önemli özellikleri olan edebî bir türdür. Genel olarak anlatmaya dayalı bir tür olan öykü, çoğu zaman birtakım olaylara ve şahıslara da yer verdiği için, çoğu zaman romanla bir arada değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır” (Yalçın ve Aytas2003: 145). “Belli bir zaman ve yerde birkaç kişinin başından geçen gerçeğe uygun bir olayı anlatan veya birtakım kimselerin karakterini çizen ve çoğu kez ancak birkaç sayfa tutan kısa yazılara hikâye denir” (Oğuzkan 2001: 98).

1.1.2. Tematik Yaklaşım

2006 yılında yürürlüğe giren programın önceki programlardan farklı olarak ortaya koyduğu anlayış, programda keşfettirmeye dayanan yapılandırmacı öğretim anlayışıdır. Bilgilerin zihinde yapılandırılması da konu ve içerik esasına dikkat edilerek metinlerin sınıflandırılmasını zaruri kılmaktadır. Bu tasnife TDOP 2006 itibariyle “Tematik Yaklaşım” denmektedir. “Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımını dikkate alarak yapılan etkinliklerin; kavramların geliştirilmesinde, geliştirilen kavramların ilişkilerinin belirlenmesinde, ilkelerin keşfedilmesinde, bilgilerin organize edilmesinde, problem çözmede ve yeni bir ürün oluşturmada geleneksel öğrenme-öğretme etkinliklerine göre daha etkili bulunduğu ve yapılandırmacı öğrenmenin geleneksel öğretimin en büyük sorunu olan ezberi önlemede bir seçenek olduğu belirtilmektedir” (Demirel, Taş, Tüfekçi, Yazçayır, Yurdakul 2000: s.307-308).

“İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitapları incelendiğinde; bazı temalardaki metinler soyut düşünme dönemine henüz geçmekte olan altıncı sınıf öğrencilerinin duygudaşlık kurmalarını sağlamakta fakat bu duygudaşlığı kurarken sevgi ve acıma duygularının birbirine karışmasına neden olabilecek unsurlar içermektedirler” (Uludoğan 2008: 70). “Öğüt veren ve açıkça yönlendiricilik içeren cümlelerin yerine metnin içine gizlenmiş ve öğrencinin doğrudan sezmesine yardımcı olacak ifadelerin seçilmesi daha uygundur” (Uludoğan 2008: 55). Bu yönüyle metinlerin psikolojik yönlerinin analiz edilerek ders kitaplarına alınmasının daha isabetli olacağı düşünülmektedir.

İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitabında (2005) yer alan, öğrencinin yazılı olarak yanıt verme edimi gerçekleştirebileceği soruların sözel/dilsel zekânın geliştirilmesine öncelik verdiği saptanmıştır (Bulut 2008: 51). Metinler, dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir. (MEB 2006: 56). İyi hazırlanmış bir ders kitabı Türkçenin öğretim amacına hizmet edecek metinlerden oluşmaktadır. 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarıyla ilgili incelemelerde ise şu tespitlerde bulunulmuştur: Basit cümleler az, birleşik cümleler ağırlıklıdır. Öykü türlerinde sıfatlara, benzetmelere başvurulmuştur. Ayrıca tiyatro türü dışında bazı türlerde de diyalogların kullanılması anlatımı tekdüzelikten çıkararak anlaşılabilirliği kolaylaştırmıştır (Küçük 2005: 126).

“Programda kelime hazinesinin geliştirilmesi hedefi bulunmasına rağmen kitap yazarlarının bu durumu dikkate almaması kitaplar açısından büyük bir olumsuzluktur” (Kurudayıoğlu, 2010). Ders kitaplarında bilgiyi işlemeye ve uygulamaya yönelik sorular çok düşük oranda kalmaktadır (Bulut 2008: 51). “İncelemeler sonucunda düz yazı metinlerin, çocukların edebiyata ve edebi eserleri okumaya ilgi duyma, farklı yaşantıları tanıma, eleştirel düşünebilme, hayal gücünü devindirebilme işlevlerini tam anlamıyla gerçekleştiremediği ortaya çıkmaktadır” (Küçük 2005: IV). Yapılan araştırmaların geneline bakıldığında ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin kişisel, kültürel, sosyal, estetik anlayışlarına yeterince katkıda bulunduğu söylenememektedir. Eleştirilerin geneline bakıldığında hem olumlu hem olumsuz eleştirilere rastlamak mümkündür. Bu durum da ders kitaplarındaki metinlerle ilgili bir problemin var olduğu düşünülmektedir.

Kuşkusuz her değişim birtakım eleştirileri de beraberinde getirecektir ve bu normal bir süreçtir; ancak TDOP 2006’daki eleştirilerin merkezinde metinlerin, edebi zevkten uzak ve kültürel anlamda da yetersiz olduğu düşüncesi vardır.

Türkçe derslerinde metin; okuma, konuşma, yazma, dinleme ve dil bilgisi becerilerinin geliştirilmesinde kilit rol oynamaktadır. Ders boyunca yapılan etkinliklerin amacına ulaşabilmesi metnin kalitesine bağlı olarak değişmektedir. Durum böyle olunca da Türkçe derslerinde kullanılacak metinlerin seçimi büyük önem arz etmektedir. Diğer yandan ülkemizde öğretmenlerin büyük çoğunluğu derslerde yalnızca ders kitaplarına bağlı kalmakta, ders kitapları dışında yardımcı materyallere yönelmemektedir. Bu durumun bir sonucu olarak da ders kitaplarında yer alan metinlerin temel dil becerilerinin geliştirilebilmesi ve öğrencide ilgi uyandırabilmesi gerekmektedir.

Yukarıda bahsedilen problem durumu çerçevesinde bu çalışma, hikâye alanında, önde gelen yazarlarımızdan, Memduh Şevket Esendal'ın bahsedilen hikâyelerinin TDOP 2006'da yer alan temalar ve okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler açısından incelenmesini ve tasnif edilmesini kapsamaktadır. Bu çerçevede ele alınacak konuları ve işlem adımlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- a. Memduh Şevket Esendal'ın hikâyelerinin tespit edilmesi,
- b. Hikâyelerin konularının belirlenerek TDOP 2006'da yer alan 14 ana temaya göre tasnif edilmesi,
- c. Memduh Şevket Esendal'ın tespit edilen hikâyelerinin 2006 TDOP'de yer alan "Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler" (MEB 2006: 57) açısından incelenmesi aşamalarından oluşmaktadır.

1.2. Amaç

Çalışmanın konusu, Cumhuriyet Dönemi hikâyeciliğinde kendini göstermiş bir tahkiye üstadı ve fikir adamı olan, toplumun içinden gelen, toplumun sesini soluğunu hikâyelerine taşıyan Memduh Şevket Esendal'ın daha iyi anlaşılabilmesi amacı ile hikâyelerinin TDOP 2006'da yer alan temalar ve metin seçim kriterleri açısından incelenmesidir. Bunun yanı sıra ikinci bir amaç, toplumsal açıdan öneml bir değer olan M.Ş.E'nin hikâyelerinin ders kitaplarına tavsiye edilerek öğrencilerin daha çok istifade etmesini sağlamaktır. Bunu yaparken de yeni programın getirmiş olduğu tematik yaklaşım gereği incelenen hikâyeler, temalar ve metin seçim kriterleri açısından değerlendirilmektedir. Hikâyelerini çocuklar evde okusun diye yazmış olması metinlerin ders kitaplarına seçilebilme ihtimalini de kuvvetlendirmektedir. Yazar durum

hikâyeciliğinin bir gereği olarak olaylara ve karakterlere müdahale etmemiş, var olanı yansıtmıştır.

“Anlatmaya dayalı türler, insanlık tarihinin yaşam tecrübelerini, kültürünü, bilgisini gelecek nesillere taşıyan doğru ve güzel olanı zıtlıkların perspektifinde sentezleyerek, öğretmeyi hedefleyen sonsuz bir hazinedir” (Şenocak 2005 VIII). “Tür olarak hikâye sözlü gelenekle başlayan çizgide, destanlara kadar uzanır” (Karaburgu, 2001). (Boratav 1982), roman ve hikâyemizin kaynaklarını izah ederken romanın kaynağını destan, hikâyenin ise masal olduğunu söyler. Her metinde bir mesaj verme amacı kaçınılmazdır. Her metin yazarı yazdığı metinle okuyucusuna bir şeyler öğretme gayreti içindedir. Mesajımızı en net ve anlaşılır şekilde vereceğimiz tür olarak da her üç sınıfta da öğretilmesi zorunlu olan hikâye türü dikkat çekmektedir. 2006 TDOP’de 6.7.8.sınıflarda verilmesi gereken türler başlığı altında öğretilmesi düşünülen metinler şöyle ifade edilmiştir:

6.Sınıfta verilmesi gereken türler: şiir, **hikâye**, anı, masal, fabl, deneme, tiyatro, mektup.

7.Sınıfta verilmesi gereken türler: şiir **hikâye**, anı, deneme, tiyatro, sohbet, gezi yazısı, biyografi.

8.Sınıfta verilmesi gereken türler: şiir, **hikâye**, anı, makale, roman, deneme, sohbet, eleştiri, destan (MEB 2006: 57).

Memduh Şevket Esendal’ı yeterince bilmemek ve tanımamak, toplumsal mesajlarından habersiz kalmak Türkçe öğretimi açısından bir yetersizliktir. Onun, siyasi ve sosyal hayattaki problemleri analiz etmesinin ve bunları toplumunun içinden gelen ses ve solukla yansıtmalarının temaların işlenişini etkileyeceği düşünülmektedir.

Amacımız; Memduh Şevket Esendal’ın bahsedilen hikâyelerini, TDOP 2006’da yer alan 14 adet Tema ve 118 adet alt tema doğrultusunda tasnif etmek ve hikâyeleri “Türkçe Dersinde kullanılacak Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” (MEB 2006: 56)” açısından incelemektir.

Bu amaç doğrultusunda çalışmada cevap aranacak sorular şunlardır;

Memduh Şevket Esendal’ın hikâyeleri TDOP 2006’da yer alan temalar ile ne ölçüde uygunluk göstermektedir?

Memduh Şevket Esendal’ın hikâyeleri TDOP 2006’da yer alan metin seçim kriterlerini ne ölçüde karşılamaktadır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Memduh Şevket Esendal, 20. Yy modern Türk hikâyeciliğinin adı ilk sırada anılması gereken birkaç önemli yazarından birisidir. “Sanat hayatı boyunca 300’e yakın hikâye ve üç roman kaleme almıştır. Hikâyeciliğimizde yeni ve önemli bir tarzın temsilcisidir. Çehov tarzı hikâyeyi benimsemiştir” (Çetişli 2004: 271). Edebiyatımızın en önemli hikâyecilerindendir. Faal bir siyasi hayatı olmasına rağmen sanatını siyasetin dışında tutmayı tercih etmiştir. Hikâyelerini insanlar, özellikle çocuklar zevk alsın, eğlensin diye yazdığını ifade eder. Daha çok gündelik yaşamı ve halkın yaşantısını konu alan eserleriyle edebiyatımızın en önemli değerlerinden bir tanesidir. Yazar, edebiyatımızda özellikle hikayeleriyle tanınmaktadır.

Herhangi bir edebi akımın tesirinde kalmayan yazarımız hikâyelerini halkın duygularıyla yazdığı gibi halkın diliyle de yazmıştır. Samimi ve içten bir üsluba sahip olması hedef kitleye hitap etmesi açısından da ayrıca önemlidir. Anı ve gözlemlerini hikâyelerine sokar. Hayattan aldığı konuları konuşur gibi temiz bir dille, sadelik ve içtenlikle, edebiyat yapmadan doğal biçimde anlatır. Kendisine sorulduğunda edebiyatı bilmediğini de itiraf etmektedir. Edebiyatın süsleme işi olduğunu söyler. Olayları olduğu gibi yansıtırken edebiyattan fersah fersah uzak olduğunu da savunmaktadır. Sunullah Arısoy’un Esendal ile yaptığı bir söyleşide Esendal, edebiyatı bilmediğini şöyle ifade etmektedir : “ Vallahi beyefendi, edebiyata karşı bende hiç alaka uyanmadı. Edebiyatı, sanatı bilmem. Alakam yok bunlarla. Edebiyatı bilmek bir iştir. Mesela istiare neye derler deseniz, bilmem. Okuduğum bir roman romantik midir, realist midir, naturalist midir hangisidir, ayırt edemem. (Arısoy 1953: 5). “Günlük olayları olduğu şekliyle ele alması, ayrıntılara girmeden anlatması, onu modern hikâyeciliğimizin öncüsü konumuna getirir” (Çiftçi 2006). Burada hedef kitleden kast edilen 6.7.8 sınıf düzeyindeki öğrencilerdir. Bu dönemdeki öğrenciler bedenlen büyümekle birlikte ruhen de olgunlaşmaktadırlar. Bu yaş grubu itibariyle öğrenciler soyut düşünmeye başlar. Soyut düşünme dönemi ve aynı zamanda ergenlik dönemi olarak da algılanabilecek bu dönemde birey, önünde kendi öz kültüründen ve yaşayışından numuneler görmek ister. Değişen dünyada her gün ayrı bir yozlaşmayla karşılaşan birey, toplumun ahvalini ancak Memduh Şevket Esendal tarzında toplumla iç içe olan, toplum hayatını olduğu şekliyle yansıtan yazarın hikâyelerinde görebilir. “Hikâyelerinde yerli olmaya çaba gösteren yazar, halkın yaşantısındaki canlı ve sürekli değerleri sergilemeye çalışır” (Çiftçi 2006). Bu yazarımızın benimsediği durum

hikâyeciliğinin de bir tezahürüdür. Yazar hikâyelerinde olayları olduğu gibi bütün doğallığıyla alır, olaylara müdahale etmez. Bütün bunlara bakılınca Memduh Şevket Esendal, küçük memurun, emeklinin, esnafın, kasabalının, ev kadınının ve çocukların hikâyecisi kısacası halkın hikâyecisi olarak karşımıza çıkar Bu da toplumu bütünüyle kucaklamış ve toplumu en gerçek haliyle yansıtmış bir tarzın ifadesidir. Bu kadar doğal ve gerçekçi bir şekilde toplumu yansıtan bir hikâye tarzının en önemli kültür aktarım aracı olan ders kitaplarıyla öğrencilerin dünyalarına taşınması da çalışmanın ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

1.4. Sayıtlar

“Memduh Şevket Esendal’ın 300 ‘e yakın hikâyesinin olması ve tamamının böyle bir çalışmada incelenemeyecek olması gibi sebeplerden ötürü yazarın hayattayken kitaplaştırdığı “Hikâyeler- Birinci Kitap” ve “Hikâyeler- İkinci Kitap“adlı eserleri dikkate alınmıştır.

Hikâyeler – Birinci Kitap(1946) ve Hikâyeler- İkinci Kitap(1946) adlı eserlerdeki 50 metin okunmuş ve aşağıdaki aşamalar doğrultusunda temalar açısından, metin seçim kriterleri açısından incelenmiştir.

1. Hikâyeler kısaca özetlenmiştir.
2. Hikâyelerin konusu belirlenmiştir.
3. Hikâyelerin belirtilen temalar içerisinde bahsettiği temalar tespit edilmiştir.
4. Metinlere bağlı olarak metin seçim kriterlerine uygunluğu irdelenmiştir.
5. Hikâyelerden yola çıkarak bahsedilen her tema için tablo ve grafik hazırlanmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu tez, ders kitaplarında görülen Milli Eğitimin temel hedeflerine ve kazandırmak istediği davranışlara uygun olan metin eksikliğine bir çözüm amacıyla ortaya çıkmış bir çalışmadır. Bu istikamette hikâye alanında usta bir ismin hikâyelerinin okunarak ve 2006 TDOP 'de ifadesini bulan temalara uygunluğu tespit edilerek ders kitaplarındaki eksikliğin giderilmesine katkıda bulunulmak istenmiştir.

Memduh Şevket Esenal'ın Veysel Çavuş hikâyesiyle başlayan ve vefatına (1952) kadar süren yazı serüveninin çalışmanın sınırlarını aştığı görülmüştür. Yazar hayattayken kitaplaştırdığı Hikâyeler – Birinci Kitap(1946) ve Hikâyeler- İkinci Kitap(1946) eserleri çalışmanın sınırlarını belirlemektedir. Bu eserlerden birincisi 1958'de “Otlakçı” adıyla ikincisi de “Mendil Altında” adıyla yine aynı tarihte Dost Yayınları tarafından basıldığından çalışmada bu iki eser temel alınmıştır.

BÖLÜM II

2.YÖNTEM

Araştırmamız doküman tarama modeline göre yapılacaktır. Yazarımızın hikâyeleri tespit edilecek ve 2006 TDOP deki temalar ve metin inceleme kriterleri açısından tasnif edilecektir. Eserlere herhangi bir müdahale söz konusu olmayacaktır. Bu yönüyle de betimsel bir çalışma olacaktır. Bu bölümde araştırmada kullanılması planlanan; araştırma modeli, evren ve örneklem grubu, verilerin toplanması ve veri çözümleme teknikleri konularında bilgi verilecektir.

2.1. Araştırma Modeli

Memduh Şevket Esendal'ın hikâyeleri dikkate alınarak, hikâyeler 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre incelenecek ve tematik yaklaşıma ve metin seçim kriterlerine göre tasnif edilecektir. Bu çalışma tarama modeline göre yapılacak betimsel bir çalışmadır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini, yazar hayattayken kitaplaştırdığı Hikâyeler – Birinci Kitap(1946) ve Hikâyeler- İkinci Kitap(1946) eserleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise 1958'de “Otlakçı” adıyla ikincisi de “Mendil Altında” adıyla yine aynı tarihte Dost Yayınları tarafından basılan eserlerdeki 50 hikâyeye oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama

Çalışmadaki veriler, yazarın bahsedilen hikâyelerinin okunması suretiyle kaynak tarama yoluyla elde edilmiştir. “Otlakçı” ve “Mendil Altında “ adlı eserler incelenmiştir. Buradaki hikâyeler ilk önce kısaca özetlenmiştir. Ayrıca hikâyelerde anlatılan konu tespit edilmiştir. Hikâyelerde anlatılanlar, 2006 TDOP'deki temalara göre yorumlanmıştır. Bu yorumlamalara ilave olarak metin seçim kriterleri açısından metinler bir kez daha irdelenmiştir. Hikâye / hikâyecilik, tematik yapı konularıyla ilgili olarak incelenen makale, kitap, çalışmalardan derlenen bilgiler de uygun sırayla sunulmuştur.

2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Aşağıda ifade edilen sorular ışığında hikâye metinlerinin tematik yapıya ve metin seçim kriterlerine uygunluğu belirlenmiştir.

1. Hikâyelerin konusu nedir?
2. Hikâyeler hangi temalarla uygunluk göstermektedir?
3. Hikâyeler metin seçim kriterlerine uygun mudur?

Hikâyelerin konusu belirlenerek hangi temalara uygun olduğu tek tek tespit edilmiştir. Bu şekilde sonuca gidilmiştir. Hikâyelerin temalara ve metin seçim kriterlerine uygunluğu tablolarla sunulmuştur.

BÖLÜM III

3.BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bu bölümünde yazarın hayatı ve hikâyeciliğinin yanı sıra hikâye metinlerinin özetleri verilmiş, temalar ve metin seçim kriterleri açısından incelemesi yapılmıştır.

3.1. Yazarın Hususi, Siyasi, Memuriyet Hayatı

3.1.1. Doğumu, Ailesi, Çocukluğu

Yazarın doğumu ile ilgili olarak bazı kaynaklarda 29 Mart 1883 tarihi söz konusu olsa da Memduh Şevket Esendal, 28 Mart 1884'te dünyaya gelmiştir. “Ayaşlı ile Kiracıları adlı romanının baş tarafına konmuş olan küçük bir otobiyografisinde doğum tarihi olarak 1883-1884'ü ifade eden yazar, hatıralarında 29 Mart Cuma günü doğduğunu belirtir” (Çetişli, 2004: 15). “Ben, büyük Türk muharebesinden beş yıl kadar sonra, demek 1883 yılının Mart ayının 29'uncu Cuma günü o yıllarda kullanılan takvime göre 1300 Rumi yılının Mart ayının 16'ncı Cuma günü güneş batmasına dört saat kala, düşman ayağı altında kaldığı, ezildiği için Türk mahallelerinde Rusların hastane yaptıkları birkaç büyük konaktan başka oturacak evi kalmamış olan Çorlu'da “Papayani” mahallesinde “İzmirada” adlı bir Rum'un kira evinde doğmuşum” (Edebiyat Dergisi 1996: 6).

Yazarın asıl adı Mustafa Memduh'tur. M.Ş.E, ismi ile ilgili olarak kendisi değişiklik yapmış ve on altı on yedi yaşlarına kadar kullandığı Mustafa ismini bırakmış. Dedesinin ismi olan Memduh'a ilave olarak babasının adı olan Şevket'i birlikte kullanmaya devam etmiştir. “Esendal soyadını ise kendisine İsmet İnönü vermiştir” (Çetişli 2004: 16).

Memduh Şevket kendi ailesini küçük bir burjuva aile olarak tarif etmektedir. Ayrıca kendisi de bu ailenin üç erkek çocuktan ikincisidir. “Babası Mehmet Şevket Bey annesi ise Emine Şadiye Hanım'dır.” (Çetişli 2004) “Kendi araştırmalarına göre baba soyu dört, ana soyu ise üç nesil geriye; başka bir ifadeyle 18. Yy. ikinci yarısına kadar götürülebilmektedir. İki kola ayrılan baba soyunun ilki “Nişastacızadeler”e ikinci kolu ise

“Karakahyalar”a dayanmaktadır. Memduh Şevket’in ailesi 1. Meşrutiyet yıllarında İstanbul’danÇorlu’ya göç etmiş, burada miras kalan Avlanbey, İmrallı ve Çevrimkaya isimli üç çiftlikte tarımla uğraşmıştır. Avlanbey çiftliği ailenin hem geçim kaynağı hem de Esendal’ın çocukluk ve ilk gençlik yıllarını geçirdiği yerdir. Esendal ileriki yıllarda sık sık bu dünyanın özlemini duyacak ve bunu bazı eserlerine yansıtacaktır” (Çetişli2004: 16-17).

3.1.2. Tahsili

Esendal’ın hayatına bakıldığında hayatının en ilgi çekici noktalarından birisi de tahsil hayatı olarak karşımıza çıkmaktadır. Düzenli ve sistemli bir eğitim hayatı söz konusu olmayan M.Ş.E, liseyi ikinci sınıfa kadar okumuştur. Ayrıca eğitim hayatı ile ilgili olarak ilgi çekici noktalardan birisi de hiçbir okuldan mezun olamayışındır. “ Ben ilk mektep dâhil olmak üzere hiçbir mektepten mezun değilim. Alaylıyım... Bende hocalık hakkı yoktur” (Arısoy 1952: 7). “ Hatıra özelliği olan eserlerinden birisi olan “Rüştiye” ye göre mahalle mektebi ve rüştiyeyi Çorlu’da okumuştur. Hatıra ve mektuplarında, henüz altı yaşında iken İstanbul’a gelerek çok kısa bir süre Gedikpaşa mahalle mektebine devam ettiğini daha sonra Rehber- i Marifet mektebine geçtiğini; hatta rüştiyeyi İstanbul’da bitirdiğinden bahseder” (Çetişli 2004: 18). Tahsili ile ilgili olarak anılarında rastlanılan şu ifadeler eğitimi konusunda ayrıca bir fikir vermektedir: “ Altı yaşında imişim. Babam beni İstanbul’a mektebe götürüyordu. Babam İstanbul’a gitmeye ansızın karar vermiş olmalıdır ki bizi yolcu etmek için anam ve yengem düğünden gelmişlerdi. Babamla İstanbul’a geldik, birkaç gün sonra da babam bana bir arka çantası aldı ve beni Gedikpaşa mahalle mektebine, demek ilk mektebe başlattı. Anlaşıyor ki o yıllarda Çorlu’da Gedikpaşa mahalle mektebi kadar da bir ilk mektep yokmuş” (Edebiyat Dergisi 1996: 5-6). Çetişli’nin Esendal hakkında vermiş olduğu bir başka bilgi de M.Ş.E’nin bir süre de Yahudi okuluna gidip burada çeşitli danslar öğrendiğidir. M.Ş.E, mahalle mektebini bitiremediğinden rüştiyeye sınavla girmiştir.

Esendal’ın düzenli ve sistemli bir eğitim göremeyişinin ardında birçok sebep olduğu düşünülebilir. Yazarın eğitim temalı metinlerinden birisi olan “Seni Kahve Paklar” hikâyesinde de dayakçı eğitim eleştirisi söz konusudur. Metinde yaşanan eğitim trajedisini kısmen yazarın hayatından örneklendirmek de mümkündür. Yazar özellikle “ Eti senin, kemiği benim” anlayışının karşısında olduğu görülmektedir. Esendal’ın eğitim hayatındaki boşlukların ana sebebi olarak Gedikpaşa mektebindeki dayak olduğu söylenebilir. “Efendim, bizim Kadri Efendi adında bir hocamız vardı. Ayağı topal bir adam. Hani siz

duymuşsunuzdur ya, eti senin kemiği benim diye hakikattir o. Çocuklar öyle teslim edilirdi mektebe. Bir gün sebebini bilmiyorum, bir çocuğu dövdü. Çok fena dövdü ama. Dayağı ilk defa görüyordum. Bıraktım mektebi” (Arısoy 1952: 7).

Esendal’ın ailesinin Çorlu’da oluşu ve babasının vefat edişi gibi sebepler dolayısıyla da yazar eğitim konusunda kopukluklar yaşamıştır. Babasının ölümü üzerine ailesinin sorumluluğunu alan Esendal, bir yıl sonra da dayısının kızı ile evlenmiştir. Bu evlilikten de üç çocuğu olmuştur.

Esendal, devrin eğitim metotları ile ilgili de kaygılıdır. Düz ve ezberci sistemin rahatsız ediciliği karşısında durmaya çalışan bir tiptir. “ Pek çok şey dilini, manasını anlamadan çocuğun kafasına doldurulmaya çalışılır. Böyle bir eğitim yazarın karakterine uymaz. O “acaba” sız okumayan, bir başkasının nailcisi olmaktan nefret eden bir anlayışın insanıdır” (Çetişli 2004: 20).

“ Türk tarih ve kültürünün yanında Fransız, Rus ve Fars dil ve edebiyatlarını çok iyi bilmek, onun çarpıcı yönlerinden birisidir. Elbette ki söz konusu kültür birikimini zaman ve hayat içinde kazanmıştır”(Çetişli 2004: 21). Esendal, hiçbir okuldan mezun olamamış olsa da onu başarılı elçilik çalışmaları yanı sıra tarihten önemli bir tarihçi ve değerli bir ressam ve daha da önemlisi Cumhuriyet devrinin sağlam yazarlarından biri olarak tanımak ve tanımlamak mümkündür.

3.1.3. Son Yılları ve Vefatı

“ Memduh Şevket Esendal, 24 Mart 1935’te kaleme aldığı “ Aynadaki Yaşlı Adam” hikâyesinde ruhen olmasa da fiziken yaşlandığını fark etmenin şaşkınlığı içindedir” (Çetişli 2004: 33). “ Tütüncü dükkânı aynasına gözüm ilişti. Yaşlı bir adam yanıma sokulmuş, tütüncüden alışveriş ediyordu. Az kaldı, başımı çevirip “ Bu yaşlı adam kimdir?” diye bakacaktım. İyi oldu ki kendimi tez tanıdım” (Şengil 1991: 62-63). 1950’de siyasi hayatını noktlayan Esendal, ömrünün son iki yılını ailesine ve ziyaretçilerine adamıştır. Oğlu ile yapılan özel mülakattan anlaşıldığına göre yazarın ayrı bir umudu ve beklentisi çocuklarının kendisini unutmaması ile ilgilidir. Son umutları bunlar olan Memduh Şevket Esendal, 17 Mayıs 1952 gecesi sabaha karşı çalışma masasında yüksek tansiyon nedeniyle beyin kanaması geçirip yatağa düşer ve aynı gün vefat eder. Hassas bir ruha sahip olan Esendal, ölmekten değil insanlara yük olmaktan ve bundan ötürü insanların kendisini sevmemesinden korkmaktadır. “ Ölmekten korkum yok. Korkuyorum ki

bir yanıma inme iner de insanlara yük olurum. İnsanlar benden bıkar, beni sevmezler, işte bundan korkuyorum”(Dursunoğlu 1952: 555).

3.2. Yazarın Hikâyeciliği

Memduh Şevket Esendal, Cumhuriyet devri yazarlarından kendisini hikâye türüne adanmış önemli bir isimdir. Edebiyatçılarımızın pek çoğunda hikâye romana geçişte bir basamak olarak görülmüşken Esendal’da hikâye türünde ısrarcılık söz konusudur. Yazarın yazın serüvenine bakıldığında 44 yıla sığdırılmış, 300’e yakın metin görülmektedir. Yazarın hikâyeciliği hakkında çok çeşitli fikirler ortaya atılmıştır. Ancak hikâyeciliği hakkında hepsine kaynaklık edecek fikirlerin kendi fikirleri olduğu sanılmaktadır. Esendal, hikâyelerini insanları neşelendirmek, mutlu etmek için kaleme alır. Esendal hikâyeleri hakkında şunları söylemektedir: “Benim sevdiğim hikâyeler... Hayat veren, neşe veren, ışık veren hikâyelerdir. Ben, insanlara yaşamak için ümit, kuvvet ve neşe veren yazılardan hoşlanırım. İnsanları yoğrulmuş mutfak paçavrasına çeviren ve ümitsizliğe düşüren yazılardan hoşlanmam. Zaten tam bir refah içinde, huzur içinde yaşamıyoruz. Bir de karanlık, kötü şeylerden bahsederse bize, onları okursak... Bu, insanları bir havana koyup ezmeye benzer. Hâlbuki insanların içinde bir umut olmalı. Yaşama umudu, neşe vermeli insanlara okudukları" (Arısoy 1952). Esendal'ın hikâyeleri, günlük hayatın herhangi bir anından alınmış küçük bir kesitten ibarettir. Hikâyelerinde bilinen giriş ve sonuç bölümlerinin olmayışını bu noktada aramak gerekir. Çünkü hayat sürekli bir akıştır. Her olayın bir öncesi olduğu gibi, devamı da olacaktır. “Memduh Şevket'in hikâyelerinde okuyucu, metnin bitmesine rağmen hikâye kahramanlarının yaşadığı, hikâyede anlatılan hayatın devam ettiği hissine kapılır. Hikâyelerinin çoğu, okuyucuya bitmemişlik hissi verir. Esendal'ın hikâyeleri, gücünü olaydan almaz. İçinde yaşadığımız hayatın içindeki küçük bir an, bu andaki küçük olaylar, hikâye için yeterlidir. İki insanın karşılıklı konuşması, kahvehanedeki bir sohbet, gagesiz bir şekilde evden çıkıp şöyle bir dolaşım eve dönme Esendal için bir olaydır. Onun hikâyelerinde şahıs kadrosunu önemli ölçüde memurlar, bürokrat ve yarı aydınlar, alafranga/züppe tipler, ev hanımları, esnaflar, dedikoducu insanlar, din adamları oluşturur.”¹

Esendal’ın hikâyeciliği ile ilgili olarak Tahir Alangu’nun tespitleri de önemlidir.

“ Memduh Şevket, “geniş anlamda gözlemci gerçekçilik veya gözlemci ve tasvirici

¹<www.yenimakale.com>(04.03.2012)

gerçekçilik anlayışını benimseyerek Sabahattin Ali- Sadri Ertem ikilisinin öncülüğünü yaptıkları “ tenkitçi sosyal gerçekçilik; F.Celalettin’in devam ettirdiği “eskiye bağlı hikâye tarzı ve Sait Faik’te ifadesini bulan “büyük şehir insanının yalnızlığını anlatan tasvirici gerçekçiliğin dışında kalmıştır” (Alangu 1968: 131). Alangu, sadelik ilkesinin Esendal’ı Maupassant yerine Çehov’a götürdüğünü belirtmektedir. Çehov tarzının daha ziyade “biçim, hikâye, yazış dili, hikâye kişilerini anlayış” noktalarında yoğunlaşmıştır” (Alangu 1968: 128). Esendal’ı yepyeni bir çizginin temsilcisi olarak gören Necmeddin Turinay, söz konusu yenilik ve öncülüğü hikâyelerin geleneksel yapıdan apayrı bir yapıya sahip olmasına bağlar. “Ayrıca Turinay, Esendal’ın Türk hikâyeciliğinde Çehov’un temsilcisi olarak görülmesini de yadırgamaktadır” (Çetişli 2004: 84). Başlangıçtan beri Esendal, hep aynı çizgide tasavvur edilmektedir.

Cevdet Kudret, “Memduh Şevket Esendal’ın ilk hikâyesinden son hikâyesine kadar kendi çağının hikâye anlayışından büsbütün ayrı bir yolda yürüdüğünü belirtmektedir. Ayrıca hikâyeleri günlük yaşayışın en sade, en silik olayları kurduğunu ve kişileri ise küçük insanlardan seçtiğini belirtmektedir” (Kudret 1978: 378). Haldun Taner, Esendal’ın hikâyeciliği için “ büyük bir yenilik” ifadesini kullanır. “ Otlakçı yazarı, belli yapısız, bel kemiksiz, ama canlı, ama ilginç, başıboş” ve gereksiz tasvirlerden uzak hikâyenin öncüsüdür. Bu konuda Sait Faik ondan sonra gelir” (Taner 1983). “M.Ş.E hikayesini “Gorki, Çehov ve Maupassant’a çok yakın bir çeşit enstantene olarak gören Tanpınar, yazarın Çehov’a atfedilen “ Güzel bir hikaye için yazdıklarımızın başını ve sonunu atınız.” prensibine bağlı kaldığı kanaatindedir” (Tanpınar 1977: 123). “Maupassant tarzı hikâyeyi bırakarak tahkiye usulü, kuruluş ve üslupça Çehovvari hikâyeler yazmakla Esendal Türk hikâyesinde çığır açmıştır”(Kabaklı 1978: 383). Mehmet Ergün, vaka anlayışı ve vakanın kullanımı meselelerinde M.Ş.E ile Kenan Hulusi Koray arasında benzerlikler bulmaktadır. “Bu iki sanatçı, belli bir konunun yerine belli bir atmosferin anlatıldığı anılarla çağrışımlarla, izlenimlerle yürüyen yeni hikâyenin ön adları, deyim yerindeyse isim babalarıdır” (Ergün 1975: 20). “Esendal; çürüyen, kokuşan değerleri kavramış, gözlemcilik yoluyla okuruna anlatmıştır. Kimi zaman yeni bir ortamın aratılabilmesi için, "olması gereken"i de öyküsünde belirlemiştir.

Esendal’ın öykücülüğünde güçlü bir söyleyiş göze çarpar. Okur, yazarın hangi yazımsal aşamalardan sonra bu noktaya eriştiğini duyumsayamaz. Sere serpe gelişen öykülerdir bunlar. Pürüzlü, takılı kalmış noktalarla karşılaşmayız... Ayrıca yazarın

öykücülük anlayışında okuruyla bütünleşme, hatta özdeşleşme tutkusu belirgindir. Okuruyla bağ kurarken bir düzeyde olmak için çaba harcar. İşte Esendal'ı çağcıl bir öykücü kılan en önemli özellik, bu özdeşliği kurabilmiş olmasıdır” (İleri 2008) “Memduh Şevket Esendal öykülerinde güçlü gözlemciliği ile birlikte, toplum yaşayışımızdaki aksaklıklara değinişi ile dikkat çeker. Günlük yaşamı dile getirdiği öykülerinin yanı sıra, kadınları ilgilendiren sorunlara, ekonomideki tutarsızlıkların aile yaşayışını etkileyişine Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun durumuna; Anadolu'ya giden memurların yaptıkları yolsuzluklara, Yeni Kurulan Türkiye'nin koşullarına uyum sağlamaya değindiği öyküler yazmıştır. Gözleme dayanan öykülerinde olaylara iyimserlikle yaklaşarak okuyucuyu rahatlatma yolunu seçen Esendal, temiz dili ve güçlü anlatımıyla da okuyucunun dikkatini çekmiştir”(Önertoy 1984).

3.3. Otlakçı (Hikâyeler- Birinci Kitap) Kitabındaki Hikâyelerin 2006 TDOP' deki Temalara ve Metin Seçim Kriterlerine Göre İncelenmesi

3.3.1. Metin Adı: Gençlik

3.3.1.1. Özet

Büyük bir köşkte hayatlarını devam ettiren aile bireylerinin daha çok duygusal halleri tahlil edilmeye çalışılmıştır. Yeni evli genç bir kadın olan Hayriye'nin eşine karşı duyduğu aşk derecesindeki hayranlık, sevgi duygusu hikâyenin konusunu oluşturmaktadır. En büyüğünden en küçüğüne kadar evin tüm bireyleri işine gücüne gitmişken Hayriye de o sıralarda ütü yapıyordu. Bir anda aklına eşi geldi. Gidince odasında eşini kanepenin üzerinde uyur vaziyette buldu. Aslında her gün gördüğü eşi o gün ona biraz daha farklı gelmişti. İçinden evlilik ne tuhaf bir şeymiş diye geçirerek bir iç huzur yaşadı.

3.3.1.2. Tematik İnceleme

Daha çok duyguların yoğun olarak işlendiği hikâyede genç bir hanım olan Hayriye'nin eşine duyduğu aşk, sevgi temasına göre aile sevgisi olarak nitelendirilebilir.

“Uyuyordun” dedi. “boynun ağrıyacak. Hasta değilsin ya? İstersen, bak yastık getirdim. Gene uyu”

Duygular açısından bakılınca eşlerin birbirini düşünmesi ve birbirine değer vermesi ön plandadır. Bu durum, aile içi sevgi, hayranlık duygularının yoğun yaşandığının göstergesidir.

“Dolabı açsam, belki uyanır” diye düşünerek gömlekleri piyanonun üstüne bıraktı” Bu durumda genç bayanın eşine karşı tutumlarında hassasiyet dikkat çekmektedir.

Duygular temasında bir başka duygu sitem duygusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayriye, eşi uyurken boynu ağrımasını diye yastık ararken, büyükhanımı istemeden de olsa uyandırmıştır. Bu durumda büyükhanım, kendi eşine olan kızgınlığı da ekleyerek Hayriye’ye tepki göstermiştir.

“Büyükhanım kızdı. Hayriye’nin arkasından söylendi:

- Yediği naneye bak! Kocasını uyanmasın diye gelip beni uyandırıyor. Kocanı uyanırsa benim çok umurumdadır! Şımart bakalım, sonra çok karşılığını görürsün. Hiçbir şey bilmiyorsan babana bak. Benim ona yaptıklarımın acaba yüzde birini bana yaptı mı? Burada ölsem, başını çevirip bakmaz”

“Genç ve güzel bir kadın olan Hayriye’nin kocasına duyduğu içten sevgi, incelik, duyarlılık, şefkat ve heyecan okuyucuyu çok etkiler. Genç kadının ütüye dalıp kocasını unuttuğu için kendisine kızması, kocasının evde olup olmadığı düşüncesiyle heyecana kapılması, kocasını uyandırmamak için dolabın kapağını açmaması, odadan çıkarken ayaklarının üzerine basarak yürümesi, kocasının rahatsız bir biçimde kanepede uyumuş olduğunu görünce telaşa kapılması, boynu ağrımasını diye yastık araması, yüzünde birkaç damla ter görünce hasta olmasından korkması, gözlerinin nemlenmesi, kocasını uyandırmaya kıyamadığı için elinde yastıkla beklemesi... Tüm bunlar, genç bir kadının kocasına duyduğu saf, tertemiz, pırıl pırıl bir aşkın, sevginin göstergeleridir. Kocasının gömlekleri arasına kendi iç gömleğini koymak gibi basit bir şey, kocasını seven genç bir kadının heyecanlanması ve bundan tatlı bir haz duyması için yeterlidir. İnsanın gençlik çağı böyle bir şeydir. Evliliğin ilk günlerinde, çiftlerin birbirine duyduğu heyecanı, gençlik döneminde en küçük şeylerin bile gönülleri nasıl ateşlediğini, coşturduğunu gösterir. Yazar, okuyuculara “gençliğinizin kıymetini bilin, bu günlerin tadını çıkarın” der gibidir.”²

²<www.yenimakale.com>(02.05.2012)

3.3.1.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Hikâye, metin seçim kriterleri açısından değerlendirildiğinde 2006 TDOP'nin ön gördüğü okuma metinlerinde bulunması gereken özelliklerin birçoğu ile uyumludur. Ancak metinlerin hitap ettiği hedef kitlenin ilköğretim ikinci kademe öğrencileri olduğu düşünüldüğünde yeni evli çiftin birbirine duyduğu aşkın mesaj olarak verilmesi bu çağdaki çocuklar için uygun görünmemektedir. Yazar yukarıda da ifade edildiği üzere gençliğinizin kıymetini bilin, bugünlerin tadını çıkarın mesajını vermektedir. Ama bu mesaj ergenlik çağındaki bireylerin gününü gün etme gibi bir yanlış düşmesine ve dolayısıyla hedeflerinden uzak bir neslin devamını netice vermektedir. Metin 4. ve 8. kriterler açısından eleştirilebilir. Genç bir çiftin aşklarını üst düzeyde yaşamaları, “öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.” ölçütü gereği uygun değildir. “ Hayatlarının o çağında idiler ki biri ötekinin dizine başını koyduktan sonra uyumak olmazdı.” ifadelerinden öğrencilere gizliden, seviyelerine uygun olmayan cinsel bir mesaj sunulmaktadır. Yine aynı şekilde hedef kitlenin yaş grubunun 11-14 olduğu düşünülürse metnin öğrencilerin ilgi alanlarına ve ilgi seviyelerine uygun olmadığı gerçeği ile karşılaşılmaktadır.

3.3.2. Metin Adı: Kayışı Çeken

3.3.2.1. Özet

Hikâye, İstanbul Fener’de bir meyhanede oturmuş içki içen ve ailevi sıkıntılarını paylaşan Rıza Efendi ile Rasim Bey’in sarhoş muhabbetlerini konu alır. İkinci Daire’den Rıza Efendi ve Rasim Bey güya karşılıklı konuşup dertleşeceklerdi. Rasim Bey, konuşmaya başlayınca muhabbetin ardı arkası kesilmedi. Yalnız yaşamasından evliliğine karar verişine ve hatta evlilikten sonra başına gelen sıkıntılara kadar birçok mevzudan bahsetmekteydi.

Kimsesiz birisiyle evlenince kafasının rahat olacağını sanan Rıza Efendi maksadının aksiyle tokat yer. Başına gelmedik sıkıntı, çekmedik dert kalmaz. Evlendikten sonra eşi korkuyorum diyerek Rıza Efendi’nin kahveye çıkmamasını arzu etmektedir. O da alışkanlığından vazgeçmek yerine eşine kulak yoldaşı olması için yanına yardımcı bir kadın alır. Alışkanlığından vazgeçmemek uğruna verdiği bu ilk taviz sonrasında kaynanası, baldızı ve üvey kayınpederinin de masraflarını çekerek yanına almak zorunda kalması

şeklinde sonuçlanmıştır. Hiç hesap etmediği bir şekilde birdenbire nüfusu artmıştır. Bir yıl arayla iki de çocuğu olunca Rıza Efendi'nin bakmakla yükümlü olduğu insan sayısı on bire çıkmıştır. Yalnız ve kimsesiz birisiyle evlenerek rahat edeceğini düşünürken iyiden iyiye geçim sıkıntılarının içinde sıkılmış kalmıştır. Bu yüzden kendini iyice içkiye veren Rıza Efendi evini artık otel olarak kullanmaktadır. Öyle ki kendini hayatın akışı içerisinde kaybolmaya mahkûm etmiştir.

3.3.2.2. *Tematik İnceleme*

Metindeki iletişim ve alışkanlık özellikleri dikkate alındığında Rıza Efendi'nin kahveden vazgeçmemek uğruna eşine yardımcı olacak birini alması, alışkanlıkların insanı taviz vermeye mecbur bıraktığını göstermektedir.

“Ben bu kadar yıldır bir gece kahveyi bırakmamışım. Evlenip kahveyi bırakınca tanıdıklar bana ne der?”

Özellikle son zamanlarda evini otel gibi kullanan Rıza Efendi'nin aile içi iletişimi de problemlidir. Geçim sıkıntısından ötürü evine sadece uyumak için gelen birisi toplum açısından örnek alnamayacak bir karakterdir. Hikâyede sorumluluk duygusundan kaçan bir karakter söz konusudur..

“Şimdi işten çıkınca buraya kadar sarkarım, adamakıllı kafayı tutar eve giderim, gidince de sızarım. Hiçbir şey duymam, hiçbir şey de görmem. Sabah olunca da çok günler esbaplar sırtımda kalkar, hemen evden fırlarım.”

3.3.2.3. *Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme*

Metin, iki arkadaşın konuşmalarından ibaret olan edebi zevkten yoksun sıradan bir zamanı konu edinen bir metindir. Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir kriterine bakıldığında metin, bahsedilen kriterle uyum göstermemektedir. Metinde bir sarhoş muhabbeti konu edildiğinden ötürü metin öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyelerine uygunluk göstermemektedir. Ayrıca ana karakterin aile sorumluluklarından kaçan birisi olduğu düşünülürse metnin öğrencilere fayda sağlayıcı bir metin olmadığı sonucu çıkarılmaktadır.

3.3.3. Metin Adı: Arabacı Ali

3.3.3.1. Özet

Hikâyede, bir zabıt ile bir arabacının yolculuğu anlatılmaktadır. Bu yolculuk, geçen büyük savaşların bitiminden biraz sonra yapılmıştı. Büyük savaşlar sonrası Konya bozkırında bir zabıt ile bir arabacı seyahat etmektedir. Zabıt, kendisinden ve görevinden bahsetmediği halde arabacı Ali, yanındaki kişinin seyahate memur bir zabıt olduğunu anlamıştır. Zabıtın deyişiyle, “Kır adamından bir şey saklanmıyor.”

Sıcak bir yaz günü çöl gibi Konya bozkırında atlarla yapılan yolculuğun ve sıcağın da bunaltmasıyla zabıt uyumuş. Ancak hana geldiklerinde uyanabilmiştir. Zabıt handa yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu sezmiştir. Bütün olan biteni de Arabacı Ali’yle yola devam ederken öğrenmiştir. O bölgede bulunan asker kaçakları tarafından hancının karısının öldürüldüğünü öğrenmiştir. Handan ayrıldıktan sonra Arabacı Ali, içinden geçen ama anlatamadığı bütün duygularını dile getirmeye başlamıştır.

Zabıt ile Ali’nin seyahati bittikten sonra belli bir müddet birbirleriyle karşılaşmamışlardı. Ta ki zabıtın arkadaşlarından Aziz Bey, bir gün bir askerle kendisine mektup gönderince, mektubu getiren askerin Arabacı Ali olduğunu anlamıştı.

“ Arkadaşlardan Aziz Bey, bir neferle bana bir mektup yollamış, tütün istiyor. Mektubu getiren neferi görünce tanır gibi oldum. Adını, nereli olduğunu sordum. Kozanlı imiş, adı da Arabacı Ali.”

Artık bir nefer olarak vatana hizmet ederken talihsiz bir olay yaşamış ve bir askerin ölümüne sebep olmuştur. Artık kaçak durumuna düşmüştür. Kaçak yaftası altında o dağ senin bu dağ benim kaçmış, durmuş. Sonrasında ilk seyahatinde beraber bulunduğu zabıtın Karaman civarında bir handa olduğunu öğrenmiştir. Zabite kaçaklık durumundan ve yaşadığı sıkıntılardan bahsetmiştir. Teslim olursa asılacağını düşünmektedir. Bu yüzden korkmaktadır. Ömrünce vatana hizmet etmeye razı olduğunu belirterek kendisini asılma tehlikesinden koruması için zabitten yardım talep etmiştir. Zabıt de Konya’ya gidip gerekli yerlerle konuşup Ali’yi zarar görmeden teslim almak istemişti ancak Ali zabitle konuştuğundan kısa bir süre sonra jandarmayla yapılan bir çatışma sonucu ölmüştü.

3.3.3.2. Tematik İnceleme

Hikâyenin ana karakteri arabacı Ali olduğundan daha çok Ali’nin karakter özellikleri incelenmiştir. Ali’nin karakteri ile ilgili özellikler kişisel gelişim temasının kişilik tipleri ile

açıklanmaktadır. Hikâye boyunca Ali'nin duygusal gel-gitleri de ifade edilmiştir. Ali kaçak olarak yaşadığı dönemlerde korktuğu kadar yalnızlık duygusunu da yaşamaktadır. Aziz Bey'in de ifade ettiğine göre Ali dik kafalı olduğu kadar masum ve yalnızdır. Kişilik özellikleri açısından bir o kadar da uyanıktır. İlk seyahatte zabitin kendisinden bahsetmemesine rağmen Niğdeli arabacılarla Sivas'a gittiğini de gözden kaçırmayarak uyanık olduğunu göstermiştir. Büyük savaşlar sonrası yaşanan sıkıntılar, işgaller zamanında Anadolu'nun durumu hakkında da umutsuz ve kaygılı olduğu görülmektedir. Bütün bu duygusal iniş- çıkışlar duygular temasının umut, kaygı, üzüntü, yalnızlık, korku alt temalarıyla ilişkilidir.

Arabacı Ali; memleketin satıldığını, yabancılara, işgalcilere teslim edildiğini söyleyerek içinde bulunulan durumdan memnun olmadığını ifade etmektedir.

Aradan biraz geçtikten sonra; “Bizi artık gâvur aldı, diyorlar, “ dedi.

“ Ne demek “ dedim.

“Aldı ya” dedi. “ Zabitleri Konya'ya çıkmışlar. Adana'yı da Ermeniler almışlar.”

Anadolu'nun içinde bulunduğu duruma bakılınca toplumun temel taşı bireylerde genel manada bir güvensizlik ve gelecek hakkında bir umutsuzluk söz konusudur.

Aziz, onun için;

“Dik kafalıdır, biraz da terbiyesi kıttır ayının; ama gözü pektir, yılmak bilmez.” diyerek Ali'nin karakteri hakkında bilgiler vermiştir. Bu da kişisel gelişim temasının kişilik tipleri alt temasıyla ilişkilidir.

Zabit:

“Öyle sezinledim ki arabacı benim için epeyce doğru sözler söyledi. Bunları nereden, kimden öğrenmiş. Bu kır adamlarından kendini saklamak çok güçtür.” diyordu. Buradan da o yörenin insanların ortak kişilik özelliklerinden birisinin de uyanıklık olduğu anlaşılmaktadır.

“Bu yolculuk, geçen büyük savaşların bitiminden biraz sonra yapılmıştı. Aradan birkaç yıl geçti. Ankara kuruldu. İnönü, Sakarya, savaşları yapıldı. Afyon önünde tutunduğumuz yıllardı.”

Bu bölüm de zaman ve mekân temasına göre incelendiğinde geçmiş bir zamanda yaşanan tarihi hadiselerle vurgu yapılmıştır.

3.3.3.3. *Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme*

Metinde bahsi geçen kaçakçılar başta hancının karısının ölümü olmak üzere birçok fail - i meçhullere sebep olmuştur. Ayrıca Ali'nin de bir süre sonra kaçakçılar gibi bir hayat sürmeye başlaması ve sonuçta jandarma çatışmasına kurban gitmesi türünden içerisinde şiddet ve korku unsurları bulunduran olaylar öğrencilere hiçbir açıdan kazanım sağlamamaktadır. Çünkü seçilecek metinlerde siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır. Bununla beraber metinde yaşanan fail i meçhul cinayetler başta olmak üzere çeşitli olaylar “Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.” ölçütü açısından da değerlendirildiğinde seçilmeye uygun görülmemektedir. Metinde işlenen cinayetler ve kaçakçılık faaliyetleri öğrencileri olumsuz etkileyecek bir şiddet unsuru olmaktadır. Yaşanan olaylar öğrencilerin psikolojik ve sosyolojik seviyelerinin üstünde seyretmektedir. Her ne kadar dil açısından yazarın üslubunun tazeliğini taşısa da içerik olarak öğrencilerin gelişimine hizmet edemeyecek bir metin olduğu kanaati hâkimdir.

3.3.4. **Metin Adı: Bir Eğlenti**

3.3.4.1. *Özet*

Yazar, ilkyazın ilk sıcak günlerinden bir Cuma günü iki arkadaşın bağ evine doğru yaptıkları gezintiden ve bu gezintinin ilerleyen saatlerinde gerçekleşen bir cinayetten bahsetmektedir.

İki arkadaş kahvede otururlarken Hacı Ali Efendi, bir adam gönderip bu iki arkadaşı akşam ziyafetine davet etti. Arkadaşlardan birisi gidelim deyince diğeri de onu kırmayarak yola çıktılar. Bağ evine gittiklerinde sohbet gayet koyuydu. İçkilerin biri gidip diğeri geliyordu. Gün döndü ve vakit akşamı buldu. İçenler, iyiden iyiye sarhoş olmuşlardı. Akşamın ilerleyen saatlerinde Karamanlı Zarife ve bir de yanında başka bir kadın içki masalarında oynatılmak üzere davet edildi. İçki masaları, kadınların gelmesiyle de biraz daha gerginleşti. Sarhoşlukla beraber kadınlar uğruna fedailik de söz konusu olunca korkulan gerçekleşti. Zarife uğruna Kol Hüseyin adlı birisi öldürüldü.

Güzel bir gün geçirme niyetiyle buralara kadar gelen iki arkadaş sessiz ve sakin bir şekilde şehrin yolunu tuttular. Ertesi gün çarşıya çıktıklarında etrafta bir gün önce hiçbir şey olmamış gibi bir sıradanlık vardı.

3.3.4.2. Tematik İnceleme

M.Ş.E, sıradan bir durumu hikâye etmektedir. M.Ş.E'nin hikâyelerinde sıradan bir durum işlenmekle beraber bazı hikâyelerinin başında kahramanların isimleri verilmemektedir. Çünkü kahraman kişi anlatıcı durumundadır. Hikâyenin ilerleyen kısımlarında anlatıcı dışında birkaç isim söylenerek bir hikâye – şahıs kurgusu sağlanabilmektedir.

Hikâyedeki davetin sahibi Hacı Ali, çok zengin bir mirasyedir. Bu durumdan faydalanmak isteyen arkadaşlarının isteği onu kumara alıştıtırıp malına mülküne el koymaktır.

“ Onu, çok istedik kumara alıştıtırınlar. Alıştıtıramadılar. Onun işi, gücü, hastalığı rakı!” Hacı Ali kumara pek yanaşmazdı ama içki onun en büyük hastalığıydı. “Her gün üç-beş kişi toplayıp içer. Sarhoşluktan başka işi de yoktur.”

Hacı Ali'nin içkiden vazgeçemeyişi bu durumun onda bir tutku haline geldiğini göstermektedir. Tutkuların başlayışı da alışkanlıklarla doğrudan ilişkilidir. Alışkanlıklar temasının alt temalarından kötü alışkanlıklar açısından Hacı Ali'nin içkiye düşkünlüğü irdelenebilir. Ayrıca alışkanlıklarının esiri durumunda olan Hacı, kişisel gelişim temasının kişilik tipleri açısından düşünüldüğünde bağımlı karakter özelliği göstermektedir. Hikâyenin keleme alınış zamanı da tarihsel zaman açısından bakıldığında Cumhuriyetin ilanının hemen sonrasına denk gelmektedir. Büyük savaşlar sonrası maddi olduğu kadar sosyal anlamda da ayakta durmaya ihtiyacı had safhada olan bir toplumun önde gelen bireylerinin, tutkularının esiri haline gelmiş oldukları görülmektedir. Bu, da toplum hayatı temasının birey- toplum ilişkisini ifade etmektedir.

Adlarının cinayetle anılmasından duydukları tedirginlik ve devamında yükselişe geçen korku hali, duygular teması açısından incelenmektedir.

“ Biz savuşmaya karar verdik. Yavaşça kapıdan çıktık. Orada yol ortasında bir adamın yattığını gördük. Anlaşılan bu adamı vurmuşlar. Duvar dibinden yürüyüp, köşeyi döndük. Sonra hızlı adımlarla şehre yollandık.”

Bir kadın uğruna işlenen bir cinayet sonrası, olaylarda adlarının anılmasından tedirginlik duyan iki arkadaş, olay yerini acilen terk etmişlerdir. Bu, da iki arkadaşın olay sonrası yaşadıkları duygusal hareketliliği göstermektedir.

3.3.4.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Memduh Şevket'in Çorlu'da doğup büyümüş olması metinlerdeki olayların kahve sohbetlerinden ve sarhoş meclislerinden alınmasını netice vermiştir. Bu metinde de Hacı adlı birisinin kumar ve içki âlemi konu edildiğinden metin, öğrencilerin hem ilgilerine uygun olmamakta hem de öğrenciler için seviye üstü kalmaktadır. “Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.” ölçütü açısından da metinde yaşanan içki ve kumar ortamının vermiş olduğu olumsuz hava, öğrencilerin olumsuz bir şekilde etkilenmesine sebep olabilir. Metin yazarın üslubunun gereği olarak hoş ve tatlı olsa da içerik olarak türün güzel örneklerinden biri olarak görülmemektedir. İçerik olarak öğrenciye herhangi bir kişisel gelişim kazanımı sağlamadığı gibi okuma zevki ve alışkanlığı da kazandırmamaktadır. Metinde içki ortamına getirilen kadınların varlığı da ahlaki değerlere karşı uygunsuzluğun bir ifadesidir. Bu açıdan da metin, seçim kriterlerine göre seçilemeyecek tarzda zayıf bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3.5. Metin Adı: Otlakçı

3.3.5.1. Özet

Kahraman ismi verilemeden olayın merkezindedir. Arkadaşı Mahmut Efendi İle kahve sohbeti yaparak vakit geçirmektedirler. Bu sohbetlerin en doyum olmazlarından birisi de tütün sarıp içmektir. Yine bir gün, Mahmut Efendi ile beraberken evvelinde de yaptığı gibi Mahmut Efendi, arkadaşının tütünlerini izin almadan sarıp içmeye başlamıştır. Bu durumlardan rahatsız olan kahraman, bu durumdan rahatsız olmaktadır. Mahmut Efendi'yi kırmamak için çok uğraşmasına rağmen Mahmut Efendi, sardığı tütünlerin pek de içimli bir şey olmadığını, tütüne para verecek kadar enayi olmadığını söyleyerek arkadaşını çileden çıkarmaktadır. Mahmut Efendi, hem başkalarından geçinerek yaşamayı adet haline getirmekte hem de mevcut durumdan rahatsız olmamaktadır. İki arkadaş bir süre tartıştıktan sonra birbirlerinden ayrılmışlardır. Otlakçılık, alışkanlığın ötesinde hastalık haline gelmiştir ki tartışma sonrası Mahmut Efendi soluğu yan masada oturan Esat Bey'in tütün tabakasının yanında almıştır. Ertesi gün sabah erkenden Mahmut Efendi, bir gün önce tartışıp da ayrıldığı arkadaşının evine gitmiştir. Önceki gün yaşananlardan ötürü özür dilemiştir. Özür kabul edilir ve kahve ikram edilir. Kahve sonrası durum değişmemiştir. Mahmut Efendi, önceki gün ikaz eden arkadaşının tütün tabakasının sonunu getirmek üzere otlakçılığa devam etmektedir.

3.3.5.2. Tematik İnceleme

Memduh Şevket Esendal Otlakçı hikâyesiyle bir kez daha sosyal bir gözlemci olduğunu göstermiştir. Her an karşılaşılabilecek bir olayı yansıtmıştır. Toplumda yaşanan ya da yaşanabilir bir iletişim problemi bu hikâyede dile getirilmektedir. Hikâyeye aslında doğrudan insan ilişkilerine değinmektedir. İnsan ilişkilerinde ne kadar samimiyet olursa olsun arkadaşlar arasında her zaman korunması gereken bir mesafenin olması gerektiği mesaj olarak verilmektedir. Bu durum toplum hayatı açısından bireyler arası ilişkileri ifade eden önemli bir detaydır.

Alışkanlıkları uğruna kendi kişiliğinden taviz veren, başkalarından geçinen, parazit bir hayatı tercih eden, kendini eleştirmekten (özeleştiri) mahrum, yaptığı yanlış, yanlış olarak görmeyen, yaptığı hataların kendisine yapılacağını hesap edemeden yaşayan duygudaşıktan yoksun bir Mahmut Efendi karakteri mevcuttur. Bu karakter kişisel gelişim temasının kişilik tipleri alt teması açısından toplumda her an karşılaşılabilen bir bağımlı karakteri ifade etmektedir. Ayrıca uyarılmasına rağmen kendisine türlü hakaretler ve ağır sözler söyleyen birisinin kapısına tekrar gitmek ve uyarılan otlakçılık davranışını yinelemek tavırları Mahmut Efendi'nin kendini tanımayan, boşlukta yaşayan bir karakter olduğunu göstermektedir.

Bireyin kişilik yapısını etkileyen en önemli faktörler içerisinde alışkanlıklar da sayılabilir. Bireylerin toplum içinde yaşayışlarını etkileyen hususlar olarak; alışkanlıkları, umutları, heyecanları, korkuları gibi birçok unsur sayılabilir. Metne bakıldığında alışkanlıkların insanın toplum içindeki yerinin belirlenmesine etki ettiği de görülmektedir. “Yazarı kızdıran bir husus da Mahmut Efendi'nin rahat kişiliğini ifade eden tavırlarıdır. Suçlu olmasına rağmen, kendisini haklı göstermeye çalışır. Tütünün kalitesini beğenmez, keyifle içtiği tütüne mundar der, tütüne para vermenin enayilik olduğunu söyler.”³

“Senin tütünün de içimli bir şey değil ya! Bunu nasıl içiyorsun? Kaçak içsen ondan daha iyi!” Ben... Bu zıkkıma para vermem. Mundar şey...

Mekruh.”

“Ben âdet etmemişim dedik ya! Böyle zehire para vermem... Sen âdet etmişsin,

Ben içsem de alıyorsun, içmesem de. Benim için tütün almıyorsun ya...

³ <www.yenimakale.com>(05.04.2011)

Hem bir cıgara için adama böyle kahve ortasında bu kadar söz söylemek ayıp değil mi? Bu sana yakışır mı?”
 “... Tütünün saçağı dururken tozunu içecek kadar ahmak değilim.”

Ayrıca metnin merkezinde tutulan tütün sarıp içme meselesi, alışkanlıklar temasının kötü alışkanlıklar alt temasıyla ilişkilendirilebilir. Metnin merkezindeki tütün içme davranışı, bir kötü alışkanlığın rahatça sunulmasını ifade ederek olumsuz bir örnek olmaktadır.

3.3.5.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metinde otlakçı özelliği olan bir arkadaşın diğerini yıldırmasından bahsedilmektedir. Ama bununla birlikte sanki gizli bir şekilde kötü alışkanlıklardan sigaraya özendirme yapılmaktadır. Bu durum da öğrencilere olumsuz bir örnek teşkil ettiğinden metnin seçilebilirliğini zayıflatmaktadır. Metin diyaloglardan oluşan gayet akıcı bir anlatıma sahip olmasına rağmen içerik açısından zayıftır ve öğrencilerin ilgi alanlarından, seviyelerinden uzak bir görünüm arz etmektedir. Türün güzel örneklerinden seçilmiş sayılamaz. Ama bir başka açıdan metin öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak bir metin olarak kabul edilebilir. Yazarın hikâyelerine seçtiği kişiler genellikle halkın içinden birileri olduğu bilinmektedir. Metinde bahsi geçen problemliler karakter, günlük hayatta her an karşımıza çıkabilen birisi olabilir. Bu açıdan metin, yaşadığımız ortamda bu tiplere karşı nasıl davranılması gerektiği ile ilgili bakış açısı kazanmamızı sağlamaktadır. Metin yazarın edebi yönünü öne çıkarmadığından ve okuma alışkanlığı ve zevki kazandıramadığından seçilebilirliği düşüktür.

3.3.6. Metin Adı: Dövüş

3.3.6.1. Özet

Hikâyelerinde toplumsal gerçekleri çeşitli kurgularla karşımıza çıkararak yazar, bu hikâyede de çocuk kahramanlar üzerinden farklı kişilik özelliklerine sahip bireylerin iletişim problemlerini, hak ve özgürlük anlayışlarını sergilemektedir.

Tahsildar Hakkı Efendi'nin oğlu Akif ile Hasan Kâhyaların Aziz arasındaki kavga, hikâyedeki temel olaydır. Yaşça küçük olan Akif, dayısının verdiği bir liranın mutluluğu ile mektepte vakit geçirmektedir. İşlerini zorbalıkla halleden Aziz ise Akif'in bu çocuksu mutluluğunu çekememiştir. Bakıp geri verme bahanesiyle parasını elinden almıştır. Zorba bir karaktere sahip olan Aziz, aslında paraya el koymak istemektedir. Akif, yaşının küçük

oluşundan ve fiziki olarak yetersizliğinden durumu hocasına bildirmiştir. Arkadaşları da Akif lehine şahitlik edince Aziz, hocası tarafından cezalandırılmış, parası da Akif'e iade edilmiştir. Aziz de bütün bu olanlardan sonra Akif'i dövmek üzere planlar yapmıştır. Akif'i döveceğine emin olan Aziz, Akif'ten hiç ummadığı şekilde dayak yemiştir. Akif, eve döndüğünde kavgaya karıştığından dolayı annesinden azar işitse de hakkını savunup elde ettiğinden ötürü mutludur. Aziz'in yaşça büyük oluşu ve fiziki üstünlüğü ilk önce Akif'te kısa süreli de olsa tedirginlik oluşturmuş ancak bir anda cesaretini toplayan Akif, içindeki bütün korkularını yenmiştir. Korku, endişe arası gel git yaşayan Akif'te cesaret duygusu hâkim olmuş ve hakkını elde etmeyi başarmıştır.

3.3.6.2. *Tematik İnceleme*

Toplum içinde bu türden haksızlıklarla sıkça karşılaşıldığından hikâye, toplum hayatı temasıyla ilişkili kabul edilebilir. Akif, toplumdaki hak cephesinin; Aziz ise karşıt güç olan haksızlık tarafının temsilcisidir. Akif elinden alınan parasını ilk önce meşru yollarla iletişim kurarak almak istemiştir. Ancak bu yolla başarı sağlayamamış, başka bir meşru yol olan şikâyet hakkını kullanmıştır. Şu ifadelerden de Akif'in, dayısının verdiği bir lirayı kaptırmama uğruna kaygılandığı görülmektedir. Kaygı da duygular temasının alt temalarından biri olarak metinde işlenmiştir.

“Aziz, ver parayı, dedi. Yoksa hocaya söylerim.” Aziz, Akif'in hocaya gidebileceğine inanmıyormuş gibi döndü, baktı. Biraz düşündü. Ama parayı vermedi. Duracak zaman değil! Akif, öteki sınıfa ders veren hocaya koştu. Hoca efendi, Hasan Kâhyaların Aziz paramı aldı, vermiyor.”

Akif, Aziz'e karşı son çare olarak fiziki müdahalede bulunmuştur. Akif'in hareket tarzı hep iletişim eksenli olmuştur. Son çare olarak istenmeyen bir yola başvurmak zorunda kalmıştır. Metin, iletişim temasının insanlarla iletişim ve iletişim problemleri alt temaları açısından incelenebilir.

Metindeki hâkim duygu, Akif'te önceleri korku ve endişe halinde bulunan cesaret duygusudur. Kavga sonrasında Akif zafer kazanmış bir komutan edasıyla mutluluktan ağlayacak haldedir.

“ Aziz kan akan elini gösterdi. Akif duvarın kenarına çekildi. Çocuklar, üstünü süpürdüler. Çantasını getirdiler. Eve doğru gitmeye başladı. Sevinçten ağlayacaktı”

Son çare olarak kavgayı tercih eden Akif, annesinin hiçbir azarlamasına kulak asmamış ve bir nevi hakkını savunarak elde etmesinden ötürü kendini takdir etmiştir.

Hikâyede korku, endişe, cesaret gibi birçok duygu belirgin olarak işlenmiştir. Hakkını elde etmesinde kullandığı vasıta tasvip edilmese de sonuçta hakkın galip olması söz konusudur. Hak ile haksızlık mücadelesi insanın var olduğu her alanda olmuştur ve olacaktır. “Esendal bu hikâyesinde, karşımıza çıkan engelleri aşmak için cesurca mücadele etmemizi söyler, sorunlarla yüzleşmemiz gerektiğini anlatır. Hayatımızın her döneminde birtakım belalar bizi bulabilir. Kaçıp gitmek, tehlikeyi görmezden gelmek hiçbir işe yaramaz. Yazarın özellikle vurgulamak istediği düşünce, sorunları çözmek için başkalarından yardım beklemek yerine, kendi kendimize yetebilmeyi, kendi ayaklarımızın üzerinde durabilmeyi öğrenmektir.”⁴

3.3.6.3. *Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme*

Metin okurlarına hakkını çığnetmemeyi ve hakkını elde etme adına sonuna kadar mücadele etmeyi öğütlemektedir. Hak mücadelesi elbette önemli bir kişisel gelişim kazanımıdır. Ancak metinde bu mesaj verilirken kavga eksenine oturtulmaktadır. Amaç doğru olmasına rağmen mesajın verildiği vasıta yanlış seçilmiştir. Metin öğrencilerin yaş gruplarına hitap etmesi açısından seviyelerine uygundur. İki çocuğun kahraman olarak verildiği metinde mazlumun zalimin elinden hakkını alma mücadelesinde başvurulan çözüm yolunun kavga olması devrin sosyal anlayışı hakkında da fikir vermektedir. Ders kitaplarına seçilme açısından eleştirilebilir bir metindir. Öğrencilerin kişisel gelişimine olumlu anlamda hizmet edeceği düşünülmemektedir. Metin, edebi bir zevk vermediği gibi öğrencilerin okuma alışkanlığı ve zevkini de geliştirici bir görünüm arz etmez. Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmesi gerekliliği düşünüldüğünde metin bu konuda da yetersiz görülmektedir. Metin ders kitaplarında bulunmasa bile hazırlanabilecek yardımcı kaynaklarda yer alabilir.

3.3.7. **Metin Adı: Mülâhazat Hanesi**

3.3.7.1. *Özet*

Bu hikâyede bir telgrafa verilmesi gereken cevabın ne olması gerektiği konusunda sorumluluktan kaçan iş bilmez bir grup yöneticinin yaşadığı karmaşa konu edilmiştir.

Muavinin eline geçen telgrafta sıradan bir işçinin ücretlerin haftalık yerine günlük ödenmesi talep edilmektedir. Muavinden bakana kadar uzanan yönetici grubu hep aynı iş bilmezlikle hareket etmekte ve basit bir telgrafta bile cevap yazamayacak kadar yetersiz

⁴<www.yenimakale.com>(07.01.2012)

olduklarını göstermektedirler. Bir telgrafla talep edilen husus muavinden müdüre, ondan müsteşara, ondan da bakana kadar ulaşmıştır. Aslında bu durum dönem itibariyle yönetici sınıftaki vasıfsızlığı ve boşluğu ifade etmesi bakımından anlamlıdır. Ayrıca müdür, dalkavuk bir karakter olduğundan bakanın yanında aslında işçilere hiç maaş vermemek gerektiğini bile savunmaktadır. Sonuçta ne yazık ki basit bir mesele diplomasi derinliğinde boğularak çözümsüz olarak kalmıştır.

3.3.7.2. Tematik İnceleme

Yukarıda da ifade edildiği gibi muavinden bakana kadar uzanan bütün yöneticilerde bir iş bilmezlik ve işlerine karşı lakaytlık söz konusudur. Çünkü bakanın eline kadar gelen telgrafa, o kadar kayıtsızdır ki telgraf kâğıdı ile sigara ağızlığını temizleyerek konuya olan ilgisini (ilgisizliğini) göstermiştir. Yöneticilerde belirgin bir şekilde sorumsuzluk, korkaklık, beceriksizlik ve dalkavukluk kişisel özellikleri olarak görülmektedir.

Hikâye, basit bir diplomasi krizinden öte zamanın yönetici boşluğunu Esenal'ın mesleki temsilcilik ilkesiyle açıklanmasının ifadesidir. Bakana hoş görünme uğruna halkı düşüncelerinde bile yerden yere vuran, halktan kopuk yaşayan bir yönetici anlayışından bahsedilmektedir.

Yöneticilerde görülen sorumsuzluk, iş bilmezlik, korkaklık, dalkavukluk gibi özellikler kişisel gelişim temasının kişilik tipleri olarak ifade edilmektedir. Muavinden itibaren bütün yönetici sınıfta başlarına bir şey gelme korkusu söz konusudur. Bu anlamda bir makam düşkünlüğü, koltuk sevdasından bahsedilebilir. “İşler kalıyor benim başıma... Yarın boş bulunup da bir iş yapacak olsam, yapışırılar yakama. Sonra sen anlat kendini.”

Nazırın (bakanın) birçok çalışanı arasından muavinin çalışkan olduğunu düşünmesi, duygular temasına göre beğenme/takdir etme duygusuyla ifade edilmektedir. “Nazırın gözünde bu muavin, bu müsteşardan ve kendi müdüründen daha değerli, daha iş anlar bir adamdır.”

Basit bir telgrafa cevap veremeyerek yaşadıkları aciziyeti düşünüp bir özeleştirici yapması gereken bir yönetim anlayışı yerine tam halktan ve halkın değerlerinden uzak kendini halkın yerine koyamayan bir yönetim, duygular temasına göre değerlendirilmektedir.

“Avam malumualinizdir. Bunları şımartmaya gelmez. Bendenize kalırsa, vermemeli derim. Çünkü emr-i hükümeti avama göre keyfemayaşa tebdil etmiş oluruz.”

“Böyle bir tip veya zihniyetin gerek ortaya koyduğu yönetim biçimi, gerekse bu çerçeve içindeki icraatlarıyla memleket ve millet meselelerine akılcı çözümler getirmesi elbette ki beklenemez. Hatta milletin refah ve mutluluğu önündeki tek ayak bağı odur. Çünkü“ kırtasiyecilik, idare- i maslahatçılık, beceriksizlik, sorumsuzluk, dalkavukluk, korkaklık, rüşvetçilik, onun yönetimdeki şaşmaz ilkeleridir”(Çetişli 2004: 118).

Çalışmanın başlarında da ifade edildiği gibi Memduh Şevket’in önemli ilkelerinden birisi de “Mesleki Temsilcilik” tir. “Mesleki Temsilcilik anlayışında memur devleti anlayışına şiddetle karşı çıkar. Yönetimin doğrudan doğruya halka devrini savunur” (Çetişli 2004: 119).

Hikâyede bir nevi eleştiri bombardımanına tutulan yönetim kadrosu, yazarın mesleki temsilcilik düşüncesine muhalefet eden bir anlayışın ürünüdür.

3.3.7.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin, resmi bir dairede çalışanların beceriksizliklerinden kaynaklanan iletişim problemini yansıtmaktadır. Metin, başta dil zevki vermesi açısından bakılınca fazlasıyla Osmanlıca kelime barındırdığından öğrenciler için seviye üstü kabul edilebilir. Metnin uzunluğu da düşünülürse bir derste işlemeye uygun değildir. Metin, ne kadar diyaloglarla akıcı hale getirilmek istenmiş olsa da edebi zevkten uzak, sıkıcı bir anlatıma sahip ve bir derste işlenemeyecek kadar da uzundur. Bu yönüyle ders kitaplarına seçilebilmesi zordur. Belki metin tek bir açıdan öğrencilere faydalı olabilir. Öğrenciler, metinde yaşanan iletişim problemlerini görünce çevresiyle iletişimlerini bir kez daha gözden geçirme zorunluluğunu hissederek duyarlı bir birey haline gelebilir. Bu da öğrenci adına kişisel bir kazanım olarak kabul edilebilir. hakkındaki eleştirilerin çoğunun olumsuz olması dolayısıyla metnin ders kitaplarında bulunması tavsiye edilmemektedir.

3.3.8. Metin Adı: Köye Düşmüş

3.3.8.1.Özet

Doğma büyüme İstanbullu olan bir efendinin, Ankara ile Eskişehir arasında bir istasyonda rast geldiği bir mebusa çektiği sıkıntıları anlattığı bir hikâyedir.

İstanbullu Efendi, çocukluğundan itibaren yaşadığı sıkıntılardan bahsetmektedir. Hayatında karşılaştığı tüm meseleleri dönemin sosyal ve politik meseleleri ile ilişkilendirerek anlatmaktadır. Tahsil hayatını tamamladıktan sonra memuriyete başlayan yazar, faydalı olacağı düşüncesiyle İttihat ve Terakki Fırkası'na dâhil olmuştur. Dönemin önemli olaylarından Trablusgarp, Birinci Dünya ve Balkan harplerine şahit olmuştur. Bunlardan kaynaklanan sıkıntıları en az problemle aşmaya çalışmıştır. İttihatçı olduğundan ötürü Meşrutiyetin ilan edilmesinde de payı olduğunu savunmaktadır. Beklenenlerin aksine yaşanan tüm siyasi ve sosyal olaylardan hep sıkıntı çekmiştir. O dönemde bir taraftan da fırka kaldırılırsa sonunun ne olacağı hakkında da tedirginliği had safhadadır. Bununla beraber, memuriyette çok fazla mesafe alamayacağını düşündüğünden tanıştığı Mustafa Efendi'nin teşvikleriyle Anadolu'ya geçerek ticarete kazanç elde edeceğini sanmıştır. Mustafa Efendi kendisinin resmiyetinden ötürü ticaret yapamadığını ve Anadolu'da ticaretin çok kar getirdiğini söylemesi onu kandırması için yeterli olmuştur. İstanbul'dan ticaret maksadıyla Anadolu'ya getirilen İstanbullu Efendi düştüğü yeri fark eder etmez kandırıldığını anlamıştır ama çoktan iş işten geçmiştir.

3.3.8.2. Tematik İnceleme

Mustafa Efendi'nin İstanbullu Efendi'yi kandırması, var olan düzenini alt üst etmesi ve onu kandırarak kendisine menfaat sağlaması kişisel gelişim temasının kişilik tipleri açısından değerlendirilmektedir. Başta İstanbul olmak üzere o dönemde yaşanan savaşlar ve İttihat ve Terakki faaliyetleri, Meşrutiyet'in ilanı gibi hususlar zaman ve mekân teması alt temalarından “geçmiş, şimdi, gelecek alt temasıyla ilgilidir. Geçmişte yaşanan hadiselerden bahsedilerek zaman vurgusu yapılmıştır.

“ Vallahi beyefendi, öyle zaman oldu ki bendeniz gece uykularını uyumaz oldum. Acaba fırka düşerse ne olacak, bizi asacaklar mı, kesecekler mi? Biz Meşrutiyetten evvel böyle mi idik. Senelerce Yemen'de muharebe olurdu da bizim haberimiz ile olmazdı. Herkes rahatında, işinde gücünde...”

Meşrutiyetin öncesi ve sonrası durum değerlendirmesi yapan kahramanın, bir taraftan da kendisi ile ilgili gelecek endişesi yaşamaktadır. Bu açıdan metin zaman ve mekân teması ile ilişkili olmakla beraber duygular teması açısından da kaygılı olduğu gözlenmektedir.

Metinde pişmanlık duygusunun yoğun olarak yaşandığı görülmektedir. Mustafa Efendi'nin dolduruşuna gelerek İstanbul'u terk edip hiç bilmediği yerlere hiç anlamadığı

bir iş olan ticaretle meşgul olmak üzere geldiğini düşünmesi pişmanlığını bir kat daha artırmaktadır.

“ Biz köylülerin yağ, bal, yumurta yediklerini biliriz. Burada yağdan yumurtadan geçtik, ekmeğe yüzüne hasret kaldık. Hali vakti yerinde olanlar, bazlama dedikleri hamuru yutarlar. Allah inandırısın beyefendi, bendeniz harp içinde yediğimiz vesika ekmeğine bile hasret kaldım. Böyle olduğunu bilseydim, buralara gelir miydim ?”

Yukarıdaki ifadelerinden de anlaşıldığı üzere bilmediği, hakkında bilgi sahibi olmadığı bir yere gelmesi onu son derece pişman hale getirmiştir. Pişmanlık duygusu duygular temasının alt temalarından birisi olarak metin içinde işlenmiştir.

Ülke genelinde Meşrutiyet evvelinde bir rahatlık olduğundan bahseden İstanbullu Efendi, yer yer firkanın düşme ihtimalinin doğuracağı menfi sonuçları düşündükçe uykularını kaçırmakta ve gelecek endişesini yoğun olarak yaşamaktadır. Bu durum da duygu yoğunlaşmasının varlığına işaret etmektedir. Duygular teması açısından incelenmektedir. Ayrıca yaşanan sıkıntılara ilave olarak Birinci Dünya Harbi'nin çıkmasının da sıkıntıları katladığını ifade eden kahraman anlatıcıda yoğun bir hüznün ve karamsarlık hâkimdir.

3.3.8.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin, kahramanın bir tanıdığı tarafından kandırılması ile ilgili duygularını anlatmaktadır. Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır ölçüsü açısından metindeki kahramanın olumsuz halinin okurlar üzerinde olumsuz bir psikoloji oluşturacağı düşünülebilir. Esenal'ın hikâyelerinin neredeyse tamamında diyalog vazgeçilmezdir. Eğer diyalog yoksa yazar monologu tercih eder ve bu da metinleri sıkıcı olmaktan kurtarır. Ancak bu metinde öğrencilere edebi bir zevk sunulamadığı gibi yaşananlar uzun uzadıya anlatılarak okuyucu sıkılmaktadır. Okur, anlatıcının yaşadıkları üzerinde düşünerek yapılan haksızlığın ve kandırmanın kabul edilemez olduğunu bilir ve metin aracılığıyla öğrencilerin daha duyarlı bir birey olması kazanımı elde edilebilir. Metnin seçilebilirliği çeşitli açılardan değerlendirilmiştir. Bir ders saatini aşacak kadar uzun olması da seçilebilirliğini olumsuz etkilemektedir.

3.3.9. Metin Adı: Bir Kadının Mektubu

3.3.9.1. Özet

Hikâye, aslında özü itibariyle bir mektup niteliğindedir. Olayın ana karakteri öğretmen bir bayandır. Eşi Hayri ile devam eden boşanma davaları ile ilgili “Sayın Bay” diye hitap ettiği birisine gösterdiği tepkileri monolog olarak anlatmaktadır. Mektuplaştığı kişinin Hayri ile bayanın arasında aracı olduğu sanılmaktadır. Bayan iki yıl süren evliliğini bitirecek boşanmayı ısrarla isterken, Hayri boşanmak istemediğini mektupla bayana iletmektedir.

Bayan kanunlardan haberdar olduğunu vurgulayarak kimsenin, karşısındaki Hayri de olsa, kendisini zorla alıkoyamayacağını belirtmektedir.

Olayın başlangıcı şu şekildedir: Bayan, evlenmek ister ama aile ortamına gelin gitmek istemez. Kendi ana babasının kurulu düzeni olan evde eşi ile birlikte yaşamak istemektedir. Aracı olan aile Hayri ve ailesi hakkında olumlu düşünceler ifade edince bayan da, kuşku duymadan, aracı ailenin düşüncelerine itimat ederek Hayri ile evlenmeye karar verir. Sırf Hayri istedi diye bayan, öğretmenlik mesleğini de bırakıp evinin kadını olmaya karar verir. Huzurla geçen evlilik günleri yerini yavaş yavaş sıradanlığa terk eder. Hayri’ye karşı beslediği güven ve samimiyet bir süre sonra boşa çıkar. Hayri, ticaretle uğraştığından zaman zaman evine hediye adı altında birçok rüşvet sokmaya başlamıştır. Belli bir müddet daha durumları takip eden Bayan, Hayri’yi bu rüşvet alışkanlığından vazgeçiremeyince boşanmaya karar vermiştir. Bu mektupta da boşanma konusundaki ısrarını yinelemiştir.

3.3.9.2. Tematik İnceleme

Hikâye bir anlamda ideal bir aile için olması gereken ölçüleri içeren bir metindir. Bir evliliğin kuruluşundan itibaren eşlerin dikkat etmesi gereken hususları da hatırlatmaktadır. Bir aile için en istenmeyecek hadise olan boşanma bahsiyle yazar, okurlara evliliklerine sahip çıkmaları ve yuvalarını korumaları konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır. Sağlam temellere oturtulmuş bir evliliğin yetiştirilecek gelecek nesiller açısından mühim olduğu da düşünülmektedir. Her açıdan sağlıklı bireyler hiç şüphesiz sağlıklı evliliklerin meyveleridir. “Daha düğün olmadan Hayri benim okuldan çekilmemi istedi. Hemen çekildim. Yalnız evimle uğraşmaya başladım. İyi gidiyor gibiydik.” Bu açıdan da evlilikte

özellikle itaat başta olmak üzere sadakat, güven, bağlılık duygularının da önemli olduğu vurgulanmaktadır.

“Bizim evimizde babam evin büyüğü idi. Hayri de bu evin büyüğü olacak. Anam babamı nasıl saydı ise ben de, kocamı öyle sayacağım.(BKM, O., s.94)

Evliliklerde eşler arasında gizli saklı bir meselenin en küçüğünün bile varlığına ihtimal verilmemeliyken hikâyede Hayri, rüşvet olarak aldığı erzakları hediye ya da ucuz eşya şeklinde ifade ederek eşine yalan söylemiştir. Eşlerin birbirlerinin her konusundan haberdar olması gerekliliğine Hayri karakteri riayet etmemiştir. Kazanılan büyük miktarlardaki paralar ve eşyalar aile içi sevgiyi ve aile içi iletişimi tahrip etmiştir.

“Bir saman işinden üç-dört yüz bin lira aldı; getirdi, bir çantaya koyup kilitledi. Benden sakladı. Gökçaylı Kasap İsmail ile ortak oldu. Bunu bizim eve getirdi. İçki içirdi. Yemek yedirdi. Gizli konuştular.

Bu açıdan hikâyenin hem sevgi temasının aile sevgisi alt temasıyla hem de iletişim temasının aile içi iletişim alt temalarıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Aile içi iletişim bozukluğu bu bölümde de açıkça görülmektedir.

Rüşvet gibi kötü bir alışkanlığı kabul etmek bir yana var olma ihtimaline karşı taviz bile vermeyen bayan, ideal bir eşi temsil etmektedir. “Salih’e bir hediye yollamayı unutmayalım.” demiştim. Hayri canı sıkılmış gibi, “Ne hediyesi yollayacağım” dedi. “Keratalar bizim yüzümüzden yüz binlerce lira kazanıyorlar. Varsın versinler.” Bu ifadelerden de rüşvetin alındığı açıkça görülmektedir. Ayrıca rüşvet küçük çapta aileyi büyük çapta da toplumu ve toplumun geleceğini felç eden bir illet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönüyle metin, alışkanlıklar temasının kötü alışkanlıklar alt temasıyla ilişkilidir. Hayri’nin iş arkadaşlarının eşlerinin yaşadıkları lüks hayata zerre kadar özenmemesi hatta öyle bir hayatı yaşamaktan çekindiği düşünüldüğünde bayanın ideal bir eş olmasının yanı sıra olgun bir kişiliğe sahip olduğu görülmektedir. Bu detay da kişisel gelişim temasının kişilik tipleri açısından değerlendirilebilir.

3.3.9.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin, bir çiftin arasında yaşanan huzursuzlukları ifade ettiğinden bire bir öğrencilere hitap etmez. Çünkü metinlerin hitap ettiği hedef kitle ergenliğe bile daha tam olarak girmemiş bireylerdir. Belki 8. Sınıf öğrencilerinin ergenliğe girmiş oldukları düşünülürse onların gelecekte sorumlu birey olmaları hedefi açısından metin uygun kabul edilebilir. “Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde

etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır” ölçütü açısından değerlendirildiğinde metinde herhangi fiziki bir şiddet unsuru yoktur ama psikolojik tesiri açısından metin uygun kabul edilemez. Mektubu yazan bayanın duyguları açısından metne bakıldığında öğrencilerde geleceğe yönelik yuva kurma başta olmak üzere birçok konuda karamsar bir tablo çizilmiştir. Bu açıdan metin sakıncalı görülmektedir. Metin ilköğretim öğrencileri açısından bahsi geçen birçok açıdan da uygun görülmediğinden ders kitaplarına seçilmesi uygun görülmemektedir.

3.3.10. Metin Adı: İki Kadın

3.3.10.1. Özet:

Hikâyede, Behin adlı bir kadının evliliğinde yaşadığı sıkıntılı hallerden kurtuluşu ve bu süreçte yaşadığı bunalımlara karşı ürettiği çözümler anlatılmaktadır. Maddi durumu son derece iyi olan Kadri'den ayrıldığında aslında kendisinin çok iyi bir iş yaptığını inanmaktaydı ancak bu konuda ailesinden samimi bir destek göremedi. Bu bunalımlı hallerini günlerden bir gün teyzesinin kızı Müeyyetle paylaştı. Hatta kafasını dağıtmak üzere bir süre onlarda kaldı. Müeyyet'in kocası Mükrim istasyon müdürü olarak görev yapmaktadır. Behin, Mükrim vesilesiyle Enver Ali adlı bir ustabaşı ile tanışır. Aslında Behin'in bulunduğu sosyal çevre için Enver Ali doğru bir tercih değildir. Ama Behin bütün bunları göz ardı edip Enver Ali ile evlenir. Artık evinde bir hizmetçi yoktur ve maddi anlamda eskisi kadar ferah değildir. Ama sarhoş ve kumarbaz olmayan bir kocası, sevgi dolu bir yuvası ve adı gibi “İnci” olan bir kızı vardır. Behin, böyle bir evlilik yaptığı için çevresinden özellikle ailesinden tepki görmüştür.

3.3.10.2. Tematik İnceleme

Metinde Esendal yine topluma farklı bir açıdan ayna tutmuştur. Konularını tespit ederken daha çok toplumun içinden yaşantı ürünü olan meseleler tercih edilmektedir. Bu metinde de bir mutlu yuva arayışı, sağlıklı bir evlilik sorgulaması yapılmıştır. Evlilik müessesesi ile bir araya gelen insanların kurduğu toplumun temel dinamiği ailede aile içi iletişimin sağlıklı olması yadsınmaz bir gerçektir. Toplumu inşa ederken atılacak temelde en önemli görev aile müessesesine düşmektedir. Hikâyede de sevgiye dayalı olmayan bir evliliğin toplumu içten içe kemiren bir virüs olduğu görülmektedir. Basit gerekçeler, vazgeçilemeyen alışkanlıklar bir yuvanın an be an yıkılışını netice vermektedir. Kadri'nin vazgeçemediği kumar ve içki alışkanlıkları var olan düzeninin ve neticede yuvasının

yıkılmasına sebep olmaktadır. “Ben evden çıkarken kumara yeni oturmuşlardı. Ben orada olursam gece yarısına, olmazsam da sabaha kadar oynarlar.”(İK, O., s. 100) Metnin bu açıdan alışkanlıklar temasının kötü alışkanlıklar alt temasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Vazgeçilemeyen alışkanlıklar, aile içi iletişimin kopmasına sebep olmuş ve eşlerin birbirlerine zaman ayırmasına engel olmuştur. Bu iletişimsizlik, yavaş yavaş tam tesis edilmeyen sevgi bağını da koparmıştır. Sevginin insanın mayası olduğu düşünüldüğünde aile içi sevgi hususu göz ardı edilmemelidir. Çünkü bir ömrün beraber geçirileceğine dikkat edilirse sevgi evlilik için olmazsa olmaz bir gerçektir. Metin, sevgi temasının aile içi sevgi alt temasına göre değerlendirildiğinde iletişim bozukluğu olan bir yuvayı yansıtmaktadır.

Ailesinin varlıklı bir kocayı terk eden Behin’e karşı sitem edişleri aile büyüklerinin aile kavramı ile ilgili olarak bakış açılarını sunmaktadır. Her şeyin parayla halledildiğine inanan bir anlayışa karşı Behin her şeyi göze alarak cesur bir tavırla sevgi arayışında bulunmuştur. Bu durum da duygular temasıyla ilişkili kabul edilebilir.

“ Allah her şey vermiş, rahat vermemiş. Oğlan zengin. İki bin lira saydı, buna bir küpe aldı. Bugün hangi koca karısına alıyor. Allahın kulu otur da ye!”

Behin’in Kadri ile yaşadığı bunalımlı zamanlarda başlayan hüznün, yalnızlık gibi duygular zaman geçtikçe korkuya dönüşmüştür. Mükrim’in vesilesiyle tanışıp evlendiği Enver Ali ile başlayan hayatında duyguları yön değiştirmiş ve mutluluk ve huzur halini almıştır. Duygular teması açısından Behin birçok duyguyu kısa sürede yaşamıştır.

“ Kadri gidince Behin kendisini pek kimsesiz, yalnız buldu. Ailesinin boşanarak gelmesini istememelerinden doğan bir hüznle ağladı. Evden çıkarken de artık bu eve dönmeyeceğini düşünerek biraz korkar, biraz da sevinir gibi oldu.”

Müeyyet de, yaşadığı stresli ve bunalımlı hallerden sonra Enver Ali ile kurduğu mutlu yuvanın Behin’in çektiği sıkıntıların tatlı bir sonucu olduğunu düşünüp onu takdir etmiştir. “ Yalnız bahtlı değil, akıllı kızsın, çocukları Enver Ali’yi görür de beğenip varacağını aklına getirmez. Sonra da burada bu güzel yuvayı kuramazdı.” Her meselenin maddiyatla çözüleceğini savunan bir düşünceye karşılık Behin, parasız ama sevgi dolu bir huzur arayışını yaşayarak göstermiştir.

3.3.10.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Bir önceki metinde de benzer bir konu işlenmiştir. Yine bir aile müessesesi ile ilgili sarsıntı söz konusudur. Toplum, toplumun gerçeklerinden ve problemlerinden elbette ki yazarlar vesilesiyle haberdar olmalıdırlar. Ancak yukarıda da ifade edildiği gibi metin en başta hedef kitleye uygun değildir. Çünkü aile problemleri, eşlerin ayrılışları, terk edişleri gibi birçok problem bireyleri psikolojik açıdan fazlasıyla yaralamaktadır. Metin öğrencilerin seviyelerine ve ilgi alanlarına uygunluk göstermemektedir. Kahramanlardan Behin, en sonunda arzu ettiği bir evlilik gerçekleştirmiştir. Ancak ilk önceleri yaşadığı duygu halleri 4. maddede ifade edilen öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek karamsarlık duygusuyla telif edilebilir. Bu durum da metnin seçilme oranını ve ihtimalini zayıflatmaktadır. Duyguların yoğun işlendiği metinde edebi zevk ve okuma isteği gibi unsurlar pek hissedilmemektedir. Bu yönüyle de metin zayıftır. Uzun bir metin olması yönüyle de bir derste işlenmeye müsait görülmemektedir. Bütün bu sebepler düşünüldüğünde metin, kriterler açısından uygunluk göstermemektedir.

3.3.11. Metin Adı: Pazarlık

3.3.11.1.Özet

Hikâye, İstanbul'da mahalle kahvesinde yapılan deprem muhabbetini konu alır. 40 - 45 yaşlarındaki ana kahraman Faik Bey'in, ölçüyü kaçırarak köprüde beş yüz bin kişinin olduğunu söylemesi, arkadaşları tarafından makaraya sarılması, pazarlık sonucunda köprüde beş bin kişinin olduğuna ikna edilmesi mizahî bir üslupla anlatılır. Faik Bey, mahalle kahvesinin önündeki bahçede yaşanan son İstanbul depremini abarta abarta anlatmaktadır. Herkesin pür dikkat onu dinlediğini fark eden Faik Bey, sözün ölçüsünü biraz kaçırmış ve depremde 500 bin kişinin köprüde toplandığını ağzından çıkarıvermiştir. Kahvede oturanlardan Fevzi Efendi, Faik Bey'in ölçüyü kaçırdığını söyleyerek onu bozar. Daha sonra Faik Bey kendisi de abarttığını anlar ve yavaş yavaş attığı sayıları azaltmaya başlar. İlk önce dört yüz bine düşen Faik Bey, etrafındakilerin kendisini makaraya sardığını anlar ve bir taraftan da böyle bir mevzuyu anlattığına pişman olur. kahvedekilerle Faik Bey arasındaki pazarlık, Faik Bey ile dalga geçilmemek kaydıyla beş bine kadar düşmüştür. Hikâye de başlığını buradan almıştır.

3.3.11.2. Tematik İnceleme

Hikâyede yaşananlar, aslında normal şartlarda herinsanın da hoşuna giden, dinleyicilerin dikkatini çekmek ve anlattıklarımızı önemli kılmak için az da olsa abartıya kaçma tavrıdır. Faik Bey, hikâyenin ana karakteridir ve toplumun içinden birisi olarak toplum hayatını yansıtmaktadır. Yazar, hikâyede her yerde yaşanabilecek bir kahve sohbetini mizahi bir şekilde verirken bir taraftan da anlatımlarımızda abartıya kaçmanın insanı ne kadar mahcup ve gülünç duruma düşürdüğünü de ders vermektedir. Düştüğü zor durumdan kurtulmak için de “Bırakmıyorsunuz ki, insan tatlı tatlı anlatsın, hemen pazarlığa girişiyorsunuz.” diyerek arkadaşlarına sitem eder, kahveden ayrılır. ”Kişisel Gelişim Teması” açısından metinde farklı kişilik tipleri de görülmektedir. Başkaları tarafından sözlerinin dinlenmesinden hoşnut olan Faik Bey, çevreye göre davranış belirleyen bir bağımlı karakteri ifade etmektedir.

“Ben yalan söyleyecek değilim ya, gözümle gördüm. Ana-baba günü, mahalakallah (kalabalık)... Diyelim, hadi ben yanıyorum, beş yüz bin olmasın, iki yüz bin de olmasın; yüz bin kişi vardı ya... Yüz bin kişi az mı?”

Yukarıdaki ifadelerinden de anlaşıldığına göre Faik Bey, yaptığı ölçsüz konuşmalara kılıf uydurmaya çalışmaktadır. Toplumda hemen hemen herkes yapar bunu. Bir hadiseden bahsederken etrafımızdakilerin dikkatini üzerimize çekmek, onları heyecanlandırmak için meseleleri abarttıkça abartırız. Hikâyenin başkahramanı Faik Bey de Esendal’ın hikâye usulündeki hedef karakterlerden birisidir. Toplumun içinden biridir. Yazar, hikâyeyi mizah yörüngesine oturturken bir taraftan da konuşma esnasında sözünün ölçüsünü kaçırın bir adamın nasıl zor ve gülünç bir duruma düştüğünü bize gösterir.

3.3.11.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin, kahvede yapılan bir deprem sohbetini konu etmektedir. Gayet samimi bir anlatıma sahip olan metin öğrencilere palavra atılınca düşülen durumu ders verdiğiinden öğrencilerin seviyelerine uygun olduğu kabul edilebilir. Belki bir kahvede yapılan konuşmalar öğrencilerin birebir ilgi alanlarına hitap etmez ancak verilen mesaj öğrencilerin kendi sosyal seviyelerine göre değerlendirilebilir. Metnin tatlı bir üslubu dolayısıyla öğrencilere okuma alışkanlığı ve sevgisi kazandıracak nitelikte olduğu da düşünülebilir. “Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık

kazandıracak nitelikte olmalıdır.” ölçüsüne göre öğrenciler Faik Bey’le aynı duruma düşmeme adına kişisel gelişim açısından kendilerini gözden geçirme fırsatı bulmuş olurlar. Metin kriterlerin geneli de dikkate alındığında seçilebilir bir metin olarak değerlendirilebilir.

3.3.12. Metin Adı: İki Ana İki Kız

3.3.12.1. Özet

Hikâye, iki ayrı kesit halinde verilmektedir. Memduh Şevket Esendal’ın tahkiye üslubunun bir göstergesi olarak diyalog cümleleri görülmektedir. İki ayrı kesitte de bir anne ile kız arasındaki bir iletişim söz konusudur. Bu iletişim, anne kız arasındaki konuşmalarla sürdürülmektedir. İki farklı bölümde de annenin kızına ilaç içirme isteği ile ilgili yaşananlardan bahsedilmektedir.

Birinci bölümde anne, 8-9 yaşlarındaki kızına ilaç içirmek için ev ile ilgili tüm işlerini başkalarına havale ederek zamanını kızına hasretmiştir.

İkinci bölümdeki kız da yaş olarak birinci bölümdekine göre küçüktür. Annesine karşı da huysuzluk etmektedir. Annenin ilaç içirme arzusu başarısızlıkla sonuçlanmış ve kız ilaçtan öğrendiğinden ilacı annesinin üzerine dökmüştür. Anne kısa süreli de olsa kızına karşı çok öfkelenmiştir. Kız da annesi de çok iyi bilmektedirler ki anne ne kadar çok kızsada anne ve kız arasında bu durumlar problem olamazdı ve olmadı da. İlaç krizinden sonra anne ve kız tekrar tatlı muhabbetlerine dönmüşlerdi.

3.3.12.2. Tematik İnceleme

Hikâye, aslında klasik bir durum hikâyesidir. Yazar; hayatta her an karşımıza çıkma ihtimali olan bir meseleyi tahkiye ederek bir iletişim problemine değinmektedir. Basit bir olay etrafında gerçekleşen anne- evlat iletişimi bir taraftan iletişim olgusunun bir taraftan da iletişimde çok önemli bir yer tutan sabır; anlayış, müsamaha duygularının önemini hatırlatmaktadır. Annenin kızına karşı ilaç içirme konusundaki tutumu azami sabrı göstermektedir. “ Annesi son derece sabırlı, mütevekkil görünüyor. Kızcağızda hırçınlık, huysuzluk yok.” Kız kahramanlar tarafından açıkça sergilenen huysuzluklara karşı anne yine sevgisi ile karşılık vermiştir. ve her koşulda anne ve evlat arasındaki en önemli bağın sevgi olduğunu ders vermektedir. Bu durum da sevgi temasına göre aile sevgisini ifade etmektedir.

Annelerin burada ilaç içirme gayretlerinin altında sevgi ve şefkat boyutunun dışında bir de alışkanlıklar temasının alt temalarından biri olan sağlıklı yaşama yatmaktadır. Çocukları sağlıklı yaşasın diye anneler, en değerli varlığı olan zamanlarını çocuklarının uğrunda geçirmekten geri durmamışlardır.

Anneler ilaç içirme konusunda başarısız olmakla birlikte çocuklarına aşırıya kaçmadan da olsa bir sitemde bulunmuşlardır. Ama çok geçmeden annelerdeki sevgi atmosferi bütün sitem ve şikâyet duygularını yok etmiş, çocukların anneleri tarafından bağışlanmasını netice vermiştir. Kız annesinin üstüne dökmeye mecbur olduğu ilaç yüzünden annesinden bir sürü azar işitmiştir. “Hay Allah’ın cezası. Ne oldu şimdi bu böyle. Beğeniyor musun şu yaptıklarımı?” Sitem, yalnızlık, üzüntü ve bağışlanma duyguları bir arada yaşanmaktadır.

Kızların annelerine karşı takındıkları tavır bir yandan da kızların kişiliği ile ilgili ipuçları vermektedir. Kızlar inatçı, huysuz ve nazlı kişilik özellikleri sergilemektedirler.

Kız da annesi de çok iyi bilmektedirler ki anne ne kadar çok kızsa da anne ve kız arasında bunlar problem olmamıştır. “Kızcağız bilir ki bu sözler, kızgınlık sözleridir. Gelir geçer. Ana-kız yine sevişirler. Nasıl ki öyle de oldu. Yarım saat sonra kızı anasının kucağına oturmuş, konuşuyorlardı.” Burada annenin kızın tüm huysuzluklarına ve inatçılıklarına karşı affedişi söz konusudur. Bu da duygular temasının bağışlama alt temasıyla bağlantılıdır.

3.3.12.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metinde basit bir ana – kız diyalogu söz konusudur. Metin, etkileyici düzeyde edebi bir değere sahip değildir. Sıradan, bir olayı yansıtan metin kısa olması yönüyle bir ders saatinde işlenebilir. Öğrencilerin metinde bahsi geçen çocuklar kadar küçük olmadığı bir gerçektir. Ancak metin aile iletişimi adına fikir verdiğinden ötürü öğrencilerin aileleriyle iletişimini ve sevgisini düşündüren, seviyeye uygun, kişilik gelişimi kazanımı olan bir metin olarak kabul edilmektedir. Metnin dili gayet açık ve anlaşılır olduğundan ders kitaplarına seçilebilir bir metin olarak değerlendirilebilir.

3.3.13. Metin Adı: Türbe

3.3.13.1. Özet

Hikâye, karşısında biri varmış da onunla konuşuyormuş gibi bir üslupla yazılmıştır. Kaymakam Şakir Efendi'nin boş bir arsada yatıp kalkan Kürt mü Arap mı olduğu belli olmayan bir dilenciye şeyh kabullenmesini konu etmektedir. Daha sonra bu inanış, toplumda çok hızlı bir şekilde yayılmış ve başkaları da o dilenciye tabi olmuşlardır. Ancak belli bir zaman geçtikten sonra kaymakama düşmanlık etmek isteyenler, dilenciye türlü kötülükler ederek onu mesken tuttuğu yerden kaçırmışlardır. Dilenci de epeyce para topladıktan sonra oraları terk etmiştir. Sonradan bu türbe işinde çok para olduğunu düşünen Ketencilerin Arif adlı birisi, eski sahte şeyhin devamını getirmek istemiş. Ancak durum umduğu gibi olmamış. Dönemin hükümeti türbeleri kapatınca Ketencilerin Arif de o yerden biraz uzakça bir yerde ev tutarak müşterilerini beklemeye devam etmiştir.

3.3.13.2. Tematik İnceleme

Hikâye, genel olarak değerlendirildiğinde toplum hayatını yansıtmaktadır. Toplumu oluşturan en önemli unsurun birey olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Birey de değer yargılarından bağımsız düşünülemez. Bu hikâyede de Kaymakam Şakir Efendi'nin dini hassasiyeti üzerinden toplumdaki dini değerler analiz edilmektedir. Kaymakamın toplum için örnek bir karakter olması türbe inanışının da yavaş yavaş yaygınlaşmasına neden olmuştur. Yazar, aslında türbelerin zararlı olduğunu düşünmemektedir. Asıl olarak bu türden dini hassasiyetleri şahsi menfaatlerine alet eden tiplerden rahatsızlık duymaktadır. “Ne körler, ne topallar, ne sakat insanlar, neler yok! Gelir burada geceleri kalırlardı. Dilenci bu türbede yatar, kalkardı. Dünyanın parasını topladı. Türbenin aslı budur. Ondan sonra artık kaldı, gitti.” Metinde asıl eleştirilen husus, insanın manevi yönünü temsil eden duyguların maddi menfaatlere alet edilmesidir. Yazar, türbenin ve bu türden manevi değerlerin kullanılmasından rahatsızlık duyulması gerektiği mesajını vermenin yanı sıra türbelerin faydası görülürse bunu büyük mükâfat olarak görmek gerektiğini de düşünmektedir.

“Halkın gelmesi boşuna değildir. Ben Avrupa'da nerede ziyaret işitsem, giderdim. Böyle şeylerden adama bir ziyan gelmez ki... Değil mi Faydası olursa ne devlet. Doğru değil mi...”

Bireyler, toplumu oluşturan en önemli alt yapı unsurlarıdır. Hikâye de, bireylerin yaşantısındaki en ufak bir meselenin bile toplumda ciddi etkiler oluşturduğunu ifade etmektedir.

Başta Kaymakam Şakir Efendi'nin bağlandığı ne olduğu belirsiz şeyh kılıklı dilencinin ve arkasından türbe geleneğini devam ettirmeye niyetlenen Ketencilerin Arif'in tavırları kötü bir alışkanlık olarak değerlendirilmelidir. İnsanların dini hassasiyetlerini şahsi menfaatlerine alet etmeyi alışkanlık haline getirmek elbette ki kötü bir alışkanlık olarak değerlendirilmelidir.

3.3.13.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metinde insanların manevi olarak değer verdiği hususların menfaatçi bir şekilde kullanılması anlatılmaktadır. Metin işlenecek süreye uygunluk arz etse de öğrencilerin yaş grupları itibarıyla seviye üstü ve ilgi dışı olduğu düşünülmektedir. Dil ve anlatımı gayet açık ve anlaşılır olmasına rağmen içerik açısından türün en güzel örneklerinden olmadığı için seçilebilirliğinin zayıf olduğu söylenebilir. Ayrıca okurlarına edebi bir zevk vermekten de uzak görünmektedir. Öğrencilerin dil zevkini geliştirici olmamakla birlikte hayal dünyalarının gelişimine de bariz bir katkısı söz konusu değildir. Manevi değerlerin kişisel menfaatler uğruna kullanılmasının yanlış olduğunu ifade etme adına metin bireylere eleştirel bir bakış açısı kazandırabilir. Seçilebilirliği ile ilgili çok az olumlu fikir ifade edilen metin, kriterler açısından seçilmeye uygun görülmemektedir.

3.3.14. Metin Adı: Haydar Beyin Sakalı

3.3.14.1. Özet

“Haydar Bey’in Sakalı” hikâyesi, kişiliği tam oturmamış bir valinin, emrinde çalışan bir mühendise kafayı takmasını, ondan hoşlanmamasını, sarkık yanağını kapaması için sakal uzatmayı emretmesini anlatır. Kumandanın evinde verilen ziyafette vali; maarif müdürü ve hesap işleri müdürü başta olmak üzere birçok davetlinin bulunduğu bir ortamda sebepsiz yere Haydar Bey’e makamının ağırlığını ve baskısını kullanarak kırıcı ikazlarda bulunmuştur. Vali, Haydar Bey’in kumandanın hanımına iltifat eder bir üslupla konuşmasını gereksiz görerek etrafındakilerin tüm eleştirilerine rağmen onu toplum içinde mahcup etmişti. Buna sebep olarak Haydar Bey’in tipinden hoşlanmadığını göstermekteydi. Yaptığı kırıcı ikazların yanlış ve haksızca olduğunu kendisi de itiraf etmekteydi. Valinin hanımı, hiç kimsenin tipini valiye göre ayarlamak zorunda olmadığını

hatırlatmaktadır. Ancak vali, yaptığı bu yanlışı bir de mantıksız çözüm önerileriyle kapatmaya çalışmaktadır. Gecenin ilerleyen saatlerinde Haydar Bey'e sakal bırakıp gözlük takarsa, belki kendisinden hoşlanabileceğini bile teklif etmiştir. Makamının ağırlığından ötürü yaptığı yanlışa eşi dışında hiç kimse samimi ve ciddi bir tavır koyamamıştır.

3.3.14.2. Tematik İnceleme

Hikâye, genel olarak insana sevgi ve saygının gerekliliği üzerinde durmaktadır. Ayrıca insanların dış görünüşüne göre karar verilmemesi gibi toplumsal bir anlayış düsturunu ders vermektedir. Kişisel gelişim açısından incelendiğinde, toplumumuzda insana dış görünüşe göre bakan bir hasta(!) anlayışın varlığı da tespit edilmiştir. Yönetici konumunda olan valinin normal şartlarda halk nazarında örnek bir şahsiyet olması gerekirken Haydar Bey örneğinde görüldüğü üzere şahsi kanaatine göre bireyler üzerinde tasarrufta bulunmaya çalışmıştır. Vali, Haydar Bey'e yüzünü değiştirmesi konusunda ukalaca teklifte bulunmaktadır. Bunu yaparken de herhangi utanma hali söz konusu değildir. “Bence bu zavallı adamın kabahati yoktur, dedi. Bilmem neden ben onun yüzünü görünce sinirleniyorum. Kendisine teklif edeceğim. Yüzünü değiştirsin.” Haydar Bey'e yapılan hareket toplumsal bir yanlıştır ama bu yanlışa yöneticilerin yönetilenler üzerindeki psikolojik baskısı nedeniyle tepki gösterilememiştir. “Memduh Şevket bu hikâyesinde, sadece makamını kötüye kullanan valiyi eleştirmez, bunun yanında gördükleri yanlışığa, uğradıkları haksızlığa sessiz kalan dalkavuk memur tipini de eleştirir. Valinin yemek sırasında mühendise yaptığı terbiyesizliğe herkes seyirci kalır. Valinin yanlış yaptığını, haksız olduğunu bilirler, fakat seslerini çıkarmazlar. Valinin yanlışını yüzüne vuran tek kişi, karısı olur. Elindeki yetkiyi bencilce kullanan böylesi sorumsuz kişilere haddini bildirmemek, doğru bir davranış değildir. Sessiz kalmak, bu tip kendini bilmez makam sarhoşlarına cesaret vermekten başka bir işe yaramaz. Haksızlığa uğrayan kişilerin yanında olmak, onların hakkını savunmak gerekir.”⁵ Bu, da dönemin yönetici anlayışını ve baskısını göstermektedir. Vali, kendisi ve ilgi duyduğu kumandanın eşi dışındaki her şeyden ve herkesten rahatsızdır. Haydar Bey'i sevmeyişinin ve toplum içinde azarlayışının altında Haydar Bey'in, kumandanın eşine iltifat etmesi yatmaktadır.

“ Haydar Bey, kumandanın eşine, ‘hanımefendi bileziğe kıymet veren takıldığı bilektir.’ demesi üzerine kumandanın hanımı ‘bunu iltifat olarak kabul ederim’ dedi. Bu sözleri işiten vali, biraz kaşları çatık, biraz da dargın; ‘Haydar

⁵ <www.yenimakale.com>(30.05.2012)

Bey' dedi. 'Siz de bir vilayet mühendisine yakışandan çok fazla latifecisiniz' dedi. Sofrada Haydar Bey'le beraber diğerleri de bozular gibi oldu"

Kumandanın eşiyle kendi dışında kim muhabbet ederse etsin vali onu kıskanmaktadır. Bu kıskançlıkla beraber valideki iletişim kurma problemi de söz konusudur. İletişim temasının alt temalarından iletişim becerileri açısından vali karakteri değerlendirilmektedir. Kendi dışındaki insanların varlığından, ön planda oluşundan fazlasıyla rahatsız olan valinin karakteri kişilik tiplerinden bencil kişiliği temsil etmektedir. Çünkü eşinin tüm uyarılarına rağmen vali Haydar Bey'i azarlayarak kendisini tatmin etmiştir. Karşısındakini bir hiç görme küstahlığına düşen vali, karşısındaki insandan hoşlanmadığı için, sırf kendisi hoşlanmadığından, Haydar Bey'e yüzü ile ilgili değişiklik yapmasını teklif etme terbiyesizliğini de göstermiştir. Benmerkezci bir anlayışa hâkim olan vali, etrafında değer verilebilecek pek bir şey görmemektedir. Bu durum, kişilik tipi olarak valinin bencil bir kişiliğe sahip olmasının yanı sıra duygular açısından kıskançlık duygusunun da var olduğunu göstermektedir. Çünkü vali kumandanın eşini, iltifat eden Haydar Bey'den açıkça kıskanmıştır.

Ayrıca insani bir erdem olan " koşulsuz sevgi " anlayışının tam tersine valinin tavırlarında insana karşı sevgisizlik ve hürmetsizlik söz konusudur. Sevgi, insanı insana ve dolayısıyla insanı bulunduğu topluma bağlayan en önemli ve en sağlam bir bağıdır. Ancak hikâyede bu algının, makam ve bencil düşüncenin gölgesinde kaldığı görülmektedir. Sevgi temasının alt temalarından birisi olan " insanlar arası sevgi " değeri, vali tarafından ihlal edilmiştir. Türk kültürünün en önemli dinamiklerinden Yunus Emre'nin "yaratılanı sev Yaradan'dan ötürü" diye dillerimizde ve gönüllerimizde yer alan sevgi düsturu da bir nevi hiçe sayılmıştır.

Toplumun temel yapı taşı olan bireylerin fiziki görünüşleri ve duygu düşünceleri sorgulanamaz ve yargılanamaz bireysel haklardandır. Hak ve özgürlükler teması açısından bakıldığında valinin Haydar Bey'in fiziki görünüşünden hoşlanmayışını ifade etmesi bireysel hak ve özgürlüklere açıktan yapılan bir hakareti ifade etmektedir. Ayrıca vali, hikâyenin ana karakteri olduğundan bütün incelemeler bu karakter üzerinden yapılmaktadır. İnsan makam olarak valilik makamını dolduruyor olabilir ancak özünde bir insandır. Hatalar yapabilir, uyarılabilir; buna göre hatalarını düzeltmeye çalışabilir ve gerekirse hatasından ötürü özür de dileyebilir. Ancak metindeki vali, kendisini insan olarak değil vali olarak değerlendirdiği için tüm eleştirilere kapalı olduğu gibi her açıdan iletişime de kapalı olmaktadır. Vali başta eşiyle olmak üzere metnin neredeyse tamamında

iletişim problemleri yaşamaktadır. Vali, Haydar Bey'e yaptığı saygısızlıklarla ilgili olarak birçok defa eşi tarafından eleştirilmiş olmasına rağmen hiçbir uyarıyı dikkate almamıştır. İnsanlar arası sevgi değerinden yoksun olan vali, insanlar arası iletişim becerilerinden de yoksun olduğunu göstermektedir.

3.3.14.3 Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Valinin vilayet mühendisi Haydar Bey'e karşı olumsuz tutumlara girişinin altında kumandanın hanımına meylinin vermiş olduğu kıskançlık yatmaktadır. Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek unsurlara yer verilememesi gerektiği düşünüldüğünde metin öğrencilere valinin tavrını eleştirebilme becerisi kazandırabildiği gibi valinin tavrlarını benimseme gibi bir riski de taşımaktadır. Valinin Haydar Bey'in yüzünden hoşlanmamasından ötürü insani değerlere aykırılık görülmektedir. Bu da kriterler açısından metni kusurlu yapmaktadır. Metin içkili bir akşam toplantısında yaşananları ihtiva ettiğinden ötürü öğrencilerin hem ilgilerine hem de seviyelerine uymamaktadır. Dili ve anlatımı çok da sade ve anlaşılır sayılmayan metin içerik açısından da türün güzel örneklerinden sayılamaz. Olumsuz ve psikolojik tahriplerle dolu olan metin, kişisel gelişim adına bir kazanım sağlayamadığı gibi dil zevki, okuma sevgisi ve alışkanlığı açısından da kısır görünmektedir. Valinin tavrlarının yanlışlığını kavratma adına metnin öğrencilere eleştirel bir bakış açısı kazandırabilir olduğu söylenebilir.

3.3.15. Metin Adı: Söylüyor

3.3.15.1. Özet:

Metin, bir durum hikâyesidir. Bir tren seyahatinde kendisini Muharririn – i Osmaniye'den bir yazar olarak ifade eden birisi hikâyenin ana kahramanıdır. Hikâyenin başlığından da anlaşılacağı gibi hikâye, bir kişinin konuşmalarından ibarettir. Konuşmacı kişi, İstanbul başta olmak üzere tüm Anadolu hakkında gerek siyasi gerekse de sosyal meselelere temas etmektedir. Metinde Birinci Dünya Harbi'nin patlamasıyla Türk milletinin önemli ölçüde buhranlar yaşamış olduğundan bahsedilmektedir.

Anlatıcı, Anadolu'ya ilk defa seyahat etmesine ve Anadolu hakkında çok az bilgisi olmasına rağmen Anadolu ile ilgili hemen hemen her konuda eleştirilerde bulunmaktadır. Bununla birlikte Anadolu insanını tahkir ederek İstanbul'un Anadolu'dan birçok yönden

üstün olduğunu, Anadolu'daki insanların işe yaramaz topluluklar olduğunu ileri sürmektedir. Karşısındaki insanlar ne zaman konuşmak istese anlatıcı kahraman hemen söze atılıyor. kendi ailesinden çeşitli örneklerle toplumun çocuk eğitimi açısından sıkıntılı olduğu tespitinde bulunmaktadır..

Yazarın konuşmacıyı dinleyen ve dinlemekten sıkılan birisi olduğu sanılmaktadır. Kendisine hiç söz hakkı alma, konuşma fırsatı doğmadığı için hikâye; karşılıklı konuşmalardan ibaret diyalogları değil birisinin kendi kendine konuşmalarını ifade eden monolog bir hikâye olarak kabul edilebilir. Bu da Memduh Şevket'e has bir üslubun ifadesidir.

3.3.15.2. Tematik İnceleme

Hikâyenin ana kahramanı, karşısındaki insanların sıkılıp sıkılmadığını hesaba katmadan aralıksız bir şekilde aklına gelen her konuda konuşmaktadır. Aktif olan konuşmacının kişisel gelişim teması açısından “duygudaşlık “ duygusundan bağımsız hareket ettiği anlaşılmaktadır. Hâlbuki duygudaşlık sağlıklı bir iletişimin vazgeçilmez bir parçasıdır. Ayrıca duruma bakılınca sadece kendi konuşan ve sadece kendisini dinletme gibi bir amacı olan birisi (anlatıcı) kişisel gelişim teması açısından kişilik tiplerinden bencil bir kişiliği temsil etmektedir.

İstanbul dışında yaşayan halkı yani Anadolu halkını acımasız bir şekilde eleştiren ve hatta onları neredeyse insan yerine bile koymayacak olan bir anlayış, sevgi temasına göre bakıldığında sevgi duygusundan mahrumdur. Bu durum da sevgi teması açısından insanlar arası sevgi alt temasıyla değerlendirilebilir. Anlatıcının anlattığı bazı konularda haklılık payı olduğu söylenebilir. Ancak Türk milletinin birlik ve beraberliğinin en mühim bir sembolü olan Anadolu halkı hakkında “ayak takımı” ifadesi hoş görülemeyecek bir yorumdur.

“ Anadolu Anadolu dediler. Ben de bir şey zannettim. İstanbul'un ne kadar leblebicileri, turşucuları, helvacıları, ne kadar esnafı, ayak takımı varsa toplamışlar. Al sana Anadolu. Memur takımından başka bir tane de adama benzer adam görmedim ki. Hepsinde dilenci surati var.”

Anlatıcı, karşısındakilere hiç fırsat vermeden konuşarak sağlıklı iletişim ihlali yapmaktadır. Sağlıklı bir iletişim için önemli ölçüde iletişim becerilerine hâkim olmak gerekmektedir. Karşısındakilerin düşüncelerine ehemmiyet vermeyen anlatıcı, tek taraflı bir anlatım yapmakta; iletişim kurmamaktadır. İletişim teması açısından incelenmeye değer

bir metindir. Okuyuculara ibret olabilecek bir iletişim problemi hikâyenin ana çerçevesini oluşturmaktadır.

Kendi annesi ile yaşadıklarından hareketle çocuk yetiştirme sistemimizin sorgulanmasını tavsiye etmektedir. Annesi bizzat nasihatlerinde yalanın kötülüğünü savunurken komşuların yanında hiç çekinmeden yalan söylemektedir. Yalanını açığa çıkaran çocuğuna karşı da ciddi tepki göstermektedir. Bu durum da çocuk eğitimindeki tezatlığı ifade etmektedir.

“ Valide merhume, hindiye Çingene’den aldığını misafirlere söylemezdi. Ebegümcini de zerzevatçıdan aldık, derdi. Bir defa çocuktum, sofrada ben doğrusunu söyledim. Valide fena halde bozuldu.”

Böyle bir anlayışla bireylerin doğru eğitilmesi elbette ki imkânsız olacaktır. Çünkü çağımızda da yapmadığı şeyleri söyleyen ya da söylediği şeyleri yapmayan bir sürü sözüm ona eğitimcilerin varlığı söz konusudur. “ Biz hem yalancılıkları kendimiz öğretiyoruz, hem de eni nesil bozuldu diye şikâyet ediyoruz.” Bu doğrultuda yapılan tüm eğitim çalışmaları bir zaman israfı olarak değerlendirilmelidir. Hikâyede yalanın birey yetiştirirken üzerinde dikkatle durulması gereken bir kötü alışkanlık olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca alışkanlıklar temasının kötü alışkanlıklar alt teması açısından değerlendirilmeye değer bir metindir.

3.3.15.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Bir tren seyahatinde yapılan konuşmalardan oluşan metin, en başta “Metinlerde siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.” ölçütü açısından değerlendirilmelidir. Metindeki anlatıcı, konuşmalarında İstanbul halkı ile Anadolu insanı arasında korkunç uçurumlar olduğunu savunurken Anadolu halkına açıktan hakaret etmektedir. “Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.” ölçütü açısından anlatıcının ifadeleri kabul edilemez. Memur takımı dışındakileri insan olarak görmeyen kahraman, metinde insanî değerlere aykırı öğeler yer aldığını göstermektedir. Öğrenciler adına anlaşılması güç kelimelerin yoğun olarak kullanılması metnin bir ders saatinde işlenmesini zorlaştırmaktadır. Anlatıcının kendi ailesinden hareketle çocuk yetiştirme konusunda yalanın hayatımızı, nesillerimizi nasıl tehdit ettiği ile ilgili sunduğu birkaç doğru tespit kişisel gelişim açısından öğrenciler için faydalı kabul edilebilir. Metin hakkında genel kanaat ders kitaplarına seçilmemesi yönündedir.

3.3.16. Metin Adı: Deli

3.3.16.1. Özet

Hikâye, Memduh Şevket'in diyalog üzerine kurduğu metinlerden birisidir. Olay, yine toplum içinde yaşanan bir problemdir. Hikâye, akli dengesini yitirmiş Meyzin'in geçirdiği cinnet sonucu, insanlara verdiği zararı konu etmektedir.

Hikâyeye de başlık olan kahraman, kafasını bir tutam saç hariç kazıtmış ve o şekilde ortalıkta dolanmaktadır. Kestirmedeği bir tutam saç da bir inanışına dayandırmaktadır. İnanışı da şudur: Eğer olur ki düşman eline geçerse ve düşman kellesini keserse, kesilen kellesinin o bir tutam saçtan tutularak taşınmasını arzu etmektedir. Eğer saç olmazsa düşman avurduna elini takarak onu taşımış olur. Bu da kendisine bir hakaret olur diye endişelenmektedir. Bu takıntılar Meyzin'de çok sürmemiş ve akli dengesini bozmasına sebep olmuştur. Günler böyle geçerken Meyzin, kendi adına duyduğu tedirginliği camiye gitmekte olan bir ihtiyarın kellesini keserek uygulamıştır. Kendisiyle alay edenlere de kâfir deyip bir gün onların da kellesini keseceğinin tehditlerini de savurmaktadır.

Hikâyenin anlatıcısı da aynı zamanda bu tehlikeyi an be an yaşayanlardan birisidir. Aslında Meyzin, anlatıcıyı da öldürmeyi planlamaktadır. Başta anlatıcı olmak üzere o civardakiler korkularından uzun süre evlerinden dışarıya adım atamamışlardır. O bölgedeki insanların yaşadığı bu korkulu süreç nihayet son bulmuş ve "Meyzin" in ölüm haberi korkuyla oturup kalkanları bir nebze de olsa rahatlatmıştır.

3.3.16.2. Tematik İnceleme

Metin, kişisel haklarımızın başında gelen hayat hakkının acımasızca ihlal edilmesini konu etmektedir. Bir delinin dengesiz düşünceleri ve kurguları insanların hayatları hakkında tedirgin olmalarına neden olmuştur. Metin, programın ön gördüğü hak ve özgürlükler teması açısından düşünüldüğünde bireysel haklar ve insan hakları alt temalarıyla ilişkilendirilebilir. Camiye öğle namazı için gitmekte olan masum bir ihtiyarın acımasızca katledilişi insan haklarından hayat hakkının açıkça gasp edildiğini göstermektedir.

“Bizim Meyzin arkasından latayı, kafasından kavuğu çıkarmış, kollarını sıvamış, yerde yatan adamı kaldırmaya çalışıyor sandım, meğer herifi kesmeye uğraşıyormuş. Aman deyinceye kadar adamın başını gövdesinden ayırdı. Avurduna parmağını geçirdi”

Meyzin'in eski zamanlardan kalan bir kelle korkusu, içinden çıkılmaz bir davranış bozukluğuna dönüşmüştür. Önüne geleni kâfir diye yaftalayıp öldürmeyi kendisi adına çare olarak görmektedir.

“Meyzin’i bir gün Ali Efendi’nin dükkânında gördüm. Ali Efendi’ye perçemlerini gösterip anlatıyordu. Meğer eski zamanlarda muharebeye gidenler, kafaları kesilirse düşman avurtlarına parmağını sokup kafasını öyle tutmasını diye tepelerinde bir tutam saç bırakırlarmış.”

Aynı zamanda hikâye, toplum hayatı teması açısından da incelenebilir bir metindir. Çünkü metindeki ana karakter deli takma adlı Meyzin, toplumda sıradan bir bireydir. Bireylerin olumlu ya da olumsuz her türlü davranışları toplumun dengesini ya da dengesizliğini netice vermektedir. Meyzin’in akıl kabul etmez tavırları toplumda telafi çok zor olan korkulara sebep olmuştur. Toplum hayatı temasının birey ve toplum alt temasına bakılırsa toplumun bireylerin davranışlarıyla şekillendiği unutulmamalıdır.

Delinin topuma yaşattıkları toplumu –en azından o civardaki insanları-aileleriyle birlikte inanılması çok güç korkulara mecbur bırakmıştır.

”Ali Efendi’yi gördüm. Geçmiş olsun dedim. O da asıl sana geçmiş olsun dedi. Meğer Meyzin sabahtan beri beni arar durmuş. İhtiyarını kestikten sonra Ali Efendi’nin dükkânına girmiş beni sormuş. Doğru eve gittim. Ertesi gün de çıkmadım. Bizim kadın korkusundan ölecekti. Evden çıkma diye tutturdu.

Yazar ve ailesindeki bu korku hali Meyzin’in ölüm haberini alır almaz yerini mutluluğa bırakmıştır. Bu duygu değişimi de duygular teması açısından değerlendirilebilir.

Yazarın; deliyi ihtiyarın kafasını keserken görmesi ve o görüntüyü yıllar geçmiş olmasına rağmen unutamaması, hem kişisel anlamda hem de toplumsal anlamda psikolojik bir tahribatı ifade etmektedir. “Bir lahza gözüme çarpan bu manzarayı seneler geçti hala unutamam.” Ailece yaşanan ölüm korkusu kısa süreli de olsa insanları huzursuz etmiştir. Şüphesiz ki sağlıklı toplumlar ancak sağlıklı bireylerin varlığıyla mümkün olabilmektedir.

Metin genel olarak değerlendirildiğinde bireylerin yaşadıkları korku başta olmak üzere birçok duygunun yaşanması duygular teması açısından; bireylerin her açıdan sağlıklı olabilmesi ve sağlıklı hareket edebilmesinin toplumu önemli ölçüde etkilediği gerçeği toplum hayatı teması açısından; insanların bir deli yüzünden hayat haklarının ellerinden alınması gibi bir sıkıntı yaşamaları da hak ve özgürlükler teması açısından değerlendirilmektedir.

3.3.16.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metinde bir delinin insan hayatını hiçe sayar bir şekilde ortalıkta tehlike saçması söz konusudur. Metin sadece “Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.” ölçütü açısından bile değerlendirilse ders kitaplarına seçilemeyecek bir metindir. Çünkü “Deli” lakaplı kahramanın içinde kurduğu düşüncelerle etrafına tehlike saçması okurların psikolojik açıdan zarar görme riskini taşımaktadır. “Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.” ölçütüne göre bakıldığında metinde insanın en önemli hakkı olan hayat hakkının tehlike altında olduğu görülmektedir.. Bu yüzden metin ders kitaplarına alınabilecek ve tavsiye edilebilecek bir özellik ifade etmemektedir. Diğer ölçütler açısından da şöyle bir genel değerlendirme yapıldığında metnin öğrencilerin ilgi alanlarına da seviyelerine de uygunluk ifade etmediği görülmektedir. Dil açısından ne kadar sade ve anlaşılır olursa olsun, içerik açısından metin fazlasıyla risklidir. Kişisel gelişime hizmet etmeyen metin, öğrencilere herhangi bir estetik anlayış ve hassasiyet de vermemektedir. Olumsuz içerik özelliklerinin baskın olması metnin ders kitaplarında yer almasına engel olmaktadır.

3.3.17. Metin Adı: Yirmi Kuruş

3.3.17.1. Özet

Anadolu'nun köylerinden birinde Salim ve Tevfik Ağaların yanında çalışan Halil İbrahim'in hak ettiği ama alamadığı yirmi kuruşu arama mücadelesi hikâyenin konusudur.

Halil İbrahim, küçük yaşlardan itibaren Tevfik ve Salim Ağaların yanlarında çalışmış ve gün gelip de yaş on sekiz olunca vatan borcu için işten ayrılmaya karar vermiş. Tevfik Ağa'ya durumu açınca o da başından savıp Halil İbrahim'i Salim Ağa'ya havale etmiş. Aslında çok mühim de bir şey yoktur ortada. Halil İbrahim hak ettiği ücreti alacak işten ayrılacaktır. Halil İbrahim gün gelip de Salim Ağayla hesaba oturunca alacak bir kenara neredeyse borçlu çıkacaktır. Hesaba göre Halil İbrahim'in yirmi kuruş alacağı olduğu belirlenmiştir. Ancak seksen kuruş bulup getirmesi şartıyla ödemesi yapılacağı söylenince Halil İbrahim alacağını alamamış ve mağdur edilmiştir.

3.3.17.2. Tematik İnceleme

Hikâyedeki Salim ve Tevfik Ağalar, dönemin zalim yönetici anlayışını temsil etmektedirler. Halka kendi doğrularına göre muamele etmektedirler. Tevfik ve Salim Ağalar dönemin feodal yöneticilerinden sadece iki tanesidir. Ne yazık ki Anadolu'nun birçok yöresinde bu türden bir yönetim anlayışı halkı inletmektedir. Yönetici konumunda olan ağalar sadık bir şekilde çalışan Halil İbrahim'in hakkı olan yirmi kuruşu vermeyerek onu zor duruma düşürmüştür. Bu da yetmezmiş gibi Halil İbrahim, türlü hakaret ve küfürlerle hakından mahrum bırakılmıştır.

“ Ver yirmi kuruşu gideyim. Ben seksen kuruşu alamadım. ‘ bak daha söylüyor.’ Küfürle karışık bir tokat geldi. Halil İbrahim sakındı. Arkasından bir tokat daha gelince bu sefer sakınamadı. Tokadı yiyince kaçtı.”

Metin toplum hayatı temasına göre incelendiğinde toplumun dokusunu oluşturan ana unsurlardan “birey”in toplum için ne kadar mühim olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Halil İbrahim'in hak ettiği yirmi kuruşu alamaması, hak ve özgürlükler temasının bireysel haklar ve insan hakları alt temalarıyla ilişkilendirilebilir. Devrin toplum hayatı anlayışı Orta Çağ Avrupa'sını hatırlatır mahiyettedir. Toplum çeşitli tabakalara ayrılmış Halil İbrahim gibi çalışan ırgat kesim hiçbir konuda hak sahibi ve söz sahibi olmamaktadır. Ağa tabakası, halka hep tepeden bakmakta ve onlar üzerinde kendisini her konuda tasarruf sahibi görmektedir. İçerisinde önemli mesajları olan metin, yaşanan zaman hangi zaman olursa olsun insan haklarına azami hassasiyet gösterilmesi dersini vermektedir.

Metin, hak ve özgürlükler teması dışında duygular teması açısından da incelenmeye değerdir. Hikâyede kendi adına ciddi bir mağduriyet yaşayan Halil İbrahim, birçok duyguyu iç içe yaşamaktadır. Çocukluktan delikanlılık çağına kadar tam bir sadakatle çalışan Halil İbrahim, hakkını alarak askere gideceğini ümit etmekteyken despot ve zalim ağa yönetiminin uğrattığı haksızlık sonucu ümidin kaybetmiş ve hiç olmadığı kadar kendisini yalnız ve çaresiz hissetmiştir.

“ Birkaç köylü bir duvar dibinde oturmuş, konuşuyorlardı. Onların yanlarına gitti, sordular, anlattı. Dediler ki: ‘Bir yol vermedi artık vermez. İyisi mi köyüne mi gideceksin, askere mi gideceksin, bak kendi işine.’ Kalktı, tuttu yolu. Köyüne gitti”

Birçok duyguyu kısa sürede birden yaşayan Halil İbrahim, bir nevi bunalıma mahkûm olmuştur. Sıkıntılı hallerinde kimseden yardım göremeyince yalnızlık duygusunu, hesap görülünce de hakkını alacağını sanarak ümit duygusunu yaşamıştır. Ne yazık ki son olarak yine tüm umutları boşa çıkmış.

3.3.17.3. *Metin Seçim Kriteri Açısından İnceleme*

Ağaların yanında çalışan ve sonrasında da hak ettiği parasını bile alamayan Halil İbrahim'in yaşadığı sıkıntılar konu edilmektedir. "Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır." ölçütü açısından bakılınca metinde bireyin elde ettiği kazancının haksız bir şekilde elinden alınması söz konusudur. Ayrıca öğrencilerde böyle bir baskıcı anlayışa karşı nasıl bir tutum sergilenmesi konusunda da eleştirel bir düşünce yapısı oluşması sağlanabilir. "Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır." kriterine göre Halil İbrahim'in içine düştüğü psikolojik haller okurlar üzerinde ümitsizlik başta olmak üzere birçok açıdan olumsuz bir hava oluşturabilir ve bu açıdan metin kusurlu görülebilir. Metin kısa ve anlaşılır olmasına rağmen metinde yaşananlar okur durumundaki öğrencilerin karşılaşacakları tarzda olaylar değildir ve metin edebi bir zevk, okuma sevgisi ve alışkanlığı verememektedir. Yaşanan olaylara da bakıldığında öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygunluk göstermemektedir. Basit bir hak arama mücadelesini konu alan hikaye genel anlamda ders kitaplarına seçim için değerlendirilemeyecek bir metindir.

3.3.18. **Metin Adı: Bildim**

3.3.18.1. *Özet*

Metin, eski iki mektep arkadaşının kahve sohbetini konu alır. Arkadaşlardan biri bir kaymakam, diğeri ise Şura- 1 Devletle Aza Mülazımı'dır. Hikâyenin asıl konusu, kahve sohbetindeki mevzudan ziyade bu iki arkadaşın muhabbeti esnasındaki iletişim probleminden kaynaklanan yanlış anlaşılmalıdır. Muhabbetin asıl konusu; o civarda esnafılık yapan Niyazi'nin dükkânın üst katındaki odada, baldızının hizmetçisi ile yaşadığı yasak aşk ve bunu duyan eşinin Niyazi'den ayrılmaya karar vermesidir. Ancak kaymakam ve arkadaşı arasındaki muhabbette asıl dikkat çeken husus kaymakamın, arkadaşını sağlıklı bir şekilde dinlememesinden kaynaklanan iletişim problemidir. Mülazım Efendi ne anlatırsa anlatsın kaymakam, sözün sonunu beklemeden yorumlar yapar. Sonunda kaymakamın sebep olduğu ardı arkası kesilmeyen yanlış anlaşılmalar düzeltilmeye çalışılır.

3.3.18.2. Tematik İnceleme

Hikâyenin başında isimlerden önce meslekler ifade edilerek toplumun önde gelen iki karakterinde bile iletişim probleminin varlığı işlenmeye çalışılmıştır. Özellikle kaymakam, iletişim problemine sebep olan birisi olarak görülmektedir. Hikâye, toplumdaki en önemli problemlerden birisine parmak basmış ve mizahi bir üslupla da olsa iletişim problemlerinin çok ileri boyutlarda olduğunu ifadeye çalışmıştır. Kaymakamla Aza Mülazımı arasındaki şu konuşma iletişim probleminin boyutunu göstermesi bakımından önemlidir. Bahsettikleri dükkânın üstündeki oda hakkında bile uzun uzun diyaloglar kurulmuş. Acelecilik ve sabırsızlık yüzünden basit bir mesele bile anlaşılmaz, karmakarışık olmuştur.

“Az. Mül: Bilmezsün onun başına neler geldi. Karısının Perşembe pazarında bir dükkânı yok muydu?

Kaymakam:(sabırsız bir şekilde)Evet, dedi. Yandı değil mi?

Az. Mül: Yandı mı, ne vakit?

Kaymakam: Yok... Ben bilmiyorum, sen dükkân dedin de!

Az. Mül: Ben, yandı demedim.

Kaymakam: yok, sen demedin ya, ben soruyorum.

Az. Mül: Ha. Yanmadı. O dükkânın üstünde bir odası varmış.

Öteki acele ederek;

Kaymakam: Anladım, dükkân odası dedi.

Az. Mül: evet dükkânın üstünde oda.

Kaymakam: Malum, malum”

3.3.18.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metinde iki arkadaşın bir konu hakkında konuşurken iletişim problemi yaşadıkları görülmektedir. Yalnız metinde bahsi geçen konu, Niyazi'nin eşini aldatması olduğu için metin, ilköğretim öğrencileri açısından sakıncalıdır. Metinde kültürel ve ahlaki açıdan uygun olmayan bir konu işlenmiştir. Hitap edilen kitle ilköğretim ikinci kademe öğrencileri olduğundan “Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.” ölçütüne göre metin seçilmeye uygun değildir. 11- 14 yaş grubundaki öğrencilerin zihinlerini satır arası cinsellik mesajları içeren bu metinle kirletmemek gerektiğinden metin seçilmemelidir. Her ne kadar dili sade, anlaşılır olsa da yukarıda bahsi geçen ölçütlere uygunluk ifade etmektedir. Edebi bir zevk ve okumaya heveslendirici bir his uyandırmadığı gibi kişisel gelişim açısından da faydalı görülmemektedir.

3.3.19. Metin Adı: Seni Kahve Paklar

3.3.19.1. Özet

Metinde eğitimden anlamayan bir babanın ailesine ve çevresine yaşattığı sıkıntılar konu edilmektedir. Aynı zamanda eğitimde uygulanan metotların yanlışlığından ve doğurduğu olumsuz neticeler hikâyenin çerçevesini oluşturmaktadır.

Enver Efendi, günlerden bir gün alışkanlığının gereği olarak yine kahveye çıkmıştı. Ne var ki günün yorgunluğu gözlerine çökünce kahvede uyuyakalmıştı. Bu durumu fırsat bilenler, Enver Efendi'ye kaldırılmayacak cinsten bir şaka yapmış, uyurken ağzına kemik sokmuşlardı. Uyanır uyanmaz kendisinin çok gülünç bir duruma düştüğünü fark eden Enver Efendi, utancından evin yolunu tutmuştu. Artık kahveye çıkamayınca Enver Efendi'ye bir uğraş gerekti ve o da kendisine uğraş olarak yedi sekiz yaşlarındaki cılız mı cılız kızına Kur'an öğretmeyi belirlemişti. Boşlukta kalan Enver Efendi, kızına Kur'an okutup onu hafız yapma hevesindeymiş. Enver Efendi'nin eğitim hakkındaki tek ve vazgeçilmez metodu "okumuyorsa döversin okur" düşüncesidir. Eğitimde şiddetin ve dayağın geçerliliğine inanmaktadır. Tabii bu durum çok sürmez. Dayak zoruyla ders okuttuğu günlerden birinde çelimsiz kızını artık bu kadar dayağa dayanamaz ve oracıkta yere yığılır. O güne kadar Enver Efendi'nin annesi ve hanımı korkularından Enver Efendi'ye ses çıkaramazlar. Ama artık korkması gereken Enver Efendi'dir. Konu komşuya haber verilir, doktor çağırılır. Kızın durumundaki ciddiyeti fark eden Doktor, Enver Efendi'ye yaptığının yanlışlığını tehditkâr bir üslupla iletir. Bu vesileyle de Enver Efendi'nin niçin kahveye çıkamadığı da oradaki gençlerden birisi tarafından da açıklanır. Bütün bu olanlara karşılık Enver Efendi'nin annesi sitem ederek eğitim senin neyine, seni kahve paklar diyerek tepkisini ortaya koyar.

3.3.19.2. Tematik İnceleme

Hikâyede eğitimde uygulanan yanlış metotların eleştirisi söz konusudur. Metin, bir noktada okurlarını hikâyenin yazarı M.Ş. E'nin hayatına götürmektedir. Çünkü Memduh Şevket de dayakçı eğitim metotlarının yüzünden hiçbir okuldan mezun olamamıştır. Hatta dayakçı bir hocanın arkadaşlarını dövdüğünü görmesi yazarın ertesi gün okula gitmemesinin de asıl sebebi olmuştur.

"Efendim, bizim Kadri Efendi adında bir hocamız vardı. Ayağı topal bir adam. Hani siz duymuşsunuzdur ya eti senin kemiği benim diye, hakikattir o... çocuklar öyle teslim edilirdi mektebe. Bu kadri Efendi de

çocukların etini alan kemiğini bırakan cinstendi. Bir gün sebebini bilmiyorum, bir çocuğu dövdü. Çok fena dövdü ama. Bizim evde dayak yoktu. Dayağı ilk defa görüyordum. Bıraktım mektebi (Arısoy 1953: 5).

Dayak sadece eğitim ortamında değil hayatın hiçbir sahasında kabul edilemez. İnsanın özüne vakıf olan bir düşünce, insandaki hiçbir davranışı dayakla değiştiremeyeceğini de bilmelidir. İnsan, sevdiği ve alaka duyduğu her şeyi yapmak için samimi bir şekilde gayret eder ancak dayak gibi zorlayıcı unsurlarla insana hiçbir şey yaptırılamaz. Burada Enver Efendi'nin eğitim metodundaki problemleri sevgi duygusundan mahrumiyetin de bir işaretidir. Programın en önemli temalarından biri olan Sevgi teması açısından metin incelendiğinde kahraman Enver Efendi, başta kendi ailesine karşı sevgiden mahrum, zorba bir karakteri temsil etmektedir. Kendi canından kanından olan evladına, sırf can sıkıntısından çektirmediği cefa kalmamış ve az kalsın evlat katili olma durumuna düşmeyle de karşı karşıya kalacaktı. Ayrıca eğitim yoluyla birlikte öğretmeye çalıştığı değer Kur'an ve hafızlık gibi manevi içeriği olan unsurlardır. Yanlış metotlar, sadece eğitim - öğretim konusundaki problemleri doğurmakla kalmaz manevi değerlerin öğretilmesine de engel teşkil eder. " Okunan şey Kur'an; ne kız okuduklarını anlıyor ne de babası. Kızın yanlış okuduklarını babası doğru okuyabiliyor mu? Belli değil!" Normal şartlarda her eğitimcide asgari düzeyde de olsa iletişim becerisi bulunmalıdır. Ancak metinde görüldüğü üzere Enver Efendi başta kendi kızı olmak üzere çevresiyle iletişim problemleri yaşamaktadır. Yaptığı yanlış tutumlara annesi ve eşi de ses çıkaramamaktadır. Bu da hem iletişim yoksunluğu hem de uyumsuz karakter özelliğini ifade etmektedir. Hem iletişim hem de kişisel gelişim temalarıyla alakalı olarak incelenebilir. Kişisel Gelişim temasının farklı kişilik tipleri alt temasına göre kahraman, kararlarında hiçbir kimseye karşı kendisini sorumlu hissetmemektedir. Enver Efendi'nin kahvede yaşadığı olumsuzluktan başlayarak evdeki Kur'an hocasına soyunmasına kadarki tüm tutumlarında tüm kararları kendisi almış ve uygulamıştır. İletişime kapalı bir karakterin en bariz özellikleri cehalet ve zorbalıktır.

Okuma kültürü temasının alt temalarından okuma sevgisi ve okuma alışkanlığı açısından metin incelenebilir. Enver Efendi şahsında toplumsal bir yanlış eleştirilmektedir. Enver Efendi, o dönemin dayakçı eğitim anlayışını temsil eden sadece bir karakterdir. Ne yazık ki dönemin eğitim anlayışı kaba kuvvet eksenine oturtulmaktadır.

"Babası çocukların ancak dayakla okuyabileceklerine inanmış. Bilmiyorsa döversin, öğrenir; okumuyorsa döversin, okur. Çocuğunu dövmeyen dizini döver. Şimdi tokadı yer ama sonra bana dua eder."

Enver Efendi'nin yanlış tutumları başta okuma özgürlüğü üzerinde yanlış yöntemlerle tasarrufta bulunulduğunu göstermektedir. Bu hareket tarzı; bireyleri eğitimden, okumaktan, değerlerden soğutmaktadır. Sonuçta bireyleri okumayan, düşünmeyen ve çağını yorumlayamayan bir kısır döngü içine sokmaktadır.

İnsan en başta insan olduğu için doğuştan bazı temel hak ve özgürlüklere sahiptir. En temel hakların başında yaşama hakkı gelmektedir. Yaşama hakkının acımasızca elinden alınmaya çalışılması bir birey için en acı verici durumlardan birisidir. Küçük kızın sözümlü ona eğitim adına hayatı elinden alınmaktadır. Buna ilave olarak yanlış tutum ve yöntemlerle yine önemli bireysel haklardan eğitim hakkı engellenmeye çalışılmıştır. Metin, hak ve özgürlükler temasının alt temalarından bireysel haklar alt temasına göre incelenmektedir. Şu ifadelerde de kahramanın, kızının yaşama hakkını önemsemediğini, bu konuda fazlasıyla sadist davrandığı gerçeği fark edilmektedir. “ Ölürsen yer beğensin; kalırsa el beğensin. Bu sözlerle kendini hazırlayıp, kurup, kızdırıp, kudurtup çocuğunu dövüyor, vurdukça da içinde acı bir sevinç duyuyordu.”

Her birey için alışkanlıkları onun neredeyse ayrılmaz parçalarıdır. “ Şimdi ne oldu ise kahveye çıkmıyor. Kıza musallat oldu. Kur'an okutacağım diye dövüp duruyor.” Enver Efendi de alışkanlık ölçüsünde bağlı olduğu kahvede yaşadığı bir talihsizlik sonucu bütün bu maceralara kendisini atmak zorunda hissetmiştir. Aslında Enver Efendi'nin temel amacı Kur'an eğitimi vermek de değildir. Metin, alışkanlıkların, kişilerin hayatından bir an olsun çıkarılınca hayatlarının nasıl alt üst olduğunu göstermektedir. Alışkanlıklar temasının alt temalarından kötü alışkanlıklar açısından metin, ders verici bir metindir. Kahve alışkanlığının sekteye uğraması, tüm ailevi ve şahsi hayatını olumsuz olarak etkilemiştir.

Metin, duyguların yansıtılması açısından da ayrıca önemlidir. Başta zayıf ve çelimsiz bir kız çocuğunun babasının elinde yaşadığı olağanüstü korkular söz konusudur. “ Yanlış okuyunca tokat geleceğini bildiği için korkuyor, başını sakınıyordu.”

Doktor kızı muayene için geldiğinde olaya sebep olan Enver Efendi'yi istedi ama Enver Efendi korktuğundan hekimin yanına gelemiyordu.

“Enver Efendi, korkup yatak odasına kaçmıştı. Dilinde hep bu sözler: Ben vurmadan düştü. Gittiler, çağırdılar. Korkuyor, gelmiyormuş. Bir daha adam gitti, aldı getirdi. Eli ayağı titriyordu.”

Diğer taraftan da Enver Efendi, yaşadığı talihsizlik sonucu artık kahveye çıkamadığından kendini yalnız hissetmiş ve kızını hafız yapma gibi bir meşguliyete kendisini mecbur hissetmiştir. Olayın merkezinde Enver Efendi'nin yalnızlığı yatmaktadır.

Ayrıca başta Enver Efendi'nin ailesi olmak üzere çevresi Enver Efendi'nin haddi olmayan eğitim düşüncesinden ve icraatlarından usanmış ve her fırsatta kendisine sitem etmişlerdir.

“ Herkes dağılıp da oda boşalınca anası Enver Efendi'ye çıkıştı. Ele güne karşı bizi maskara ettin. Kahveye gider uyursun, eve gelir kızı döversin. Bu sözler söylenirken İhsan Hanım da biraz ağladı.”

Kızın annesi İhsan Hanım ve babaannesi, zavallı yavrunun çektiği çileler ve yaşadığı korkuları her an kendilerinde hissetmiş ve neredeyse onun kadar üzülmüşlerdir. Kızın yaşadıklarından ötürü aile içinde yoğun bir hüznün hâkimidir. Çeşitli duyguların yoğun olarak yaşandığı metin, duygular teması açısından da değerlendirilmektedir.

3.3.19.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin bir eğitim trajedisini sunmaktadır. Hikâyede, bir babanın can sıkıntısından, kızını acımasız bir şekilde döverek onu hafız yapmaya gayret edişi anlatılmaktadır. Metinde babanın kızına Kur'an öğretirken yaptığı yanlış davranışlar metin seçim kriterleri açısından uygun görülmemektedir. “Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.” kriteri bu durumu desteklemektedir. Metin, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunmaktan da uzak görünmektedir. Metin öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyelerine uygun görülebilir ancak manevi bir değer olan Kur'an'a karşı soğukluk ve okumaya karşı uzaklık söz konusudur. Metnin, işlenecek süreye göre bakıldığında uzun olduğu düşünülmektedir. Metin, dil ve anlatım açısından oldukça anlaşılırdır ancak içerik açısından hikâye türünün güzel bir örneği olduğu düşünülmemektedir. Metin, okuma sevgisi ve alışkanlığı açısından değerlendirildiğinde Enver Efendi'nin tavırlarının olumsuz ve okuma alışkanlığının gelişmesini engelleyen davranışlar olduğu sanılmaktadır. Kuran öğretme adı altında kızının hayatına kasteden bir babanın tutumu metnin seçilebilirliğini olumsuz etkilemektedir. Çünkü metinlerde, insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.

3.3.20. Metin Adı: Ev Ona Yakıştı

3.3.20.1. Özet

Ali Efendi'nin geniş, bahçeli, güzel bir evi vardı. Vefatından sonra çocukları borçlarına karşılık evi hayvan cambazı Silgioğlu Halil'e sattılar. Halil de ev bark işlerinden pek anlamayan birisiydi. O sıralarda ev arayan emekli Binbaşı Ali Köse, eve talip oldu. Halil de evi ona kiraya verdi. Ev, Halil'in elinde iken dökülüyordu ancak Ali Köse ev

işlerinden anladığından oğluyla beraber evi baştan sona adam ettiler. Böyle yıkık dökük bir yerde binbaşının nasıl oturacağını merak edenler bir süre sonra eve bakmaya gittiklerinde o yıkıntının yerinde güzel bir ev buldular. İlk iş olarak, başkalarının sözüne göre hareket ettiğini bildikleri Halil'i dolduruşa getirmeye başladılar. Evi ucuza kiraya verdiğini söyleyerek Halil'in pişman olmasına neden oldular. Belli bir süre bütün bu söylenenleri dinleyen Halil, binbaşuya kirayı yükselteceğini; aksi takdirde evi boşaltması gerektiğini haber verdi. Binbaşı da tam her şeyi düzene oturtmuşken böyle bir sıkıntı ile karşı karşıya bırakılmıştı. Ali Köse de Halil'in karakersizliğine kızarak yaptığı bütün tamirlere, düzeltmelere rağmen evi en güzel haliyle boşalttı. Halil başkalarının sözleriyle hareket ederek daha çok para vereceğini taahhüt eden birisine kiraya verdi. Ama hiçbir şey beklediği gibi olmadı. Yeni kiracı eve zerre kadar değer vermeyerek evi yine harabeye çevirdi. Binbaşı Ali Köse'nin evden çıkmasına sebep olan ve Halil'i dolduruşa getirenler bu sefer Halil'e sitem ederek evin hakkını veremeyecek birisine verdiği için Halil'i bir çıkmaza sürüklediler. Halil son kiracısından doğru dürüst kira da alamayınca ekonomik olarak da zarar ettiğini düşündü. Zor bela evini son kiracıdan da bin bir zararla kurtaran Halil, bir gün Ali Köse'yi bulup her şartını kabul ederek evi kendisine satmak istediğini ifade etti. Veresiye olarak evi Ali Köse'ye satan Halil'i yine dolduruşa getirip de neden sattın, evi ucuza verdin, yazık ettin diyenlere “ Ev ona yakıştı. Herifçioğlu yapmayı da biliyor, oturmayı da.” diyerek kendini de büyük bir yükten kurtarmış olmanın huzurunu yaşıyordu.

3.3.20.2. Tematik İnceleme

Toplum hayatında her zaman karşılaşılabilen bir olayı kaleme alan yazar, toplumcu yanının gereği olarak birey - toplum iletişimini de dile getirmektedir. Hikâyenin ana karakteri Silgioğlu Halil, kişisel gelişim temasının kişilik tipleri açısından incelenmektedir. Halil'in kişiliğinin oturmamış olduğu başkalarının sözüne göre hareket etmesinden anlaşılmaktadır. Etrafin söylediğine göre iş yapan kişiler, bağımlı karakterlerdir. Halil de öyle bağımlı bir karakteri temsil etmektedir. İnsan ilişkileri açısından problemlisi olan Halil, dolduruşa gelerek binbaşuyu evden çıkarmış ve sonunda da yaptığına pişman olmuştur. insanların insanlığını temele alarak iletişimde bulunmak gerekir. Ancak Halil, başta Ali Köse ile olmak üzere çevresiyle iletişimini para eksenli kurmuştur. Bu da Halil'in ticaretiyle uğraşıyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Hikâyenin bir diğer karakteri Binbaşı Ali Köse'dir. Kendisini düzenini daha yeni kurmuşken zor duruma düşüren Halil'e karşı takındığı tavır da kişisel gelişim açısından olgunluğun göstergesidir. "Yazar, Binbaşı Ali Bey'in kişiliğinde iyi bir insanın, dürüst bir insanın, iyi bir kiracının nasıl olması gerektiğini gösterir. Binbaşı, adam gibi adamdır. Yıkıntı halinde kiraladığı evi onarır, çiçek gibi yapar. Bunun karşılığında ev sahibinden tek bir kuruş istemez. Peki, ev sahibi ne yapar? Kiracısına teşekkür etmesi gerekirken, sağın solun doldurmasına gelip evini yüksek bir fiyatla başkasına kiraya verir. Binbaşı kendisine yapılan haksızlığa rağmen iyi niyetinden, insanlığından ödün vermez. Ev sahibine çok kızgın olmasına rağmen, evi özenle boşaltır, eve hiç zarar vermez. Binbaşı bu örnek davranışıyla okuyucudan alkış alır. Ev sahibinin hatası, sağın solun sözüyle, neyin doğru neyin yanlış olduğunu iyice tartmadan hareket etmesidir."⁶ Halil'in yıkık dökük evini baştan sona onaran Ali Köse'ye karşı Halil, menfaatperest bir şekilde muamele etmiştir ve binbaşiyı evi boşaltma gibi bir sıkıntıyla karşı karşıya bırakmıştır. Ancak Ali Köse, kişilik açısından sorumluluk sahibi, duygudaşlık yeteneği gelişmiş, olumlu düşünce yapısına sahip olgun bir kişiliği temsil etmektedir. Yapılan yanlış harekete karşılık Ali Köse, evden taşınırken oğluna dikkatli olmasını ve eve herhangi bir zarar vermeden evi terk etmelerinin gerektiğini de ayrıca tembihlemiştir.

" Bak, dedi. Biz girdiğimiz gün nasıldı, şimdi çıkarken nasıl! Emeğine acıma. Görenler 'Burada adamlar oturmuşlar' demelidirler. Hadi çekici al da perdeleri sök. Usulca çıkar ki duvarlar bozulmasın."

Kendisiyle birlikte aile fertlerine de erdemli olmayı önemli bir ders olarak vermiştir. Halil, Ali Köse'nin karakterini beğendiğini tüm bu yaşananlardan sonra itiraf etmekte ve sorumluluklarını bilen birisi olduğundan ötürü evi onun hak ettiğini de ifade edebilme yürekliliğini göstermiştir. "Herifçioğlu yapmayı da biliyor, oturmayı da. Ev ona yakıştı Halil, evi Ali Köse'ye çok ucuza ve veresiye vermesine rağmen psikolojik olarak kendisini çok rahat hissetmektedir. Çünkü bu tavizi, daha önce Ali Köse'ye yaptığı yanlışla karşı bir özür mahiyetindedir. Halil yaptıkları konusunda çaresizlik yaşamaktadır.

" Ali: Benim ev alacak param olduğunu kim söyledi, dedi. Halil: "olmasın, veresiye vereceğim. Ben bu eve elli altın verdim. Otuz ver, sana bırakayım. Yirmi beş ver, bırakayım. Parasını da istediğin gibi ver. Yalnız aldım de."

Halil, elli altına aldığı evi Ali Bey'e yirmi beş altına, hem de veresiye vererek vicdani bir ferahlama yaşamıştır. Ayrıca iç dünyası itibariyle ne kadar pişman olduğu da

⁶<www.yenimakale.com>(01.03.2012)

gözlenmektedir. “Halil: Ali bey, dedi. Şu evi benden al, kurtulayım. Dinin aşkına, çoluk çocuğun başı için yok deme. Anladın mı?”

Toplumda her an Halil’i kışkırtan ve dolduruşa getiren tiplere rastlamak mümkündür. Ancak bu tiplere toplum hayatının hiçbir kesitinde pirim verilmemelidir. Birlik beraberlik ve yardımlaşma değerleri bu tipler nedeniyle zedelenmektedir. İşte Halil’i dolduruşa getiren karakterlerden bir misal:

“ Çarşının alaycıları, gevezeleri, işleri yolunda olup da kendilerine eğlence arayanlar Halil’in yüreğinin yandığını anlayınca onu parmaklarına doladılar. Ateşini körüklemeye başladılar. Halil’i gördükçe; yüreğin yanıyor değil mi diyorlar. Yanar. Ulan kendin anlamıyorsan, hiç olmazsa birine danış. Bu kadar da mı aklın yok!”

İnsan beraber yaşadığı insanları bir vücudun uzuvları gibi görmelidir. Birisinin yaşadığı zararı veya sıkıntıyı diğerleri de aynı oranda hissedebilmelidir. Bu da birlik beraberliği ve dayanışma duygusunun toplumda yerleşmesine de yardımcı olacaktır. “Tanıdıklar araya girdiler, biraz para bulup Halil’e verildi. İki gün sonra da ev Ali Köse’ye geçti” Bu açıklamalar doğrultusunda metnin toplum hayatı temasının birey – toplum alt temasıyla da ilişkili olduğu söylenebilir.

Hikâye, toplum hayatı, kişisel gelişim, iletişim temaları yanı sıra birçok duygunun iç içe yaşandığı bir metindir. Metinde başta Halil’in çok acımasız ve menfaatçi bir şekilde tavır sergilemesi merhamet duygusundan mahrumiyetin ifadesidir. ‘Merhamet etmeyene merhamet edilmez.’ özdeyişi açısından meseleye bakılırsa merhamet duygusu bir toplumu birbirine bağlayan ve birlik beraberlik dayanışma duygularını da birbirine perçinleyen bir unsurdur. Ayrıca metnin sonuna doğru Halil, “Yiğidi öldür ama hakkını ver.” atasözündeki gibi yapmış. Her türlü sıkıntıyı kendisine hoş gördüğü Ali Köse’nin sorumluluk sahibi, olgun birisi olduğunu itiraf ederek onu beğenip takdir etmektedir. Bununla birlikte, birçok maddi tavizi göze alarak hem ucuz hem de veresiye vermek suretiyle yaptığı tüm hareketlerin yanlışlığını kabullenerek bir öz eleştiri yapmaya kendisini mecbur hissetmiştir. Bu da geç de olsa yapılması gerekeni yapmış ve yapılan haksızlıkların diyetini ödemiştir

“ Ulan dediler. Bize versen bize de yakıştırdı. Hiç yakışmazdı, dedi. Biz ahır sekisinde alışmışız. Senin, benim gibilerin elinde kalıp da yurtluk olacağına onun eline ko, şenlik olsun.”

3.3.20.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

“Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.” ölçütü açısından metne bakıldığında Ali

Köse'nin tavırları okurlara kişilik açısından olumlu kazanım sağlamaktadır. Halil'in onları evden çıkarması karşısında bile Ali Köse'de herhangi bir kin, düşmanlık emaresi görülmemektedir. Bu da olgun bir kişilik özelliğidir. Ayrıca etraftan komşuların yardımlaşmasıyla Ali Köse için ev parası temin edilmesi de kişisel gelişim açısından okurları yardımlaşma ve dayanışma değerlerini yaşamaya yönlendirmektedir. Dolayısıyla metin okurlarına bu kazanımı vermeyi de hedeflemektedir. Metin dili açısından gayet sade, açık ve anlaşılır olmakla birlikte bir ailenin yaşadığı sıkıntılar söz konusu olduğundan öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyelerine uygunluk ifade etmektedir. Yaşanan olaylar sıradan halk yaşantısı olması yönüyle okurları herhangi bir sıkıcılığa maruz bırakmamaktadır. Okuma sevgisi ve alışkanlığı açısından da sürükleyiciliği olan metin, seçim kriterleri açısından engel teşkil etmez. Bu hikâye ile ilgili olarak olumsuz bir yön metnin bir ders saatinde işlenemeyecek düzeyde uzun olmasıdır. Bu husus dışındaki sebepler açısından bakıldığında ders kitaplarında bulunması tavsiye edilebilecek bir metindir.

3.3.21. Metin Adı: Asılsız Bir Sözün Esası

3.3.21.1. Özet

Metinde, yirmi yaşlarında, amele kâtipliği yapan Durmuş'un, eniştesinin hapse girmesi sonrasında ablası ve çocukları için valiye kadar çıkarak yardım talebinde bulunması anlatılmaktadır. Dönemin yönetici kadrosunun karmaşasının içinde toplumun ana unsuru bireylerin yaşadığı sıkıntılar konu edilmektedir. Metin, bireye yönetim tarafından ne kadar değer verildiğini sorgulamakta ve tepeden bakan bir yönetim anlayışını da eleştirmektedir.

Durmuş, eniştesi hapse girdikten sonra ablası ve çocuklarına yardımcı olmak istemiş ve çeşitli kurumlara yardım talebinde bulunmuş. Hiçbirinden netice alamayınca son çare olarak valiye kadar çıkmak zorunda kalmış. Derdini valiye anlatınca da önüne kanunlar konulmuş. Suç işleyerek hapse giren birisinin ailesine devletin bakmak zorunda olmadığı ifade edilerek Durmuş, ikna edilmeye çalışılmış. Baştan savan bir anlayışla önce Yüzbaşı Hakkı Bey'e oradan da belediyeye gönderilen Durmuş, hiçbir yerden derdine çare bulamamış ve köye dönmek zorunda kalmıştır. Yönetim, Durmuş'un bu basit bir hak arama mücadelesinin altında farklı bir amaç olduğunu sanarak bu durumu bir kışkırtma hareketi olarak yorumlamış. Halk arasında "Tahrikât (kışkırtma)yapılıyor." sözünün esası olarak da yazar, Durmuş'un yaşadıklarını asılsız sözün esası olarak ifade etmiştir. Yaşanan

sıkıntılarla söz arasında herhangi bir alaka olmadığından hikâyenin başlığı “Asılsız Bir Sözün Esası” olmuştur.

3.3.21.2. Tematik İnceleme

Hikâye, çok farklı temalara hitap edecek düzeyde zengin bir metin olmadığı gibi giriş kısmı ile metnin içeriği arasında ilişki olmaması yönüyle de anlaşılabilirlikten uzaktır. Öncelikle metnin ana kahramanı Durmuş’un yaşadığı duygular incelenebilir. Eniştesinin hapse girmesi ile birlikte Durmuş merhamet duygusunun yönlendirmesiyle ablası ve çocuklarının yaşamakta olduğu sıkıntılı hallere derman olmaya çalışmıştır. Valiye kadar çıkıp yardım talebinde bulunması ve bu uğurda zaman ve mesai harcaması yakınlarına duyduğu acıma duygusunun bir göstergesi sayılabilir.

Durmuş, valinin karşısına çıkınca şu ifadelerde bulunmuş:

“ Eniştem, ablamın kocası... M... kazasında marangozdu, hapsettiler. Bir sürü çocuğu çocuğu var, açtırlar. Ben size haber vermeye geldim.”

Bin bir umutla talep ettiği yardımları bir türlü elde edemeyince sükût u hayale uğramıştır. Bu açıdan merhamet, umut gibi duygular yoğun olarak yaşanmıştır. Durmuş’un bu isteklerine mantık dairesinde cevap vermeye çalışan vali, Durmuş’un hala ikna olmayışı karşısında Durmuş’un farklı bir amacı olduğunu düşündü. Durmuş’un bir kışkırtma hareketi ile ilgi olduğundan şüphelendi. “ Vali Bey, bu delikanlıdan bir şey anlamadı; bu adam aptal değil! Söylediği sözlerin de bir ipi sapı yok! O halde onun ayrı bir maksadı mı var? Vali şüphelenir gibi oldu.”

Durmuş’un eniştesinin yaşadığı talihsiz olay gereği hapse girmesi kanun ve insan hakları açısından olması gereken bir durumdur. Durmuş’un eniştesinin birisini öldürmesi bireylerin en temel haklarından birisi olan yaşama hakkının elinden alınmasını ifade etmektedir. Durmuş’un asıl talebi, ablasının ve çocuklarının sıkıntı yaşamamasından ötürü eniştesinin hapisten çıkarılma isteğidir. “Ben bir şey istemiyorum, eniştemi bıraksınlar diyorum” Bu ifadelerde samimi bir duygusallık söz konusudur. Ablasının ve yeğenlerinin durumu onu fazlasıyla üzmüştür ve işin içinden çıkamaz durumdadır. Durmuş da kanundan habersiz bir şekilde duygularının tahrikiyle haksız bir hak peşinde koşmaktadır. Bireysel haklar konusunda kanunlara uymak vatandaşlık gereğidir. Durmuş’un ablası ve çocukları için yardım talebinde bulunması haklı bir arayışken, kanunları bilmeden adam öldüren birisinin hapisten çıkarılma arzusu kabul edilemez bir durumdur. İki zıt durum arasında kalan Durmuş, kanunlarla duyguları arasında sıkışan tipik bir halkı temsil

etmektedir. “Burada sizden büyük var mı? Emrederseniz karar verirler, bırakırlar. Eğer bırakmazlarsa çocukları hep açtır. Yahut eniştemi bırakmazlarsa çocuklarına baksınlar.”

Durmuş’un eniştesinin müşterisiyle kavga edip onu öldürürken bir taraftan arkasında onu bekleyen bir ailesinin var olduğunu düşünmesi gerekirdi. Ancak bunu düşünememiş ve ailesi ile ilgili sorumluluğunu yerine getirememiştir. Bu durum da kişisel gelişim temasının sorumluluk alt başlığıyla ilişkili olabilir. “ Senin enişten adam öldürmüş, çoluğunu çocuğunu düşünmemişse hükümetin ne boynunun borcu onları beslesin?”

3.3.21.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin, dil olarak sade olmasına rağmen ilk okunduğunda yeterince anlaşılammaktadır. Bir ders süresinde işlenebilecek kadar kısadır. Ancak öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirici, hayal dünyasını zenginleştirici, okuma sevgisini tetikleyen bir metin olmadığı okunduğunda açıkça görülecektir. Yaşanan olaylara bakıldığında, olayların öğrencilerin ilgi alanlarına, düşünce dünyalarına yakın değildir. Eniştesinin adam öldürmesi sonucu hapse girmesinin ardından kahraman Durmuş’un, ablasının ve çocuklarının hakkını arama mücadelesi anlatılmaktadır. Ortada bir cinayet söz konusudur ve cinayet gibi insan hayatını hafife alan, öğrencilerin psikolojik ve zihinsel durumlarını tehdit eden unsurların metinlerde olmaması gerektiği ölçütü düşünüldüğünde metin seçilebilir bir metin değildir. Çünkü metin seçim kriterlerine bakıldığında “ Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.” ve “metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.” ölçütleri görülmektedir. Sadece bu ölçütler açısından bile değerlendirildiğinde metin ders kitaplarında bulunmaya uygun değildir.

3.3.22. Metin Adı: Eşek

3.3.22.1. Özet

Topal Durmuş’un oğlu Mustafa, Ankara yakınlarında bir köyden tuz almak üzere yola çıkmıştır. Mola verdiği bir yerde istasyon yakınlarında trenlerin gelip geçişini izlerken eşeğini kaybetmiştir. Yaşadığı bu sıkıntılarla birlikte Mustafa’nın yaşadığı duygular hikâyenin konusunu oluşturmaktadır.

Mustafa, istasyon yakınlarında bir yerde eşeğini bir kenara bırakıp yol azığını yemeye durdu. Trenlerin gelip geçişini hayretle ve dikkatle seyrederken bir ara kendine

gelince fark etti ki eŖeęi bıraktığı yerde değildi. Kime sordu kime danıŖtıysa da eŖeęini bulamadı. Bin bir üzüntü ve piŖmanlıkla köyüne doğru döndü. Hem köye doğru gitmekte hem de dönüp dönüp arkasına bakarak eŖeęini kaybediŖine üzülmekteydi. EŖeęini kaybettiği kadar tuz alamayıŖına da üzülen Mustafa, az ileride bir karaltı görüncü az da olsa ümitlendi. Gördüğü karaltıya yaklaŖtıķça karaltının eŖek olduğunu fark etti. Bu mutlulukla eŖeęine bindi ve bir türkü tutturarak köyünün yolunu tuttu.

3.3.22.2. Tematik İnceleme

Hikâye, daha çok hikâyenin kahramanı Mustafa'nın yaŖadığı duygulardan ibarettir. Mustafa'nın kısa bir sürede yaŖamıŖ olduğu durumlar hikâye edilmiŖtir. Mustafa'nın tedbirsiz bir Ŗekilde eŖeęini salıvermesi yine kendisinin üzülmesine sebep olmuŖtur. EŖeęinin kayboluŖu ile kaygılanan ve üzülen Mustafa, eŖeęini bulmasıyla tekrar bir mutluluk yaŖamıŖtır. Yazarın da ifade ettiği gibi “Allah, köylüyü sevindirmek isteyince önce eŖeęini kaybettirir sonra da buldururmuŖ.” sözü gerçekteymiŖti. Duygular teması aķısından incelendiğinde kaygı, hüznü, mutluluk duygularının bir arada yaŖanması söz konusudur. “ Tuz alacaktık, kaldı. Üste de eŖek de gitti. Yeni kepenek de gitti. Yeryüzü karanlık, yaŖamak da acı” Burada da Mustafa'nın eŖeęini kaybediŖine derinden üzüldüğü görölmektedir. Ama bu hep böyle kalmaz. Biraz sonra Mustafa, gördüğü karaltıya yaklaŖtıęında onun eŖeęi olduğunu fark eder ve kaygı ve üzüntünün yerini umut sonrasında da mutluluk duygusu alır.

“ Uzaktan köy yolu üstünde bir karaltı gördü. EŖeęine benzetti. Yüreği oynadı. Dikildi baktı. EŖeęe benziyordu. Seyirtti. YetiŖti, eŖeęine bindi, gene tuz yoluna döndü. Bir de türkü tutturdu.”

Diğer bir aķıdan da Anadolu insanının önemli bir özelliği olan dayanıŖma, yardımlaŖma ve karŖılıklı güven duygularının zayıflığı dikkat çekmektedir. Bu durum Mustafa'nın tespitlerinden anlaŖılmaktadır. EŖeęini kaybeden Mustafa oraya buraya koŖarak kendisine yardım edecek birini aramakta ama hiçbir kimseden olumlu cevap alamamıŖtır. BaŖvurduęu kiŖilerden yardım görmediği gibi onlardan eŖeęini almıŖ olabileceklerine dair Ŗüphe de duymaktadır. Bu durum da insanlar arası olması gereken en önemli duygulardan birisi olan güven duygusunun azlığını ifade etmektedir.

“ Uzakta su deposunun yanında bir adam gördü. Ona yakın gitti. Bir adam, bir demir parçası üstünde çivi düzeltiyordu. Mustafa'ya sordu:

“ Ne istedin?”

“ Kölüğü yitirdim.”

“Neredeydi”

“ Aha, dee o taşın böğründe diye kuyuyu gösterdi.”

“ Git ara, burada yok.”

Mustafa, “Bunlar eşeğin büsbütün üstüne mi yatmak istiyorlar?” diye düşündü. Yerinden kımıldamadı.”

Bu ifadelerden gördüğü adamın umursamaz tavırları yanında Mustafa'nın danıştığı adama duyduğu güvensizlik de açıkça görülmektedir.

Metinde ayrıca Mustafa'nın sorumluluk duygusundaki zayıflık da söz konusudur. Bir eşeğe bile adamakıllı sahip çıkmayan Mustafa kişisel gelişim temasının sorumluluk alt teması açısından sorgulanmaktadır. Hikâyenin ana ve tek karakteri Mustafa olduğundan farklı herhangi bir kişilik yorumu da yapılamamaktadır. Metin, okurlarına hangi yaş ve konumda olunursa olunsun sorumlu davranmalarını ders vermektedir. Mustafa, sorumluluk konusunda olumsuz bir örnektir. İnsan bir çoban da olsa bir devletin başında da olsa sorumluluğuna canı gibi ehemmiyet göstermelidir.

3.3.22.3. Metin Seçim Kriteri Açısından İnceleme

Metin aslında kısa bir anda yaşanan basit bir olayı anlatmaktadır. Bir ders süresince işlenebilecek kadar kısa olan metin okurlarına edebi açıdan çok fazla doyurucu bir tat verememektedir. “Metinde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler metinde yer almamalıdır.” ölçütüne göre metinde bir problem söz konusu değildir. Ancak Mustafa'daki sorumsuzluk eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirildiği takdirde öğrencileri sorumluluk duygusuna yönlendirici bir kişisel gelişim kazanım söz konusu olabilir. Okunup anlaşılma açısından metin sıradan görünmektedir ve okuma sevgisi ve alışkanlığı konusunda tetikleyici bir faktör göstermemektedir. Öğrencilerin hayal dünyalarını zenginleştirme özelliğine çok fazla sahip olamayan metin yerine, ders kitaplarına daha donanımlı metinler seçilmesi daha uygun olacaktır. Bütün bu düşünceler doğrultusunda metnin, seçilebilirlik açısından zayıf olduğu söylenebilir.

3.3.23. Metin Adı: Hastanenin Yemek Tablası

3.3.23.1. Özet

Hikâye, bir hastanedeki yemek tablalarının çıkardığı sesin hastaları rahatsız etmesi dolayısıyla yaşananları anlatmaktadır. Hastane Müdürü, bir gün başhekimini arar ve hastaların gece vakti hastanede çıkan gürültüden rahatsız olduklarını dile getirir. Bu

problemin bir an önce çözülmesi için talimat verir. Başhekim bütün personeli toplar ve gürültünün sebebini araştırırlar. Uzun konuşmalar sonrasında baş hademe problemin sebebini bulur. Gece bulaşıklar taşınırken kapların olduğu tabla kapıdan geçirilemeyince tabaklar, kaşıklar, çatallar dökülür ve gürültü bu yüzden çıkar. Bu problemin en kısa sürede çözülmesi istenir ancak ertesi gün problem tekrar eder. Tabii ertesi gün aynı şikâyetler tekrar konuşulunca başhekim başta olmak üzere bütün personel artık sadece bu problemi çözmekle uğraşırlar. Başhekim, sürekli olarak hastane müdürü tarafından ikaz edilmektedir ve probleme bir türlü çözüm bulamamaktadır. Bir gün, cildiye doktoru başhekime bulaşıkların dokuzuncu koğuşun penceresinden bahçeye çıkarılmasının çözüm olacağını söyler. Bu tavsiyeye uyan başhekim personele gerekli talimatı verip durumu takip edince artık bu problem de çözülmüş olur.

3.3.23.2. Tematik İnceleme

Hastaların rahatının birkaç personelin dikkatsizliği ve özensizliği yüzünden bozulması, hak ve özgürlükler temasının alt temalarından hasta hakları başlığıyla ilişkilendirilebilir. Devletin vatandaşına sunduğu hastane hizmeti yapılırken bir taraftan da devletin bakma mükellefiyetinde bulunan vatandaş mağdur edilmemelidir. Bir taraftan da hakkını savunan hastaların şikâyetlerinin mantıksız olduğu düşünülmekte ve hastaların meseleyi abartıp abartıp şikâyet etmelerine karşı sitem edilmektedir.

“Şikâyet her zaman olur, beyefendi. Şikâyete bakmakla başa çıkar mı? Hastaların şikâyetine baksan hastaneyi kapamalı. Hazır yatağı bulmuşlar, yemek ayaklarına geliyor. Gene şikâyet ederler. O kadar rahatlarını istiyorlarsa evlerinde otursunlar. Buraya ne geliyorlar.”

Basit gibi görünen yemek tablasından çıkan gürültü meselesi, zaten psikolojik açıdan da hassas olan hastaları ayrıca üzmektedir. Yaptıklarının aslında çok problem olmadığını düşünen personelin sitem edişi duygular teması açısından önemlidir. Sitem, üzüntü, huzursuzluk, mutsuzluk gibi duygular programın ön gördüğü temalardan duygular temasıyla yakından ilgilidir. Hastaların dökülen kapların çıkardığı seslerden fazlasıyla huzursuz olduğu görülmektedir.

“ Bütün tepsiler, kâseler, taslar, çatallar, bıçaklar büyük bit şangırtı ile dökülüyordu. Hizmetçilerden, hastalardan, hademelerden hep bir ağızdan kızılca kıyamettir kopuyor. Hastabakıcı hanımlar herkesten çok bağırişiyorlar. “ Kör ol inşallah, dağların şenliği! Allah canımı alsın. Ben bu kadar yerde durdum. Hiç böyle hastane görmedim” diye hastaneden şikâyet ediyorlardı”

3.3.23.3. *Metin Seçim Kriteri Açısından İnceleme*

Metin, hastanede yaşanan bir gürültü probleminin çözülmesini anlatmaktadır. Metin bir ders süresinde işlenebilecek kadar kısa bir metin olmadığından ders kitaplarına alınması problem olabilir. Metnin dili oldukça anlaşılır ve sadedir, çünkü Esenal hikâyelerinin büyük çoğunluğunu sade dille kaleme almıştır. Hikâye, öğrenciler açısından seviye üstü ve ilgi alanı dışı olarak kabul edilebilecek bir metin değildir. İnsan hak ve özgürlüklerine, insani değerlere aykırı öğeler yer almamaktadır. Aksine mevcut gürültüyü ortadan kaldırmak suretiyle hastaların haklarını savunan bir düşünce hâkimdir. Dili sade olmakla birlikte içerik olarak da türün güzel örneklerinden kabul edilebilir. Bütün özellikleri yönüyle ders kitaplarına tavsiye edilmeleri açısından pek problem olmayan metin, çok uzun oluşu yönüyle seçilebilirlik açısından uygun değildir.

3.3.24. **Metin Adı: Düğün Dönüşü**

3.3.24.1. *Özet*

Hikâye, elli yaşlarındaki saatçi Rıfat'ın bir düğün dönüşündeki sarhoş konuşmalarını konu etmektedir. Saatçi Rıfat, gittiği bir düğünde o kadar çok alkol almıştır ki dönüş yolunda yol üstündeki çukurları görememekte ve bu durumun sebebi olarak da belediye başkanını suçlamaktadır. Çukurlara batışını kendinden ve sarhoşluğundan bilmeyen Saatçi Rıfat, belediye başkanının geceleri sarhoşların gelip geçeceğini düşünerek ışıklıdırma yapması gerektiğini savunmaktadır. Belediye başkanının sarhoşların halinden anlamamasını da belediye başkanının babasının müftü oluşuna bağlamaktadır. Bir o tarafa bir bu tarafa sallanarak yoluna devam eden Rıfat, az ileride bir köpek tarafından sıkıştırılır. Sırtını bir duvara dayayarak kendini sağlama almış bir şekilde karşıdaki köpekle bir insanmış gibi, sarhoş kafayla konuşmaya başlar. Neden sonra yetim Salih'in oğlu köpeği yanına çağırır ve Rıfat yoluna devam eder.

3.3.24.2. *Tematik İnceleme*

Hikâyede kötü alışkanlıklardan birisi olan alkolün, insanı ne kadar zor duruma düşürdüğü Saatçi Rıfat'ın kendi kendine yer yer de kendisine saldıran köpekle yaptığı sarhoş konuşmalarıyla ifade edilmeye çalışılmıştır. Alkol alışkanlığının insanı kendini idare etmekten aciz bıraktığı Rıfat'ın tavırlarında görülmektedir. Alkolle geçici de olsa bir mutluluk yakaladığını sanan Saatçi Rıfat, alkol yüzünden sürekli olarak ailesiyle özellikle eşiyile huzursuzluklar yaşamaktadır. Kötü alışkanlıkların toplumun temel dinamiği olan aile müessesesini de ciddi oranda tehdit ettiği yadsınamaz bir gerçektir. Alkole olan bağlılık,

insanın iç huzurunun zedelenmesini netice vermektedir. Rıfat'ın kendince mutlu olduğu sanılsa da duygusal anlamda problem sezilmektedir. Özetle alkol, Rıfat'ı kendi olmaktan uzaklaştırmaktadır.

Metinde ayrıca, duygular açısından da bir değerlendirme yapılabilir. Düğün evinde fazlasıyla alkol alan Rıfat, kendince gerçek anlamda bir mutluluk yakaladığını sanmaktadır. Eve dönmek üzere yola çıktığında ise aniden kendisini bir yalnızlığın ürpertisinin sardığını fark etmiştir. Ayrıca Rıfat, yalnız olduğunu hissetmekle beraber bir taraftan da kaygılanmaktadır. Sarhoş haliyle bile hanımının kendisine sitem edeceğini düşünmekte ve kaygılanmaktadır. Aile sevgisi ve bağlılığı belirgin bir şekilde görünmese de bu durum onu rahatsız etmektedir. Ayrıca gençlik yıllarına da özlem duyan Rıfat, “Keşke genç olsaydım da tarla hendeğine sızsaydım.” diyerek mevcut durumundan, bir ailesinin varlığından, onlara karşı üzerinde bulunan sorumluluklarının ağırlığından bir pişmanlık duymaktadır. Bu sorumsuzluk özlemi ve isteği ne yazık ki alkolün verdiği bir olumsuz ruh halinin somut bir göstergesidir.

Çukurlara her batışında “ Vay canına, gene mi battın Rıfat ?” diyerek kendini sorgulamakta ve alkolün kendisini fazlasıyla kendisini bile idare etmekten yoksun bıraktığını hissetmektedir. Bir şahıs üzerinde kısa bir anda birden fazla duygunun hareketliği söz konusudur. Alkolle geçici bir zevk ve mutluluk yakalayan Rıfat, az bir zaman sonra bu durum geçince kendini fazlasıyla yalnız ve kederli hissetmektedir. Bu duruma bir de sokak başında köpeğin saldırısı eklenince korku duygusu eklenmiştir. Korku ile birlikte eve gidince hanımının eleştirilerine muhatap olacağından ötürü de kaygılanmaktadır.” Vay canına, diyor. Battın mı gene Rıfat! Yarın dinle karıdan dırdır! Sağ olsaydı anam da açardı ağzını. Dinlemezdim ya!”Gençliğinde tarla hendeğinde sızdığını hatırlayarak gençliğine duyduğu özlem duygusu ile birlikte şimdiki hayatından ve sorumluluklarından pişmanlık duygusu fark edilmektedir. “ Vay canına, gene mi battın Rıfat?”dedi. Ulan genç olsam gider tarla hendeğinde sabahlardım. Dinle karıdan şimdi küfürleri. Anama da nasıl benzemiş! Çene babam çene...”

Gittiği yol üzerinde kendisini köpeğin saldırısından kurtaran komşu çocuğu Yetim Salih'in oğlunun davranışı da toplum hayatı teması açısından yardımlaşma alt teması olarak değerlendirilmektedir. “ Efendi Amca, der. Korkma, geç, ısırılmaz.” Çalı duvar üstünden seslenen çocuk kapı önüne gelir, köpeği çağırır, sonra der ki: “ hadi geç, tuttum.”

3.3.24.3. *Metin Seçim Kriteri Açısından İnceleme*

Rıfat adlı bir sarhoşun bir gece vakti düşe kalka yürüyüşü ve kendi kendine söylenişlerini konu edilmektedir. Metindeki Rıfat karakteri öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek bir kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca geçtiği yollara ışık yaptırmayan belediye başkanın sarhoşların halini düşünmeyişini başkanın müftü oğlu oluşuna bağlaması toplumsal anlamda ayrımcılığa yol açacak bölücü kutuplaşma gibi olumsuz düşünceleri akıllara getirebilir. “Metinlerde siyasi kutuplaşmalara, ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı, ideolojik ifadeler yer almamalıdır.” ölçü açısından değerlendirilirse, Rıfat’ın belediye başkanı ile ilgili konuşmalarında ayrımcı ifadeler yer aldığından metin ders kitapları açısından uygun değildir. Çünkü toplumun en önemli ihtiyaçlarının başında birlik beraberlik varken en ufak bir ayrımcılığa bile fırsat verilmemelidir. Ders kitaplarına alınacak metinlerde toplumun ortak kabulleri gereği kötü alışkanlık kategorisinde değerlendirilen “içki” unsuruna yer verilmemesine özellikle dikkat edilmelidir. Çünkü Milli Eğitimin genel amaçları da bu düşünce ile örtüşmektedir. Ders kitapları ve onlardaki metinler öğrenciler için çok önemli toplumsal öğreti vasıtalarıdır. Metin şekil olarak kısa ve bir derste işlenebilecek bir metindir. Ancak içerik olarak türün güzel örneklerinden olmadığından ders kitaplarında bulunmasının uygun olmayacağı düşünülmektedir.

3.3.25. *Metin Adı: İşin Bitti*

3.3.25.1. *Özet*

Banatlı Nahiyesi’ne yarım saatlik mesafede bulunan Yeniköy’ün muhtarı Halil’in beceriksiz ve sorumsuz bir nüfus memurunun dikkatsizliği yüzünden, devlet daireleri arasında yaşadığı bürokrasi karmaşası konu edilmiştir. Tam olarak hangi kurumdan çağrılığını bildirilmeyen bir köy muhtarını on saatlik yoldan boşu boşuna çağırması, sonra da ‘işin bitti’ diyerek gönderilmesi hikâyedeki temel problem olarak gösterilmiştir. Yeniköy öyle bir konumdadır ki resmi işlemler için yarım saatlik mesafedeki nahiye yerine ya 4 saatlik mesafedeki başka bir nahiyeye o da olmazsa en iyi ihtimalle 10 saat mesafedeki kaza merkezine gitmeleri gerekiyormuş. Başta Muhtar Halil olmak üzere bütün köylüler böyle bir mecburiyetten ötürü çok sıkıntı yaşamaktadırlar. Günlerden bir gün Muhtar Halil tarladayken jandarmanın kendisini çağırdığı haberini alır. Tarladaki işlerini hallettikten sonra evine geldiğinde jandarmanın kendisini beklediğini görür. Jandarma nezaretinde karakola gider. Karakola vardıklarında mesafe epeyce olduğundan gece

olmuştur. Bölük komutanı ile görüşmek istemiş ancak komutan, devriye görevinde olduğu için çaresizce karakol komutanını beklemiştir. Bir taşın üstünde sabahlayan Halil, sabah erkenden komutanla görüşme fırsatı bulmuştu ki kendisini asıl çağırının yüzbaşı olduğunu öğrendi. Halil'e tekrar yol göründü ve 6 saatlik yol sonunda kazaya gelebildi. Yüzbaşının yanına vardığında kendisinin köylülerden Köse Âdem oğlu Hasan ile ilgili olarak nüfustan çağırıldığını öğrendi. Nüfus Dairesi'ne gittiğinde ise görevli nüfus memurunun namaza gittiğini, o yüzden biraz daha beklemesi gerektiği söylendi. Sanki bütün olanlar Halil'i bekletmek için planlanmıştı. Biraz daha bekledikten sonra memur Hüseyin, nihayet geldi. Halil'in çektiği bütün meşakkatlerin sebebi köylülerden Hasan'ın askerlik durumu hakkında bilgi almak içindir. Deftere bakılınca aslında Hasan'ın durumu ile ilgili olarak gözlerinin kör olduğunu ve bu yüzden askerlikten muaf olduğunun bilgisi evraklara önceden yazılmıştı bile. Halil'in çektiği 10 saatlik yolculuk zahmeti bir cümlelik bir bilgi ile tashih edildi. Deftere bakıldıktan sonra Halil'e iki kelimelik bir cümle söylenmişti. "İşin bitti. Köyüne dönebilirsin." dediler. O da döndü.

3.3.25.2. Tematik İnceleme

Hikâyedeki temel problem olarak sorumsuz bir nüfus memurunun dikkatsizliği yüzünden zavallı köylünün birçok meşakkat çekişi ve zaman kaybedişi anlatılmaktadır. Metnin kaleme alındığı zaman 1923'lü yıllar. Bu dönem yeni devlet sisteminin oturtulmaya başlandığı zaman dilimi olarak kabul edilebilir. Yazarın sosyal meselelere parmak basan birisi olduğu bilindiğinden metindeki olaylar, mağdur ve zavallı konumda olan Halil'in etrafında cereyan etmektedir. Halkın; devletin systemsizliğinden, yönetici konumunda olan memur takımının vatandaşa ilgisizliğinden yakınması söz konusudur. Memurun kendi vazifesi ile ilgili yeterli düzeyde bir sorumluluk duygusu taşımayışı kişisel gelişim temasının alt temalarından sorumlulukla ilişkili olarak değerlendirilebilir. Çünkü muhtar kendisinden istenildiği için vazife bilip 10 saatlik yola ve iki günlük zahmete katlanabilmişken memur, oturduğu yerde kendi vazifesini olması gereken ölçüde yapamamıştır. Nüfus memuru Hüseyin'le muhtar arasındaki şu konuşmada devlet dairesindeki özensizlik ayrıca görülmektedir.

“ Sizin köyde Köse Âdem'in oğlu Hasan var mı?

“ Var.”

“ O sağ mı, ölü mü”?

“ Sağ.”

“ Onu redif dairesi soruyor.”

“ Onun iki gözü kördür, görmez. Muayeneye götürdüler.”

“ Haa! Bak sahi, ben buraya yazmışım. Peki, dayı sen git.”

Muhtar başka bir yere gideceğini sandı.

“ Nereye gideyim?” diye sordu.

“ Köyüne git, işin bitti!”

Halkı temsil eden muhtar, karakol komutanını beklerken de çaresizdir.

“Karakol komutanını beklerken Halil, komutanın yerine bakan birisinin olup olmadığını sordu. Yoktur denildi. Ne yapmalı? Kumandan yok. Jandarma, tez gelmez diyor. Ama kim bilir? Para yok, yatacak yer de yok. Burası da tanıdık yer değil. Banatlı olsa orada yatacak yer bulunur.”

Köylüler, resmi işlerini bir bir buçuk saatlik mesafedeki kazada halledebilecekken 10 saatlik mesafede halletmek zorunda kamışlardır. İletişim temalarının alt temalarından bilgi iletişimi başlığı açısından bakıldığında devlet ile milletin kopukluğu belirgin olarak görülmektedir. Dönemin mevcut şartlarına göre bazı meseleler kabul edilebilir olsa da vatandaşın mağdur edilmesi devlet-millet iletişiminde problemlerin varlığına işaret etmektedir. M.Ş.E'nin sosyal gerçekçilik bakış açısı gereği vatandaşın çektiği sıkıntılar daha çok ön plana çıkarılmaktadır. Metin, programın ön gördüğü birçok temayla birebir ilişkili görülmemektedir. Halil'in, devlet daireleri arasında sorumsuz bir memur yüzünden mekik dokuyuşu, iletişim becerilerinde belirgin bir problemin var olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

3.3.25.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin, Cumhuriyet devrinin bürokrasi problemini yansıtan bir metindir. Dolayısıyla bu dönemde bu türden problemlere çok fazla rastlanamayacağından metnin, öğrencilerin ilgisini çekmeyeceği düşünülmektedir. Şekil açısından gayet kısa, dil olarak açık ve bir ders saatinde işlenebilecek ve anlaşılabilir bir metindir. Okurlar üzerinde karamsarlık, şiddet gibi herhangi bir olumsuz etki bırakacak bir yönü de söz konusu değildir. Bir memurun dikkatsizliği dolayısıyla Halil'in yaşadığı sıkıntılar ve problemler değerlendirildiğinde öğrencilere eleştirel bir bakış açısı kazandırılabilir. Memur Hüseyin'in sorumsuzluğu dolayısıyla yaşanan problemler düşünüldüğünde duyarlı bir birey olma gibi kişisel bir kazanım söz konusu olmaktadır. Bütün bu düşünceler doğrultusunda öğrenciler yaşadıkları çevrede sorumsuzluktan kaynaklanan problemlere karşı daha duyarlı davranabileceklerinden ötürü metnin ders kitaplarında bulunmasında fayda görülebilir.

3.4. Mendil Altında (Hikâyeler- İkinci Kitap) Kitabındaki Hikâyelerin Temalara Ve Metin Seçim Kriterlerine Göre İncelenmesi

3.4.1. Metin Adı: Avni Hurufi Efendi

3.4.1.1. Özet

Yazı işleri müdürü Avni Hurufi Efendi'nin bir düğüne davetli olarak gitmesiyle başlayan hikâye aynı kişinin ölümüne kadarki süreci anlatmaktadır. Düğüne giden Avni Hurufi Efendi, içkili ikramlarla meşgul olurken bir taraftan da Şevki adlı birisinin sıkıcı ve yılışık muhabbetinden kurtulmaya çabalamaktadır. Şevki, sarhoş olduğu için ikide bir Avni Hurufi Efendi'nin eline ayağına sarılarak, hata yaptığını düşündüğü meselelerle ilgili bin defa özürler, aflar dilemektedir ve ne olduğunu anlamakta zorlanan Avni Hurufi Efendi de bu durumdan son derece rahatsızdır.

Ev sahiplerinden birine seslenerek bayılmak üzere bulunduğu halden son anda kurtarılan Avni Hurufi Efendi çıkarıldığı havadar bir mekân olan salonda bu sefer de Saraç İbrahim'in kendisini överek “ Ben sarhoşları her halinden bilirim, içmem ama” diye başlayan ve bir türlü bitmek bilmeyen sıkıcı muhabbetinden bunalmıştır. Bünyesi bu kadar bunalımı kaldırmamış ve baygın halde eve götürülmüştür. Sağ tarafına inme indiği anlaşılan Avni Hurufi Efendi birkaç gün içinde de vefat etmiştir.

3.4.1.2. Tematik İnceleme

Şevki'nin Avni Hurufi Efendi ile yakınlaşmasındaki tavırlar, iletişim temasının alt temalarından iletişim becerileriyle ilişkilidir.

“ Selam verdi, çok terbiyeli, çok mahcup bir tavırla Avni Hurufi Efendi'nin yanındaki sandalyeye ilişti. Avni Hurufi Efendi bu genci tanımıyor ama düğün evinde, biraz da sarhoş olduktan sonra adam tanımak ister mi? İltifat etti, hatırını sordu, rakı ikram edecek oldu”

“Sabık Liman Çavuşu Şevki bendenizim. İki benzedadeniz vardı, ömürlerini efendimize bağışladılar... Kölenizim... gece gündüz...” ifadelerinden Şevki'nin çocukları ölmesi dolayısıyla acıma duygusu ön plana çıkmaktadır. Duygular temasından “acıma” duygusuyla ilişkilidir.

Metindeki aktif davranış, kahramanların içki tüketmeleri dolayısıyla istenmeyen davranışlar sergilemeleridir. İçki tüketilmesi açısından metin, alışkanlıklar temasının kötü alışkanlıklar başlığıyla ilgilidir. “ Memduh Şevket bu hikâyesinde, sarhoş olmanın ne

demek olduğunu, insanı ne kadar rezil bir duruma düşürdüğünü, sarhoş insanların çevrelerine verdikleri rahatsızlığı göstermek istemiştir”⁷

Avni Hurufi Efendi, tam da Şevki'nin sululuğundan, yılışıklığından kurtulmuşken Saraç İbrahim yanına gelir. Şevki'nin yılışıklığını o devam ettirmeye çalışır. İbrahim sürekli olarak “ben içmem ama sarhoşun halini bilirim” diyerek Avni Hurufi Efendi'yi bunalımdan bunalıma sokar. İbrahim'in sarhoşlukla ilgili olarak söylediği şu sözler alkol alışkanlığının insanı nasıl zor duruma düşürdüğünü ispatlar mahiyettedir. “ Bilirim. Bir defa rakı adamın beynine vurdu mu, çekiver kuyruğunu. Ben içmem ama sarhoşluk nedir, bilirim”

Avni Hurufi Efendi'nin yaşadığı bunalım da duygular temasındaki stres kavramıyla alakalıdır.

Ayrıca kişisel gelişim temasındaki kişilik tiplerine göre de Avni Hurufi Efendi'nin çok hassas bir ruh haline sahip olduğu; Şevki ve Saraç İbrahim'in de iletişim becerilerinden yoksun, düşüncesiz, yılışık ve sıkıcı karakterler olduğu görülmektedir. Avni Hurufi Efendi, Şevki'nin bunaltıcı muhabbetlerinden fazlasıyla rahatsız olmaktadır. Bu durumdan ne kadar kurtulmaya çalıştıysa da kurtulamadı. Öyle ki bu bunalım Avni Hurufi Efendi'nin ölümünü netice verdi. Şevki'yle arasında geçen şu konuşma bunalımın boyutunu göstermesi bakımından ayrıca mühimdir.

“ Aman erenler, dedi. Kusurun yoktur diyorum, vardır diyor; vardır diyorum yoktur diyor. Kalkacak oluyorum, salıvermiyor. Bayılacağım, erenler, imanınız aşkına beni kurtarın!”

Metin okurlarına özellikle şu mesajı da vermektedir. İnsanların nasıl bir ruh hali olduğu her zaman tam olarak kestirilemeyebilir. O yüzden her zaman insanlara aynı tarzda yaklaşmamak gerekir. Her insan her zaman iletişime açık olamayabilir. Bundan rahatsız olabilir.

3.4.1.3. Metin Seçim Kriteri Açısından İnceleme

“Düğün Dönüşü” hikâyesinde olduğu gibi bu metinde de metnin ana çerçevesini sarhoş konuşmaları oluşturmaktadır. İlköğretim öğrencilerine hitap eden ders kitaplarında yer alan bir metinde bu türden kötü alışkanlık unsurlarının yer alması uygun değildir. Çünkü içkinin kendi kötülüğünden ziyade insanda oluşturduğu sorumsuz kişilik özelliği ilköğretim öğrencileri için uygun değildir. Bu açıdan metin, kriterler açısından uygunluk

⁷<www.yenimakale.com> (01.05.2012)

göstermemektedir. “Metinler, işlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.” ölçütü açısından bakıldığında metin bir ders süresini aşacak şekilde uzundur. Bu yönüyle de ayrıca ders kitaplarında bulunması uygun değildir. Metin sade ve anlaşılır bir özelliğe sahiptir. Ancak metnin içerik özellikleri açısından bakıldığında metnin, türünün güzel ve seçkin örneklerinden birisi olmadığı söylenebilir.

3.4.2. Metin Adı: El Mahnın Tasası

3.4.2.1. Özet

Hikâye Boğaziçi iskelesinden birinde Hurşit Efendi'nin kahvesinde geçmektedir. Kahve ahalişi çeşitli konularda dedikoduya dalmışken Romanya gemilerinden biri limana iniyordu. Geminin geçişini gören Binbaşı Şevki Bey, Romanya gemilerinin hayranı olan Arif'e seslenip seninkiler geçiyor diyerek takılır. Romanya gemilerinin bir tanesinin bile geçişini kaçırmayan Arif, onları hayran hayran anlatmaya başlayacakken Arif'in bu hallerini kıskanan Kayserili Hacı Bey de, İngiliz gemilerini methetmeye başlar. Sözler tartışmalar, kızmalar, bağırışlar uzar gider. Tartışmalar Hacı ile Arif'in birbirini istenmeyen bir şekilde kırması sınırına gelmişken Binbaşı Şevki tartışmayı noktalar.

3.4.2.2. Tematik İnceleme

Hikâye, iletişim temasının alt temalarından iletişim becerileri ve insanlarla iletişim başlıklarıyla ilişkilidir. İngiliz ve Roman gemileri hakkındaki kısacık bir konuşmayı bile içinden çıkılmaz tartışmalara dönüştürmeleri Arif'in de Hacı'nın da iletişim becerilerinden ve insanlarla iletişim konusunda yetersiz olduklarının göstergesidir.

“Arif, Tophane arpa ambarı kantar kâtibi. Otuz yaşlarında bir adam. Romanya gemilerinin gönüllüsüdür. Bunları övmeye başladı mı başkalarına söz sırası bırakmaz” Arif'in bu duygularına karşılık tartışmanın diğer tarafındaki Hacı'dan da kıskançlık olarak karşılık bulmuştur. Bu durum duyguların çatışması olarak kabul edilebilir.

“ Şevki Bey'in yanında oturan Kayserili Hacı Bey, bu bakışları, beğenışleri çekemedi, kıskandı. Romanya gemilerini kıskanır, şunun için ki o Hidiv şirketi gemilerini seviyor, orada oturanlar da bilirler ”

Bu yönüyle hikâye, duygular temasının kıskançlık, sitem, beğenmeme alt temalarıyla ilişkilendirilmektedir.

Ana kahramanlar Hacı ile Arif'in gereksiz ve kendilerine faydası olmayan bir mevzuda tartışıp durmaları amaçsız bir kişiliğe sahip olduklarını göstermektedir. Metin, farklı kişilik tiplerini ifade etmesi bakımından da ayrıca önemlidir. Metinde bir başka

açından da benim bildiğim daha doğru anlayışıyla kahramanların bencil karakter özellikleri yansıtılmaktadır. Hacı'nın“ Bildiğimi kimseden sormam, sen gemileri bana mı öğreteceksin ” sözüne karşılık Arif e “ Ben de gözümün gördüğünü kimseden sormam” diyerek kendi bildiğinin daha doğru olduğunu savunmakta ve bencil kişiliklerini göstermektedirler. Hatta bununla yetinmez ve “ Ben yalı uşağıyım. Ben daha iyisini bilirim” diyerek kendisi dışında doğru ve güzel kabul etmeyen bir karaktere sahip olduğunu göstermektedir.

3.4.2.3. Metin Seçim Kriteri Açısından İnceleme

Esensal'ın hikâyelerinde mekân olarak seçilen yerlerden birisi de kahvehanelerdir. Bu metinde kahvede yapılan, sıradan bir tartışma konu edilmiştir. Metindeki ana olay, gemilerle ilgili faydasız bir şekilde tartışmadır. Metnin öğrencilerin ilgi alanlarına hitap etmediği düşünülmektedir. Metindeki tartışma öğrencilerin anlayabilecekleri düzeyde sade ve anlaşılırdır. Ancak ders kitaplarına içerik olarak daha kaliteli metinlerin tercih edilmesi tavsiye edilmektedir. Çünkü ders kitaplarındaki metinler öğrencinin zihinsel ve sosyal anlamda doyurulmasını sağlamalıdır. Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir. Ancak bu metinde belirgin bir şekilde anlatı zenginliği görülemez. Bununla birlikte metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır. Arif'le Hacı'nın gemi tartışmasından öteye gitmeyen metinde okuyucunun hayallerini zenginleştirici bir etkinin varlığı tartışılır. Metinde yapılan basit bir kahve sohbeti öğrenciyi dil zevki açısından istenilen oranda doyuramayabilir. Şekil açısından metin bir ders süresini aşmayacak kadar kısadır. Ancak içerik zayıftır. Arif ile Hacı'nın “benimki daha güzel, benimki daha doğru” tartışması bencil kişilik özelliği ifade ettiğinden dolayı okuyucu üzerinde kişisel açıdan olumsuz bir yönlendirmeye neden olabilir. Ayrıca kahramanların kişilik özellikleri verilerek bu tutumların yanlış olduğu mesajı verilebilir. Bu yönüyle okurlara kişisel bir kazanım sağlayabilir. Metnin okuma sevgisini ve alışkanlığını da desteklediği söylenemez.

3.4.3. Metin Adı: İki Ziyaret

3.4.3.1. Özet

Bu hikâye, Doktor Şakir Mustafa Bey'in evine yapılan farklı iki ziyareti içerir. Ziyarete gelen aile, doktorun eski tanıdıklarından Eczacı Yusuf Efendi'nin ailesidir. Bu aile ilk ziyarettaki durumlarından anlaşıldığı kadarıyla geleneksel bir aile tipini benimsemişlerdir.

Yusuf Bey'in hanımı Nadir Hanım, tipik bir ev hanımıdır. Kendini daha küçük yaşlardayken olgun bir birey olarak tanıtan Nadir Hanım'ın oğlu Selahattin Akyıldırımoglu o dönemde milli ve manevi değerlerle yetiştirilmeye çalışılan, akıllı ve gelecek vadeden 9-10 yaşlarında bir çocuktur. Nadir Hanım'ın diğer çocuğu Behice Hanım 13-14 yaşlarında, toplumda konuşmaya çekinen pısırık, biraz da huysuz bir kız çocuğudur. Bu ailenin yanında bir de hizmetçileri vardır. O da hanımı ne derse onu yapan cinsten bir hizmetçidir. Bu ziyaret büyük muharebenin ikinci ya da üçüncü yılında gerçekleştirilmiştir.

Ziyaretten 8-9 sene sonra aynı aile bireyleri Şakir Mustafa Bey'in yalısına talip olarak ikinci ziyarette bulunurlar. Bu sürede İstanbul işgal edilmiş, Milli Mücadele başlamış, bazıları çeşitli korkular ve sıkıntılar içerisinde hapsilere düşmüş; bazıları da Eczacı Yusuf Bey gibi kendini Anadolu'ya atmıştır. O zamandan itibaren Yusuf Bey'in ailesi Ankara'da yaşamaya başlamıştır. Kaçak olarak Ankara'ya geçişleri, birçoklarında değişikliklere neden olduğu gibi Yusuf Bey'in ailesinde de isim değişikliği başta olmak üzere yaşantılarında da kendini hissettirmeye başlamıştır.

İkinci ziyarette Doktor, ilk ziyarette gördüklerinden tamamen farklı tiplerle karşılaşmış olmanın şaşkınlığını yaşamaktadır. Değişiklikler yukarıda da ifade edildiği gibi başta isimlerde olmuştur. Selahattin isimli, gelecek vadeden çocuk ismini Sala olarak değiştirmiş ve yaşantısıyla kılık kıyafetiyle tam bir batı hayranı haline gelmiştir.

Çekingen ve huysuz kız Behice, artık Sevim Hanım diye anılır olmuş. Ayrıca Sevim Hanım kardeşi Sala ile birlikte birçok batılı dansı benimsemişlerdir. Ailesiyle hiç de alakadar olmadığı görülen Yusuf Efendi yeni ismiyle Sungur Alp Bey, bu hızlı ve kontrolsüz değişimin merkezindedir.

Yalıyı satın almak üzere geldikleri ikinci ziyarette özellikle Nadir Hanım, Sevim Hanım ve hizmetçi kız özellikle kılık kıyafetleriyle ve ağızlarına tam olarak oturmamış batılı tabirlerle Doktor Şakir Mustafa Bey'i ve eşini şaşkına çevirmişlerdir.

3.4.3.2. Tematik İnceleme

Bu hikâye Tanzimat'la başlayan toplumsal yenileşmelerin (batılılaşmanın) birinci dünya savaşı sonrasında toplumda daha belirgin olarak görüldüğünü gözler önüne sermektedir. Toplum hayatını derinden etkileyen bu yanlış batılılaşmanın görüntüden öte bir değişim olmadığı da aşikârdır. Bu yönüyle metin, toplum hayatı temasının birey ve toplum alt temasıyla ilgilidir. Hızla değişen kahramanların özellikleri kişisel gelişim temasının kişilik tipleri alt temasıyla ilişkilendirilebilir.

Kısa sürede ani değişikliklerin olması zaman ve mekân temasının “geçmiş, şimdi, gelecek” başlığıyla bağlantılıdır. Buna paralel olarak hikâyenin neredeyse tamamında konu edilen yanlış ve ani değişimler kavramlar ve çağrışımlar temasının “önce, şimdi, sonra” alt temasıyla bağlantılıdır. İkinci ziyarete gelen Nadir Hanım ve ailesi önceden hizmetçi kızlarıyla haber göndererek eve talip olmuşlardı. İlk ziyaretlerinde samimi bir aile dostu edasıyla gelen Nadir Hanım, ikinci ziyarette artık birçok açıdan farklılaşmış biri olarak doktorun evine gelmiştir. Birinci ziyarette gelen Nadir Hanım ve ailesi ikinci ziyaretlerinde hem fiziki olarak hem de sosyal açıdan değişime uğramıştır. Buna örnek olarak kendisi ve çocuklarındaki değişim ifade edilebilir.

“ Bu sefer odaya beyaz başörtülü bir Nadir Hanım, bir şımarık kız, bir sıksa çocuk yerine iki süslü Nadir Hanım, lacivert ceket ve kül rengi pantolon giymiş, beyaz gömleğinin geniş yakasını ceketinin üstüne çevirmiş delikanlı bir çocuk bir de o güzel yüzlü besleme kız da vardı. Kısarık boylu, kara kuru Nadir Hanım yerine şimdi şişman denilecek kadar etlenmiş, toplanmış, yağlanmış bir hanım var. Dudaklarını hafifçe boyamış, başına güvez bir tül bağlamış, iki yanından zülûf, alnından bir tutam saç çıkarmış”

Milli Mücadele yıllarında yaşanan sıkıntılı, stresli haller; Yusuf Efendi'nin yurt dışına gidip dönmemesiyle ilgili olarak Nadir Hanım'ın kaygıları(ilk ziyarette), Sevim Hanımla Doktor Şakir Bey'in Yusuf Efendi'nin Ankara'dan dönerken uğrayacağı Ereğli'nin Konya Ereğlisi mi yoksa Karadeniz Ereğlisi mi olduğu ile ilgili kısa süreli münakaşası duygular temasının korku, kaygı, üzüntü, sitem duygularıyla ilişkilendirilebilir. Sevim Hanım babasının Konya'dan sonra Ereğli'ye gideceğini söylediğinde Doktor da, Ereğli'nin Konya Ereğli'si olduğunu söyleyiverdi. Sevim Hanım, Ereğli'nin sadece Karadeniz'de olduğunu düşündüğünden, aralarında kısa süren bir Ereğli tartışması başlamış oldu. Sevimin, tek doğruyu kendisinin bildiğini düşünmesi bencil bir düşünce yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Bu basit içerikli tartışma, Sevim'in doktorun bunak olduğunu düşünmesine sebep olmuştur.

“ Doktor söze karışmak istemiyordu ama boş bulundu:

Gidecekleri Ereğli belki de Konya Ereğlisi'dir, dedi. Sevim Hanım, hiç Konya'da Ereğli olur mu? Dedi. Konya'da deniz var mı? Sevim Hanım'a kalırsa Ereğli deniz kenarında olur. Hem olsa da bunu Sungur Bey'in kızı Sevim bilmez de bunak doktor mu bilir diye de içinden geçirdi”

Sala ile Sevim Hanım arasındaki “ Kime benziyorsun?” tartışmasında Sala'nın ısrarla kendisinin Avrupalı bir sanatçı olan Valentino'ya benzetilmesinden duyduğu mutluluk da yanlış batılılaşmanın beraberinde özenti bir kişiliğin var olduğunun göstergesidir. Bu durum, kişisel gelişim temasının kişilik tipleri alt temasıyla bağlantılıdır.

Sala ile Sevim'in öğrendikleri dans figürlerini sergilemeleri, güzel sanatlar temasının alt temalarından dans ile ilgilidir.

“Nadir Hanım çocukların oynadıklarını da göstermek istiyordu. Bir gramofon yok mu diye sordu. Hemen birini gönderdiler. İki plak geldi. Sevim hanım çarliston istiyordu. İki kardeş oynadılar. Bir daha, bir daha...”

3.4.3.3. *Metin Seçim Kriteri Açısından İnceleme*

Metin, toplum hayatı açısından kontrolsüz değişimi eleştiren bir metindir. Metin, yaşanan olayların çeşitliliği ve karmaşıklığı başta olmak üzere şekli açıdan bakıldığında bir ders saatini fazlasıyla geçecek düzeyde uzun bir metindir. Kültürel açıdan bir yozlaşmanın ve kontrolsüz değişimin anlatıldığı metindeki olaylar, öğrencilerin düşünce dünyalarına hitap etmeyecek düzeyde seviye üstü ve ilgi dışıdır. Metinde dil ve anlatım açısından Esendal üslubunun dışında görülen bir karmaşıklık söz konusudur. İlk okunduğunda hemen anlaşılamayan metin, içerik açısından önemli bir toplumsal yaraya parmak basmıştır. Kontrolsüz batı hayranlığı ve özden uzaklaşma gibi hususlar okurlar üzerinde kişisel gelişim açısından bir olumsuz tesire neden olmaktadır. Metni okuyan öğrenciler uzunluğu ve sıkıcılığı dışında metni değerlendirecek olursa, Nadir Hanım ve çocuklarındaki özellikle fiziki anlamda batıya özenmişliği eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmeye çalışabilir. Sıkıcı bir anlatıma sahip olan metin, okuma sevgisi ve alışkanlığını da önemli ölçüde tehdit etmektedir. Olumlu ve olumsuz birçok açıdan eleştirilen metnin uzunluğu, sıkıcılığı ve olayların günümüz şartlarına hitap etmeyişi gibi birçok sebepten ötürü ders kitaplarına alınması uygun görülmemektedir.

3.4.4. *Metin adı: Rüya Nasıl Çıktı*

3.4.4.1. *Özet*

Hikâyenin konusu, batıl inançları olan kuruntulu bir postacının iş dönüşü, kahve arkadaşının kendisini rüyasında gördüğünü söylemesi üzerine başına büyük bir bela geleceğini düşünüp telaşa kapılmasıdır.

Postacı Tefik Efendi kendi halinde yaşayan birisiydi. Kişilik olarak da kuruntularla dolu olan Tefik Efendi, her yaşadığı olayın sonunun olumsuz çıkacağına dair sürekli olarak endişe duyuyordu.

Bir gün postanede işlerini halledip de evine dönerken kahvenin önünde muhabbet edecek adam arayan İzzet Bey, Tefik'i alıkoymak istemiştir. Kalmayacağını anlayınca da onun kuruntulu olduğunu bildiği için “seni rüyamda gördüm” demiş ve bu şekilde bekleyeceğini ümit etmiş. “Rüya” lafını duyan Tefik Efendi, hemen sararır, telaşa kapılır. Tırnağını ne

gün kestiğini düşünür, kendince uğursuz saydığı işlerden birini yapmış olmaktan korkar. Posta odasının kapısını iyice kapayıp kapamadığını merak eder. Birinin posta odasına sigara atmış olması ihtimali Tevfik Efendi'yi huzursuz eder. Tevfik Efendi doğru posta odasına koşar, görevli memurla beraber posta odasını kontrol eder, sigara atılmamış olduğunu anlar, içi rahat eder. İzzet Bey'in rüyasının kendisine bir uğursuzluk, bir bela getireceğini düşünerek evine döner.

Bu kuruntularla evine varan Tevfik Efendi gece boyu İzzet Bey'in rüyasını düşünmekten uyuyamamış. Sabah kalkınca eşinin ve kayınvalidesinin pekmez kaynattığını görür. O esnada bir kaza ile kaynayan pekmez Tevfik'in ayağına dökülür. Ertesi gün eş dost, konu komşu ziyarete gelir. Bir ara İzzet Bey de uğrar. Söz rüyadan açılınca, İzzet Bey, kahvede oturması için böyle bir yalan uydurduğunu söyler. Tevfik Efendi, bu açıklamaya rağmen yine de kendi bildiğinden şaşmaz, "Mahsus söyledin ama bak nasıl çıktı." der.⁸ Bir yandan canı yanan Tevfik, bir yandan da İzzet Bey'in rüyası çıktı diye sevinmektedir. Rüya da görülme işinin gerçek olmadığını İzzet Bey itiraf etmesine rağmen bak rüya nasıl da çıktı diyerek Tevfik kendini teselli etmektedir.

3.4.4.2. Tematik İnceleme

Hikâye kişisel gelişim temasının kişilik tipleri başlığıyla ilgidir. Burada Tevfik Efendi; kuruntulu, kaygılı bir karakter olarak sunulmuştur. "Memduh Şevket bu hikâyesinde, batıl inançların insan yaşamındaki olumsuz etkilerini gözler önüne serer. Arkadaşının yalandan "rüya da gördüm" demesi, kuruntulu bir adam olan Tevfik Efendi'nin yaşamını altüst eder. Yazar, Tevfik Efendi'nin kişiliğinden hareketle batıl şeylere inanmanın sakat yanlarını gösterir." ⁹ Ayrıca gece boyu uyuyamaması duygular temasının korku, kaygı, üzüntü başlıklarıyla ilgili olmakla birlikte Tevfik Efendi'nin takıntıları hakkında da fikir vermektedir.

"Yaz gecesi sıcak, uyku uyunmuyor. Buna kuruntu da karıştı. Tevfik Efendi yatakta dönemez. Sağ yanına yatıp uyumalıdır. Yoksa ertesi gün başına bir felaket gelir. Kafasında hep İzzet Bey'in rüyası dalıyor. Uyku ile uyanıklık arası hep onu düşünüyor."

Kişilik olarak ayrıca İzzet Bey'in kişiliği de eleştirilmelidir. "Esenal, hikâyede İzzet Bey'i de eleştirir. İzzet Bey, "Az çok geliri olan bir hanım almış, çoluğu çocuğu olmamış, karısının parasını yer oturur, dünyanın alayında, kurnaz, kendinden başka kimseyi düşünmez bir adam"dır. Komşusunun ne kadar evhamlı biri olduğunu çok iyi bilir.

⁸<www.yenimakale.com> (03.05.2012)

⁹<www.yenimakale.com> (03.04.2012)

Buna rağmen arkadaşını tedirgin edecek sözleri söylemekten geri durmaz. Arkadaşının şaşırıp kalmasından, telaşa kapılmasından büyük bir keyif alır”¹⁰Metinden ayrıca çevremizdeki insanlara karşı daha duyarlı olmamız gerektiğini, karşımızdaki insanların kişilik özelliklerini, hassasiyetlerini, zaaflarını dikkate alarak hareket etmemiz gerektiğini anlarız. Aksi takdirde, bize göre çok basit ve önemsiz olan bir şey, karşımızdaki insana çok ciddi zararlar verebilir, hayatı zehreder. Bu açıdan İzzet Bey’in tutumu insan ilişkileri açısından da kusurlu olarak değerlendirilmektedir. Kavramlar ve çağrışımlar temasındaki rüya, düş, hayal alt temaları da hikâyenin ana çerçevesini oluşturan rüya kavramıyla ilgilidir.

3.4.4.3. Metin Seçim Kriteri Açısından İnceleme

“Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.” ölçütüne göre metne bakıldığında Tefik Efendi psikolojik olarak “Feminist” hikâyesinin kahramanı Salim Bey gibi takıntılı birisidir. Hatta bunun takıntıları daha belirgin boyutta ve batıl inançlara dönüşmüştür. “Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.”ölçütü açısından metne bakıldığında metnin okurlara kişilik gelişimi açısından kazanım sağlaması hususu ibret bakış açısıyla anlaşılmalıdır. Çünkü Tefik Bey karakterinde görülen psikolojik haller öğrencilerin kişilik gelişimini olumsuz anlamda etkileyici unsurlardır. Tefik Efendi’nin düştüğü gülünç durumlar nazara verilerek batıl inançların faydasız olduğu mesajı verilmeli, öğrencilere kişisel anlamda bir kazanım sağlanmalıdır. Bu şekilde öğrencilerin takıntılardan ve batıl inançlardan olumsuz anlamda etkilenmesi engellenmiş olur. Metinde İzzet Bey’in Tefik Efendi’yi kandırarak alıkoymasının uygunsuzluğu ahlaki açıdan değerlendirilmelidir. Ayrıca İzzet Bey, batıl inançlara sahip olan Tefik Efendi’ye kandırdığını söylemesine rağmen o inançlarına sımsıkı sarılmış bir vaziyette gülünç bir duruma düşmektedir. Bu yönüyle hikâye mizahi kabul edilebilir. Bu durum da metnin okunabilirliğini artan metin, okuma sevgisi ve alışkanlığının gelişimine hizmet edebilir. Şekil özellikleri yönüyle metnin bir ders saatini geçmeyecek ölçüde kısa olduğu söylenebilir. Dili sade ve anlaşılır olan metin, içerik olarak da problem ifade etmediğinden ders kitaplarında kullanılabilir.

¹⁰<www.yenimakale.com>(05.04.2012)

3.4.5. Metin adı: Ana-Baba

3.4.5.1. Özet

Bu hikâye, 8-9 yaşlarında bir çocuğun anne ve babasıyla ilgili düşüncelerini yansıtmaktadır. Babası yumuşak huylu, sevecen ve anlayışlı birisiyken annesi tez canlı, hemen kızan, bağırان birisidir. Gündüzleri hocalık, geceleri de saatçilik yapan babasının yanında duran çocuk istemediği halde lamba şişesinin kırılmasına sebep olmuştur. Bu yanlış hareketinden dolayı çok üzülmemekte, aynı zamanda babasının işlerinin aksamasına neden olduğunu düşünmektedir. Kendi üzülmemesinin aksine babası, tavırlarında hiçbir değişiklik hissettirmemiştir. Bu tavır, çocuğu daha da rahatsız etmiş ve gece boyunca vicdanen rahatsız olmuştur.

Güvercin beslemek gibi bir uğraşı olan bu çocuk babasına karşı işlediği kusuru güvercinlerini satıp, lamba şişesi alarak telafi edeceğini düşünmektedir. Tam da bu düşüncelerini hayata geçirmek üzereyken annesinden hiç beklenmeyecek derecede ağır eleştirilere muhatap olmuştur. Annesinin bu sert tepkilerine sert bir şekilde karşılık vererek evi terk etmiştir.

Çocuk, yıllar önce yaşadığı bu olayları düşününce, annesinin kızışlarını, hemen kızıp hemen affedişini düşünür ve hatta annesini babasından çok sevdiğini ve özlediğini itiraf etmektedir.

3.4.5.2. Tematik İnceleme

Günümüz şartlarında elektriğin bir an için bile olmadığını düşünüldüğünde nasıl elimiz kolumuz bağlı kalıp da hiçbir şey yapamıyorsak, şişe lambası da o günkü şartlarda o denli ehemmiyet ifade etmektedir. Bu yüzden de şişe lambasının kırılması ile başlayan olaylar toplum hayatı temasıyla doğrudan alakalıdır denilebilir.

Annesi ne olup bittiğini sormadan çocuğu acımasızca eleştirmiş bu yönüyle de iletişim becerileri ve aile iletişimi açısından yetersiz olduğunu göstermiştir.

Çocuğun hatasına hiç ses çıkarmayan babanın tavrı, anlayışlılık şeklinde yorumlanabileceği gibi ilgisizlik ve otoritesizliğin göstergesi olarak da yorumlanabilir. “ Babam hiç istifini bozmadı. Sözü de kesmedi. Sesinde, yüzünde de hiçbir şey değişmedi. Sanki o söylememiş, ben de şişeyi kırmamışım.” Anne ve babanın çocukları ile ilgili tavırları arasında uçurum olması ayrıca aile içi iletişim bozukluğunu ifade etmektedir. Çocuk yetiştirmede önemli bir prensip olan iletişim (aile içi iletişim) metinde zayıftır.

Ayrıca en ufak bir hatasında diğer çocuklarla mukayese edilmesi ebeveyn-çocuk ilişkilerinde dikkat edilmesi gereken hususlardandır.

Çocuğun annesi tarafından eleştirilmesi durumunda pervasızca tavır gösterip evi terk etmesi de aile içi iletişim ve beraberinde aile içi saygı-sevgi temellerinin oturmadığını ifade etmektedir.

Kişisel gelişim temasına göre bakıldığında baba aşırı anlayışlı ve hatta umursamaz bir kişiliği, anne duygudaşlık düşüncesine sahip olmayan kaba ve eleştirel, anlayışsız bir kişiliği temsil etmektedir. “ Biz de çocuk olduk! Evde bir şey kırılacak diye ödümüz kopardı.” Burada da annenin bireyleri konumunda kabul edemediğini, kendini onların yerine koyarak düşünemediği görülmektedir.

Çocuğun güvercinlerle vakit geçirmesi alışkanlıklar temasından iyi alışkanlıklara işaret etmektedir.

“ Biri dişi, biri erkek iki güvercin almıştım. Babam bu güvercinlere genişçe bir yuva yaptı. Kaç güne kadar yavruları olacağını hesapladık. Sonra babam, çocukluğunda beslediği güvercinleri anlatmaya başladı.”

Annenin kişiliği de dikkate alınınca hayvan besleme alışkanlığını edinen bir çocuğu destekleyen anlayışlı ve duygudaşlık düşüncesine sahip bir baba kişiliği görülmektedir.

Zaman açısından bakılınca hikâye bir kış gecesi geçmektedir. Kısa zamanda geçen ve çok fazla olayı olmayan bir hikâyedir. Olay mekânı olarak da dar bir mekân tercih edilmiştir. Metin, bir gece ve bir gündüzde sadece evde yaşanan kısa birkaç olaydan ibarettir.

Duygular temasına göre bakılınca, şişe lambasının kırılmasının ardından çocuk çok rahatsız olmuş ve uykularını kaçırmıştır. Babasının çocuğun yaptığı hataya karşı sessiz kalması çocuğu ayrıca kaygılandırmaktadır.

“ Ben suçluyum. Babam da hiç sesini çıkarmıyor. Ben sana söyledim, benim sözümü dinlemedin dese ben de evet suç bendedir desem yahut yalnızca suç benimdir senin sözünü dinlemedim diyebilsem gidip rahat yatacağım.”

Bu ifadeler çocuğun iç âleminde yaşadığı sıkıntıları ifade etmesi bakımından önemlidir.

Annesinin çocuğu başka çocuklarla mukayese etmesi çocuk eğitiminde dikkat edilmesi gereken bir husus olması yönüyle önemlidir. “ Bak Sait Kalfaların Ahmet, kız

çocuk gibi anasına hizmet ediyor.” Bu düşünceler annenin bireylerin farklı mizaçlara sahip olabileceğini düşünememesi çocuk yetiştirme hususunda yetersizliği ifade etmektedir.

Hatasına karşılık en değerli varlıkları olan güvercinlerini satmayı düşünmesi bir özveriyi ve fedakârlığı ifade eder. “ İçimdeki bu üzüntüyü susturmak için yarın güvercinleri satıp bir lamba şişesi almayı düşünebildim. Bu düşünce bana biraz rahatlık vermiş olacak ki uyumuşum.” Bu hassasiyetlere karşılık annesi tarafından acımasızca sorgulanması çocuğun sitem ederek evi terk etmesine neden olmuştur.

Anlatıcının annesini babasından çok sevdiğini ve özlediğini itiraf etmesi her şeye rağmen aile sevgisinin var olduğu göstermektedir. “ Bir suç yaparsam, babamın susuşundan korkar, beni kızdırsa da anamın yürekte üzüntü bırakmayan söylenişlerini arar ve sanırım ki anamı daha çok severdim.”

3.4.5.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metinler içerisinde ders kitaplarında bulunmaya en güçlü adaylardan birisi de bu metindir. Metinde 8-9 yaşlarında bir çocuğun anne babasıyla ilgili olarak ifade ettiği psikolojik analizler söz konusudur. Türk kültür ve ahlak ilkelerine dair bir aykırılığın olmadığı metnin, işlenen konu açısından sıradan bir aile iletişimini işlemesi ders kitaplarında bulunması konusunda olumlu bir fikir vermektedir. “Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.” ölçütüne göre metne bakıldığında şöyle bir tespitte bulunmaktadır: Annesinin, çocuğun lamba kırması sonrasında takındığı suçlayıcı tavır, her ne kadar belirgin bir şiddet içermese de onun psikolojik açıdan baskı altına girmesine sebep olmuştur. Ama ifade edilen durum metnin ders kitaplarında yer almasını engelleyecek boyutta değildir. “Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.” ölçütüne göre değerlendirildiğinde metin, hedef kitlenin yaş grubuyla yakın olması yönüyle seviyeye uygundur. Öğrencilerin de kendi ailelerinde çeşitli şekillerde yaşamış oldukları metindeki benzer problemler olabileceğinden kendilerini metindeki çocuk kahramanın yerine koyarak düşünce geliştirmelerine vesile olabilir. Bu açıdan metin öğrencilerin ilgi alanlarına da uygunluk göstermektedir. Bu olumlu bakış açılarının yanı sıra şekil unsurları açısından da metin bir ders saatinde işlenebilecek düzeyde kısadır. Okuyacak bireylerin ilköğretim öğrencileri olduğu düşünülse bile dili oldukça sade ve anlaşılır görünmektedir. Metindeki çocuğun tavırlarının eleştirilmesi öğrencilerin kendi hayatında benzer hataları yapmamaları adına empati kurmalarını sağlayabilir. Çünkü

kriterlerde de bu durum şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: “ Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır.” Çocuğun lambayı kırması babasının çalışmalarına engel olduğundan ötürü küçük yaşta olmasına rağmen kahraman, vicdanen rahatsız olmuş ve güvercinlerini satarak yaptığı hatayı telafi etme duyarlılığını göstermeyi hedeflemiştir. Bu açıdan metin “ Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.” ölçütü ile uygunluk göstermektedir. Tüm bu düşünceler ışığında metnin, seçim kriterleri açısından uygun olduğunu ve ders kitaplarında bulunmasının faydalı olacağı söylenebilir. Ayrıca metin seviyeye ve ilgiye uygunluk yönleri sebebiyle okuma becerisinin gelişmesine de hizmet edebilir.

3.4.6. Metin Adı: Şair Tavafi

3.4.6.1. Özet

Metinde eski edebiyatla uğraşan, ders veren, şiir gönüllüsü birisinin bir kış günü yaptığı seyahatte karşılaştıklarından bahsedilir.

Olayın merkezindeki kahramanımız, beş altı saatlik bir yolculuktan sonra dinlenmek üzere bir hana gelir. Onun hana geldiğini öğrenen köyün ileri gelenleri bin bir iltifatla kendisin evlerinde misafir etmek istediklerini belirtirler ve tüm nazlara niyazlara karşın bölgenin ileri gelenleri, edebiyat gönüllüsü bu misafiri evlerine götürmeye ikna ederler.

Bin bir ikramlarla ve muhabbetlerle gecenin ilerleyen saatlerinde herkes istirahata çekilmiştir. Ev sahibi, misafirin yatağını hazırlarken bir taraftan da misafire, edebiyata gönüllü birini bulmuşken, çeşitli vesilelerle yazdığı şiirlerini okumaktadır. Aslında okuduklarının hiçbiri özünde şiire benzememektedir ve üstelik çok sıkıcıdır. Neredeyse sabaha kadar sıkıcı sözüm ona şiirlerle misafiri yoran ev sahibi kendisini Şair Tavafi diye tanıtmıştır. Getirildiği evde pek dinlenemeyen misafir sabah olunca yola devam edebilmek üzere evden ayrılmıştır. Aslında özgürlüğüne kavuşmuştur. Hem de kendine şöyle bir söz vermiştir: Bundan sonra şiirlerimi insanları sıkacak şekilde okumayacağım. Aslında Şair Tavafi, sıkıcı hareketleriyle okurlara karşımızdaki insanları sıkmamamız gerektiği mesajını vermektedir.

3.4.6.2. Tematik İnceleme

Hikâyedeki eski edebiyatla uğraşan ve toplum nezdinde çok kıymetli olan misafire izzeti ikramda bulunulması ve değer verilmesi toplum hayatı temasının konukseverlik

başlığıyla ilgilidir. Birbirlerini Hacı diye çağıran, o bölgenin ileri gelenlerinden olduğu sanılan bir grup adamın ifadelerinden fazlasıyla misafire değer veren kişiler olduğu anlaşılmaktadır.

“Bizim, teşrif-i alinizden haberimiz olmadı. Sizi karşıladık. Hiç buraya inip rahatsız olmadınız. Burası size layık değildir. Olsa bile biz bırakmayız, buyurunuz gidelim. Her şeyiniz hazırdır, buyurunuz gidelim. Sizi hiç han bucağında kor muyuz? Herkes bize ne der”

Kendini Şair Tavafi diye tanıtan ev sahibi hacının şiirleri her ne kadar şiire benzemese de okuma kültürünün okuma sevgisi alt başlığıyla ilişkilendirilebilecek bir husustur.

“ Bizim ev sahibi Hacı'nın şairliği varmış, bana açıldı. Hacı Mekke'ye gidince ne demiş, arabaya binip buradan çıkarken ne demiş. Hepsini kendince bir şiire dökmüş. Bunlar böyle bir, iki, beş, on değil, defterler...”

Anlatıcı da evine misafir olduğu Hacı'nın bu işkenceye dönüşen şiirlerini dinleye dinleye sabahlamıştı.

Çok sıkıcı olmalarına rağmen Şair Tavafi'nin şiirlerini usanmadan dinlemesi, sabırlı ve anlayışlı bir kişilik özelliğini ifade etmektedir.

Misafirin önceden kendisinin de yazdığı şiirleri başkalarına okuduğu aklına gelmiştir. Şiirleri dinledikten sonra kendisini gözünün önünden geçirir, yaşananları ne kadar sıkıcı da olsa doğal olarak karşılamaktadır. Ama bir taraftan da kendi yazdıklarını arkadaşlarına okumamaya da and içmiştir.

İlk olarak kendisini handan götüren köyün ileri gelenlerinin hiç tanımadığı birileri olmaları ve haddinden fazla ilgi göstermeleri misafiri kaygılandırmaktadır. Bu durumun duygular temasından kaygı alt temasıyla ilişkili olduğu söylenebilir.

3.4.6.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metinde misafire değer vermenin, misafirperverliğin önemli bir erdem oluşuna dikkat çekmekle birlikte insan ilişkilerinde sıkıcı olmama konusunda uyarılar söz konusudur. “Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.” ölçütünü açısından bakıldığında metinde önemli kültürel ve ahlaki bir erdem olan misafirperverlik örneği sergilenerek kültürel eğitime hizmet edilmektedir. Anlatıcı kahramanın misafir olarak geldiği evin sahibi Hacı, kendisini Şair Tavafi olarak tanıtır. Başta gösterdiği saygı ve misafirperverliğin aksine istirahata çekilmek isteyen misafirini kendi sıkıcı şiirleriyle boğmaktadır. Bu durum da iletişim

açısından problemleri bir karakter özelliğinin yansımasıdır. Öğrenciler bu örnek durumdan hareketle kendi iletişimlerinde sıkıcı olmamaları gerektiğini anladıkları takdirde kişisel gelişim açısından daha duyarlı ve anlayışlı bireyler haline gelebilirler. Bu durum öğrenciler için bir kazanım olarak değerlendirilebilir. “Metinler öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.” ölçütünü de doğrulamaktadır. Metin şekil açısından bir ders saatinde işlenemeyecek düzeyde uzundur. Anlatımı akıcı ve anlaşılır olan metnin, okuma becerisini geliştirebilir olacağı düşünülmektedir. Anlam bütünlüğünü bozmayacak şekilde kısaltılarak ders kitaplarında kullanılabilir olan metin, uzunluğu dışındaki özellikleriyle de seçim kriterlerine uygunluk göstermektedir. Ders kitaplarında bulunmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

3.4.7. Metin adı: Haşmet Gülkokan

3.4.7.1. Özet

Metin, sıradan bir memurun yaşamın tüm zorluklarına rağmen yaşama neşeyle, sevgiyle sınıksız sarılmasını anlatır.

Devlet kademesinde Hesap İşleri Kalemi’nde memur olarak görev yapan Haşmet Gülkokan hikâyenin ana kahramanıdır. Hikâyeye başlık olacak kadar önemli olan kahraman Haşmet Bey; Soma’da doğmuş, İstanbul’da büyümüş, Gümülcineli bir bayanla evli, kendi halinde, bir hanenin reisidir.

Hikâyenin tamamında Haşmet Bey’in karakteri görülmektedir. İş çıkışı esnafla sohbet ederken, bir taraftan da alışverişini tamamlayarak evine dönen Haşmet Bey’in hemen hemen her günü aynıdır.

Yolda her gördüğü kişiyle konuşacak bir konusu olacak kadar herkesle alakadar, şen şakrak ve fazlasıyla sosyal bir karakter olan Haşmet Bey, genellikle bu meşguliyetleri sebebiyle evine geç saatlerde ancak dönebilmektedir. Evine dönerken her köşe başında bir esnafla, bir komşuyla ağız ağıza vermesi Haşmet Bey’in gündelik işlerindedir.

O kadar ilgi çekici birçok özelliğe sahiptir ki yol boyunca onu tanıyanların dışında tanımayanlar da onu meşgul eder. Yani herkes, Haşmet Bey’e soracak bir soru, danışacağı bir mevzu bulur. Borç para bulmak için kendine kapı arayan birinden adres sormak üzere yoldan geçen birisine kadar herkesle birebir ilgilidir. Kahraman, nihayet gecenin ilerleyen saatlerinde evine dönebilmiştir. Bu kadar geç kalmasına rağmen eşinden de herhangi tepki görmez. Hiçbir tartışmaya girmeyen ve hiçbir hadiseye sinirlenmeyen, tepki göstermeyen bir karakter olarak Haşmet Bey de eşiyile mühim bir benzerlik göstermektedir.

3.4.7.2. Tematik İnceleme

Herkesle alakadar olması ve kimseye hayır diyememesi Haşmet Bey'in insan sevgisiyle dopdolu olduğunu göstermektedir. Bu açıdan Haşmet Bey'in hali sevgi temasının insanlar arası sevgi alt başlığıyla ifade edilebilmektedir. “Karşılaştığı kişilere hal hatır sorar, dert dinler, yardımcı olmaya çalışır. Yoksulluğun pençesinde kıvranmasına rağmen neşelidir, etrafına gülücükler saçar”¹¹ Soyadına da dikkat edilince duygu düşünce ve hareketleriyle iyiliği ve güzelliği temsil eden Haşmet Bey gerçekten soyadının hakkını vermektedir.

Haşmet Bey karakteriyle, sosyalleşmeye değer veren ve insan ilişkilerinin gelişmesine ön ayak bir karakter olması yönüyle toplum hayatı temasına işaret edilmektedir. Bu hikâyede toplum hayatının çok önemli boyutları sayılan yardımlaşma, komşuluk ilişkileri, dayanışma ve dostluk ilişkilerine de değinilmektedir. M.Ş.E'nin hikayelerinin tipik kahramanlarından biridir Haşmet Bey. Halkın içinden, halkı tüm yönleriyle temsil eden önemli bir karakterdir. Toplum hayatının her anında Haşmet Bey gibi bir karakteri bulmak mümkündür. Komşusundan esnafına kadar herkesle iletişim halinde olan Haşmet Bey'de yokluk içinde kıvranan, geçim sıkıntısı çeken birinin halinden farklı olarak tarifi zor, içten gelen samimi bir mutluluk vardır. Yoksulluğun pençesinde kıvranmasına rağmen neşelidir, etrafına gülücükler saçar. Duygular teması açısından mutluluk, neşe, sevinç duyguları metindeki hâkim duygulardır. “Yazar bu hikâyesinde, her şeye rağmen mutlu olmayı başaran, yaşamayı seven Haşmet Gülkokan'ın yaşamından küçük bir kesit sunar bizlere.”¹²

Yolda giderken bir tanıdığının ricası üzerine kendi yolunu, işini, gücünü bırakıp onunla vakit geçirmeyi göze alabilecek kadar da hatır kırmaz birisidir. Arkadaşıyla yolda karşılaşan Haşmet Bey'in şu konuşması bu açıdan değerlendirilebilir.

“ Bizim kızın gözlüğü kırılmış, istersen dön, beş dakikalık işim var.
Sonra birlikte döneriz.

-Geç kalmaz mıyız, şekerim.

-Adam, yeni evli değilsin ya!

-Değilim gülüm.

-Şuraya, köşeye kadar gideceğiz.

-Gidelim gülüm ”

¹¹ www.yenimakale.com (01.02.2012)

¹² <www.yenimakale.com>(03.02.2012)

Yaşlı bir komşusunun bir ihtiyacını görmesine vesile olması da dayanışmanın, komşuluğun hala devam ettiğine küçük bir işaret etmektedir. “ Fatma Hala, paraları hazırla! Kaput bezini alacağım. Kâğıdını getirdiler. Perşembeye hazır”

Hikâyeye iletişim becerileri açısından bakıldığında Haşmet Bey, tam bir iletişim uzmanıdır. Karşılaştığı hiçbir kişiyle iletişim problemi yaşamayan, hatta tanımadığı insanlarla bile iletişime açık olan kahraman; iletişim temasına uygunluk göstermektedir.

Hikâyenin belli yerlerinde içki ve içki sofralarına işaret vardır. Bu durum da alışkanlıklar temasıyla ilişkilendirilebilir. Bahsedilen durum, alışkanlıklar temasının kötü alışkanlıklar alt temasını yansıtmaktadır.

“ Aman sayın bayan, beni çağırmayınız. Güzel yüzünüze duramam, içeri girerim. Girince de sayın eşiniz şimdi çekmeye başlamış, kafayı tütsülemiştir. Bana da iç, der. Ben de dayanmam içerim. Sonra da sızarım. Behice de nerelerde içip sızmaya gönüllü olduğumu bilir. Fenersiz yakalanırım”

İçki içmek üzere davet eden bir kadına karşı düşüncelerini çok samimi bir şekilde itiraf eder. Kahraman, içkinin insanın zor durumlara düşmesine sebep olan bir alışkanlık olduğuna da değinmektedir. “Esental, hikâyesinin sonunda okuyucusuna şunları söyler: “Yaşayışından rastgele bir yaprağını yazarak, iyi bir adam, doğru bir adam olan Haşmet Gülkokan’ı siz okuyucularıma tanıtmak istedim ki, günün birinde ona bir dükkânda, bir tanıdığım evinde yahut sokakta rast gelerseniz yahut bir işiniz düşüp de dairesinde karşısına çıkarsanız, bilirsiniz, konuşup görüşesiniz. Bir hizmetinizde bulunabilmek, işinizde size yardım etmek, size yararlı olmak için çırpınacak, elinden geleni yapacaktır. Sizden istediği karşılık da, yalnız güler yüz, bir iki tatlı sözdür.”¹³ Bu ifadelerden de toplumun beklediği insan tipi ile ilgili de bir mesaj söz konusudur. Toplum, her şeye rağmen mutlu olabilen insan tipini beklemektedir. Zaman ve mekân açısından bir gün içerisinde iş ve ev ve arasında geçen hikâyede dar bir zaman-mekân seçimi söz konusudur.

“ İş saati bitip de kaleminden çıkınca, doğru Şakir’in fırınına gidip ekmeğini alır, evin yolunu tutar. Haşmet Gülkokan, gün olur ki evine sular karardıktan, ışıklar yandıktan, gece de biraz geçtikten sonra varabilir”

3.4.7.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Haşmet Gülkokan karakteri, usta bir iletişimcidir. Çarşıda, pazarda, tanıdığı, tanımadığı herkesle iletişime açıktır. Bu yüzden de işten çıktıktan sonra Haşmet Bey’in eve varışı neredeyse geceyi bulmaktadır. Öylesine etkileyici bir kahramandır ki ismi hikâyeye başlık

¹³<www.yenimakale.com> (02.05.2012)

olmuştur. İncelenen bütün metinlere bakıldığında bu metinde metin seçme kriterlerinin neredeyse tamamıyla uyum söz konusudur. Birkaç yerde içki muhabbetlerinin olması metin seçimi konusunda metni zayıf göstermektedir. Metin bir ders saatini geçecek düzeyde uzundur. Ancak kahramanın pozitifliği ve iletişim halinde bulunduğu kişilerle iletişiminde mizahi ifadelerin bulunması metni akıcı kılmaktadır. Metin uzun olsa bile okurlara sıkıcı gelmemektedir. Anlaşılır ve sade bir dile sahip olan metin, öğrencilerin ilgilerine tam uygun görünmeyebilir. Uzunluk dışındaki diğer kriterler açısından metin, seçilmeye müsaittir. Ancak bu metnin seviyeli bir metin olduğu gerçeğini değiştirmez. Metinde kısaltmaya gidildiği takdirde metnin bütünlüğü ve bütünlük içindeki uyumu kaybolabilir. Bu da metin adına bir risk olarak değerlendirilebilir. “Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.”kriteri açısından bakıldığında Haşmet Bey karakteri öğrencilerin özellikle iletişim anlamında örnek alınması gerekmektedir. Öğrencilerin kişilik gelişimini destekleyici bir karakter olan Haşmet Bey, uyaracağı kişiyi bile espri ile uyararak bir nevi toplumsal iletişim dersi vermektedir. Metin; ders kitaplarında, özünü bozmayacak şekilde kısaltılarak kullanılabilir.

3.4.8. Metin adı: Keleş

3.4.8.1. Özet

Metinde, bir yaz günü, yakıcı güneşin altında 25 yaşlarında Keleş adlı delişmen bir delikanlı ile 60 yaşlarında, bölgenin nüfuzlu adamlarından Hacı Hüseyin’in bir at arabası yolculuğunda yaşadıkları anlatılmaktadır.

Sıtma hastası olan Hacı Hüseyin yol boyunca bir taraftan inerken bir taraftan da Keleş’ten yardım istiyordu. Ama Keleş oralı bile olmuyordu. Keleş, Hacı’nın yaşadıklarının, yaptığı zulümlerin bir nevi cezası olduğunu Hacı’ya söylemekten çekinmiyordu. Hacı’nın her inleyişinde Keleş Hacı’nın yaptığı bir zulmü, haksızlığı yüzüne vuruyordu. Bu söylediklerinden dolayı Keleş’in yol boyunca Hacı’dan dayak yediği de oluyordu. Karşılıklı atışmalar ve tartışmalarla devam eden yolculuk, bir süre sonra sıcak içlerine işledikten sonra sona ermişti. At arabası köye yaklaştı ve Hacı’nın evinin önünde durdu. Hacı, iner inmez evine gitti. Keleş de Hacı’nın eşyalarını evinin önüne attığı gibi yoluna devam etti. Keleş, yoluna devam ederken bir taraftan da Hacı’nın eninde sonunda yaptıklarının cezasını hayatıyla ödeyeceğini düşünüyordu. Çok geçmedi. Birkaç gün içinde Hacı’nın değirmen dönüşünde at üstüdeyken kim vurduya gittiği

duyuldu. Kimin vurduğu belli olmayan Hacı, belki de yaptığı zulümlerin ve haksızlıkların bir diyetini ödemiş oluyordu. Bir nevi Keleş de düşüncelerinde ve eleştirilerinde haksız olmadığını göstermiş oluyordu.

3.4.8.2. Tematik İnceleme

Hikâyede o günün şartlarındaki toplumun önemli bir kesimi sunulmuştur. Birey ve toplum açısından bakıldığında haksızlıklarıyla halk üzerinde hak ve söz sahibi olmak isteyen “ağa” zihniyetinin halk üzerindeki rahatsız ediciliği görülmektedir. Böyle bir anlayışın hâkim olduğu bir toplumda insanlar arası iletişimin sağlıklı olmadığı çok rahat bir şekilde görülebilir. Keleş’in tüm eleştirilerine Hacı kimi zaman döverek kimi zaman da hakaretler yağdırarak tepkide bulunmuştur.

Hacı’nın elinin altındaki insanların haklarına riayetsizliğini gördüğümüz hikâyeye, hak ve özgürlükler temasındaki kişisel hak ve özgürlükler alt temasıyla ilgilidir. İnsan haklarına aykırı bir tutum sergilenmektedir. Keleş, Hacı’nın yaptığı zulümleri şöyle sıralıyor:

“ Bilirim ya! Herkes bilir. Ömer’i dama tiktirmedin mi? Davarını almak için. İreceb’in avradını yalan nikâhla sen almadın mı? Karıda gözün vardı. Sen ne domuzsun. Kınık’tan Bekir’in harmanını kardaşların yaktı. Sonra korktunuz. Kilden gelirken bir kurşun çektiniz, gitti. Köse İmam’ın Ali, Kuyucaklı’nın yanında çalışırken sen köyde onun karısına gidiyordun. Ben seni kaç yol gördüm”

Kişisel gelişim teması açısından ise iki farklı kişilik tipinden bahsedilmektedir. Keleş baskılar altında yaşamış ve çok sonradan “ağa” anlayışına baş kaldırmış, yer yer aktif-pasif durumda gel – git yaşayan bir kişiliktir. Hacı ise zalim ve baskıcı bir anlayışın temsilcisidir.

3.4.8.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Bu metinde de “Gevenli Hacı” metnindeki kahramana benzer bir şekilde hem hacı hem de zalim bir ağa karakteri söz konusudur. “Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.” ölçütüne göre metne bakılırsa Hacı’nın yaptığı zulüm ve haksızlıklardan bahsedilmesi metnin, seçim kriterlerine uygun olmadığı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Bir başka kriterde “Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır” hususu dile getirilmektedir. Metindeki kahramanlardan ikisi de öğrencilerin kişisel gelişimine katkıda bulunacak özelliğe sahip değildir. Hacı, yaptığı varsayılan zulüm ve haksızlıklardan ötürü

ibretlik bir karakter olarak düşünülmalıdır. Keleş, ise kendine bile hayrı dokunmayan, pasif, yönlendirilmeye muhtaç bir kişiliktir. Metin kişisel gelişim kazanımı sağlayan bir özellik göstermemektedir. Hikâye, bir at arabası yolculuğunda Hacı ile Keleş'in tartışmalarından ibarettir. Ders kitaplarında içerisinde şiddet ve karamsarlık barındıran metinlerin bulunması kriterler açısından da uygun görülmemektedir. Şekil olarak bakıldığında metin kısa sayılmamakla birlikte anlaşılırdır. Birçok metinde karşılaşıldığı gibi bu metinde de içerik açısından kriterlerle uyumsuzluk vardır. Ders kitaplarında daha doyurucu metinler seçmenin daha doğru olduğu metin, kriterler incelendiğinde daha net görülecektir.

3.4.9. Metin adı: Hasta

3.4.9.1. Özet

“Metinde arabadan inerken ayak bileğini inciten bir adamın, çok ciddi bir kaza geçirmişçesine kendini naza çekmesi, eş dostun ve karısının gösterdiği yakın ilginin hoşuna gitmesi, normalde birkaç gün içinde ayağa kalkacakken bu tatlı yaşayışı on gün boyunca sürdürmesi anlatılır.”¹⁴ Maliye Veznesi'nden Tevfik Efendi'nin arabadan inerken geçirdiği ufak bir kaza sonucu ayağını incitmesi, biraz da evhamlı kişiliği ile birleşince yaşamında birtakım değişikliklere sebep olmuştur.

3.4.9.2. Tematik İnceleme

Normal şartlarda kendisiyle çok ilgilenmeyen ailesi ve çevresi Tevfik Efendi kaza dolayısıyla yatağa düşünce fazlasıyla ilgilenmiştir. Ayrıca komşuları da hiçbir zaman olmadığı kadar ziyaret ederek Tevfik Efendi'nin kendileri için önemli birisi olduğu mesajını vermeye çalışmışlardır. Basit bir ayak incinmesi olayını kendince abartarak çevresinden ve ailesinden önceden görmediği ilgiyi ve muhabbeti görmüştür. “Kendisine gösterilen ilgi ve sevgi çok hoşuna gider. “Herkes, her şey tatlı, ılık, yumuşak!” “Tevfik Efendi yatağa uzanmış, bu tatlı yaşayışı sanki yudum yudum içiyor, inleyerek, gözlerini bayıltarak nasıl düştüğünü anlatıyor.”¹⁵ Tevfik Efendi, ziyaretçilere basit bir ayak incinmesini abartarak, süsleyerek anlatır. Karısına da nazlandıkça nazlanır.

“ Innh, kaderde bu da varmış... Innh... Dedim ya olacak olduynan oluyor. Yer düz, güzel yaya kaldırım, bizim vezne arabası durdu. Ben de indim. Düşmedim, kimse bana dokunmadı, atlar ürkmedi, araba kımıldamadı, dedim ya, hiç. Bu ayağımı yere koydum, vay efendim sen

¹⁴<www.yenimakale.com> (24.02.2012)

¹⁵<www.yenimakale.com> (25.03.2012)

misin koyan. Nasıl anlatayım, size. Innh... İnanır mısınız, belim, elim, kolum ensem her yerim ağrıyor. Innh”

Ne yazık ki bu ilgi fazla sürmedi. Biraz zaman geçip de ciddi bir hastalık olmadığı herkesçe malum olduktan sonra hanımı dâhil herkes ilgiyi büyük oranda kesti.

Tevfik Efendi, gördüğü tatlı muhabbeti artık göremeyince işe gitmeye karar verdi. Arkadaşları biraz daha yatsaydın diyerek alay ettiklerinde “Yatak güç, çıktım “ diyerek kendini teselli etmeye çalışmış oldu. Hâlbuki Tevfik Efendi’ye bu ilgi ve alaka devam etseydi bir ömür yatacağı. “ On gün sonra gelen giden seyrekleşti. Karısı da tavuk suyuna çorba yapmaz oldu”

Temalar açısından bakıldığında; Tevfik Efendi’ hasta olduğu zamanlarda geçici de olsa ailesi tarafından ilgi görmekteydi bu durum da sevgi teması bakımından aile içi bir sevginin olduğunu belirtmektedir.

Hasta iken komşuları tarafından sıkça ziyaret edilmesi ilerleyen zamanlarda azalsa da toplum hayatı teması açısından bir komşuluk ilişkisinin olduğunu gösterir. “Tevfik Efendi, banka önünde vezne arabasından inerken ayak bileğini incitmiş, iki gündür evinde yatmaktadır. Komşular ziyarete gelirler”¹⁶

Komşuların Tevfik Bey’i devamlı ziyaret etmeleri komşuların gidip gelmeleri iletişim donanımları açısından Tevfik Bey’in iletişim konusunda duyarlı olduğunu göstermektedir. Ailesi de Tevfik Efendi hasta olduğu dönemde ciddi ilgi göstermişti. Bu da iletişim temasına göre aile iletişimini göstermektedir.

Tevfik Efendi’nin kişiliğine dikkat edildiğinde de evhamlı bir kişilik tipini ifade eder. Belli bir süre sonra ailesinin de ilgisini azaltmıştır. Ayrıca eşi “ Ben senden çok hastayım aslında” diyerek Tevfik Efendi’ye sitem etmektedir. Sitem duygusu da duygular temasının alt başlıklarından olduğundan metinle ilişkilidir. “ Sen pek gayretsiz oldun. İnan olsun ben senden daha hastayım. Yatsam yatacağım. Bak bugün gene başım çatlıyor. Ayakta zor geziyorum, demeye başladı” Tevfik Efendi’nin ruh haletine bakılınca hasta olduğu dönemlerde sürekli ilgi gösterilmiş ve ziyaretler azaldıkça da yalnız kalma korkusu yaşamıştır. Ruhlen korku ile kaygı arasında gel-gitler yaşamaktadır.

¹⁶<www.yenimakale.com> (27.01.2012)

3.4.9.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metinde hasta olunca ailesinden ve çevresinden normal zamanlara nazaran daha fazla ilgi gören hastalık hastası birisinin kısa bir sürede yaşadıkları mizahi bir üslupla anlatılmaktadır. Mizahi yanının olması metnin okunabilirlik oranını artırmakta ve okuma sevgisi ve alışkanlığının gelişimine de hizmet edebilmektedir. Çünkü seçilebilecek “Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.”kriteri bu düşünceyi doğrulamaktadır. Öğrencilerin ilgi alanlarına çok yakın olmasa da metin ilköğretim ikinci kademe öğrencileri tarafından anlaşılabilir, yabancı kelime neredeyse hiç bulundurmamaktadır. Siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler metinde yer almamaktadır. Ayrıca Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun; millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar barındırmayan bir metin olması yönüyle de tercih edilebilir. Şekil özellikleri açısından da gayet açık ve anlaşılır bir metindir. Yabancı kelimenin yok denecek kadar az olması metnin, seviyeye uygunluğunu da göstermektedir. Öğrencilerin anlatımın mizahi yönünden ötürü metne karşı ilgi duyabilecekleri düşünülmektedir. Metnin uygun olan yönlerinin fazla olması ders kitaplarında bulunması konusunda problem olmadığı kanaatini oluşturmuştur.

3.4.10. Metin Adı: Gevenli Hacı

3.4.10.1. Özet

Hikâyede geven çiftliğinin ve köyün ağası olan Hacı Hüseyin’in Jandarma Komutanı ve Askerlik Şubesi Başkanı ile yaşadığı sıkıntılı günler anlatılmaktadır.

Orman pazarlığı yapmak üzere köyden Kastamonu’ya giden Hacı Hüseyin, köye döndüğünde hem Jandarma Komutanı hem de Askerlik Şubesi Başkanı değişmiştir. Köye döner dönmez Jandarma Komutanı’nın kendisini arattığını öğrenir ve soluğu karakolda alır.

Önceki komutan devlet namına birkaç mülteciyi Hacı Hüseyin’e vermiştir. O da işlerinde bu mültecileri istihdam etmektedir. Komutan değişince mültecilerle ilgili durum da değişmiştir. Yeni komutanın yanına varınca gördüğü eski ilgiyi göremez. Komutanın yanına vardığında komutan Hacı’ya karşı çok sert bir şekilde davranır. Yeni komutan; mültecilerin asker kaçağı olduğunu, onların devlete teslim edilmesi gerektiğini söylemiştir. Komutanın amacı hacıyı baskı altında tutup, gerekli rüşveti temin edebilmektir. Ayrıca komutan, karakolun odun ihtiyaçlarından kendi şahsi ihtiyaçlarına kadar bir sürü isteğini

sıralamıştır. Hacı vesilesiyle bu ihtiyaçlarını temin sözü aldıktan sonra komutanın Hacı'ya karşı tutumu yüzde yüz değişmiştir. Daha yumuşak davranmaya başlamıştır. Birçok konuda rüşvet sözü veren Hacı, işlerin bu şekilde biteceği düşüncesiyle askerlik şubesine gönderilmiştir. Askerlik şubesine gidince de Jandarmanın ilk tutumlarının aynısını görmüştür. Burada da askerlik şubesinin ihtiyaçları adı altında yirmi beş lira rüşvet sözü alındıktan sonra Hacı'ya mültecilerin kullanımı konusunda müsaade edilmiştir. Şubede memur olan ve Hacı'nın da yakın arkadaşı olan Tefik Efendi bile Hacı'yı rüşvet verme mecburiyetinden kurtaramamıştır.

3.4.10.2. Tematik İnceleme

M.Ş.E, bu metinde rüşvet başta olmak üzere ağılık, zorbalık gibi sosyal problemlere eğilmiş ve bu açılardan bireyin toplumsal açıdan önemini, birey- toplum ilişkisini okurlara bir sosyolog gözüyle sunmaya çalışmıştır. Esenal, şu tespitlerinde Hacı'nın kişiliği hakkında da fikir vermektedir: “ Buraların en çalışkanı, en becerikli, en yırtıcı, en zengin adamıdır. Ekmeğini taştan çıkarır. Başkalarının ellerinden aldığı da olur”

Kişisel gelişim temasındaki kişilik tipleri açısından bakıldığında Hacı Hüseyin, Jandarma Komutanı ve Askerlik Şubesi Başkanının kişiliklerinin tamamen menfaatlerin temini esasına dayalı olduğu görülmektedir. Örneğin; Hacı Hüseyin'in mültecileri şahsi işlerinde çalıştırması zor durumda kalanlara ekme yedirme şeklinde gösterilse de neticede şahsi işlerini ilgilendirdiğinden menfaatçiliği ifade eder. Yazar, Hacı'nın aslında pek güvenilir biri olmadığını, masum görünüşünün altında düzenbazlık yapan biri olduğunu belirtmektedir.

“ Bu son yıllarda çocuklarını, kardeşinin çocuklarını, güveylelerini hepsini askere almış olduklarını ileri sürerek işlerinin yüzüstü, birçok çoluk çocuğun da kendi başına kaldığını söyler durursa da, inanmamalı. İşlerini kendi görür. Çocuklarını, güveylelerini, kardeşini ve onun çocuklarını da yanında yanaşma olarak kullanırdı. Şimdi kendi çocukları yerine daha ucuzunu bulmuş, bir boğazı tokluğuna çalıştırıyordu”

Jandarma komutanının başta çok ciddi davranışlarının rüşvetin ucu görüldükten sonra tamamen değişmesi oturmamış bir kişiliği temsil etmektedir. Aynı şekilde Askerlik Şubesi Başkanının tavırları da çok keskinen 25 liralık rüşvet gördükten sonra değişmiştir. Yukarıda ifade edilen kişilik tipleri, aynı zamanda sorumlu buldukları alanlardaki görevlerini kötüye kullandıklarından ve vazifelerini şahsi menfaatlerine alet ettiklerinden sorumluluk teması yönüyle değerlendirilmektedir.

Rüşvetin o dönemde revaçta olması ve çok başvurulan bir yöntem olması alışkanlıklar temasının kötü alışkanlıklar kısmı açısından incelenebilir. Askerlik şubesi Reisi'nin tavrına bakılınca Gevenli Hacı'nın kaçakçılığını rüşvet alarak, vazifesini kötüye kullanarak kapatmaya çalıştığı görülmektedir.

“ Senin yanında o sürgünler varmış. Başkası olsa ben yapacağımı bilirdim ama sen yabancı değilsin. Kullanırsın, işlerini bitirirsin. Sonra verirsin candarmaya. Şimdi ben sana bir şey söyleyeceğim, beni kırmayacaksın. Anlaşıldı mı? Tevfik Efendi, al bakalım defterini. Yaz ağaya yirmi beş lira. Yaz”

Kastamonu'dan dönen Hacı, Jandarma Komutanının kendisini arattığını duyunca kaygılanmış ve soluğu karakolda almıştır. Bu açıdan metin, duygular teması açısından değerlendirilebilir. Aslında bu kaygılı hali bazen yerini korkuya bırakmaktadır. Hacı, neye uğradığını şaşırmış vaziyettedir. İnsan kaçakçılığı ile suçlanmaktadır. Çoğunu istemeyerek de olsa verdiği rüşvetlerle kendi hatalarını affettirmiş ve kendini kurtarmayı başarmıştır.

3.4.10.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin “ Müdürün Züğürdü” hikâyesindekine benzer bir şekilde rüşvet konusunu işlemektedir. Ana kahramanın adının hacı olmasına rağmen rüşvetçi bir kişiliğe sahip olması yazarın adı Hacı olan ama içi boş olan insanları iğnelemek için kullandığı sanılmaktadır. “Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.” ölçütüne göre bakıldığında toprak ağası olan Hacı'nın rüşvet karşılığı yanında tuttuğu mültecileri zalimane bir şekilde çalıştırması onların hak ve özgürlüklerinin ellerinden aldığını göstermektedir. Bu yönüyle de metin öğrenciler için olumsuz bir örnek teşkil etmektedir. Dil açısından metin sade bir dille kaleme alınmış ve anlaşılır özelliğe sahiptir. Ancak bir ders saatinde işlenmeye müsait olacak şekilde kısa bir metin değildir. Öğrencilerin anlayabilecekleri düzeyde olduğundan seviyeye uygundur. Öğrencilerin ilgi alanlarına göre değerlendirildiğinde ise öğrenciler açısından çok fazla ilgi çekici bir metin olduğu da düşünülmemektedir. İçerik açısından başta Hacı'nın mültecilere yaptığı haksızlık ve zulüm, jandarma komutanı ve şube başkanının rüşvete düşkünlükleri öğrencilerin hem kişiliklerini hem de zihinsel ve psikolojik durumlarını tehdit etmektedir. Şekil açısından da anlaşılır olmasına rağmen uzun bir metin olması yönüyle ders kitaplarında yer alması uygun değildir.

3.4.11. Metin Adı: Mendil Altında

3.4.11.1. Özet

Ağustos ayında bir Cuma günü Sicil Müdürü Cavit Bey, köylülerin sıcak havalarda yüzlerine mendil örtterek uyumalarına heveslenerek mendili yüzüne kapatıp uyumaya çalışmaktadır. Sıcakta mendili yüzüne kapatarak uyumaya çalışırken bir taraftan da çocuklarının ihtiyaçlarından hanımının “para yetiştiremiyorum” sızlanmalarına kadar bir sürü sıkıntı gözünün önünden bir sinema şeridi gibi geçti. Bu sıkıntılarla mendil altında uğraşırken bir taraftan da dairede yanlışlıkla memuriyetten el çektirilen birisinin tekrar işe alınması ile ilgili olarak müsteşarla yaptığı konuşmalar gözünün önünden geçmiştir. Bu etkili konuşmalarının ardından müsteşar, Cavit Bey’in sözünü dinler ve memuru tekrar işe alır. Yaptıkları bunlarla da sınırlı kalmayan Cavit Bey, hayal âleminde kendini o kadar büyütür ki halkın teklifiyle milletvekilliğine adaylığını koyar ve seçilir. Meclise gider gitmez memur maaşlarının artmasıyla ilgili bir kanun teklifi verir. Hayalleri sınır tanımaz Cavit Bey mendil altında bu kadar hayal kurmaya dayanamaz ve mendili yüzünden attığı gibi yerinden fırlar. Bir taraftan kahve içerken bir taraftan da yaşadığı bu farklı ve hayali anları anlamaya çalışmaktadır.

3.4.11.2. Tematik İnceleme

Metin, yine halktan birinin, orta düzeyli bir memurun geçim sıkıntıları başta olmak üzere yaşadıklarının gözlemlenmesinden ibarettir. Cavit Bey’in gerçek hayatta çözemediği problemlerin başında çocukları ve ailesine yaşatmak zorunda kaldığı geçim sıkıntıları gelmektedir. En ufak bir hayalinde bile gözünün önüne hanımı ve çocukları gelen Cavit Bey’de sevgi temasının alt temalarından aile sevgisinin varlığından bahsedilebilir.

Cavit Bey’in bulunduğu bölgede sıcaklarda halkın yüzlerine mendil örtterek uyuma gibi bir âdeti söz konusudur. Bu durum, o bölgede yaşayan bireylerin hayatlarının bir parçası olduğundan toplum hayatı hakkında bir ipucu verebilir.

“ Köylülerin duvar diplerine uzanıp yüzlerine birer mendil örtterek mışıl mışıl uyudukları gözünün önüne geldi. İmrendi. Mendili alıp yüzüne kapadı. Sıkıntılı olmasına aldırmayarak uykunun gelmesini bekledi”

Cavit Bey, yüzüne mendil örter örtmez gözünün önüne ailesi ve ailesinin ihtiyaçları gelmektedir. Bu da Cavit Bey’in kişilik olarak sorumlu birisi olduğunu göstermektedir. “İlkin çocuklarının mektep taksitleri için gönderdiği paranın makbuzunu nereye koyduğunu düşündü. Sonra karısının ‘para yetiştiremiyorum’ diye sızlanmasını hatırladı” (MA, MA., s. 109). Hayale dalan bir kişinin normalde aklına gelecek şeyler bunlar değildir. Ancak ana

kahraman Cavit Bey, kişilik tiplerinden sorumlu bir kişiliği temsil etmektedir. Yazar, bu durumla okurlara her durumda öncelikle ailenin düşünülmesi gerektiği dersini de vermek istemiştir.

Mendil altında hayallere dalan Cavit Bey'in hayal âlemine ilk düşen ailesi ve çocuklarıdır. Bu da duygular açısından bakıldığında özlem duygusuyla örtüşmektedir. Hanımının “para yetiştiremiyorum” sızlanması da hanımı açısından bakıldığında bir sitem duygusunu ifade etmektedir. Ayrıca Cavit Bey'in bu türden hayallere dalmasına sebep olan durum da ailesinden uzak yalnız bir hayat yaşamasıdır. Hata ile memuriyetten el çektirilen birisinin işten çıkarılmasına gösterdiği ilk duygusal tepki üzüntüdür. Yine aynı kişinin tekrar işe alındığını hayal eden Cavit Bey'in yaşadığı bir başka duygu ise başkalarının mutluluğuna vesile olmaktan kaynaklanan mutluluk duygusudur. “ Yanlışlıkla işten el çektirilen bir memuru Cavit Bey'in bir sözü ile Müsteşar hemen eski işine göndermişti” (MA, MA., s 109). Burada Cavit Bey'in mutluluğunun tarifi mümkün değildir. Bu kişinin tekrar işe kabulü ilgili olarak müsteşarla görüşmesi ve kendi fikrini kabul ettirishi, korku ve kaygı duyguları arasında gel gitler yaşadığını göstermektedir. “ Ya Müsteşar dayatsaydı. Zavallı adam sefil olurdu. Sonra onun han köşelerinde nasıl sürüneceğini, nasıl borçlanacağını, kılığının nasıl bozulacağını, tıraşının nasıl uzayacağını gözünün önüne getirdi. Acıdı. “Ya Müsteşar kabul etmeseydi diye düşündü”

Cavit Bey'in hayal âleminde bu kadar güzel işler başarması herkes tarafından takdir görmesine sebep olmuş ve teklifle milletvekili bile olmuştur. Bu durum da aslında kendini takdir eden, beğenen birisinin duygularını belirtmektedir. Yaşanan bütün bu hayali duyguların tamamı duygular teması açısından değerlendirilebilir.

Cavit Bey'in yaşadığı bütün olayları, daha doğrusu hikâyenin tamamının bir hayalden ibaret olduğunu söylemek gerekmektedir. Mendil altında uyumaya çalışırken hayal âleminde sıralanan bütün bu olaylar, aslında Cavit Bey'in bilinçaltında gizli olarak bulunan beklentilerinin ve sıkıntılarının ortaya çıkmasıdır.

3.4.11.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metinde sorumluluk sahibi bir aile babasının dinlenirken bile ailesini düşünmesi sö konusudur. Mendil altında uyumaya çalışan Cavit Bey'in maddi kaygılarla uykudan uyanmak zorunda kalması, psikolojik açıdan çaresizlik olarak yorumlanmaktadır. “Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.” kriteri açısından

bakıldığında kendi şahsi problemlerini bile çözemeyen Cavit Bey'in bilinçaltının fazlasıyla meşgul olduğu anlaşılmaktadır.

Dili sade ve anlaşılır olan metin, bir ders saatini geçmeyecek şekilde kısadır. Öğrencilerin ilgilerini çekemeyecek bir içeriğe de sahip değildir. Okuma alışkanlığının kazanılmasına pek hizmet etmese de okuyucu tarafından da sıkıcı olarak görülmez. Cavit Bey'in ailesini her an düşünen birisi olması öğrencilere uygun şekilde izah edilerek sorumluluk teması açısından değerlendirilebilir. İçeriğinin uygun, kendisinin de kısa ve anlaşılır olması gibi sebeplerden ötürü ders kitaplarına seçilmesinin fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

3.4.12. Metin Adı: Feminist

3.4.12.1. Özet

Vilayet memurlarından İstatistik Müdürü Salim Bey, bir gün yemek için merdivenlerden inerken birkaç gencin kendi aralarındaki konuşmalarından kulağına ilişen “feminist” kelimesine takılmıştır. Kafası gün boyu bu kelimeyle meşgul olan Salim Bey, akşamüstü merkez kahvesinde otururken orta mektep hocalarından Aytaş Bey'e de bu kelimenin ne anlama geldiğini sormuştu. Ama ne yazık ki ondan da geçiştirme bir cevap almıştı. Kahvede kime sorduysa hiçbirinden de tatmin edici bir cevap alamadı. Günlerce zihnini meşgul eden “feminist” kelimesini eski Fransız hocalarından Cemil Bey de açıklamaya çalışırken suçu Türkçenin yetersizliğine bağlayarak geçiştirdi. Sonraki gün bu takıntı hala Salim Bey'in kafasını kurcalamaya devam ediyordu. Başka bir daire müdürü olan aynı zamanda genç ediplerden Raif Bey, yazdığı bir mecmuada bu konuya açıklık getirdiğinden bahsederek feminist kadınlığa ait incelikler olarak açıklamıştı. Kısmen doyurucu olsa da söylenenler Salim Bey, yine takıntılı bir karakter özelliği olarak önüne her gelene feminist nedir diye sormaya devam etmişti. Bu soruyu o kadar sormuştu ki bu takıntı Salim Bey'in adının Feminist olarak kalmasına sebep olmuştu. Artık öyle ki kadın konferanslarına giden, gazetelerde kadın köşelerine yazılar yazan biri haline gelmişti.

3.4.12.2. Tematik İnceleme

“Salim Bey geçti gitti. Ama bu feminist sözü aklına takıldı. Çokça kullanılan bir söz. Manası ne olsa gerek? “kadıncı” demek mi? Yemekten sonra dairede çalışırken gene aklına geldi. “bir bilenden sormalı “ diye düşündü.”

Yukarıdaki ifadeler incelendiğinde Salim Bey'in merak duygusu içerisinde olduğu söylenebilir.

“Salim Bey sustu. Bu kelimedен sezinlediği manayı iyice, açıkça bilmediği için, söylemek istemiyordu. Karşısındakiler de onun gibi olmalıdırlar ki olar da söylemekten çekindiler.”

Bu ifadelerde de bu soruya muhatap olan bireylerde hâkim olan çekingenlik duygusuna değinilmiştir.

Cemil Bey düşündü. Sona şikâyete başladı: “Birader” dedi, “bizim dilimiz de dil mi? Hangi tabiri ararsın da bulursun? İşte buyurun, şu feminist mesela! Ne diye tercüme edeceksin?” Cemil Bey’in bu ifadelerinde de Türkçenin yetersizliğine dair şikâyet ve sitem duyguları belirgindir. Bu yönüyle de metin, duygular temasıyla ilişkilidir.

“Söylemeyin siz” dedi. “ben onu soracak adam bulurum.” Aradığı diyen Salim Bey, bu ifadelerle de aradığı soruya cevap bulamamanın ve aldığı cevaplarla tatmin olamamanın sıkıntısını yaşamaktadır.

“Kuzum Raif Bey” dedi, “bu feminist ne demektir?” “feminist? Feminizm, azizim, nasıl arz edeyim. Ee, yani kadınlığın bütün inceliği, bütün mahasinine, bütün şeylerine karşı... Sonra ben bunu erkeklerin zavallılıkları diye izah etmiştim. Siz bilmem, ‘Nerkis’ mecmuasına yazdığım yazıları gördünüz mü? Bu fikirler o makalelerde çok ince işlenmişti.”

Raif Bey’in yaptığı açıklamalarına bakılınca önceki kişilere göre daha donanımlı ve bilgili biri olduğu anlaşılmaktadır. Kişisel gelişim temasının kişilik tipleri açısından değerlendirilebilir.

3.4.12.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin Salim Bey’in “feminist” kelimesine takıntı yapmasını ve bununla ilgili olarak yaşadıklarını konu etmektedir. Yanından geçtiği kişilerin konuşmalarından duyduğu “feminist” kelimesi her gittiği yerde zihnini meşgul etmektedir. Salim Bey’in “feminist” kelimesini öğrenmeyi çok önemsemesinden ve her gittiği yerde onunla meşgul olmasından öğrenmeye meraklı bir kişi olduğu sonucunu da çıkarabiliriz. Meraklı olma da bir kişilik özelliği olarak kişisel gelişim temasıyla ilişkilendirilebilir. Bu hususun da öğrencilere kişisel gelişim açısından bir kazanım sağlayacağı düşünülebilir. Metin birçok metne nazaran biraz daha edebî bir değer katmakta ve sıkılmadan okunmayı sağlamaktadır. Bu açıdan metnin, okuma sevgisi ve alışkanlığının gelişmesine hizmet edebileceği söylenebilir. Şekil yönüyle metin bir derste işlenmeye müsait uzunluktadır. Dili sade olan

metnin anlaşılır bir özelliğe sahiptir. Bu düşüncelere bakıldığında metinde kriterler açısından uygun olmayan bir hususa rastlanılmadığından ders kitaplarında yer alabilir.

3.4.13. Metin Adı: Düğün

3.4.13.1. Özet

Hikâyede Beybağalı Esat Ağa 'nın oğlu için yapılacak düğün öncesi hazırlıklardan bahsedilirken at yarışlarından düğün okuyucularına, çalgı çaldırma âdetinden düğün kavgalarına kadar birçok âdet değerlendirilmiştir. Düğün için planlanan at yarışı öncesi atların yarışa özenle hazırlanmalarından, düğün okuyucuları denilen bir grubun, düğün için ev ev dolaşıp halkı düğüne nasıl davet ettiklerinden ve bu âdetin uygulanışından bahsedilmektedir. Ayrıca düğün zamanı köy delikanlıları ile düğün alayı arasında düğün akşamından başlayan tartışmalar, düğün sonunda birisinin ölümüyle sonuçlanmıştır. Aslında planlanan bütün güzellikler yarım kalmıştır.

3.4.13.2. Tematik İnceleme

“Bunlar bu atı, düğün koşusunda koşmak için hazırlıyorlar, bizim memleket sözünce “ uçurma ” veriyorlar.” ifadelerinden toplum hayatı temasına göre toplumun en önemli dinamiklerinden âdetlerin işlenişine dikkat çekilmiştir.

“Beybağalı Esat Ağa gelen hafta oğlunu everecek. Hazreti peygamberimizin sünnetince güreş olacaktır” eski düğünlerdeki güreş âdetinden bahsedilmiş ve ardından güreşte galip geleceklere verilecek ödüller sıralanmıştır. Günümüzdeki düğün törenleriyle mukayese edilince önceden şimdiki gibi bir sıradanlık yoktur. Düğünler, insanların her açıdan eğlenebilecekleri bol etkinlikli ortamlar olarak toplum hayatını yansıtmaktadır.

“İki yaşlı kadın, başlarında kolasız tülbent yaşmak, arkalarında kara bezden feraceler, sabahtan başladılar akşama kadar dolaşacaklar, ev ev gezecekler. Bunlara “Düğün Okuyucuları ” derler”

Toplum Hayatı temasına göre bakılınca komşuluk ilişkileri ve dayanışma açısından bir birliktelik söz konusudur. Düğün okuyucuları insanları düğüne davet ederek komşuluk ilişkilerinin kuvvetlenmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca iletişim temasının insanlarla iletişim alt başlığıyla ilişkili olduğu ifade edilebilir.

“Çalgılar bizim odada çalacak “ diye tutturdu. Bunların istedikleri çalgı çaldırmak değil, sarhoşluk etmek, ağız tadı ile kavga çıkarmaktı.” İfadelerinde alkolün bütün kötülöklere kaynaklık ettiği bir kez daha görölmektedir. Hikâyenin sonundaki ölüm

hadisesinin de yaşanan bütün talihsizlik ve olumsuzlukların da temelinde alkolün tesiri söz konusudur. Bu da alışkanlıklar temasının kötü alışkanlıklar alt temasıyla yorumlanabilir.

“Gelin köye davulsuz, zurnasız ağlaya ağlaya gitti.” Hikaye, tamamı dikkate alındığında duygular temasında yer alan birçok duygu ile ilişkilidir. Daha çok bu bölümde anlaşılacağı üzere gelinin en mutlu gününde bile ağlayarak gitmesi üzüntü ve veda duygularıyla yorumlanmaktadır.

3.4.13.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metinde Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan düğün adetleri anlatılmaktadır. Düğün metninde âdet içkinin sebep olduğu aşırılıklarla zarar görmesi dikkat çekmektedir. “Metinlerde siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.” ölçütüne göre metne bakıldığında şu değerlendirmelerde bulunulabilir: Metinde belirgin bir siyasi kutuplaşma söz konusu olmasa da düğün alayı ile köy delikanlılarının arasında bir gruplaşma yaşanmaktadır. Bu durum metnin bahsi geçen kriter açısından uygun olmadığını göstermektedir. Taraflar istediklerini elde edemeyince yıkıcı faaliyetlere girecek kadar gözlerini karartmışlardır. “Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.” ölçütüne göre ise şiddet unsurunun varlığı metnin seçilme oranını düşürmektedir. “Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.” ölçütüne göre metnin uygun olmadığı düşünülmektedir. Çünkü, bir kişinin öldürülmesiyle, insanın en temel hakkı olan yaşama hakkı elinden alınmıştır. Dil açısından bazı yöresel terimler dışında gayet sade ve anlaşılır olduğu söylenebilir. İçerik yönüyle değerlendirildiğinde içerisinde şiddet, içki, cinayet olan bir metin, öğrencilerin zihin ve psikolojik alt yapılarını tahrip edeceğinden ders kitapları açısından uygun değildir. Belirgin bir edebî tat vermekten uzak olduğu düşünülen metin, şekil açısından da bir derste anlaşılması güç, uzun bir metindir. Metinde yaşananların öğrencilerin de ilgi alanlarına uygun olmadığı ifade edilebilir. Metin, önemli ölçüde içerik unsurları açısından seçim kriterlerine uygun olmadığından ders kitaplarına da tavsiye edilmemektedir.

3.4.14. Metin Adı: Müdürün Züğürdü

3.4.14.1. Özet

Hikâye, Soğanlı Nahiyesi'ne yeni gelen Müdür Şükrü Bey'in haksız kazanç elde edişini anlatır. Müdür, köylüden “ ödünç ” adı altında zorla para alıyormuş. Bu durum kaymakamın kulağına gitmiş. Kaymakam da müdürü çekmiş, konuşmuş ama mesele yeterince anlaşılammış. Kaymakam problemin çözülmediğini fark edince İdare Meclisi'nden Aza Tefvik Efendi'yi aracı etmiş, müdürle konuşmasını istemiş. Tefvik Efendi, bu bölgede sözü dinlenen ağa sayılan birisiymiş.

Tefvik Efendi, müdüre yaptığı işin haksızlık olduğunu, bu meselenin duyulursa müdür için pek fena neticeler doğuracağını söylemişse de müdür meseleyi işine gelmediğinden anlamak istememiş. Müdür; her seferinde yaptığı işin doğruluğunu, yaptıklarını geçim niyetiyle yaptığını masumca anlatmaya çalışmıştır. Aldığı maaşın kendisine yetmediği, savaş sonrası bağlanan emekli maaşının da pek işe yaramadığı düşünceleriyle makamını ticarethane olarak kullanmaktadır. Aldığı rüşvetlerin kendisi için bir hak olduğunu düşünen müdür, yaptığı bu haksızlıklardan rahatsız olan başta Çingeneler olmak üzere aleyhtarları son çare olarak onları bir kurşunla susturmayı bile düşünmüştür.

Çevresindeki insanlar onun için kaygılanmasına rağmen o yaptığı yanlış doğru olarak kabullenerek öz eleştiriden uzak bir kişiliğe sahip olduğunu göstermiştir. Rüşvet almayı kendine ahlak edinen müdür, aslında haksız kazanç elde ettiğini ve bireysel haklara riayet etmediğinin farkında değildir.

3.4.14.2. Tematik İnceleme

“Müdür: Açlıktan ölecek değiliz ya!

Tefvik Ağa: İşte aylığını alıyorsun ya!

Müdür: Aylığımın nesini alıyorum? Benim elime geçen para ortada. İstersen hesap yapalım.

Tefvik Ağa: Eee... Borç etmeyeydin birader. Sen borç edersen onu köylü mü ödeyecek?”

Ağa ile müdür arasında geçen konuşmalardan da görüleceği gibi müdür aldığı maaşın yetersizliğini, yaptığı yanlışın haklılığını savunmaktadır. Bu durum da kişiliğine dair de ip uçları vermektedir. Bununla beraber öz eleştiri yapamayan bir kişi olduğu da görülmektedir. Aynı zamanda rüşvet alışkanlığının, insanın mantık gözünü nasıl kör ettiği de müdürün sözlerinden anlaşılmaktadır. Bu durum alışkanlıklar temasının kötü alışkanlıklar alt temasıyla da ilişkilendirilebilir. Ayrıca Tefvik Efendi, müdürün yaptığı

yanlış olduğunu savunurken hak ve özgürlükler teması doğrultusunda haksızlığa uğrayan köylülerin de hakkını savunmaktadır.

“Hani ‘para alma’ demek boş sözdür. Ben alacağım. Doğrusunu istersen köylünün de bir şey diyeceği yoktur.” Bu cümlelerle de insan haklarına değer verme söz konusu değildir. Devleti temsil eden bir makamın başındaki birisi için de bu durum bir tezat olarak yorumlanmalıdır. Aslında rüşvetçi kimlikle müdür verilen makamın sorumluluğuna ters bir çizgidedir. Bu durum da kişisel gelişim temasının sorumluluk alt temasıyla ilgilidir.

3.4.14.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

“Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, aykırı unsurlar yer almamalıdır.” düşüncesi doğrultusunda metne bakıldığında rüşvet gibi ahlaki açıdan kabul edilemez bir husus görülmektedir. Devletin kendisine verdiği maaşın şahsi ve ailevi masraflarını karşılamadığını savunan nahiye müdürü halktan, köylüden ödünç diye zorla para almakta ve bu tutumunda kendisini fazlasıyla haklı görmektedir. “Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek unsurlara yer verilmemelidir” ifadesi açısından metin rüşvet gibi kötü bir alışkanlığı masum göstererek öğrencileri zihinsel anlamda yanlış yönlendirebilir. Bir başka açıdan metindeki rüşvet ve haksızlık tavırlarının toplumda kabul görmeyen hareketler olduğu ifade edilerek öğrencilerin hayatlarının her sahasında bu türden hareketlerden kaçınması kişisel anlamda bir kazanım olarak verilebilir. “Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.” ölçütüne göre metindeki kahraman nahiye müdürü, insanların mallarına rızaları olmadan el koymak suretiyle insan hakları ihlali yapmaktadır. Metin bir ders saatinde işlenecek kadar kısa olmasına rağmen içerikteki olaylar öğrencilerin ilgi alanlarına birebir uygun değildir. Dil sade metin de anlaşılır özellik göstermektedir ancak içerik açısından metin türün en güzel örneklerinden kabul etmek oldukça güçtür. Metin özellikle içerik unsurları yönüyle kriterlere uygunluk göstermemektedir. Dolayısıyla ders kitaplarında yer alması da uygun değildir.

3.4.15. Metin Adı: Karga Yavrusu

3.4.15.1. Özet

Nüfus Kâtibi Sivriilerin Kadir Efendi'nin on yaşındaki oğlu Nazif Karadonluların Mustafa'nın oğluna bir uçurtma verip bir karga yavrusu almış, besliyormuş. Annesi de böyle bir uğraş istemediğinden çocuğu babasına şikâyet etmiş. Babası da sinirlenmiş, oğlunu dut ağacına bağlayıp bayılına kadar dövmüş. Öldü diye bırakmış. Hekim gelmiş,

tedavi etmiş. Çıkarken de bu durumu hükümete haber vereceğini de eklemiş. Bunu duyan baba, yaptığı yanlışın büyüklüğünü anladığından yalvarmış, yakarmış bir daha dövmeyeceğine söz vermiş. Belli bir süre sonra çocuk ayaklanmış, normal hayatına devam etmiş. Artık bundan sonra iki karga beslemeye başlamış.

3.4.15.2. Tematik İnceleme

Yazar, bir babanın evladını istemediği bir davranıştan vazgeçirme çabasında dayanın, şiddetin yerinin olmaması gerektiğini savunmaktadır. Babanın tavrı, ayrıca aile içi iletişime kapalı olduğunu da göstermektedir.

“ Babasının bir kızgınlığına rast gelmiş olacak, oğlunu çağırdı, dut ağacına bağladı, ağlamasına yalvarmasına aldırmadı, dövmeye başladı. Kimseler elinden alamadılar. O kadar dövdü ki oğlan bayıldı; o da öldü diye bıraktı, çıktı gitti.”

Metin bu yönüyle, iletişim temasından aile içi iletişimin eksikliğini ifade etmekle beraber sevgi temasına göre de aile sevgisinden yoksunluğu ifade eder. Ayrıca ailenin de bireyin ilk eğitim ortamı olduğu dikkate alındığında terbiye yönteminde iknanın yerini şiddet almıştır. Eğitim açısından ne kadar sıkıntılı bir durumun olduğu çok net olarak görülmektedir.

Bir çocuk açısından düşünüldüğünde belki de en değerli varlığını, uçurtmasını, karga yavrusu karşılığında vermesi, çocuğun hayvan sevgisini ifade etmektedir. Sevgi teması açısından bakılırsa hayvan sevgisinin, çocuk küçük yaşta iken iç dünyasına yerleşmiş olduğu görülmektedir.

“Babasına söylediler, aldırmadı. Bir daha söylediler: “Bizi dinlemiyor, sen de aldırmiyorsun, bu oğlan artık büsbütün haylaz olacak “ dediler. Bu ifadelerden de ailenin; çocuğun karga yavrusu besleme alışkanlığı karşısında çaresizliği ile beraber çocuğu babaya şikâyet etmişlerdir. Bu durum da duygular temasından sitem, şikâyet ve çaresizlik duygularıyla izah edilebilir.

3.4.15.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metni, aile iletişimi ve çocuk terbiyesi açısından değerlendirmek mümkündür. Metindeki baba, çocuğunu alışkanlığından vazgeçirmek için kendince belirlediği kaba kuvvet metodu ile problem çözmeye çalışmaktadır. “Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.”kriteri açısından bakıldığında babanın çocuğunu ağaca bağlayarak bayıltana

kadar dövmesi şiddet içerdiğinden metin bu kriter yönüyle uygun değildir. Ayrıca “Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır” ölçütü de metinle ilgili olarak dikkat çekmektedir. Metindeki çocuk karakterinin uçurtmasını vererek karga yavrusu besleme gibi bir özgürlüğü bile yoktur. Bu açıdan metinde insan hakları ihlali söz konusudur. Bu içeriğe sahip bir metin, ilköğretim öğrencilerine hitap eden ders kitaplarında bulunmamalıdır. Metin dil açısından sade ve anlaşılır ve türün güzel örneklerinden biri olarak görülse bile içerik öğrenciler adına problem oluşturabilir. Şekli açıdan metin bir ders saatinde işlenecek ölçüde kısadır. Kişisel gelişim açısından bakıldığında babanın ilk önce çocuğunu dövmüş ama doktor tarafından tehdit alınca bir daha dövmemeye söz vermiştir. Burada kişilik açısından yavrusunu değil de kendi sonunu düşünen bir baba karakteri görülmektedir. Böyle bir tipin öğrencilere kişilik yönüyle bir kazanım sağlaması da beklenemez. İçeriğin okurlar tarafından hoşagitmediği düşünülürse metin, okuma alışkanlığı ve sevgisi geliştirme yönüyle de yetersiz kalmaktadır. Bütün bu ifadeler doğrultusunda metnin seçim kriterleri açısından bakılınca uygun bir metin olmadığı ifade edilebilir.

3.4.16. Metin Adı: Kızımız

3.4.16.1. Özet

Yazar, metinde ismi verilmeyen bir anlatıcı vasıtasıyla toplumun temel dinamiği aile müessesesinde yaşanan hızlı, toplumsal değişimi eleştirel bir üslupla ifade etmektedir. Daha önce yıllarca Mısır’da bulunmuş olan anlatıcı kahraman, uzun bir ayrılık sonrasında İstanbul’daki ablasının evine gelmiştir. Geldiğinde ilk olarak dikkatini çeken husus doğal bir Anadolu yaşantısı süren ablasının evindeki hızlı değişimdir. Anlatıcı, ablasının evi ile ilgili olarak özellikle de kız yeğeni ile ilgili ani değişim hakkındaki gözlemlerini hayretle ifade etmektedir.

Mısır’dan geldiğinde kız yeğenin evlendiğini öğrenir. Damadın kim olduğunu merak eder. Akşam olunca damat gelir. Anlatıcı, damatla konuşunca onun bilgice biraz yoksun ama anlayışlı, çalışınca önemli başarılar elde edecek birisi olduğunu anlar. Anlatıcıyı hayrete düşüren hususların başında ablasının hayatındaki hızlı değişim gelmektedir. Önceden samimi bir Anadolu hanımı olan ablası yaşı ilerlemiş olmasına rağmen şimdi gençleri bile özendirerek bir hayat yaşamaktadır. Akşamları damadıyla tavla oynamak günlük işlerinden birisi haline gelmiştir. Bunun yanı sıra akşamları arkadaşlarıyla randevulaşıp poker partileri bile düzenler olmuştur. Sigaranın dumanından dahi rahatsız

olan abla, şimdi sigarayı ağzından düşürmeyen birisidir. Yaşantısı, kılık kıyafeti öylesine değişmiştir ki artık genç bayanlara özenir bir şekilde dudaklarını parlatmadan dışarı çıkamaz olmuştur. Anlatıcı, yeğenine damatla ilgili bazı eleştirilerde buldukça genç bayan eşini yere göğe sığdıramaz bir üslupla korumaktadır. Genç hanımın derdi, eşinin her açıdan yetişmiş birisi olması değil; akşamları kendisiyle sinema ve dans ortamlarında vakit geçirebilmesidir. Hatta bir keresinde bir dans partisinde Perihan adlı bir kadının eşini yoldan çıkarıp kısa süreli de olsa ayrılmalarına sebep olması genç hanımı dans gecelerinden vazgeçirememiştir. Genç hanım dayısı ayrılmadan evvel eşi için Ankara'da gazetelerde iyi ve rahat pozisyonlu bir iş bulması için ricada bulunur. Sıradan bir işi de kabul etmediğini ekler. Ancak bu konuda pek de kanaatkâr da değildir. Belli bir süre sonra dayı, yeğenine de eşine (Tahir'e) de birer mektup göndererek Tahir için kömür işletmesinde bir iş bulduğunu haber verir. Çok geçmeden genç hanım da eşyalarla birlikte gelir ve genç çift Ankara'ya yerleşirler. İstanbul'daki sorumsuz ve serkeş yaşam Ankara'da devam etmez. Tahir işini küçümsemez ve düzenli bir şekilde işine gidip gelmekte, boş vakitlerinde de Fransız çevirileriyle meşgul olmaktadır. Bu değişiklikler genç hanıma tam olarak olmasa da tesir eder. Genç hanım da halkevlerindeki işleme sergilerine giderek olumlu uğraşlarla hayatına yön vermeye çalışır. Anlatıcı, genç hanımın yaşantısındaki bu olumlu değişime en büyük sebep olarak da Ankara'yı göstermektedir. Gereksiz ve sorumsuz hayat tarzından geriye kaçırmadıkları sinema akşamları kalmıştır. Kız ile Tata'sı Ankara'da olsalar da sinema günlerini kaçırmamaktadırlar.

3.4.16.2. Tematik İnceleme

Hikâyede temel olarak toplum hayatındaki değişim ve toplumun temel yapı taşı aile müessesesi değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Metinde anlatıcının gelenekçi bir ailede yetişen ablası başta olmak üzere kız yeğeninde hızlı değişim ve kontrolsüz bir batı hayranlığı söz konusudur. Türk örf ve adetlerine göre yetişmiş birisinin özellikle bir bayanın damadıyla tavla oynaması, akşamları poker partileri düzenlemesi, sigaranın dumanından rahatsız olurken sigara içer bir hale gelmesi, özentili bir şekilde dudaklarını parlatarak sokağa çıkması toplumsal açıdan kusurlu görülerek eleştirilmeye çalışılmıştır. Abla tarafından sigara ve kumar konusunda bir bağımlılık gösterilmesi bu durumun alışkanlıklar teması açısından incelenebilirliğini göstermektedir. Sigara ve kumar hele de aile yaşantısının merkezinde bulunması alışkanlıklar temasının kötü alışkanlıklar alt temasıyla bağlantılı olarak ifade edilebilir.

Ablanın damadıyla oynadığı tavlâ ve komşularıyla organize ettiği poker partileri ile ilgili şu ifadeler alışkanlığın boyutunu ifade etmesi bakımından ayrıca mühimdir. “ Ablam, onu (Tahir’i) görür görmez koltuğun altından tavlayı çekip; gel bakalım, sana bir ders vereyim, yak şu lambaları dedi ve güveyi karşısına alıp oyuna başlattı.” Bir de bu toplumsal yaranın ailenin büyüğü konumunda olan birisi tarafından yaşanıyor olması meselenin toplumsal açıdan ne kadar kaygı verici olduğunu göstermektedir. Alışkanlık, sadece tavlâ ve pokerle kalmamıştır. Ayrıca kızın da sigara içmeye başlaması bu kötü alışkanlığın etki sahasını ne kadar geniş olduğunu göstermektedir. “ Eve girer girmez, ilk gözüme çarpan bizim kızın cıgara içmeye yeltenmeş oldu. Eh herkes gibi o da başlayacak.” Ayrıca aile büyüğü olan abla, kızının yaşamından şikâyet etmez. Kendince kızının eşiyle olan ilişkilerini zamana göre doğru olduğu şeklinde değerlendirmekte, kendi hayatına kıyas ederek doğru kabul etmektedir. Bu durumu da şöyle savunmaktadır:

“ Sor bakalım, şu adama bir gün bir saatçik olsun oturup benimle iki lakırdı etmiş midir? Bizim aklımız yokmuş, çekmişiz. Şimdiki çocuklar çekmiyorlar. Ooh! onlar yaptıkça benim içim açılıyor.”

Yaşananlar zaman ve mekân temasının geçmiş, şimdi, gelecek alt temasıyla ilişkilendirilebilir.

Türk aile ve kültürel yapısına uygun olmayan dans partilerinin varlığı aile müessesini tehdit etmektedir. Hatta genç bayan, bir dans akşamında Perihan adlı kadının eşini yoldan çıkarmasıyla eşinden belli bir süreliğine de olsa ayrılmak zorunda kalmış ve birçok sıkıntı yaşamıştır. Ancak yaşadığı tüm bu sıkıntılar onu belli bir süre bile dans partilerinden alıkoyamamıştır. Bu durum da aile kurumunun ne kadar da basitleştirildiğini ve aile mahremiyetinin zarar gördüğünü göstermektedir. Genç bayanın kocası Tahir’in böyle bir dans akşamında eşi dışında birisine meyletmesi aldatma/ aldatılma duygusunun varlığını ifade etmektedir. Metin bu yönüyle de duygular temasıyla ilgilidir. Ayrıca bu sıkıntıya sebep olan Tahir kişilik olarak da sadakatsiz bir kişiliği temsil etmektedir. Genç hanım; Tahir, Perihan’la kaçınca bir süre kaygılanmış ve belli bir müddet sonra kaygısı yerini korkuya bırakmıştır. Genç hanımın yaşadığı sadece eşini kaybetme kaygısı ve korkusu değildir. Aynı zamanda kendisi adına da yalnız kalacağını düşünerek kaygılanmaktadır. Yalnızlık, kaygı ve korku duygularının eşini yeterince kıskanmadığından ötürü de ayrıca pişmandır. Pişmanlık duygusu yalnız kalma duygusuyla birleşince genç hanımı üzüntüye boğmuştur. Neden sonra Tahir, eşine yaptığı hatadan dolayı pişman olduğunu ısrarla ifade etmesi üzerine genç hanım da Tahir’i bağışlamış ve tekrar birleşerek yuvalarını

kurtarabilmişlerdir. Genç hanım da son olarak bağışlama duygusu hâkim olmuştur. Anlatıcı, bu genç çiftin Ankara yaşantısıyla ilgili olarak boş ve serkeş yaşamdan kurtulmalarından ötürü memnuniyetini ve takdirini ifade etmektedir. Memnuniyet, takdir etme, beğenme duyguları anlatıcı kahramanda hâkim olan duygulardır.

Daha başlarda anlatıcının damatla ilgili ifade ettiği tespitleri Tahir'in kişiliği hakkında kısmen fikir vermektedir ancak kız bunları hiç kabul etmez. Onun aklında fikrinde gece çıktıkları sinema ve dans ortamları vardır.

“ Anlamaz, yalınkat bir adam değil. Bilmediğinin farkında oluyor. Biraz okur, dinler, düşünür, arar biraz da kitap karıştırırsa olgunlaşır, yetişir diye düşündüm. Varışlı, anlayışlı yalnız bilgice biraz yayan, dedim”

Genç hanım dayısından eşi için iş talep ederken hiç sıradan bir işe razı olmaz ve dönemin popüler mesleklerinden biri olan gazetecilik o da olmazsa bir kâtiplik ister. Bu da genç hanımın kanaatsiz olmakla beraber gösteriş budalası olduğunu göstermektedir. “ yok, dedi. “Büyük bir iş demiyorum dayı, herkesin beğendiği bir iş olmalı. Bilmiyorsunuz arkamdan neler söylerler.” Kanaatsiz olma da bir kişilik özelliği olması yönüyle kişisel gelişim temasıyla ilişkilendirilebilir. Kişisel gelişim temasının alt temalarından birisi de meslek seçimidir. Genç hanımın eşi için iş talep ederken kendine göre üst düzey standartlar belirleyerek meslek seçiminde bulunmuştur.

3.4.16.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin, yukarıdaki incelenen metinlerden “İki Ziyaret” adlı metinle içerik olarak benzerlik göstermektedir. Her iki metinde de yazar toplumda ve hususiyle aile yapısındaki kontrolsüz batılılaşmayı eleştirmektedir. “Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.”kriteri açısından metne bakıldığında “kızımız” diye bahsedilen kişinin, aile kavramı ile açıklanamayacak ortamlara girip çıkması kriterlerden ahlakilik boyutuyla uyumsuzluk göstermektedir. Bir başka açıdan metne bakıldığında “Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.” ölçütü dikkat çekmektedir. Tahir adlı kahraman aynı zamanda kızın kocasıdır. O da gayri meşru ilişkilere açık bir kişiliktir ki hanımını bırakıp Perihan adlı bir kadınla kaçmıştır. Tahir'in bu özelliğinden ötürü metin, öğrencilere yanlış örnek göstermeme adına ders kitaplarında yer almamalıdır. Metnin şekil açısından üç bölümden oluşması bir ders saatinde işlenemeyeceği sonucunu vermektedir. Zaten ilköğretim ders kitaplarında karşılaşılan en mühim hususlardan birisi de metinlerin çok uzun olmalarıdır.

“Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/3’ünde metnin özünü ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma ya da düzenlemeye gidilebilir. Düzenleme sırasında metne cümle ya da paragraf düzeyinde ekleme yapılamaz.”ölçütüne göre ders kitaplarına alınmasına uygun olmayan bölümler metinden anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılabilir. Bu hikâyede bahsi geçen uygunluğunu engelleyen hususlar çok fazla olduğundan ders kitaplarına seçilmemesi daha isabetli olacaktır. Türün güzel örneklerinden farklı metinlerin seçilmesi daha uygun olacaktır.

3.4.17. Metin Adı: Gül Hanımın Annesi

3.4.17.1. Özet

Birkaç gündür bir otelde yaşayan bir ailenin beş altı yaşlarında kendisine Gül Hanım’ın annesi ismini yakıştırmış çocuklarının sevecen tavırlarının herkes tarafından ilgi görmesi anlatılmaktadır. Ayrıca çocuk, bebeğine “Gül Hanım” adını vermiş ve ona kendince annelik yapmaktadır. Başta garsonlar olmak üzere tüm otel sakinleriyle de olumlu bir iletişim kuran “Gül Hanımın Annesi” büyümüş de küçülmüş bir karakteri yansıtmaktadır. Otelde tanıdıkları içinde en çok da Edibe Hanım’ı sevmektedir. Odalarından indiklerinde Edibe Hanım’la bir büyük hanım edasıyla oturur, konuşur, etrafındakileri kendisine hayran bırakırdı. Babası memur olduğu için günlerden bir gün yine işteydi. Annesi ile kızı odasında her ne ile meşgul oldular bilinmezdi. Bir ara annesi kızına neler yaptığını sormak için içeriye seslendiğinde “Gül Hanım’ın Annesi bebeğine balık yağı içirmek istemiş ve kaza ya balık yağını annesinin elbisesine dökmüş oldu. Annesi bin bir ikazla beraber kızına sitem ettiyse de o yaptığı hataya rağmen haklı olduğunu düşünmektedir.. Neyse o gün de yemeğe inmişlerdi ki çokbilmiş, küçük hanımefendi Edibe Hanım’a otelden ayrılacaklarını anlatmaktaydı. Otelden erken ayrılışlarına da kendisinin sebep olduğunu eklemeyi ihmal etmiyordu. Bir gün sonra otelden ana kız beraber ayrıldılar, baba otelde kaldı. Otel sakinlerinin gözleri uzun müddet bu küçük ama konuştukları kendinden fazlasıyla büyük hanımefendiyi arar oldu.

3.4.17.2. Tematik Yaklaşım

Çocuğun karakterinin analiz edildiği hikâyede daha çok insanlar arası iletişimden bahsedilmektedir. Ayrıca çocuğun karakteri incelendiğinde yaşanan bütün olayların kendi etrafında döndüğünü düşündüğünden dolayı benmerkezci karakter ön plana çıkmaktadır.

“Otelin sahiplerini, garsonlarını, aşçılarını, müşterilerini, herkesi tanıyor. Kendisini tutmak, sevmek isteyenlerden kaçıyor, konuşmak isteyen olursa hemen ahbab oluyor”

Kişilik tipleri açısından incelendiğinde çocuk yaşta olan birisi olmasına rağmen insanlarla iletişime geçebilen girişimci bir çocuk karakter görülmektedir.

“Anlattıklarını, çok çocukça, çok tatlı anlatıyor. Sanki onun tanıdıklarını, herkes tanıyormuş, onun sevdiklerini herkes seviyormuş gibi konuşuyor.”

Kahramanda özellikle küçük yaşlarda başlayan ve ergenlik dönemlerinde biraz daha belirgin halde görülen “benmerkezci” kişilik yapısı mevcuttur.

3.4.17.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin, bir anne ile kızının bir otel odasında yaşadıklarını anlatan basit bir durum değerlendirmesidir. Metin şekil açısından bakıldığında bir ders saatinde işlenecek kadar kısadır. Metin anne ile kızı arasında geçen basit bir anne – çocuk diyalogu olduğundan konuşmalarda geçen ifadeler metnin anlaşılır olduğunu göstermektedir. Dili oldukça sade olan metin tür içinden seçilebilecek güzel örneklerden kabul edilebilir. Yazarın bazı hikâyelerinde seviye üstü bir üslup söz konusu olabilmektedir. Ancak bu metnin çalışmanın hedef kitlesi ilköğretim ikinci kademe öğrencileri için bile çok basit kaçabileceği söylenebilir. Bu yönüyle metin öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyelerine uygun kabul edilebilir. Şekil olarak kısa olan metin akıcı bir anlatıma sahip olduğundan ötürü okuma sevgisi ve alışkanlığını da desteklemektedir. Metin okunurken okurlar hiçbir şekilde sıkılmadığı gibi yer yer küçük kahramanın ifadeleriyle tebessüm etmektedir. 10. maddede ifadesini bulan “Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.” ölçütü açısından metin uygunluk göstermektedir. Birebir hedef kitleye uyum söz konusu olmasa da metin seçim kriterlerine aykırı bir özellik de yoktur. Öğrencilerin kişisel gelişimi açısından belirgin bir katkısı görünmemiş olabilir ancak küçük yaşta çevresiyle alakadar olan kahramanın, öğrencileri iletişime açık olmaya davet ettiği söylenebilir. Bu da bireylerin kişisel gelişimine bariz bir katkı olarak değerlendirilmelidir. Bu düşünceler doğrultusunda metne bakıldığında ders kitapları için seçilebilir bir metin olduğu söylenebilir.

3.4.18. Metin Adı: Sinema

3.4.18.1.Özet

Metinde, bir sinema filminin gösterimi öncesinde ve sonrasında halkın çeşitli tabakalarından insanların yaşadıkları toplumsal bir gözle aktarılmıştır. Yirmi dört kısımdan oluşan Kahraman'ın Oğulları filminin ikinci devresinde yaşananları gözlemleyen yazar, aslında bir sosyal tasvir yapmıştır. Yazar, öncelikle sinema salonundaki bireyleri sosyo-ekonomik anlamda tasvir etmiştir. Salon sinema öncesinde tamamen doldurulmuş ama salonun her bir kısmında farklı çevrelerden birileri var. Yazar filmin birinci kısmında bulunamadığından sadece filmin ikinci kısmını hikâye edebildiğini söylemektedir. Bu ifadelerden yazarın da sinemaya gelenlerden birisi olduğu anlaşılmaktadır. M.Ş.E'nin tahkiye usulünde gözlem ve tasvir her zaman ön planda olduğundan bu metinde de sinemaya gelenlerle ilgili gözlemler söz konusudur. Bahsi geçen sinema filminin konusu, yıllar önce çocuklarını bırakmış olan bir babanın yıllar sonra gizli bir şekilde çocuklarına yardım etmeye çalışması, çocukları uğrundaki mücadelelerin nihayetinde ölmesi anlatılıyor. Yazar, sinema öncesinde yaptığı psikolojik tahlillerin ardından sinema dönüşünde evine dönmeye çalışan bireylerle ilgili de sosyal ve psikolojik tahliller yapmaktadır.

3.4.18.2. Tematik İnceleme

Metin, çeşitli sosyo - ekonomik düzeydeki halkın bir yansımasıdır. Sinemaya gelen halkın, içinde bulunduğu sosyolojik ve psikolojik analizler bir durum hikâyecisi tavrıyla değerlendirilmiştir. Yazarın sinemaya gelenlerle ilgili olarak verdiği bilgiler birey ile toplum arasındaki ilişkiyi ve bireyin toplum hayatında ne kadar mühim olduğunu ifade etmesi bakımından ayrıca önemlidir. Yazar, sinemaya gelen bireylerle ilgili olarak sadece sinema izlenimlerini ifade etmemiştir. Onların gerçek hayatlarına değinmiştir. M.Ş.E, bireylerin duygularını da hesaba katarak toplumu meydana getiren birey unsurunun ehemmiyetine değinmiştir. Yapılan psikolojik ve sosyolojik tahlillerin yanı sıra sinemada bulunan ve yazarın bizzat değindiği kahramanların duyguları da incelenmiştir. Sinema sonrasında evine dönenlerden birisi demiryolunda amelelik yapan bir çocuktur.

“ Sarışın çocuk, Sivas Demiryolu Makine Deposu'nda amele. Babası bir değirmende kapıcı. Eve gelince kardeşlerine takıldı. Sonra annesini uyandırıp “ Yarın erken Sivas'a gideceğim.” diye iki yirmi beşlik sızdırdı ve işinin uygun gittiğine sevinerek, soyundu yattı.”

Demiryolunda amele olarak çalışan sarışın bir çocuğun sinema dönüşü gecenin ilerlemiş bir saatinde annesinin eline iki yirmi beşlik tutuşturması onu son derece mutlu etmiştir. Ayrıca burada çocuğun da babasının da çalışma şartları ve sosyal hayat standartları değerlendirildiğinde sinemanın her kesimden insanın hayatında neredeyse vazgeçilmez bir unsur olduğu anlaşılmaktadır. Sinemadan dönen kahramanlardan bir diğeri de Cemal Efendi'dir. Ev sahibinin hanımı aracılığıyla gönderdiği haber karşısında Cemal Efendi “ Daireyi bilmiyor sanki? ”diyerek ev sahibine karşı sitemini ifade etmiştir. Cemal Efendi'nin eşinin gece diş ağrısı çekmesi üzerine Cemal Efendi, hanımının dişçiye görünmesi gerektiğini tavsiye etmiştir. Ancak hanımı “ben diş çıkartamam ki” diyerek diş çektirmeyle ilgili bir korkusunu dile getirmiştir. Metin toplum hayatı ve duygular temalarının yanı sıra alışkanlık teması açısından da değerlendirilebilir. Sinema salonunu dolduran halka bakıldığında ameleden bankacıya kadar her kesimden birey, sinemaya zaman ve para ayırabilmektedir. Bu da her durumda zaman ayrılan bir hususun alışkanlık düzeyinde önemsendiğini göstermektedir. İki matbaa işçisi arasındaki şu konuşmalardan sinemanın her kesimden insan için alışkanlık düzeyinde bir uğraş olduğu anlaşılmaktadır. “ Sinema da olmasa, insan bu memlekette çıldıracak be!” Ayrıca sinemanın bireylerin hayatında önemli bir yer tutan sanatsal bir faaliyet olmasından ötürü de güzel sanatlar temasının sinema alt başlığıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Sinema başlamadan önce çeşitli dans gösterilerinin yapılması güzel sanatlar temasının alt temalarından eğlence ve dans başlıklarıyla da ilişkilidir.

“ Sinemanın orkestrasına bir de caz davulu eklediler. Kimsenin bilmediği bir havayı çalmaya başladılar. Şanoya bir kadın çıktı. Güzel mi, ne oynadı, anlayamadı. Parterde oturan delikanlılar güldüler, gürültü ettiler, ıslık çaldılar, eğlendiler...” “ Beş dakika sonra anlaşılmaz bir dans havası daha! İri yarı bir kadın çıktı ve oyunu açık bir maskaralık oldu.”

3.4.18.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin, toplum yaşantısında önemli bir yer tutan sinemanın halk üzerindeki tesirini değerlendiren bir metindir. Metinde kültürel ve ahlaki değerler konusunda problem söz konusu değildir. Ancak “Metinlerde siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.” ölçütü açısından bakıldığında metinde toplum içinde bir ayrımcılığın var olduğu söylenebilir. Metinde halkın sahneye çıkan dansçıların bazılarına istenmeyecek şekilde alaycı tavır göstermeleri dışında insan haklarına ve özgürlüğüne aykırılık da görülmemektedir. Alaycı tavırların yapılan kişilerin insanlık onurunu zedeleme ihtimali olduğundan metin kısmen de olsa seçim kriterleri

yönüyle sakıncalı kabul edilebilir. Metnin bir ders saatinde işlenemeyecek düzeyde uzun olması ders kitaplarına seçimi için yetersiz olduğu fikrini ifade etmektedir. Dili sade ve anlaşılır olan metinde aslında sinema kavramı değil o dönemde tek sosyal uğraşı sinema olan halkın içinde bulunduğu toplum hayatı değerlendirilmiştir. İçerik olarak türün güzel örnekleri arasında olduğu sanılan metnin çok uzun oluşu dışında ders kitaplarına alınmasına engel bir kriter yoktur. Metin uzun olmasına rağmen okurken öğrencileri sıkılmayacak düzeyde akıcı bir anlatıma sahiptir. Uzunluğu yönüyle ders kitaplarına seçilmese bile hazırlanacak yardımcı kitaplarda bu metne yer verilebilir.

3.4.19. Metin Adı: Kaçırıldık mı?

3.4.19.1. Özet

Metin, uncu Süleyman Efendi'nin ailesini köyden şehre dönerken posta trenini kaçırmama uğruna yaşadığı sıkıntılar anlatılmaktadır. Metin sıradan bir durum mizahi bir üslupla değerlendirilmiştir. M.Ş.E'nin üslubunun gereği olarak halkın sıradan yaşantısına değinilmiştir.

Uncu Süleyman Efendi, her yaz olduğu gibi bu yaz da çoluk çocuğunu kaynatasının köyüne getirmiştir. Onları köye bıraktıktan sonra da şehre dönmeyi planlıyordu. Bunun için akşamdan arabacı Hüseyin'le konuşmuş, anlaşmıştı. Sabah olup da Hüseyin'le anlaştıkları yere geldiğinde Hüseyin'in gittiğini öğrendi. Hüseyin'in sözünde durmamasından ötürü epeyce sinirlenmişti. Çünkü akşamdan şehre dönüşle ilgili olarak Hüseyin'e epeyce de tembihlemişti. Olduğu yerde acaba araba geçer mi diye beklemekteyken ileriden Kör Bilallerin Emin geldi. Emin, otuz otuz beş yaşlarında gözü açık aynı zamanda da şirret bir adamdı. Süleyman Efendi'ye istasyona kadar beraber yürüyerek gitmeyi teklif etti. Hem araba parası da ceplerinde kalacağından kendileri için ekonomik olacaktı. Süleyman Efendi'ye de cazip gelmişti ki beraber yola çıktılar.

Emin, yolda saatine bakınca saatini kurmayı unuttuğunu hatırladı; Süleyman Efendi'de de saat olmayınca trene yetişip yetişememe konusunda ikisi de iyice tedirgin oldular. Tedirginlikleri artınca Emin, daha hızlı olmaları gerektiğini, aksi takdirde trene yetişemeyeceklerini hatırlattı. Süleyman Efendi, şehir hayatının rahatlığı içinde iyice hantallaşmıştı ve yolda Emin kadar süratli gidemiyordu. Emin ise köyde kır bayır çok dolaştığından çevik bir vücuda sahipti. Yürüdükleri yol ona çok zor gelmiyordu. Süleyman Efendi ise hem Emin'e yetişemiyor hem de birkaç gün önce yaşadığı olayı anlatmaya

çalışıyordu. Nefes nefese kalmasına rağmen çenesi durmuyordu. İleriden bir dumanın ilerlediğini gören Emin daha çok hızlandı. Ama Süleyman Efendi'nin bünyesi bu hıza daha fazla dayanamadı ve olduğu yere yığılıp kaldı. Emin, Süleyman Efendi'yi olduğu yerde bırakmayarak koluna girip istasyona kadar götürdü. İstasyona vardıklarında posta treninin kalkışına daha bir saat olduğunu öğrendiklerinde biraz daha rahatladılar. Yol boyunca terlediklerinden Süleyman Efendi, istasyon kenarındaki dereye inip kıyafetlerini yıkamaya koyuldu. Aniden bir tren daha geçince Süleyman Efendi yarı çıplak vaziyette istasyona doğru koştu. Yine gelen tren, bekledikleri tren değildi. Artık şanslarını daha fazla zorlamak istemiyorlardı. İstasyonda beklemeye devam ettiler. Nihayet, bekledikleri tren geldi. Trene biner binmez sanki o kadar meşakkati çeken Süleyman Efendi değilmiş gibi yoldayken nefes nefeseyken bile anlatmaya devam ettiği Hacı Hakkı'nın değirmeninde yaşananları anlatmaya devam etti. Bin bir zorlukla kavuştuğu trenle şehre gitmenin huzuru özellikle Süleyman Efendi'nin simasından okunuyordu.

3.4.19.2. Tematik İnceleme

Metin, duygular, kişisel gelişim, toplum hayatı temalarıyla ilişkilendirilebilir. Metinde Uncu Süleyman Efendi'nin yaşadığı duygusal iniş çıkışlar duygular teması açısından; diğer kahramanların karakter özellikleride kişisel gelişim teması açısından incelenmektedir.

Kahramanların her ikisinin de yola çıkarken yanlarında saatlerinin olmayışı zaman ve mekân temasının alt temalarından zamanın planlanması ile ilgili bir detayı ifade etmektedir.

Süleyman Efendi'nin köye geldikten sonra dönüş ile ilgili olarak sözleştiği Hüseyin'in sözünde durmaması üzerine Hüseyin'e sitem etmesi duygular teması açısından değerlendirilebilir. “ Hüseyin'i aradı, yok. Hüseyin sabah postasından müşteri almaya gitti, dediler. Canı sıkıldı. Ben ona tembihlemiştim” diyerek sitemini dile getirdi.

Yol boyunca gördükleri her dumanı kendi trenleri zanneden Süleyman Efendi ve Emin treni kaçıracaklar diye fazlasıyla kaygılanmaktadırlar. Hatta bazen bu kaygıları, treni kaçıncı istasyonda kalma korkusuna dönüşmektedir. Kaygı da korku da duygular temasının alt temalarındandır.

Yazarın ifadeleriyle Emin, şirret bir adamdır. Ancak Emin, uzun yola dayanamayan yol arkadaşı Süleyman Efendi'yi yolda öylece bırakmamış. Yardımcı olarak onu istasyona kadar taşımış. Beraber yola çıktığı Süleyman Efendi'yi yalnızlığa ve çaresizliğe terk

etmemiştir. Bu durum da toplum hayatı temasının yardımlaşma ve dayanışma alt temalarıyla ilişkili kabul edilebilir. Emin'in Süleyman Efendi'ye yaptığı birlikte yolculuk teklifine bakılırsa yardımseverlik ve dayanışma hususları ön plana çıkmaktadır. “ İstersen beraber gidelim. Haydi, al torbanı. Bir saate rahat varırız. Araba parası da yanımıza kalır” Kişisel gelişim teması açısından bakılınca da Emin'in bu davranışı sorumluluk şeklinde yorumlanabilir.

Çektikleri onca sıkıntı, tedirginlik ve korkuya rağmen sonunda korku ve kaygılardan kurtularak bekledikleri trene binmenin mutluluğunu yaşamışlardır. “ Biletlerini alıp üçüncü mevkide yerleşince rahat ettiler. Sanki biraz evvel treni kaçırmamak için koşturan, kendini parçalayan kendisi değilmiş gibi trene binince içinde son derece bir rahat, bir huzur hissediyordu. Mutluluk, korku, kaygı ve sitem başlıkları duygular temasının alt temalarındandır ve metinle ilişkilidir.

3.4.19.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin iki yolcunun yanlarında saatlerinin olmayışından ötürü treni kaçırp kaçırmadıklarını merak etmelerini anlatan hoş bir üslupla kaleme alınmış mizahi bir hikâyedir. Metinde Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine ters düşecek herhangi bir problem söz konusu değildir. Şekil açısından metin bir ders saatinde işlenmeye uygun uzunluktadır. Hikâyenin dil sade ve anlaşılır olmakla birlikte içeriğinin de ilköğretim öğrencilerinin seviyelerine uygun olduğu söylenebilir. İçerik açısından metindeki olaylar, her an insanın başına gelebilecek tarzda sıradan olaylardır. Emin'in Süleyman Efendi, yolda tıkanıp kalmış olmasına rağmen onu yalnız bırakmayışı olumlu bir kişilik özelliğidir. Bu açıdan öğrencilerin kişilik gelişimlerine hizmet eden bir metin olabilir. Okurken hiçbir şekilde okuyucuyu sıkmayan metin, edebi bir zevk yansıtmakla birlikte okuma alışkanlığına ve okuma sevgisinin gelişmesine de fayda sağlar mahiyettedir. Hakkında yorumlara bakılırsa metnin ders kitaplarında yer alabilmesi, mizahi yanının da etkisiyle fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Seçim kriterleri açısından uygun bir metin olduğu düşünülmektedir.

3.4.20. Metin Adı: Kuvvetli Hükümet

3.4.20.1. Özet

Hikâye, kaleme alınış tarihi itibarıyla değerlendirildiğinde Cumhuriyet Halk Fırkası dönemi meclisini yansıtmaktadır. Metin, muhaliflerin hükümet aleyhine ortaya attığı

fikirilere karşı hükümet şeklini ve tavrını tartışan nazır, milletvekillerinin konuşmalarından ibarettir. Metindeki olayın aslı şudur:

Vakti gelince meclise nazırlar, mebuslar gelmeye başlamıştır. Bu sefer mebuslar ve nazırlar, hükümet hakkında duyulan dedikodulara çözüm bulmaya çalışmak ve hükümetin tavrını ortaya koymak amacıyla toplanmışlardır. Sonraki yıllarda milletvekilliği ve Atatürk'ün danışmanlığını da yapan M.Ş.E, meclis diyaloglarına da yabancı değildir. Metin görüşmelere başlayan mebusların konuşmalarını yansıtmaktadır.

Meclis görüşmelerine başlandığında sözü ilk olarak genç bir mebus alır. Önceden görüşmelerde söz alacağını bildiğinden ötürü detaylı araştırmalar yapmış, çalışmış, didinmiş, 93 sayfalık bir konferans hazırlamış. Söz aldığı anda meseleyi o kadar dallandırıp budaklandırmıştır ki konu yörüngesinden çıkmış. Bu durum, diğer mebusları da fazlasıyla sıkmıştır. Ardından Reis Bey, genç mebusun konuyu neticeye bağlayamayacağını anlamasının ardından sözü diğer mebuslara vermiştir. Aynı kabine içinde birbiriyle bağdaşmayan, ortak paydada buluşulamayan birçok fikir mevcuttur. Bir kısım mebuslar muhalif fikirlerin dedikodularını ciddiye alamamak gerektiğini savunurken diğer bir kısım mebuslar en kestirme yolun kanun yaparak hükümeti güçlendirmek olduğunu savunmaktadır.

Başka sıralardan bir mebus söz alarak hükümeti güçlendirmenin yolunun ticaretten geçtiğine dair fikir beyan etmiştir. Çeşitli ticari şirketlerle temas haline olunarak hükümetin kuvvetli olacağına inandığını söylemektedir. Halkın ekonomik olarak doyurulması sağlanırsa diğer problemlerin de gündeme gelmeyeceğini düşünmektedir. Her kafadan bir ses çıkmakta, her sıradan hükümetin muhafazası ile ilgili olarak çeşitli fikirler ortaya atılmaktadır. Arka sıralardan bir mebus kalkıp hükümetin kanunla değil de kuvvetle dedikodulardan korunabileceğine inandığını söylemiştir. Nedense onca fikir arasında kuvvetli hükümet fikri Reis Bey'e hoş gelmiştir. Son söz olarak Reis Bey, bütün fikirlerin birbirlerine belli oranda yakın olduğunu ancak fikirlerin daha tam olarak olgunlaşmadığını, kuvvetli hükümet fikrinin de merkez teşkilatlarda bir kez daha müzakere edilip olgunlaştırılarak meclise getirilmesinin daha münasip olacağını ifade etmiştir. Meclisteki bu oturum da bu sözlerle noktalanmıştır. Onlarca farklı fikir ortaya atılmasına rağmen herhangi bir neticeye ulaşılammıştır.

Bir ay geçtikten sonra bir yerde mebuslardan biri diğerine kuvvetli hükümet meselesinin ne olduğunu sormuş. Sadrazam Paşa'nın kuvvetli hükümet fikrine sıcak

bakmadığından hükümetin kanuni olmasının gerekliliğine hükmedildiği bildirilmiş. Onca mebusun harcadığı mesai de boşa gitmiş.

3.4.20.2. Tematik İnceleme

Metin, 2006 TDOP'nin ön gördüğü temalarla belirgin bir şekilde ilişki kurulamayacak düzeyde seviye üstü bir metindir. Aynı zamanda fazlasıyla Osmanlıca ve Arapça kelime barındırdığından anlaşılması güç, karmaşık bir metindir. Metinde mecliste yaşananlarla ilgili bir gözlem sunulmuştur. Zaten M.Ş.E'nin usulünde gözlem hep vardır. Genellikle toplumun daha çok sıradan hayatına temas eden yazar, bu sefer de milletin temsilcisi konumunda olan mebusların bir problem çözmedeki tavırlarını görmüş gibi anlatmaktadır. Ayrıca M.Ş.E'nin İttihat ve Terakki yılları ile başlayan ve 1930'lu yıllarda da Atatürk'ün yanında ve yakınında devam eden bir siyasi hayatı söz konusudur. M.Ş.E'yi hep toplumun sıradan yaşantısına değinirken gören okurlar, bu metinde siyaset ile ilgili izlenim ve yorumlarını görmektedir.

Temalar açısından metinde daha çok mebusların konuşmalarından hareketle kişilik tipleri değerlendirilebilir. Her bir mebusun düşüncesine baktıkça farklı bir kişilik tipini yansıttığı görülmektedir. Mebuslardan biri muhaliflerin yaptığı dedikodulara sebep olarak kendilerindeki noksanlıkları görmekte ve kendisi ve fırkası adına öz eleştiri yapmaktadır.

“ Gerçi, bunların hiçbiri, demin buyrulduğu gibi ciddi bir esasa istinat etmiyorsa da herhalde bunlara gene biz sebebiyet vermiş oluyoruz. Devairde olan suistimalleri nazar- ı dikkate almalı. Valilerimiz kendi başlarına hükümet kurmuşlar. Kabinemiz erkan- ı muhteremeleri arasında da noksan var”

Öz eleştiri, kişisel gelişim temasının alt temalarındandır ve kişilik tiplerini de ifade etmektedir.

Yine kişilik tiplerini ifade etmesi açısından bakıldığında bir başka mebus, halka tepeden bakan bir anlayışla halkın eleştirmeye, şikâyet etmeye hakkının olmadığını savunmaktadır. Eğer halk halinden şikâyet etmeye devam ederse onlara “Bekir Ağa Koşuşu” tehdidini savurmaktadır.

“ Halk şikâyet edegelmiş, edegider. Halk şikâyet ederse ol baptaki ahkâm- ı mahsusayı gözüne sokarsın, görür. Eğer mütenebbih olmazsa tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir fehvasınca Bekir Ağa Bölüğü'ne gidince aklı başına gelir. Hükümet aleyhine dil uzatmak ne demektir anlar.”

Halkı temsil eden bir makamdaki birisinin halkın problemlerine eğilmesi gerekirken, şikâyetlerine kulak verip onlarla ilgilenmesi gerekirken tepeden bakan bir üslupla halkı tahkir etmekte ve hatta halkı tehdit etmektedir. Kendisini halkın yerine koyma yeteneğinden (duygudaşlık) uzak olduğu da ayrı bir gerçektir. Bu açılarından bakılınca bu mebus, hem bencil hem de anlayışsız bir karakter özelliği göstermektedir. Ayrıca halkın dertleri ve şikâyetleriyle meşgul olmak kendine ait bir sorumlulukken mebusun fikirlerine bakılınca bu sorumluluktan kaçtığı görülmektedir.

Onlarca mebus aynı fikir etrafında toplanabilmiş olmasına rağmen uzun görüşmeler sonrasında yine de sağlıklı bir karara varamamışlardır. Halkı temsil noktasında bulunmuş olmalarına rağmen karar verme konusunda yetersiz oldukları gözlenmektedir. Karar verme, sorumluluk, duygudaşlık, kişilik tipleri başlıkları kişisel gelişim temasının alt temalarını oluşturmaktadır. Metinde de bu hususlara yer verildiğinden ötürü kişisel gelişim teması, metnin tematik yapısını ifade etmektedir.

Çok yüzeysel olarak da metinde duygular temasına temas edildiği ifade edilebilir. Mebusların konuşmaları esnasında yer yer bazı mebusların birbirlerini kıskandıkları konuşmalarından anlaşılmaktadır.

“ Bu mebus, arkadaşının Nazır olmaya kifayeti olmadığını, ancak muti ve mülayim olduğu için hoşla gittiğini ve iş başına getirildiğini biliyor ve fırsat buldukça ona çatmaktan hoşlanıyordu.

-Nazır Bey şüphesiz kavrayamadılar.

Nazır Bey’in canı sıkıldı. İçinden, kıskanıyorsun, çekemiyorsun dedi.”

Hatta bir mebusu okuldan arkadaşı olan bir nazırı konuşmalarına muhalefet ederek kıskandığını yazar satır arası mesaj olarak da belirtmiştir. Kıskançlık başlığının da duygular temasının alt temalarından birisi olması yönüyle metinle ilişkili olduğu söylenebilir.

3.4.20.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin, ilköğretim öğrencileri açısından değerlendirildiğinde uygun görülmemektedir. Çünkü ilk olarak mecliste yaşanan siyasi bir tartışma özellikle günümüz öğrencileri için ilgi dışı kabul edilebilir. Kelimelerin fazlasıyla Osmanlıca olması metnin anlaşılabilirliğini engellemektedir. Milletvekillerinden birisinin halkı Bekirağa koğuşuna koyalım tehdidi, korku ve baskı ile yönetme teklifi, insan hak ve özgürlükleri ile ilgili aykırı bir ögenin varlığını düşündürmektedir. Metinler, insan hak ve özgürlüklerine aykırı öğeler barındırmamalıdır.” Ölçütüne ters düşmektedir. Metin, şekil açısından fazlasıyla uzun bir

metin olduğundan bir ders saatinde işlenmeye uygun değildir. Uzun olmasının yanı sıra sıkıcı bir anlatıma sahip olan metin, okuma sevgisi ve alışkanlığının gelişimine de hizmet etmeyecek niteliktedir. Anlaşılırlıktan uzak olan metnin okurlara edebi bir zevk sunması da düşünülemez. Bütün bu düşünceler doğrultusunda metnin ders kitaplarına tavsiye edilmesi de uygun değildir.

3.4.21. Metin Adı: Saide

3.4.21.1. Özet

Şinasi Halil Bey tahsilli, akli başında, işinden gücünden başka herhangi bir meşguliyeti olmayan birisidir. Hayat standartları açısından gerekli olan ekonomik yeterlilikleri elde ettikten sonra evlenmeye karar vermiştir. Bu kararının devamında hayatında çok değer vereceğine inandığı, tek kelimeyle aşkı olarak tanımlayacağı Saide ile tanışır ve onunla evlenir. İlk zamanlar aile ve evlilik hakkındaki tek kanaati sadakattir. Kendisini dünya cennetinde tasavvur eden Şinasi Halil Bey'in bir süre geçtikten sonra kanaatleri değişmiştir.

Çocuklarının varlığı onları daha fazla mutlu edebilecekken durum hiç de öyle olmaz. Aile içi sıkıntılar, şikâyetler baş gösterir. Şinasi Halil, zaman geçtikçe bir erkeğin bir kadınla iktifa etmesini yanlış bulmaya başlar. Değişen bu düşüncelerine arkadaşlarından da destek görünce Güzide adlı bir kadının yanına gidip gelmeye başlar. Bu gidiş gelişler öyle önü alınmaz boyutlara ulaşır ki Şinasi Halil artık evine neredeyse hiç uğramamaktadır. Günler sonra Şinasi Halil Güzide'nin evindeyken Saide'den o eve bir mektup gelir. Mektubu alan Şinasi Halil, Güzide'nin evinde bulunduğu kimsenin haberi olmadığını sanmaktadır ve bu mektubun verdiği şaşkınlıkla evine döner.

Aile içi tartışmalar çok sürmez ve Şinasi Halil belli bir süre sonra Ankara'ya gitmeye karar verir. Bir işi tutup hayatını devam ettirmeyi planlar. Günlerden bir gün Saide çocuklarıyla beraber Ankara'ya gelir. Şinasi, ailesini bu sıkıntılı ve üzücü durumlara düşürdüğünden dolayı çok üzgündür aslında. Yaşadığı sıkıntılardan ötürü Saide'den özür diler. Tekrar birliktelikleri devam eder ve Ankara'da yaşamaya devam ederler.

3.4.21.2. Tematik İnceleme

Bu hikâye aile içi sadakat ve mutluluğun ehemmiyetini ve her kötü alışkanlığın insanın hayatında maddi manevi tahribat oluşturduğunu anlatmaktadır. Aile müessesinin varlığına herhangi bir olumsuzluğun engel olmaması gerekliliğini ders vermektedir.

Temalar açısından bakılınca hikâyenin “Sevgi, İletişim, Kişisel Gelişim, Alışkanlıklar, Duygular” temalarıyla ilişkili olduğu görülmektedir.

“Azizim, bir insan ya hiç evlenmemeli yahut evlenirse ölünceye kadar karısına sadık kalmalıdır. Başka türüsüne benim aklım ermez. Aile hukuku demek, bu demektir.” Şinasi Halil Bey’in ilk zamanlardaki düşüncelerini ifade eden bu cümleler sevgi temasının alt temalarından aile sevgisini belirtmektedir. Bir kişiyi sevmenin, hayatın ve evliliğin temel felsefesini oluşturduğu görülmektedir.

Şinasi Bey, evlilikte ummadığı rahatı görmüş olmalıdır ki, arkadaşlarına;

“Dünya cennetindeyim, azizim, beni tebrik etmez misiniz” diyor. Sevinci de gözlerinden okunuyordu.” Bu ifadelerden de kurduğu yuvasına duyduğu ilgi ve sevgi, bir kez daha mutluluk belirginleşmiştir.

“Dünyanın en rahat en mesut adamı olduğuna bu rahatı kendi kafası, kendi aklı ile kurduğuna inanır, arkadaşlarına övünür.” Kişisel gelişim temasının kişilik tipleri açısından meseleye bakılınca; Şinasi Bey’in mütevazılıktan uzak, bencil bir karakter olduğu görülmektedir.

“Yeni evleri, ilkin onları avuttu, eğlendirdi. Sonra bu mahallenin yaşayışı, komşuları, işitilen sözler, görülen tavırlar, beğenilen düşünceler Şinasi Bey’e yeni fikirler vermeye başladı.”

Şinasi Bey’in bulunduğu çevrenin etkisiyle özellikle de evlilik konusunda fikirleri, ilk düşüncelerine göre taban tabana bir değişime uğramıştır. Bu durum da toplum hayatında çevrenin hem olumlu hem de olumsuz manada tesir gücüne sahip olduğunu belirtmektedir. Komşuluk ilişkileri toplum hayatının önemli bir parçasıdır.

“Mektepten tanıdığı bir eski arkadaşının yangın yerlerinden birinde, yıkık duvarlar, hendekler, çukurlar arasında yaptırdığı, içinde de tek başına oturduğu bekâr evinde, gündüzleri gelici geçici birtakım kadınlarla görüşmeye başladı.”

İlk başta evlilikte sadakat tavrını önemseyen birisinin, belli bir süre sonra aileye sadakatının kalmadığı görülmektedir. Duyguları açısından önemli ölçüde pörsüme, bozulma söz konusudur. ‘Sadakatin’ yerini ‘ihanet’ almaktadır. Ayrıca meşru olmayan bir münasebet kurmaya başlaması ve bunu devam ettirme hususundaki gayreti de alışkanlıklar temasının kötü alışkanlıklar alt temasıyla izah edilebilir.

“Suzan dostu ile geliyor, Güzide, Handan, nişanlısı Besim oturup ufak poker çeviriyorlar.” Kötü alışkanlıklar bir virüse benzetilirse bünyeye giren bir virüs bir

başkasının meydana gelmesini tetiklemekte ve hayatında yeni bir kötü alışkanlığın tezahürüne de sebep olmaktadır. İhanet davranışındaki ısrarcı tutum devamında kumar gibi kötü bir alışkanlığın olmasının kaynağı olmaktadır.

“Bir daha tövbeler olsun. “Ne Güzide’nin evine ne de başka birinin evine ayak basmayacağım. Nerden de kendimi bu çirkefe attım.” Yaşadığı bütün sıkıntılardan sonra asıl huzurun ve mutluluğun kendi yuvasında olduğunu anlamış olmalı ki bir daha o türden kötülöklere kendini bulaştırmamaya tövbe etmiştir. Bu durumda her bireyin içinde bulunma ihtimali olan “pişmanlık” duygusu daha belirgin vaziyettedir.

“Saide benden başka birin sever mi diye kendine soruyor ve bu soru cevabını veremiyordu.” Şinasi Bey’in kendi yaptığı hataların kabul edilemez olduğunu biliyor ama bunu kendine bile itiraf etmekten aciz kalıyor. Aynı hataların yapılma ihtimalini eşinden de bekliyor olması kişilik olarak onu şüpheciğe sürüklemiştir. Bir taraftan da kendi yaptığı ihaneti eşi tarafından da göreceğinin korkusunu yaşamaktadır. Korku ve şüphe arası bir duygu yoğunluğunu yaşamaktadır. “Ben sizi niçin seveyim? Beni bıraktınız başka kadınlara gittiniz diye mi?” Burada da aldatılmış bir bayanın duygu ve gözyaşı yüklü bir sitemi vardır.

3.4.21.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin, bir aile dramını konu etmektedir. Mutlu bir yuva kurma hevesi olan Saide’nin beklentilerinin aksiyile hüsrana yaşaması okuyuculara duygusal anlamda ve evlilik müessesesine karşı korku oluşmasına neden olacağı düşünülmektedir. Özellikle bu durum kız öğrencilerde evlenmeye karşı bir korku oluşturabilir. “Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır” ölçütüne göre değerlendirildiğinde metin 6 ve 7. sınıflarda yeterince anlaşılabilir. Ama 8. Sınıflarda özellikle kız öğrencilerde kısmen anlaşılabilir. Bu açıdan da yaş grubu açısından da metin, okurların ilgilerinin ve seviyelerinin üstünde olduğundan tam anlamıyla hitap etmemektedir. “Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.” kriteri açısından bakıldığında metinde eşler arası bir ihanet problemi yaşanmaktadır. Eşlerin birbirine karşı yaşatmış olduğu bu olumsuz yaşantının insani değerlere karşı saygısızlık olarak yorumlanmaktadır. Bu tür örneklerin hem de ilköğretim ders kitaplarında olması olumsuz örneklerin yaygınlaşması anlamına gelmektedir. Daha üst yaş gruplarında değerlendirildiği takdirde metnin anlaşılma ihtimali yükselebilir. Şekil açısından bir ders saatini geçecek

şekilde uzun olması ders kitaplarına seçilmesini zorlaştırmaktadır. Uzun olmasından dolayı ilköğretim öğrencileri için sıkıcı olarak yorumlanabilir. Bu açıdan da okuma sevgisine ve alışkanlığına da fayda sağlayamayacağı sanılmaktadır.

3.4.22. Metin Adı: Dursunhacı

3.4.22.1.Özet

Bir köylüde olması gereken her şeye sahip olan Dursunhacı, Gömülü köyünden Dulkarioğlu Halit'in üç dönümlük tarlasını açıp bağ yeri yapacağını öğrenmiştir. Bu durum kıskançlık duyguların tetiklemiş ve uykularını kaçırmıştır. Her gittiği yerde onu düşünmekte ve bu duruma müdahale etmeyi planlamaktadır. Halit'in bağ yeri açmasının sıkıntı doğuracağını savunarak böyle bir girişimi engellemeye çalışmaktadır. Jandarma komutanına rüşvet vermek başta olmak üzere her yolu denemiştir. Engellemek üzere başvurduğu hiçbir yoldan netice alamamıştır. Bağa porsuk, domuz girmesini engellemek için Halit'in bağında nöbet tutmaya başladığı zamanlarda Dursunhacı, porsuk zannedilerek bir kör kurşuna hedef olmuş, ölmüştür. İçinde biriktirdiği kıskançlık duygusu sonuçta canına mal olmuştur.

3.4.22.2. Tematik İnceleme

Hikâye kıskançlığın ne kadar zararlı bir duygu olduğunu ve her şeyde olduğu gibi bu duyguda da aşırılığın istenmeyen sonuçlar doğuracağını mesajını vermektedir. Duygular teması açısından hikâyenin genelinde kıskançlık duygusunun olduğu görülmektedir.

“Adam olur ki komşusunun ineği dişi doğurdu der, yüreğine od düşer.” Bu ifadelerden Dursunhacı'nın kişiliğine dair işaretler vardır. Kıskanç bir kişiliğe sahip olması, kişisel gelişim temasının alt temalarından kişilik tipleriyle ilişkilidir.

3.4.22.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin, Dursunhacı'nın kıskançlığı üzerine kuruludur. Dursunhacı karakteri, başkalarının varlığına dahi tahammül edemeyen bir kişiliğe sahiptir. Öğrenciler metni okuduğunda kişilik gelişimi açısından olumsuz bir örnekle karşılaşabilirler. Metin, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olması gerekirken tam aksine Dursunhacı'nın kıskanç karakterinden ötürü olumsuz bir ileti vermektedir. Ama bununla birlikte kıskançlığın, ölümle sonuçlanması dolayısıyla da ibret verici olumlu bir metin olarak değerlendirilebilir. Okurlar, kötü huy ve alışkanlıkların neticesinin yine kötü olacağını düşünerek kıskançlık

başta olmak üzere olumsuz kişilik özelliklerinden kaçınılırlar. Şekli açıdan metin gayet kısa ve anlaşılır bir metindir. Özellikle içerik açısından da doyurucu bir özelliğe sahip olamayan metin, öğrencilerin ilgilerini, hayallerini geliştirici unsurlar da içermediğinden seçim kriterleri açısından yetersiz görülmektedir.

3.4.23. Metin Adı: Celile

3.4.23.1. Özet

Metin, adını hikâyedeki hastabakıcı Celile'den almıştır. Anlatıcı kahramanın birçok metinde olduğu gibi bu metinde de adı verilmemiştir. Metinde bir Sağlık Evi'nde anlatıcı kahraman ile Celile adlı bir hastabakıcı arasında yaşananlar hikâye edilmiştir. M.Ş.E'nin diğer metinlerinde de görüldüğü üzere genellikle sosyal gözlemcilik söz konusudur. Yazar, her metinde hayatın farklı kesitlerinden birini hikaye ederek bir yandan da gerçek hayatın hikâyecisi olduğunu göstermektedir.

Amerikalı bir kadından kalan bir taş yapıyı Sağlık Evi yapmışlar. Yapının bulunduğu coğrafi yapı, Sağlık Evi içinde bit, tahtakurusu, sinek gibi birçok haşerat bulunmasına rağmen hastalar hallerinden memnun olmaya mecburmuş gibi hayatlarını devam ettirmektedirler. Anlatıcı kahraman da bu Sağlık Evi'ne hasta olarak gelir. Hasta olarak gelir ancak çevresinde gördüğü problemler, sorumsuzluklar onu rahatsız eder. Gördüğü problemlere çözüm bulmaya kendini vazifeli görerek kolları sıvar. Anlatıcı, sağlıklı bir şekilde yaşamının her hastanın vazgeçilmez hakkı olduğunu savunmaktadır ve hastaların bu hakkını yaşamaları için de elinden geleni yapmaktadır. Başhekim tarafından birçok konuda yetkilendirilmiş birisi olan Celile ise fazlasıyla aksi davranmaktadır. Yapılan her türlü olumlu girişime karşı çıkmaktadır. Anlatıcı, hastaların tahtakurusu ile yaşamaya devam etmelerini istemediğinden kendi hastalığını bir tarafa bırakarak tahtakurularını temizlemeyi kendine vazife görmüştür. Doğal olarak bu girişime en büyük tepkiyi de Celile göstermiştir. Anlatıcı, hastaların yataklarını tahtakurusundan temizleme konusunda Celile'den yardım alamayacağını anlayınca bu işi kendisi halletmeye çalışır. Bütün bu işleri yaparken bir taraftan da Celile'nin tüm olumsuzluklarına rağmen iyi birisi olduğunu düşünmektedir. Celile'nin duygularına biraz daha dokununca Celile'nin gerçek yüzünü öğrenmiş olur.

Celile, Bursa'da annesi babası öldükten sonra bir doktorun hanımı tarafından evlatlık olarak alınır. Anne, baba ölünce Celile evin tek evladı İhsan'la baş başa kalır. İhsan'a bir anne hassasiyetiyle bakar, büyütür. Ama bir taraftan da içinden İhsan'la evlenip bu evin

hanımı olmayı da hayal etmektedir. Tüm hayalleri bir süre sonra suya düşer. İhsan, tıp fakültesini bitirir bitirmez arkadaşının kardeşiyle evlenir. Özünde iyi olan Celile’yi bu kadar anlayışsız ve katı yapan işte bu yürek acısıdır. Bu acı geçmişini anlatan Celile, bir nebze de olsa rahatlamıştır. Artık o ters, iletişime kapalı ve anlayışsız Celile gitmiş yerine güler yüzlü ve hoşgörülü Celile gelmiştir. Artık Celile de tahtakurusu temizlemeye ve hastalara karşı hoşgörülü davranmaya başlamıştır. Anlatıcı kahraman Sağlık Evi’nden ayrılırken Celile, gözyaşlarını tutamamış ve içindeki sevgiyi “Madem gidecektin de neden kendini bu kadar sevdirdin” diyerek ifade etmeye çalışmış. Anlatıcı ile on beş günde bir mektuplaşmayı da ihmal etmemişler. Tabii Celile’de bu düşüncelerin oluşması da anlatıcının anlayışlı tavırlarıyla mümkün olmuştur.

3.4.23.2. Tematik İnceleme

Metin, kişisel gelişim, sevgi, hak ve özgürlükler, duygular temalarıyla ilişkilendirilebilir. Aktif kahraman anlatıcı gibi görünse de metindeki ana karakter Celile’dir. Kişisel gelişim teması açısından anlatıcının ve Celile’nin karakterleri değerlendirilebilir. Anlatıcı, kişilik olarak sorumlu bir karakteri temsil etmektedir. Sağlıkevine geldiğine birçok problemin ve sıkıntının varlığına şahit olur ve bunları çözmek üzere kendini vazifeli görür. “ Ben, şu yataklardan tahtakurularını ayıklatıp rahat yatabilsem, bana yeter diye düşündüm.” Bu ifadelerde toplumun beklediği mutluluğunu başkalarının mutluluğunda ve rahatında arayan duyarlı bir kişilik görülmektedir. Sonuçta kendisi de Sağlık Evi’ne gelen hastalardan birisidir ve ben de hastayım deyip kendisiyle ilgilenebilirdi. Ancak o öyle yapmamış ve sorumlu bir kişilik özelliği sergileyerek hastaların daha rahat yaşamaları için tahtakurularını temizlemeye çalışmış. Yani hastaların yararına gayret etmiştir. Celile’nin tüm hırçınlığına ve anlayışsızlığına rağmen anlatıcı, onunla ters düşmemiş, onu anlamaya çalışmıştır. Bu da anlatıcının anlayışlı karakteri hakkında fikir vermektedir. Bu karakterin yanı sıra bir de hırçın, gönlü sevgiden mahrum birisi olan Celile karakteri vardır. Celile, önceden yaşadığı bazı olumsuzluklardan ötürü çevresindeki hiçbir insan için iyiliğin işe yaramayacağını düşünmektedir. Celile’de insanlara karşı iyiliğin gereksiz olduğu düşüncesi oluşmaya başlamış ve ön yargılarla dolu hâle gelmiştir. Ön yargı da insanı huzursuz eden, iç âlemini karartan olumsuz duyguların başında gelmektedir. Celile’nin şahsında metinde yalnızlık, mutluluk, hayal kırıklığı, hırçınlık, ümitli olma, anlayışsızlık gibi duygular, duygular teması açısından da irdelenmektedir. “ Hani bu insanlar, iyilikbilirler mi sanırsın. Gece yaralarına kadar sandalye üstlerinde uyurdum. Sonra ne oldu. Kimse benim iyiliğimi bildi mi? hepsi boştur”

Aslında Sağlık Evi'nde yatanların çoğunun gerçek anlamda hasta olmadığını düşünmesi Celile'nin duyguları hakkında da fikir verebilir. Bu ana iki karakter dışında bir de başhekim karakteri söz konusudur. Başhekim, eğer birileri bir problem hakkında fikir danışmazsa Sağlık Evi'nde olup bitenlere karışmayan, sorumsuz bir karakter özelliği sergilemektedir. Sağlık Evi için yapılan hiçbir girişimde Başhekim aktif olmamıştır. Yataklardaki tahtakurularını temizlemekten kurum ve is kaplamış mutfağı temizlemeye kadar birçok işte başhekim sadece izin veren kişi olmuştur.

Metinde ayrıca hastaların Sağlık Evi'nde sağlıklı bir şekilde yaşamalarının hastalar adına bir hak olduğu mesajı da verilmektedir. Hasta hakları, programın ön gördüğü hak ve özgürlükler temasının alt temalarından birisidir.

Sevgi teması açısından bakıldığında Celile'nin sevgiden mahrum kaldığı geçmişine temas edilebilir. Evlatlık olarak verildiği ailenin tek çocuğu İhsan'a karşı duyduğu gizli aşk ve buna müspet cevap alamayı hayal kırıklığına uğramasını ve içine kapanık birisi olmasını netice vermektedir. Ayrıca daha küçük yaşlardayken anne- babasını kaybetmiş olması onun insan için temel duygu olan sevgiden mahrum kaldığını da göstermektedir. Sevgiden mahrum olması, onu hayatın ilerleyen safhalarında da insanlar için iyilik yapmanın gerekli olmadığını düşünen ve insanlara güvenmeyen, hoşgörülü olamayan, hırçın ve kırıcı bir Celile haline getirmektedir. Metin bu açıdan sevgi temasının aile ve insan sevgisi alt temalarıyla ilgilidir.

Metin, duygular teması açısından da değerlendirilebilir bir metindir. Ana karakter Celile'nin kısa bir sürede birçok duyguyu bir arada yaşadığı görülmektedir. Celile, insanlar içinde yaşamasına rağmen kendini hep yalnız hisseden birisi olmuştur. Yalnızlık Celile'nin hayatının ilk safhalarında, daha küçük yaşlarda anne babasını kaybetmesiyle tattığı bir duygudur. Evlatlık olarak gittiği evin tek evladı İhsan'a karşı gizliden duyduğu aşk onu İhsan'la evlenme konusunda umutlandırmıştır. “ Genç kızlık yaşlarından beri de İhsan'ın karısı olmayı ummaya başlamışım.” Belli bir süre sonra İhsan'ın başka birisiyle evlendiğini duyar duymaz hayalleri suya düşmüştür. “ Günün birinde ansızın öğrenmiş ki İhsan, kendi arkadaşlarından birinin kız kardeşiyle evleniyor.” Bu hayal kırıklığı Celile'yi hırçın ve anlayışsız biri haline getirmektedir.

3.4.23.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metinde Celile'nin hastalara ve anlatıcı kahramana karşı tutumlarında problem söz konusudur. Hastaları hiçe sayan bir anlayışla yaklaşan Celile aslında hasta hakları gibi

önemli bir hakkı ihlal etmektedir. “Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.” ölçütü açısından Celile’nin hastalara karşı tutum ve davranışları tasvip edilemeyecek türdendir. Sağlık Evi’ne aslında hasta olarak gelen kahraman, Celile’nin tüm huysuzluklarına sabırlı davranarak duyarlı bir kişilik özelliği sergilemiştir. Bu da okurlar için tavsiye edilecek bir karakter özelliğidir. Bu açıdan metin, öğrencilere önemli bir kişilik gelişimi açısından kazanım sağlamaktadır. İçerik olarak anlatılanlar günümüz şartlarında karşılaşılabilecek bir husus olmayabilir. Ancak bu metinde önemli kişisel kazanım özellikleri söz konusu olduğundan ders kitaplarına tavsiye edilebilir. Günümüz insanın önemli ihtiyaçlarından birisi olan sabır, hoşgörü, anlayış gibi özellikler metindeki anlatıcı kahraman aracılığıyla okurlara kazandırılabilir.

3.4.24. Metin Adı: İhtiyarlık

3.4.24.1. Özet

Hikâye, ihtiyar bir çiftin kırk yılı aşkın süren evliliklerinin son zamanlarına yakın birbirlerinin huylarından rahatsızlıklarını ve birbirlerini eleştirmelerini konu etmektedir. Günlerden bir gün iki ihtiyar, uyumak üzere yatağa girdiklerinde adam söylenmeye başlar. Bu yaşta da karı koca hala bir arada yaşar mı diye hanımına sitem etmektedir. Hanım da boş durmuyor gençlikte hiç ayrı yatalım demezdin de yaşlanınca mı ayrı yatmak aklına geldi diyerek kocasına cevap yetiştirmektedir. Gece ilerlerken bunlar, birbirlerinin eksiklerini, kusurlarını sayıp dökmektedirler. Adam kadının misafirlerin yanında horlamasından dem vurunca hanım da adamın insanları bıktırarak düzeyde geveze olduğundan şikâyet etmektedir. Söz yetiştirmelerin, kızmaların, küsüp alınmaların ardı arkası kesilmediği bir anda adamın gıcığı (öksürüğü) tutar ve öksürmeye başlar. Sanki az önce tartışanlar onlar değilmiş gibi hanım, hemen kocasının ilaçlarını getirir ve kocasına içirir. Biraz evvel birbirlerine her türlü sözü hoş gören bu çift çok gariptir. Adamın öksürüğü tutunca kocasından her türlü laf işitmesine rağmen hanım, kocasına bir şey olursa diye de bir taraftan kaygılanmaktadır. Kaygısı yer yer içinde eşinin ölmesi durumunda kimsesiz ve yalnız kalma korkusunu tetiklemektedir. Eşine zaman zaman kızsada onu kaybetmek istemez. Öksürüğün arkası kesilmeyince büyük oğlanla gelin uyandırılır. Doktor çağrılır. Günün akşamına her şey normale döner. Adam iyileşir, torunlarıyla hoşça vakit geçirir. Didişmeler de son buldu sanılır ancak o gece değilse de bir gece sonra yine aynı didişmeler devam eder durur. Karakterlerindeki uyumsuzluğa ihtiyarlık da eklenince iyice birbirlerini çekemez olmuşlardır. Kırk sene beraber ömür sürmüşlerdir ama birbirlerinin huysuzluklarından şikâyet etmekten de vazgeçememişlerdir.

3.4.24.2. Tematik İnceleme

Yarım asra yakın evli kalan bu ihtiyar çiftin yaşlılık başta olmak üzere birçok açıdan huylarında değişiklikler olmuş, birbirlerinden çabucak bıkan, birbirlerine çok çabuk kızan, hatalarını yüzlerine vuran birileri haline gelmişlerdir. Adam, “ Hanım, zaten hava sıcak. Bir de sen arkama sokuluyorsun... soluğun tuğla konmuş gibi arkamı yakıyor” diye eşinden, yaşlılığın da vermiş olduğu huysuzlukla, yıldığını söyleyince hanım, “ Bunca yıldır soluğum sırtını yakmamış da şimdi yakıyor... Yeni huylar çıkarıyorsun...” diyerek sitemde bulunmaktadır. Karşılıklı sitemler bazen çok kırıcı boyutlara ulaşabiliyordu. Eşler birbirlerinin noksanlarını kapatmalıyken bunlar; sürekli birbirlerinin açıklarını, hatalarını bulup söylemektedirler. Kırk yılı aşkın süre birlikte zaman geçirmiş bu çiftin iletişim problemleri söz konusudur. İletişim temasının aile iletişimi alt teması açısından bakıldığında bu yaşlı çift yıllarca birbirleriyle vakit geçirmelerine rağmen birbirlerinin dilinden, duygularından anlayamama gibi bir problem yaşamaktadırlar. Metindeki ana problem de budur. Yaşananlar, iletişim teması dışında sevgi teması açısından da irdelenebilir. Seven, sevdiğini hayatın her döneminde değerli görebilmeliyken metindeki koca, ilerleyen yaşın ve biraz da karakterin gereği olarak eşiyle aynı yatağı paylaşmayı istemez. Eğer metindeki karakterler açısından aile içi sevgi, sağlam zemine oturtulmuş olsaydı ilerleyen yaş, eşlerin birbirine mesafeli durmasına sebep olmazdı. Eşler arasındaki sevgi kaybı aile içi problemin doğmasına sebep olmuştur. Duygular teması açısından metin incelendiğinde başta sitem duygusu olmak üzere kaygı, korku, yalnızlık duyguları metindeki ana duygulardır. Birbirlerinin eksik yanlarını, zaaflarını birbirlerinin yüzlerine vurarak sitemde bulunmaktadır. Kadın, kocasının gevezeliğinden kocası da kadının misafirlerin yanında horlamasından bahsederek içlerinde ne varsa dökmektedirler. Tartıştığı kocası, öksürüğe tutulunca kadının eli ayağı birbirine karışır ve hemen kocasının ilaçlarını getirir ve bir an kocasını kaybedecek diye kaygılanır. Bu kaygı yer yer kocasını kaybetme korkusuna dönüşür. Sadece kocasını kaybetme korkusu değil kocası ölürse kendisinin de yalnız kalacağı korkusunu yaşamaktadır. “ Karı koca kavga ediyorlar. Bin türlü densizlik çıkarıyorlar. Ama biri ölecek öteki yalnız kalacak diye de korkuyorlar. Hele hanım; çocuklarının, gelinlerinin elinde kalmak istemiyor.”

Kocasının rahatsızlığı geçince ertesi gün olmazsa bir sonraki gün yine bu iki ihtiyar tartışmaya, didişmeye devam ederler. Bu da “ Can çıkmadan huy çıkmaz” atasözünü akla getirmektedir. Kısa sürede bazı davranışlar şekil değiştirebilmekte ancak karakter

özellikleri değişmemektedir. Eşlerin farklı kişilik tiplerinden olduğu da görülmektedir. Kişilik tipleri kişisel gelişim teması açısından değerlendirilebilir.

Kocasının belli bir yaştan sonra da aynı yatakta yatmanın mantıksız olduğunu savunmasına karşın kadın geçmişle şimdiyi mukayese etmektedir. Bu iki ihtiyar, gençken birbirlerinden sıkılmazlarken yaşları ilerleyince birbirlerinden rahatsız olmaktadır. Bu durum açısından da metin, zaman ve mekân temasının ‘geçmiş, şimdi, gelecek’ alt temasıyla ilişkilendirilebilir.

3.4.24.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte bir metin olmalıdır. Metinde iki ihtiyarın bir yatak tartışması öğrenciler için seviye üstü olarak da kabul edilebilir ancak bugün öğrenci olan bireylerin yarın birer yetişkin olarak evlendiklerinde mutlu bir yuvanın temellerini atmaları adına kazanım sağlayıcı bir metin olabilir. Metin vasıtasıyla bireyler yani öğrenciler etrafına en başta ailesine duyarlı olmayı da öğrenmiş olacaklardır. “Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.” ölçütü açısından bakıldığında iki ihtiyarın birbirlerine tahammülsüzlükleri, eşlerin birbirlerine olması gereken ölçüde değer vermediklerini göstermektedir. Aile bireylerinin haklarını gözetme anlayışının, bireylerin öğrenmesi gereken en temel bilgilerden olduğu bir gerçektir. Okurlar, daha küçük yaşlardan itibaren aile bireylerine koşulsuz bir şekilde değer vermenin gerekliliğine inandırılırsa metinden kişisel kazanım adına faydalanılabilir. Ders kitaplarına tavsiye edilebilir. Ancak kahramanların birlikte yatıp yatmama tartışmaları, öğrencilerin seviyelerinin üstünde kabul edildiğinden ders kitapları için uygun görülmemeyebilir.

3.4.25. Metin Adı: Hayat Ne Tatlı

3.4.25.1. Özet

Metin, Hafız Nuri Efendi'nin iç dünyasının bir tahlili niteliğinde kabul edilebilir. Bir temmuz günü Hafız Nuri Efendi can sıkıntısından sokağa çıkmış, istasyona yakın bir yerde şemsiyesine yaslanmış etrafını seyrediyordu. Etrafını seyre dalmışken Kavafların Şükrü, Hafız'ın yanına sokulup hal hatır sorduktan sonra Kumkapı'ya kadar beraber gitmeyi teklif etti. Hafız da işi olmadığından bu teklifi kabul etti. Yolun karşısına geçtiler ve yürümeye başladılar. Şükrü'nün aklına odun deposuna uğraması gerektiği geldi. Hafız'a ‘sen gidedur, ben yetişirim’ diyerek onu yolda yalnız bıraktı. Hafız bir taraftan ilerlerken bir taraftan da dönüp dönüp Şükrü'nün gelip gelmediğini kontrol ediyordu. Hal böyleyken Hafız çoktan

Kumkapı'ya varmıştı. Oraya vardığında öteden Halil'in geldiğini gördü. Halil de mahalleye dönüyordu. Hafız'a mahalleye beraber dönelim mi dedi, beraberce yola çıktılar ve mahalleye doğru geliyordu ki Halil de Şükrü misali aklına bir işi geldiğinden yolda Hafız'ı yalnız bırakmıştı. Hafız tek çıktığı gezintiden yine tek başına dönüyordu. Derken mahalleye varmıştı. Kahvede tavla oynayanlar dikkatini çekmişti ve bir iskemle çekerek onların yanına oturup, onları izlemeye durdu. Tavla oynayanlardan biri birkaç el üst üste yenilince bu mağlubiyeti Hafız'ın gelişine bağladı ve onu azarlayarak kendisine şanssızlık getirdiğini iddia edip yanından kovdu. Hafız, kahveden bozulmuş bir şekilde ayrıldı ve bakkaldan ekmeğini alıp evine gitti. Eve girdiğinde vakit çoktan ikindiye çoktan geçmişti. Gece kıyafetlerini giydi ve pencereye dayanarak mahalledekilerin koşuşturmalarını seyre daldı. İnsanların o hallerini izlerken “ Hayat ne tatlı şey, insanın ömrü olmalı da yaşamalı” diyerek yaşama sevincini dile getirdi.

3.4.25.2. Tematik İnceleme

Metin, Hafız Nuri Efendi şahsında okurlarına hayata olumlu bakmayı öğreten bir metindir. Hafız, içi insan ve yaşama sevgisiyle dopdolu bir kişiliği temsil etmektedir. Ayrıca metin bir psikolojik tahlil yansıtmaktadır. Hafız'ın “Hayat ne tatlı” ifadesi okurlara her şeye rağmen yaşamak, artısıyla eksisiyle hayata devam etmenin gerekliliğini öğütlemektedir. İnsanı ayakta tutan duyguların başında yaşama sevinci umut duygusundan bahsedilebilir. Kişisel gelişim temasına göre kahramanlar incelendiğinde Şükrü ve Halil, yola çıktıkları Hafız'ı yarı yolda bıraktıklarından duygudaşlık değerinden uzak kişiler oldukları söylenebilir. Ancak Hafız her iki yol arkadaşı tarafından yarı yolda bırakılmasına rağmen herhangi bir olumsuz tavır göstermemiştir. Kahvede tavla oynayanları izlerken mağlup olan oyuncu mağlup oluşunu Hafız'a fatura ederek haksızlık etmiştir.

“ Oyunculardan biri oyun kaybetti. Aynı adam ikinci oyunu da kaybetti. Yenilmiş olunca kızdı. Yenilmesini Hafız'ın uğursuzluğuna verdi. “geldi, zarımı kırdı” diye de içinden getirdiyse de ilk önce söylemedi.”

Kişisel gelişim ve duygular temaları metnin ana çerçevesini oluşturmaktadır. Eve vardığında pencereden insanların koşuşturmalarını içinden gelen bir huzurla seyretmesi, her türlü insana karşı koşulsuz sevgi duyan bir karakter olduğunu göstermektedir. şu ifadeler, Hafız'ın ruh halini yansıtmaya adına ayrıca önemlidir. “Pencerenin önüne oturuyor. Akşam satıcıları geçiyor. Mahalleye akşam rengi çöküyor. Bir kız çocuk elinde maydanoz, takunyalarını tıkırdatarak geçiyor. Komşu Gaffar'ın oğlu, iki boş küfeyi bostan kapısından sokmaya çalışıyor. İki hanım belli ki uzak bir yere gitmiş, geç kalmışlar; hızlı hızlı eve

dönüyorlar. “Hayat ne tatlı şey, insanın ömrü olmalı da yaşamalı” diye düşündü. Hafız karakteri aracılığıyla M.Ş.E, okuyucularına olumlu düşünce sahibi, başta kendisiyle ve kendisiyle birlikte çevresiyle de barışık olan, özlenen insan tipine ne kadar ihtiyaç duyulduğunu mesaj olarak vermiştir. Metinde yaşananlar aslında günlük hayatta karşılaşılabilen sıradan olaylardan sadece birisidir. Ancak metinde yaşama bağlılık ve yaşama umudu gibi duygularla günümüz insanı için dersler çıkarılabilmelidir.

3.4.25.3. Metin Seçim Kriterleri Açısından İnceleme

Metin, ana kahramanın psikolojik halini tahlil etmektedir. Öğrencilerin hem ilgi alanlarına hem de seviyesine uygun bir metindir. Kısa bir metin olduğundan bir ders saatinde işlenmeye müsait uzunluktadır. Ayrıca Hafız’ın şahsına bakılarak öğrencilere çevreye ve insanlara karşı olumlu ve umut dolu bir bakış açısı kazanımı elde edilebilir. Toplumun beklentilerine cevap verebilecek şiddetten ve kaba kuvvetten uzak, olumlu düşünen bireyler yetiştirme adına öğretici bir metin olarak kabul edilebilir. Bu da öğrencilerin kişilik gelişimi açısından mühim bir kazanımdır. Metnin verdiği ayrı bir kazanım ise yola beraber çıkılan birini yarı yolda bırakmanın yanlışlığını öğretmektir. Bu açıdan Şükrü ve Halil’in davranışları yanlış davranışlar olarak değerlendirilmektedir. Metin, okurken insanı sıkmayacak ölçüde akıcı ve anlaşılırdır. Kısa oluşu ve dilinin sade oluşu da metnin ders kitaplarında bulunmasını destekleyen hususlardır.

BÖLÜM IV

SONUÇ ve ÖNERİLER

Memduh Şevket Esendal'ın sağlığında kitaplaştırdığı “Hikâyeler - Birinci Kitap” ve “Hikâyeler - İkinci Kitap” adını verdiği eserler 2006 TDOP’ deki temalar ve metin seçim kriterleri açısından incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır.

4.1. SONUÇ

Hikâye türü açısından devrimci bir kişilik olarak nitelendirilen yazar, Cumhuriyet devrinin önemli tahkiye üstatlarından. Esendal'ın sıradan bir hikâye yazarı olarak değerlendirilmesi onun sanat hayatına dair yetersizliğin ifadesi olacaktır. Çünkü Esendal, Cumhuriyet devrine kadarki tüm hikâye yazarlarının yaptığı gibi gelenekçi bir anlayışla hikâye yazarlığını devam ettirmemiştir. Hikâye türünde devrim niteliğinde bir değişiklik gerçekleştirmiştir. Ahmet Mithat Efendi ile başlayan Türk hikâye yazın hayatından itibaren hep hikâyenin vücuda gelmesi için bir olay aranmıştır. Ancak Esendal, bu algıyı değiştirerek tahkiye usulünü olaydan duruma çevirmiştir. Dolayısıyla Esendal'ın hikâyelerinde öyle çok sıradan bir durum da çok rahatlıkla anlatılabilmektedir. Yazarın bu tutum değişikliğinin altında elçilik yıllarında Rus Edebiyatının önemli isimlerinden birisi olan Anton Çehov’u tanımış olması yatmaktadır. Türk hikâyesi, Maupassant tarzının dışına neredeyse hiç çıkmamışken Esendal'ın vesilesiyle her şeyi tahkiye edebilmeyi öğrenebilmiştir. Yazarı araştırmamıza seçişimizin en önemli sebeplerinden birisi de diğer yazarların dışında hikaye türündeki ısrarcı tavrıdır. Birçok yazar, yazın hayatına hikâye ile başlamış ve kısa bir süre sonra bunu romana geçişte bir basamak olarak görmüşlerdir. Ancak Esendal 1908’de kaleme aldığı ilk hikâyesi “Veysel Çavuş”tan itibaren 1952’ye kadar, yani ölümüne kadar tam 44 yıl hikâyeden vazgeçmemiştir. Böylesine hikâye türüne ömrünü feda etmiş olan bir yazarın hikâyelerinin günümüz çocuklarına, ders kitapları vasıtasıyla ulaştırılması da çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

4.2. ÖNERİLER

2006 yılında gündeme gelen TDOP, hala tazeliğini ve günceliğini korumaktadır. Bu açıdan bahsi geçen eserlerdeki hikâyeler, programın ön gördüğü temalar ve ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin seçilme kriterleri açısından değerlendirilerek ders kitaplarındaki kaliteli metin açığını gidermeye hizmet etmeye çalışacaktır.

1. İncelenen hikâyelerinin bir kısmında yoğun olarak içki, kumar ve aile kültüründen uzak gayri meşru münasebetleri ifade eden bölümler bulunmaktadır. Bu açıdan seçilecek metinler yönüyle düşünüldüğünde bu hususun ilköğretim düzeyindeki öğrencilere uygun olmadığı görülecektir. Bu düşüncelerle ilgili olarak her metnin altında yer alan “Tematik İnceleme” bölümlerine bakılabilir.

2. Yazarın hikâyelerinin genelinde sıradan bir hayatı bulmak mümkündür. Sade bir dile sahip olan yazar, neredeyse incelenen tüm metinlerde halkın diliyle konuşmuştur. Bu da hikâyelerin okunabilirliğini olumlu manada geliştirmektedir. Samimi diyaloglara ilave olarak yazarın bazı metinlerinde mizahi bir üslup kullanılmıştır. Yazarın öğrencilere tanıtılmasında ve benimsetilmesinde mizahi metinlerin daha iyi işlev göreceği düşünüldüğünden seçilecek metinlerin bu metinlerden olması önerilmektedir. Örnek olarak şu metinlerden faydalanılabilir: Hasta, Haşmet Gülkokan, Otlakçı, Rüya Nasıl Çıktı, Feminist.

3. Yazar, hikâyelerini çocuklar okusun diye yazdığını ifade etmektedir. Ayrıca hayat veren, neşe veren, huzur veren hikâyelere ihtiyaç duyulduğundan hikâye yazdığını savunmasına rağmen bazı hikâyelerinde aile içi dağılmalar, içki ve kumar sebepli boşanmalar, cinayetle, aile kültürüne aykırı münasebetler hikâyelerinin bazılarının ana temalarını oluşturmaktadır. Türk kültür ve aile hayatına tezatlıklar içeren metinlere örnek olarak şunlar ifade edilebilir: Arabacı Ali, Bir Eğlenti, Bir Kadının Mektubu, Düğün Dönüşü, Avni Hurufi Efendi, Düğün, Saide. “Benim sevdiğim hikâyeler... Hayat veren, neşe veren, ışık veren hikâyelerdir. Ben, insanlara yaşamak için ümit, kuvvet ve neşe veren yazılardan hoşlanırım. İnsanları yoğrulmuş mutfak paçavrasına çeviren ve ümitsizliğe düşüren yazılardan hoşlanmam. Zaten tam bir refah içinde, huzur içinde yaşamıyoruz. Bir de karanlık, kötü şeylerden bahsederse bize, onları okursak... Bu, insanları bir havana koyup ezmeye benzer. Hâlbuki insanların içinde bir umut olmalı. Yaşama umudu, neşe vermeli insanlara okudukları. "Yazar bu yönüyle hedefleri ile eserleri arasında kalmıştır. Bu konuda bir çelişki söz konusu olduğundan metin seçerken yukarıda ifade edilen metinlerden kaçınılması gerekmektedir.

4. İncelenen metinlerde yaşanan olayların bir kısmı günümüzde yaşanabilecek ve günümüz insanının çok sık karşılaşabileceği türden olaylar değildir. Ancak üsluptaki samimiyet okurları satırlara çekmektedir. Yaşanılan devrin gerekliliği içinde bazı metinlerde Osmanlıca kelimelere sıkça rastlanabilir. Örnek: “Kuvvetli Hükümet”. Kuvvetli

Hükümet metni çok fazla Osmanlıca kelime barındırdığından ilköğretim düzeyine uygun bir metin değildir. Ancak az sayıda Osmanlıca kelime kullanılan bazı metinler de vardır. Bu metinlerdeki kelimeler kullanıla kullanıla eritilmeli kelime hazinesini geliştirme konusunda faydalanılmalıdır. Batı kaynaklı birçok kelimeyi çok rahat bir şekilde kullana kullana dilimize yerleştirebiliyorsak kültür dokumuzun ana unsurlarını ifade eden bu kelimeleri de yabancı deyip bir kenara atmamak gerekir.

5. Özellikle ikinci tablo incelendiğinde metinlerin yoğun olarak duygular ve kişisel gelişim temalarını ifade edecek şekilde işlendiği görülmektedir. İncelenen metinlerden 34 tanesinde kişisel gelişim teması, 31 tanesinde duygular teması işlenmiştir. Günümüzün en problemlili sahalarından birisi olan karakter eğitimi açısından da metinlerden azami derecede faydalanılabilir. Toplumcu bir yazar olan Esendal'ın incelenen 50 hikâyesinden yalnızca 14 tanesinde toplum hayatı temasına değinilmiştir. Bu durum da yazarın toplumla iç içe olan tavrı açısından yetersiz olduğunu düşündürmektedir.

8. KAYNAKÇA

- AYTAŞ, G, Edebi Türlerden Yararlanma, 2002,Ankara.
- BARKIN, Rebi, “Kaybettiğimiz Değer” Ulus, 30 Mayıs, 1952
- BORATAV, P, İlk Romanlarımız, Adam Yayıncılık,1982,İstanbul.
- BULUT, S, İlköğretim Ders Kitaplarının Görsel Boyut ve İçerik Tutarlılığı Açısından İncelenmesi, 2008, Niğde.
- ÇETİŞLİ, İsmail (2004), Memduh Şevket Esendal, Akçağ Yayınları
- ÇETİŞLİ, İsmail, Memduh Şevket Esendal, İnsan ve Eser, Kardelen Kitabevi;
- ÇİFTÇİ, S, Memduh Şevket Esendal’ın Hikâyelerinde Sözcük Gruplarının Türkçenin Öğretimi Bakımından İncelenmesi,2006,İzmir.
- DEMİREL Ö, Taş A, Tüfekçi Ş, Yazçayır N, Yurdakul B, “Yapılandırmacı Yaklaşımın Öğrenme Sürecine Etkileri”, IX. Eğitim Programları ve Öğretimi Sempozyumu-Bildiriler I, 2000,Erzurum.
- DERMAN, S, Anadil(Türkçe) Öğretiminde Masal Metinlerinin Kullanılması,2002,Ankara.
- DURSUNOĞLU, Cevat, “ Kırk Yıllık Dostun Arkasından”, Türk Dili, 1952
- ERGÜN, Mehmet, Hikâyemizde Bekir Yıldız Gerçeği, İstanbul, 1975. Isparta.
- ESENDAL, Memduh Şevket, “Anılar”dan, Edebiyat Dergisi, 1996
- ESENDAL, Memduh Şevket, İhtiyar Çilingir s. 177-178).
- İLERİ, Selim, Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri, 2008
- KABAKLI, Ahmet, Türk Edebiyatı, C III, Türk Edebiyatı Yay. 1978.
- KARABURGU, O, Reşat Nuri Güntekin’in Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme,2001,Sivas.
- KUDRET, Cevdet, 150 Sözcükle Esendal, 1978: 378).
- KURUDAYIOĞLU, M, 2005 Türkçe Ders Programına Göre Hazırlanmış İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Kelime Hazinesi, 2010,Çanakkale.
- KÜÇÜK, E, İlköğretim 6.7.8 Sınıflarda Okutulan Türkçe Kitaplarındaki Düz Yazı Metinlerinin Çocuğa Görelilik İlkesine ve Metinlerin İçerdiği Eğitsel İletilere Göre İncelenmesi, 2005, Elazığ.

MEB (2005) Türkçe Öğretim Programı, Ankara: MEB Yayınları.

ÖNERTOY, Olcay, Cumhuriyet Döneminde Hikâye, 1984.

SARAY, Mehmet, Dünden Bugüne Afganistan, İstanbul, 1981

ŞENGİL , Salim, Anılarda Kalan Portreler, İstanbul 1991.

ŞENOCAK, E, İbn-i Sina Hikâyeleri Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma,2005,Elazığ.

TANER, Haldun, M.Ş.E. 100 Yaşında, Milliyet, 1983)

TEKELİ, İlhan – İLKİN, Selim, Kör Ali İhsan Bey ve Temsili Meslek Programı, Atatürk Döneminin Ekonomik ve Toplumsal Sorunları, İst. 1977

TUNCER, H. (2001). Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı II, Ders Kitapları A.Ş. İstanbul.

Türk Dili Dergisi, 1 Temmuz 1974.

Türklük Bilimi Araştırmaları Türkçe Öğretimi Özel Sayısı, 2010, Niğde

ULUDOĞAN O, 2007-2008 Yıllarında kullanılan Türkçe Ders Kitaplarının düz yazı Metinlerinin İncelenmesi, 2008,İzmir.

UYGUNER ,Muzaffer, Memduh Şevket Esendal, Ank., 1991.

EKLER

EK 1

Tablo 1

TEMALAR ANA TEMA	ALT TEMALAR
Sevgi	İnsan sevgisi
	Aile sevgisi
	Vatan sevgisi
	Millet Sevgisi
	Bayrak sevgisi
	Dil sevgisi
Millî Kültür	Geleneksel sanatlarımız
	Türk büyükleri
	Türk müziği
	Zanaatlar
	Seyirlik oyunlar
	Spor
	Oyunlar
	Bayramlar
Toplum Hayatı	Medeniyet
	Birey ve toplum
	Yardımlaşma
	Komşuluk ilişkileri
	Küreselleşme
	Dayanışma
	Dostluk
	Konukseverlik
Okuma Kültürü	Okuma sevgisi
	Okuma alışkanlığı
	Kitaplar
	Sürelî yayımlar
	Kütüphaneler
İletişim	İnsanlarla iletişim
	Uluslararası iletişim
	Kültürel iletişim
	Bilgi iletişimi
	Aile iletişimi
	Öğrenci öğretmen iletişimi
	Diğer canlılarla iletişim
	Kitle iletişim araçları
	İletişim becerileri
Hak ve Özgürlükler	Bireysel haklar
	İnsan hakları

	Eğitim hakkı
	Çocuk hakları
	Hasta hakları
	Hakkını savunma
	Özgürlükler
Kişisel Gelişim	Kendini tanıma
	Kendine saygı
	Kişilik tipleri
	Empati
	Sorumluluk
	Sosyal gelişim
	Olumlu düşünme
	Meslek seçimi
	Karar verme
	Başarı
	Girişimcilik
	Öz eleştiri
Bilim ve Teknoloji	İletişim araçları
	Bilgisayar
	Buluşlar
	Teknoloji ve hayat
Alışkanlıklar	Alışkanlık ve insan
	İyi alışkanlıklar
	Kötü alışkanlıklar
	Sağlıklı yaşama
	Spor
Zaman ve Mekân	Odamız
	Evimiz
	Sınıfımız
	Okulumuz
	Şehirler
	Ülkeler
	Zaman planlaması
	Geçmiş, şimdi, gelecek
	Çevremiz
Duygular	Umut
	Mutluluk
	Heyecan
	Korku
	Kaygı
	Üzüntü
	Yalnızlık
	Özlem
	Sitem
	Veda

	Kıskançlık
	Bağışlama
	Takdir etme
	Beğenme
	Mizah
Doğa ve Evren	Mevsimler
	İklim
	Doğa olayları
	Canlılar
	Doğadaki fiziksel değişiklikler
	Doğal afetlerden korunma
	Çevrenin korunması
	Manzaralar
	Kar
	Yağmur
	Yıldızlar
	Renkler
	Gezegenler
	Dünya
	Yeryüzü ve uzay
Güzel Sanatlar	Sinema
	Tiyatro
	Resim
	Müzik
	Fotoğraf
	Mimarî
	Heykel
	Dans
Kavramlar ve Çağrışımlar	Rüya, düş, hayal
	Oyun ve eğlence
	Harfler ve sayılar
	Estetik zevk
	Güzellik
	Zıtlıklar
	Önce, şimdi, sonra

EK 2

Tablo 2

Hikâyelerin 2006 TDOP 'deki Temalara Göre Sınıflandırılması															
Sıra	Hikâyeler	Sevgi	Millî kültür	Toplum hayatı	Okuma kültürü	İletişim	Hak ve özgürlükler	Kişisel gelişim	Bilim ve teknoloji	Alışkanlıklar	Zaman ve mekân	Duygular	Doğa ve evren	Güzel sanatlar	Kavramlar ve çağrışımlar
		1	Gençlik	x										x	
2	Kayıışı Çeken					x		x		x					
3	Arabacı							x			x	x			
4	Bir Eğlenti			x						x		x			
5	Otlakçı			x		x				x		x			
6	Dövüş					x	x	x				x			
7	Mülâhazat Hanesi							x				x			
8	Köye Düşmüş							x			x	x			
9	Bir Kadının Mektubu					x		x		x		x			
10	İki Kadın	x				x				x		x			
11	Pazarlık			x				x				x			
12	İki Ana İki Kız	x				x		x							
13	Türbe			x						x					
14	Haydar Bey'in Sakalı	x				x		x				x			
15	Söylüyor	x				x		x		x					
16	Deli						x					x			
17	Yirmi Kuruş						x					x			
18	Bildim					x									
19	Seni Kahve Paklar	x			x			x		x					
20	Ev Ona Yakıştı					x		x				x			
21	Asılsız Bir Sözün Esası						x	x				x			
22	Eşek			x				x				x			
23	Hastanenin Yemek Tablası						x					x			

(Mendil Altında) Hikâyeler - İkinci Kitap	24	Düğün Dönüşü									X		X				
	25	İşin Bitti				X		X									
	26	Avni Hurufi Efendi				X		X			X		X				
	27	El Malının Tasası				X							X				
	28	İki Ziyaret			X			X			X	X			X	X	
	29	Rüya Nasıl Çıktı						X					X				
	30	Ana Baba	X		X		X		X		X						
	31	Şair Tavafı			X	X			X				X				
	32	Haşmet Gülkökan			X		X				X		X				
	33	Keleş			X		X	X	X								
	34	Hasta			X		X		X				X				
	35	Gevenli Hacı			X				X		X		X				
	36	Mendil Altında	X		X				X				X				
	37	Feminist				X							X				
	38	Düğün					X				X		X				
	39	Müdürün Züğürdü						X	X		X						
	40	Karga Yavrusu	X										X				
	41	Kızımız	X										X				
	42	Gül Hanım'ın Annesi							X								
	43	Sinema			X				X							X	
	44	Kaçırdık Mı?							X								
	45	Kuvvetli Hükümet							X								
	46	Saide	X						X		X						
	47	Dursunhacı							X				X				
48	Celile	X					X	X									
49	İhtiyarlık							X									
50	Hayat Ne Tatlı							X									